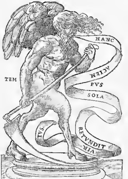
CLAVDII GALENI PER-GAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS OPVS ERVDITVM, ET PHILOSOphis & Medicis vtilissimum, nouem libris (quorum primus desideratur) comprehensum, nunc primum latinitate donatum,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

PARISIIS
Apud Simonem Colinæum
1534

CANDIDO LECTORI.

QVicunq; voles fructum aliquem ex hoc opere consequi, totum id diligenti cura perlegas necesse est. Nam prioribus libris quatuor prolixam contra Chrysippum disputationem habet: quæ fortassis prima fronte parum tibi placitura est. Posteriores autẽ libri magna commoditate rem clare demõstrant. Quanquã si primos illos penitus introspicias, mirabile Galeni in refellendis aut astruendis argumentis artificium videbis. Poëtæ indidem crebro citantur & à Chrysippo, à & Galeno, illis qui non omnino ἄμουσοι sunt, vtiles. Porrò Euripidis verba libro quarto ad calcem citata, in hunc modum legenda censeo.

A sapiente aliquo perdoctus ego
Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem acerbam, aut exilij mœstam fugam,
Aut semper aliquam molem meditabar mali.

Cæterum iracundiam pono græci θυμὸς loco, quod Cicero excandescentiam interpretatur, ὀργὴ vero iram, ἀῤῥώστημα, infirmitatem animi, Cicero ægrotationem & ægritudinem. Vtrum malis sequere. Hæc te scire volebam.

EMINENTISSIMO MEDICO, MICHAELI AMYCO, PARISIENSI, IOANNES GVINTERIVS ANDERNACVS S. D.

INstituenti mihi veterem Græcorum Medicinam pro virili mea latinis donare literis, vir eruditiss. præcipua semper cura fuit, & animi solicitudo, diligenter inuestigare ac dispicere, quibus potissimum tū autoribus tum eorum libris rem possem iuuare publicam. Atq; id me consecuturum speraui, si quæ nemo vnquam aggressus esset, & quæ ad artis nostræ absolutionem non tam accōmoda, quam necessaria viderētur, nullo deterritus labore, nullo temporis, rerúmq; dispendio, nulla etiam famæ aut nominis mei iactura, communibus hominum studijs impartirem. Qua ratione omnibus ferè Galeni interpretibus latinioribus audacior extitisse videri possim, ꝙ nullius insistens vestigijs, clarissima medicorum Græciæ opera primus in latinam conuertere orationem tentauerim. Quis enim ignorat, qui vel ad medium literaturæ græcanicæ promouerit, quantū subsidij tralatio etiā barbara, & quæ verbum de verbo tantum habet expressum, Linacro, Leoniceno, alijsq; id genus eruditis viris attulerit? etsi ne hi quidem à vitijs lucubrationes suas asserere in totum potuerint. Proinde iniquū planè iudicem illum fore putauero, quicunque in hoc opere tam arduo, tam abstruso, ac recondito, imò omniū quæ Galenus vnquā scripsit, difficillimo, non multū laboris, vigiliarum, tædij pertulisse pronūciauerit: ingratum, qui non beneficium me sibi contulisse maximū existimet. Reliqua mehercules Galeni scripta ludicra sunt, prout hoc de Hippocratis & Platonis dogmatis. Cuius rei testimonium vel vnus Chrysippus Stoicorum philosophorum acutissimus præbere potest, qui de affectibus animi & virtutibus adeo obscura prodidit, vt ne Galenus quidem ipse interim quid sibi velit assequatur. Omitto quæ hic ex Platone mysteria, & Hippocrate citentur, paucis, nisi in vtroque authore versatissimis, cognita. Iam quantum difficultatis accedit ex continua illa contra philosophos de facultatū animæ sedibus disputatione, quā libris ferè quatuor persequitur: item de spiritibus subtilis admodum tractatio, operosáque partium nobiliorum confectio, quantum negotij facesserit, in simili labore versatis conijciendum relinquo. Has tamen omnes molestias lubens absorbui, cogitans magnam esse laudem, & gratam æquis hominibus, vnum hominē elaborare in ea scientia, quæ multis sit profutura: sperānsque tandem fore, qui ex hoc opere fructū se mea industria ac labore aliquem retulisse fatebuntur. Vt enim omnes Galeni libros perlegerit aliquis, si hos non legerit, non est ꝙ se Galeni doctrinā, eiúsque in scribendo artificiū ad plenum posse assequi confidat. Hic siquidem laudatam illam ab omnibus præclaris viris duarū speculationum explicationem absolutissime elaboratam inuenias. Dico autem duas speculationes, tū eam quæ discretione similium & dissimilium cōstat, tum eam quæ secundum diuisionē generum vsq; ad indiuidua tendit, & reciproco ex particularibus ad primū genus reditu, per differentias intercedentes cōstituitur. Alterā speculationem Galenus neminē ante se tradidisse cōperit: ex qua omnes artes via quadam atq; ordine cōstituūtur. Huius doctrinæ inscitia multas dissensiones videmus obortas, quales sanè apud medicos extiterunt de ptisanæ vsu, ac alijs

quæ ægrotis offeruntur. Apud philosophos de animi virtutibus, dum nonnulli ipsas putant doceri posse, aliqui naturales, vel moribus & exercitatione acquisitas. Si enim animę species diuisissent, manifestò vtiq; cognouissent alterā esse rationalem, alteram verò irrationalē. Porrò similium, dissimiliúmq; cognitio ad methodicam cuiuslibet artis constitutionem tantum adfert momenti, vt propè sola sufficere videatur: id quod Galenus nusquam aliàs ex professo, quàm hoc in opere eleganter docet. Ego verò optarem omnes medicinæ professores in omnibus autoribus, & scriptis, quæ exponenda suscipiunt, docendi modum auditoribus tradere, compositoriús ne sit, an resolutorius, vel diffinitorius. præterea sumptiones scientificas distinguere à dialecticis, rhetoricis, & sophisticis, si forte incidant. Ad hæc eorū quę in artibus veniūt in dubium, alia sensu, alia demonstratione iudicari Hoc qui non nouit, fateatur se disciplinis docendis nō esse idoneū: quēadmodū tu mihi olim dicere solebas, vir doctissime, qnum nobis Galenum & erudite, & eloquenter enarrares. Duplici igitur nomine has meas vigilias tuo nomini consecratas volui, hoc, quòd mihi & ad suscipiendam, & ad ingrediendam rationem horum studiorū princeps extiteris: illo, quòd neminē in tota Gallia rectius & syncerius te Galenū intelligere, persuasum habeā. Omitto rarā illam tuā meliorū literarū cognitionē, qua omnes nos medicinæ professores longe superas. Iā iudicia tua de doctis hominibus, nō eblandita, sed enucleata sunt: syncera, non cōstuprata. Medicinā exerces ea dexteritate, vt nesciā adhuc, quē tibi in tam numerosa medicorū sobole pręferam. Nam methodo & certa quadā ratione artem tractas, non sicuti hodie quidam Thessalij factitant, qui nihil aliud in ore, quàm methodū habēt, in ipsis operibus ἀμεθοδεύτως. Suscipe igitur labores meos cōtra maleuolorū calūnias defendēdos, suscipe eius lucubrationes, quē tua institutione velut efformasti. Quę meę partes in hoc cōmentario fuerūt, sudaui plurimū in restituēdis quæ desiderabātur in græco, aut deprauata erāt: quāq̄ nō omnia potuerim instaurare. Nec quisq̄ poterit, nisi aliorū exēplariorū subsidio. Sermone vsus sum nō ita exquisito. Nā vbi hodie latinius quis scribat, audit ἀφιλόσοφος in scholis nostris: etsi omneis philosophorū familias domestice habeat perspectas. Scis quid velim. Tu nunc munusculū amplectere, & obserua diligenter, ne quis sycophanta falsa criminatione lectoribus reddat ingratum. Vale vir optime. Parisijs anno Domini 1 5 3 4 Pridie nonas Martias.

INDEX ALPHABETICUS in Galeni commentarios de Hippocratis & Platonis placitis.

A

INDEX ALPHABETICVS.

FINIS.

Antequam opus legas, vitiatam lectionem sic castigato.

*Pagina.*3.linea 34 quòd nominis ratio testis sit mendax, fæ 4.3.ipsas, 4 li.dicẽte.5 dicente vt.7.22.quinam.41. si quidem 10.45.inclinans.17.7 demonstrato si qua 24 constituunnte 21 40.opinionem astruere in.18.3.animalem gae.31.22.quæ de voce, ego, quòd 42.demonstrabimus.36 4 processisset.39.30.inuenisset verũ &.45.15. impetus & approbatio.15.redundans approbatio.47.11.opponitur error est.48 2.asseruntur.63.28.commoderationem.65.28.prauitatẽ 82.39 capite, aliam in corde aliã in io 82.45.qui superne deorsum habentur 90. 1.principium. Ambo enim hæc inuicem coniuncta sunt, & non possunt diremptà inter se fieri, rectũ principiũ dico, & doctrina vere, principij rei. 90.25.membranas.26.temporis, quæ vasis. Ibidem obnascuntur.33 ineuntes dicebamus con 91.3 alteram ex caua vena in cor sanguinem induert, de quo 94 8, similiter arterijs pulsi 24.corporis totius ve.95. illæ humorem.96 4 geumus 99.37.cue ita Homerus Tytion. 103 45.ratione autẽ ad.104.26 hoc, posterius cerebrum, pleri 105.35.sed quasi oe.106.24.ambas 42.an spiritus.124.16. duplicẽ secundum prædicta. 127.2. dico autem esse 16 hyeme & æstate.153. 33. venam. ad musculos autem non. Errorem porrò in numeris foliorum commissum, ipse tibi facile reponas.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER SECVNDVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

Primus desideratur in Græco exemplari.

QVum de Hippocratis & Platonis placitis cõsiderare instituissem, ab eo quod potestate primũ est, auspicatus sum: quod & reliqua propè vniuersa particularia subsequi mõstratum est, hoc autem est, facultates corpus nostrum dispensantes, quot sint numero, quales singulæ, & quam in animante sedem sortitæ sint. Verum nihil tam cauẽdum esse in hoc opere dixi, atq; euidenter apparentibus contraria affirmare: quemadmodum hi factitant qui bruta concupiscere aut irasci negant, quiq; neruorũ principium in corde existere pronunciãt. quippe ausi sunt id genus omnia veterũ pulcherrima inuenta homines contentiosi subuertere, vt nouam sibi sectam constituerent. Itaq; huiusmodi mẽdacia libro priore confutaui. nunc verò ad aliud sermonis quàm habent, genus digressus, euidenter pro viribus ostendere decreui, quo tandẽ modo hallucinentur. At forte satius fuerit perspicuitatis gratia, statim operis initio sermonũ differentias distinguere, quibus omnes malè quodcunq; problema tractantes vtuntur. Dico autem sumptionum, lemmata vocant, quas conclusionis gratia adducunt, alias quidem manifestò esse falsas, alias verò propositæ contemplationi minime proprias. Palam sanè falsas, quales libro priore fusius explicauimus, quando nonnulli, velut Stoici, nullum brutum aut concupiscere, aut irasci dictitarent, vel ex corde neruos esse ortos. Minime verò proprię quænam sint, in libris de demõstratione plenissime est expositum. In quibus omnibus demonstrandi viam ac rationem, qualisnam sit, edocui, hortatusq; sum in horum commentariorũ primo, vt in illa prius se exerceret, quisquis demonstrare aliquid nititur. Scripserunt autem de ea nimirum optime veteres philosophi Theophrastus, & Aristoteles in libris posteriorum resolutoriorũ. Quare de tribus animalis principijs non longam habiturum me cum illis disputationem spero. Vulgares enim & rhetoricas sumptiones ad scientificas demõstrationes adducere verentur, quibus Chrysippi libri scatent, plebæos interim testes sumptionum quas construunt, citantes, interim vero poëtas, aut bellissimam nominis rationem, aut id genus aliud, quæ cõcludũt quidem nihil, tempus autem nostrũ consumunt, terũtq; frustra, dum hoc solum ipsis demonstramus conclusionis sumptiones, non esse scientificas: deinde dum in palęstram descendimus, concertamusq; cum ipsis, vt ostendamus plebæos & poëtas nõ minus nobis q̃ ipsis, interdum etiam magis suffragari. Sic autem & nominis rationem, quum liberius per ocium licet, ostendimus illis nõ magis sibi, quàm nobis testimonium reddere. Verum quòd non in his ratio testis sit violentus, sæpe quidem similiter attestans his, qui veritati contraria adferunt.

haud ratò autem mentientibus magis quàm verum fatentibus, alio in opere, quod de recta nominũ ratione inscribitur, declarauimus, in quo etiã ostendimus Chrysippũ fallàm huius vocis(ego) rationẽ exposuisse. Quid igitur opus est adhuc de ipsis verba facere? siquidẽ Chrysippo & hoc familiare, nõ bis aut ter, sed & quater, interdũ etiã quinquies, de eisdẽ rebus in diuersis operibus tractare: quod cauebit vtiq; qui tẽpori cupiat parcere. Quę igitur de hac voce(ego) Chrysippus primo de anima tradidit, de principatu eius disserẽs, cognitionis causa scribã. Sic autẽ, nosipsos indicãtes, dũ mentẽ esse enũciamus, hãc vocẽ(ego) profetimus, indicatione naturaliter, & propriè huc dilata, atq; sine huiusmodi manus indicatione deflectẽtes in nosipsos hãc vocẽ(ego) ꝓnũciamus. Similiter quũ vox(ego) huiusmodi sit, etiã in subscripta deinceps indicatione simul effertur. nã(ego) proferimus priore syllaba labrũ inferius ad nosipsos demõstratiuè detrahẽtes. Ex cõsequio verò motionis menti, & deflexionis ad pectus, ac huiusmodi indicationis, subsequẽs syllaba annexa est, nullũ interuallum ostendens, quod in dictione gręca ἐκεῖνος, hoc est ille, cõtingit. Hac tota oratione Chrysippus nullã sciẽtificã sũptionẽ, qua mõstret animę principiũ in corde esse, adducit. duas enim ad id demõstrãdũ sumptiones rei propositæ improprias cõplectitur: alterã sanè à nominis ratione, quòd hãc vocẽ(ego) sonãtes, in priore syllaba, nẽpe e, os & mentũ inferius veluti ad pectora deducimus: alterã, quòd manũ etiã interdũ pectori admouemus, nosipsos indicãtes, quũ dicimus, mihi hoc cõuenit, hoc ego tibi dico. Iã verò quòd etiã nasum subinde homines attingũt, dicẽtes, mihi hoc da, mihi hoc conuenit, hoc ego tibi dico, omnino oblitus est: quãq̃ illum non lateret hãc vocẽ ἐκεῖνος, quod est ille, non à simili, sed omnino eadẽ syllaba, nẽpe e, cũ hac dictione(ego) incipere. Cõueniebat autẽ meo iudicio, quẽadmodũ in hac meminit quidẽ, non autẽ absurditatem diluit, ita & in indicatione ad pectus, delationis quidẽ digiti ad nasum mentionẽ facere, nõ tamen hic quoq; id quod propositũ erat dissoluere, nisi forte quis nudã simplicẽq; Chrysippi enũciationẽ esse demõstrationẽ existimet. Quid enim inquit? Ex cõsequio menti motionis, & deflexionis ad pectus, ac huiusmodi indicationis, subsequẽs syllaba annexa est, nullũ inteuallũ ostendẽs, quod in dictione ἐκεῖνος cõtigit. Quũ enim cõsiderasset hãc vocẽ ἐκεῖνος, ab eadẽ syllaba, qua & ego, ordiri, ideo etiã hanc eũdẽ significatũ indicare oportere, ad syllabarũ quæ inferũtur differentiã, quæstionis solutionẽ refert. est autẽ talis. Quũ retulisset dictionis (ego) secundã syllabã go, nullũ interuallum repręsentare, addidit, in ἐκεῖνος ostendere κεῖ syllabã interuallũ. Hæc nuda est enunciatio, nullã demonstrationẽ obtinẽs, non solũ nõ firmã ac scienti ficã, sed ne probabilẽ quidẽ, aut rhetoricã, aut sophisticã. Cur enim syllaba κεῖ, interuallũ aliquod significabit, & syllaba go nõ itẽ, par erat vt ipse demonstrationem aliquam adijceret: cur autem ad pectus digitum inferentes, principium animæ illic esse significamus, naso autem admouentes non indicamus. Aequum nanque est, & rationi cõsentaneum, si quidem indicatio sufficiens fides sit ad principem animæ particulam inueniendam, non in pectore ipsam firmam, in naso autem infirmã esse, sed in hac similiter valere: vel si non in hac, neque in pectore valebit. Cur autem dum concedimus aliquid annuentes capite, in quã partẽ ipsum flectimus, in illa principiũ animi esse potius ostẽdimus, q̃ in ea quæ mouetur? etenim quæ primũ in nobis mouetur particula dũ annuimus, eã nimirũ probabilius est animæ principiũ obtinere, q̃ aliarũ vllã,

ad quā motu perfertur: vt interim illos homines non cōmemorē, qui capite renituntur quū assentiūtur. Forte enim dicet barbaros, vt in reliquis, sunt gręcis deteriores, ac minori ratione prędíti, sic in hoc quoq; hallucinari. Quęcūq; igitur epichiremata rei, de qua est quæstio, propria nō sunt, omnia in libris de demōstratione exposuimus: quocirca de his pluribus agendū non est, quemadmodū neq; de his quæ à nominis ratione desumūtur, quoniā illa quoq; in cōmētarijs de nominū rectitudine abūde satis explicauimus. Verū quas sumptiones inquirere conueniat, problemati instituto & cōuenientes, & proprias, cōprehensum à me de his quoq; fusissimè nimirū est in libris de demōstratione, veteresq; illas tutius cōpēdiosiusq; tradiderūt, & nos easdē manifestò simul & copiosè enarramus. Sufficiet autem in pręsentia summā quandā ex ipsis cōmemorātes, eo vti cōsilio, vt particularia inueniamus. Erat autē summa, ab ipsa rei quā quærimus, substātia sumptiones tum cōuenientes tū proprias esse inueniēdas, quēadmodū in his, in quibus Chrysippus de animę principatu cōsiderat: & substātiæ rei illius quā inquirimus, explicata ratione, illa vtendū regula & scopo omniū particulariū. Est autē, vt ipsi putāt, animę principatus, vnde sensus motusq; proficiscitur arbitrarius. Nō igitur aliunde demōstrare oportet, cor in se principatū animę obtinere, quā inde, quòd omnē motū volūtariū reliquis animalis particulis dispenset, omnis autē sensus in ipsum referatur. Vnde itaq; id ostēdetur? Ex quo alio, q̄ ex consectionibus? Si enim hoc omnibus particulis vim sentiendi simul & mouendi transmittit, necesse est omnino vas aliquod ex eo ad ministrāda illa omnino prodijsse. Quapropter ex demōstrādi via ac ratione innotuit, & vtilius animātibus dissectis cōspici, quæ & quot corporū genera ex corde prodeūtia, alijs animātis particulis distribuātur, & ex his ipsis quū talia & tot numero sint, aliud sensum aut motū, aut ambo deferre: aliud vero aliud quippiā. Atq; ita iā scire licebit, quarū in animātibus facultatū cor fōs existat: quicquid extra hāc viā exciderit, superfluū est & alienū. Atq; hac ratione sciētifica demōstrationis sumptio à rhetorica, exercitatoria, & sophistica differt, de quibus neq; ipsis vllā nos vel methodū vel exercitationē Zeno & Chrysippus docuerūt. Vnde confusæ in eorū libris omnes sumptiones, citraque ordinē sparsę sunt, ac frequēter sane, verbi gratia, rhetoricū epichirema pręcedit, hoc autē exercitatoriū & dialecticū sequitur, deinde sciētificū, posteà si ita fors tulerit, sophisticū. Quippe nō intelligūt sciētificas sumptiones ad eius quod quęritur substantiā referri: ac hūc sibi scopū pręfigūt. Ex reliquis autē omnibus exterioribus, quibus dialecticus ad exercitandū vtitur, & sophistas coarguēdos, & experimētū de adolescētis ingenio capiēdū, ad disquisitionē rei cuiuspiā, & inuētionē, & ad dubitationē excogitādā, omnia hęc, si placet, dialectica, exercitatoria & topica vocato, de nominibus enī minime sum solicitus, verū hęc à sciētificis distinguere conator. Cęterū q̄ lōgius his adhuc à rei substātia abscesserūt, & pręsertim q̄ per exēpla ꝓbabilia & politica, talésq; inductiōes quasdā, aut testes ad rei ꝓbationē adducūtur, hęc si probabilia & rhetorica appellare velis, nihil curo. Sed horum vt natura sit tibi cognita, studiose incumbes. Porrò sophistica amplius adhuc à rei quæsitæ substantia recesserunt, de quibus omnibus veteres monumenta posteris reliquerunt: in sophisticis quidem elenchis, de sophisticis, siue propositionibus, siue axiomatis, siue rationibus malis dicere. nihil enim ad præsens institutum interest. In rhetoricis autem artibus, de rhetoricis: in topicis, de dialecticis: in libris de

demõstratione, quę & secũda analytica, id est resolutoria dicũtur, de scientificis. Quisquis igitur rẽ aliquã demonstrare nititur, primum id noscat oportet, nimirum ipsarum sumptionũ differẽtiam: deinde lõgo tempore se exerceat, vt ipsa altero quidẽ docente cognoscat, ex quo prędictorũ genere existãt: altero verò non docẽte, vt ipse ad singula problemata protinus inuenire possit. Summatim quẽadmodũ ratiocinãdo facimus, ita hic quoq; agẽdũ est. Forte aliquis calculator fieri cupit, is sanè primũ numeros omnes ediscit, quos illi tetragonos, id est quadrãgulos, & heteromeces, id est altera pte maiores vocãt, deide lõgo tẽpore exerceat multiplicare, & partiri. Postea vbi paucissimas methodos didicerit, ita iã de omni problemate poterit ratiocinari. Ac mihi subit mirari multorũ sapientiæ persuasionẽ, si propositũ sit, verbi gratia, quę cẽtesima vsura ex vicesiesquinquies mille sexcentis triginta septẽ minis atticis nascatur quatuordecim mensibus, cõmittunt supputatoribus, plane intelligẽtes, vt arbitror, nullã sibi talia supputãdi peritiã inesse, propterea ꝙ nec exercuerint nec didicerint omnino, audent tamen demonstratione vti, probè gnati se nihil vnq̃ ab alijs didicisse, nec ipsos per se inuenisse, qui ne quęsiuerint quidẽ, nec si demonstrandi rationẽ didicissent, satis erat, sed prius in ea meo iudicio oportebat esse exercitatos. Neque enim rhetoribus abunde est methodũ didicisse quomodo propositũ, cõtrouersiãve omnẽ diuidere oporteat, verũ methodo cognita etiã exercitationẽ addunt. Optarẽ itaq; eũ qui demõstratoriũ se profitetur, vt primũ mihi methodũ exponat, qua ad demõstrationes vtitur, deinde quomodo in ea exercitatus sit ostẽdat. Nunc autẽ quomodo syllogismi qui tribus modis cõstãt, per duos resoluãtur, & quomodo qui indifferẽter cõcludũt, aut qui id genus alij primo aut secũdo pręterea themate vtãtur, multis licet accurate exercitatis adsequi: quẽadmodum deniq; & in alijs, qui per tertium quartúmve thema syllogismos resoluãt, etsi horũ plurimos aliter resoluere liceat cõpendiosius, vt Antipater memoriæ prodidit: pręterea ꝙ sit etiã curiositas non exigua rei inutilis, vniuersa eiusmodi syllogismorũ cõplexio, vt ipse Chrysippus re attestatur, qui nusq̃ in suis ipsius cõmẽtarijs syllogismis illis ad dogmatis demõstrationẽ indiguerit. Quomodo autẽ cognoscere oporteat & distinguere sciẽtificas sumptiones à dialecticis, rhetoricis, & sophisticis, nihil mentione dignum Chrysippi sectatores cõscripserũt, neq; vti vidẽtur. At ꝙ manũ thoraci admouemus, nos ipsos ostẽdentes, vel capite deorsum annuimus, aut vocẽ (ego) sonamus vt ostẽdatur cor esse animæ principiũ, non verẽtur scribere, quæ nihilo magis in corde, q̃ in naso & frõte ipsam haberi indicãt. Eteni hęc quoq; subinde ab hominibus iudicata, principatũ animæ esse declarant: verũ nutus nihil magis in capite q̃ in thorace ostẽdit. Itẽ hęc syllaba, e, q̃tũ habeat absurditatis, in secũdo de nominũ rectitudine indicaui. Quapropter si quis probè exercitus fuerit in differentijs sumptionum inueniendis cognoscendisq;, nõ opus mihi erit longiore cũ illo cõtrouersia, quemadmodũ neq; cum Peripateticis. Nam ex propria ipsorum doctrina disputatio mihi cum illis futura est, an principis animæ origo in cerebro contineatur: irascibilis in corde: appetitorię in iocinore. At cõtra Stoicos necesse est me fusius agere, & prolixius, vt qui in rebus inutilibus logicã speculationem abunde exercuerint, in vtilibus autem sint inexercitatissimi, pariter & prauis epichirematũ vijs enutriti, vt opus habeã, nõ modo ipsos docere quid bonũ sit ac vtile, sed multo prius vt à prauo discedãt: quã q̃ id difficile forsitan fuerit, perficere

tamen speramus, siquis ipsorũ in opere de demõstrationibus abũde versatus, rationẽ dare & accipere in facilibus elenchis sustineat. At quia hoc nõ ferũt, de re autẽ proposita semper rogitãt, priusq̃ quomodo quęrendũ sit, cõstituerint, quæ spes nobis adhuc relinquetur auocandi homines ab ijs quæ falsò sibi persuaserũt? Sed quia nõ solũ institutũ est persuadere illis, sed alijs etiã omnibus, quicũque nõdum prauis disputãdi cõsuetudinibus ennutriti, peruersitatẽ animi habẽt immedicabilẽ, incipiã rursus ex superioribus ad propositã speculationẽ ostẽdere, quomodo quis sciẽtificas sumptiones vera demõstratione cõstãtes adducat, itẽ quomodo hęc ab alijs sumptionibus discernat. Pręterea sumptionũ quę apparentem demõstrationẽ, non autẽ existentẽ constituũt, naturam in hac ipsa nobis proposita cõsideratione explicabo. Quæ verò harũ ipsarũ inter se differentia habeatur, pro virili mea clarissimè de omnibus tractabo. Quia igitur propositũ est de corde cõsiderate, an animę principatus in eo cõsistat, qui omnibus animãtis partibus sensum & motum voluntariũ suggerit, sciendũ venit φ quæcunq; ab his quę cordi insunt, capiũtur sumptiones, duplici variãt discrimine. Erũt enim ex ipsis aliæ in re quæ proponitur disquiritúrq;, scientificæ, reliquæ omnes ex secũdo alio genere, quod sciẽtificis propinquũ est. Quæ verò ab hominũ opinionibus seu plebęorũ, seu poëtarũ, seu philosophorũ, seu ex ratione quadã nominis, seu nutu, seu adnutu, seu ex alio quodã huiusmodi sumptiones capiũtur, hæ tertij erunt generis, duplici quidẽ interuallo à sciẽtificis separatæ, non multum verò à sophisticis differẽtes, quæ in homonymijs quibusdã, & dictionis figuris potissimũ cõstituuntur. Quare incipiendum ab ijs omnibus quæ cordi insunt, & explicanda hæc omnia, primũ in summa, & generatim, deinde sic mẽbratim speciatímq;. Porrò insunt cordi, situs, magnitudo, plexus, cõformatio, dispositio, & motus. A situ igitur primũ incipiendũ est, ostẽdendo quæ propositiones ex eo cõstituũtur. Situm est thoracis ratione, quodãmodo mediũ magis. etenim basis ipsius, totius thoracis media est: vertex autem, & infernæ partes tantum procedũt, quãta cordis extiterit magnitudo. Totius autẽ animãtis ratione tanto superius medijs eius partibus habetur, quanto ab vmbilici regionibus distat. illæ siquidẽ ad amussim medię sunt. imò etiã ad asperã arteriã, pharynga vocãt, per quã respiramus, ita quodammodo situ est, vt per mediũ pulmonem ipsi cõmittatur. Nã ex sinistro cordis ventriculo arteria quædã corpore venosa procedit: primũ sane in tot particulas discissa, quot fuerint pulmonis fibræ: postea iã in singulos ipsos singulę distribuuntur, in multas diuaricantes particulas, vsq; dũ omnes exhauriantur. Quum autem permulta sint earũ extrema, veluti arboris rami, eodẽ peruenĩũt asperæ arterię fines, in totũ viscus simili distributę modo, quo venosa arteria. Quinetiã ad pulmonẽ ita positũ est cor, vt extrinsecus ab eo vndequaq; cõtegatur. Itaq; situs cordis in eũ modũ se habet: ac poterit aliquis ab eo argumẽta petere, partim ratione totius corporis, quod mediũ quodãmodo in eo cõsistit, iustę distributionis gratia facultatũ quas ipsi trãsmittit: partim ratione asperę arterię, quoniã vocem per hãc ędit. Iã vero vsum actionẽq; respirationis ei cõiungẽs, inde aliquas argumẽtationes poteris desumere. Pari modo φ mediũ in thorace habeatur, forsã poteris de hoc etiã aliquid sumere, si ex omnibus argumẽta petere libet. Verũ horũ nullũ sciẽtificũ est, neq; rei quæ ꝓponit demõstrãdę satis idoneũ, quoniã nondũ per ea colligitur, cor sensus motúsq; voluntarij esse principiũ. Nõ enim necessario

ſequitur, quia medium in animante ſitum eſt, ideo omnium principium ipſum exiſtere. Etſi ne hoc ipſum quidem verum ſit, mediũ in animante cor haberi. Nã ſi quis exacte diſcutiat, vmbilici regio media eſt. Pari modo neq; ꝙ medium in thorace cor eſt, ideo animantis totius initiũ erit. Neq; enim ꝙ cerebrũ magni regis inſtar, in capite tanq̃ arce conſtitutũ eſt, ob id neceſſario animæ principiũ in eo habetur, neque quòd veluti ſatellites quoſdã ſenſus habeat circũhabitãtes. Neque ſi & hoc dicat aliquis, quod cęlũ in toto mũdo, id in hominibus eſſe caput: & propterea quẽadmodũ illud deorũ domus eſt, ita cerebrũ rationis eſſe domiciliũ. quippe hæc omnia etſi multo probabiliora ſint iјs quæ in corde diximus, nõ ſunt tamen ipſa quoque ad exactã ſcientiã comprobandã efficacia, quẽadmodũ neq; ꝙ cor vocis opifex ſit. Nam ſi demõſtrationẽ aliquã docere nos poſſunt, libenter audiemus. quòd autem à ſitu ſolũ proficiſcitur, prauũ vitioſumque eſt. nã ſic puto & pulmonẽ & aſperam arteriã vocis initiũ dicemus, quòd hęc vocalibus inſtrumentis q̃ cor ſint propiora. Siquidẽ ipſum vocis inſtrumentũ & primum & peculiare eſt ſumma pars gutturis, quã gręci larynga dicũt. Si igiť ipſo inferius aſperã arteriam inciderís, nõ amplius animal vociferate audies, etſi reſpirare ipſum ſine impedimento etiãnum videas. Ac ſi homo fuerit quod ita vulneratũ eſt, licebit tibi iubere ipſi, vt vocẽ aliquã ædat. promouebit etenim nihil, audiẽſque plenius expirationẽ ſtridulã, quam græci ἐκφύσησιν, id eſt ſibilũ appellãt. nã abſque molimine vocis, ſpiritus in expiratione foras effertur, non tamen cũ ſtrepitu aliquo, & cõfertim. At thoracis muſculos vnà cũ iјs qui in abdomine ſunt, quũ animal vocẽ ædere molitur, vehemẽter extẽdi cõſpicies. hos ſane & prius q̃ aſpera arteria vulnerata ſit, quæ pharynx dicitur, tendi manifeſtò eſt videre quũ violẽtius vociferamur. At ob cõuulnetatam arteriam laborant fruſtrà quæ ad vocis generationẽ faciunt. quippe ſolum ſibilũ ædunt: qui à ſimplici expiratione hoc differt, quòd cũ ſtrepitu ſimul & celeritate ſpiritus euacuatur. Duplici igitur modo hic quoq; peccãt, qui vocẽ ex corde emitti cẽſent. quoniã primũ a ſitu argumentũ petunt, deinde verò ne ab hoc quidem vt cõuenit. Tendũtur enim omnes & thoracis & abdominis muſculi, quũ animal vocẽ ædere voluerit, ad tentionem motũque aliquem acti, corde nullã nouã inſuper actionem in hoc acquirente. Non tamen iã ſpiritus qui ab imo ſurſum effertur, priuſq̃ à gutturis parte ſumma larynge continetur, vocis habet ſpeciẽ: ſed vt dictũ eſt antea, ſolius ſibili, vt in cõmẽtario de voce oſtẽdimus. Icta enim à ſupremi aſperæ arteriæ finis cartilaginibus veluti plectris quibuſdã efflatio hæc, vox efficitur. Cæterũ cõpoſita eſt ſumma gutturis regio larynx dicta ex tribus cartilaginibus, quas cõplures muſculi mouẽt. Qui autẽ modus ſit cartilaginum cõſtitutionis, aut muſculorũ motus, exacte ſane in proprijs de his operibus à me expoſitũ eſt. Ii verò qui à ſitu ſolo argumẽta deſumũt, nihil huiuſmodi cognorũt: deinde mirãtur ſubito vbi audiuerint ex cerebro vocẽ fieri: pręterea magis poſtq̃ audierint motus omnes arbitrarios à muſculis perfici. Quin & nos admirãtur, vocãtq; paradoxorũ enarratores, etſi q̃ verbis ꝓmittimus, ea in animaliũ cõſectionibus oſtẽdamus: illi vero nihil aliud poſſunt dicere q̃ quia cor aſperę arterię vicinũ eſt, ideo vocẽ ex illo oriri. Eteñ malũt, vt opinor, cõpẽdioſam leuẽq; in diſputatiõibus viã, q̃ aſperã & prolixã: q̃uis hęc ad id quod quęriť deducat, leuis autẽ & cõpẽdioſa à vero aberrat. Nec eſt q me vnq̃ ſuſtinuerit oſtẽdentẽ muſculos omnes à q̃bus reſpiratio & vox efficiatur, licet nõ in his

solis summa vis demonstrationis cõsistat, sed tertia totius disputationis portio. Siquidẽ musculi instrumẽta quędã mouẽt, vnde respiratio aliqua & vox subministratur. Cæterũ vt ipsi moueãtur, neruos à cerebro oriuntes requirunt, ex quibus si aliquem fune interceperis, dissecuerísve, statim immobilẽ musculũ illũ reddes, in quẽ neruus inseritur: immobile etiã animãtis membrũ, quod prius à musculo mouebatur, quàm neruus esset incisus. Quicunq; igitur ex animo veri studiosus est, ad nos accedat, intellecturus manifesto in ipsis animantibus, modo sensu nõ hebeti sit & stupido, ab alijs sanè instrumẽtis, musculis, & neruis, inspirationem liberã fieri, ab alijs vero violentã. Nomino autẽ liberã, qualis sanis adest nullo forti motu agitatis: violẽtã vero, quę in affectibus nõnullis, & vehemẽtibus exercitijs perficitur, in qua statim videbis omnes scapularũ particulas simul attolli. Itẽ in proportionalibus ipsis expirationibus, ab alijs quidẽ instrumẽtis, musculis & neruis liberã & exiguã, ab alijs autẽ violẽtã magnãque fieri, quã appellare ἐκφύσησιν, hoc est efflationẽ & sibilũ assolemus. Ad hęc omnia deinceps ostẽdemus tibi propriũ vocis instrumẽtũ asperam arteriã, seu guttur, & musculos eius motores, itẽ musculorũ illorũ neruos ex cerebro descendentes, deinde linguã aliud instrumentũ, non vocis, sed loquelę, & locutionis, aut quomodocũque appellare libeat: musculósque tibi indicabimus & neruos ex cerebro oriuntes. Quin etiã in plurimũ animantiũ consectionibus, aliã alibi cõmemoratarũ actionũ perire in vnoquoq; neruorũ qui à cerebro veniunt, dissectorũ, ostẽdemus. Forsan autẽ aliquis audire cupiet vniuscuiusque actionis prędictę propriũ instrumentũ, & mouẽtes id musculos, quęnã sint, & quot numero, quẽ situm habeant, quam magnitudinẽ, quos neruos recipiãt, & quot, & q̃ magnos, & qua in parte potissimũ ex cerebro propagẽtur. Itẽ quis mouendi modus instrumẽtis quę ab ipsis mouẽtur, insit. Ego autẽ & prius dixi quòd frequenter de eisdẽ scribere nõ probẽ. At si verè quis sit studiosus, alia habet opera, in quibus de his omnibus cõmentati sumus. Primũ quidẽ librũ de thoracis & pulmonis motu, vbi docemus quomodo pulmo à thorace moueatur, ac in eleuatione quã gręci vocant διαστολὴν, distentus, externũ aërem attrahat, atque hoc esse inspirationẽ: in submissione verò quę dicitur συστολὴ, contractus, aërẽ in eo cõprehẽsum, in asperam arteriã & os extũdat, ac per hęc foras emittat, eãque esse expirationẽ. Deinde aliud habet opus de respirationis causis: vbi etiã musculos omnes indicaui, itẽ instrumẽta quæ ab ipsis mouentur, & neruos, qui musculis facultatem animalẽ ex cerebro suppeditãt. Postea rursus aliud præter iã dicta de voce habet volumẽ, in quo de musculis guttur mouẽtibus, insuper de neruis ex cerebro in hos pertinẽtibus tractatur. Impræsentiarũ etiã hoc dicere solũ abũde est, q̃ si vox spiritu quodãmodo in pulmone firmato, ab eo qui in corde est, fieret, deinde hoc sibi eũ qui in aspera arteria est, cõfirmãte, nõ aboleretur statim, neruis quibusdã vel in collo, vel in capite dissectis. Pręterea adhuc minus periret aut cerebro cõtuso, aut vsq; ad vẽtriculũ vulnerato, aut spinali medulla dissecta, etenim q̃ aspera arteria, quã etiã pharynga appellamus, vel pulmone, vel corde ipso oblęso vox aboletur, nihil mirũ arbitror. siquidẽ ex corde profecta est. At q̃ cerebro cõtuso, aut aliquo ipsius neruorũ qui in gutturis musculos ferũtur, absurdũ, & planè rationis expers: quũ nullus ipsorũ ad vocis generationẽ reqratur. verũ secus habet id quod apparet, q̃ illi opinãtur. etenim corde nudato, vt superiori libro dictũ est, & cõtinens, & cõtundens, depriménsq; ipsum, neque

ſine ſpiratione, neq; ſine voce, neq; in alia quadā voluntaria actione impediri animal ſpectabis: cerebro autē oſſibus detecto, aut quocūq; ipſius ſinu impreſſo, nō mutū duntaxat, neq; ſpirationis expers protinus, ſed etiā omnino ſenſu, omnibúſq; arbitrarijs motibus animal deſtitues. Porrò dictū à me eſt antea quoq;, neq; thoracis, neq; aliam concauitatē eſſe perforandā ijs qui cor denudant. Si enim hoc aſſequatur aliquis, non modo ſi premere, aut cōtundere, aut aliud quippiā tale volet efficere, rectè ſe geret, ſed etiam vbi vniuerſim ac ſemel totū eximere libeat, non improſpere ſuccedet ei manus adminiſtratio. Accidit hoc ſanè etiam in multis ſacrificijs quæ ſic de more celebrantur: & apparent animantia, corde iā aris impoſito, non reſpirare tantū, aut clamare fortiter, ſed etiā fugere, vſq; dū ſanguinis profluuio cōmoriantur. Celerrimè autē nimirū ex ipſis ſanguis euacuatur, quatuor maximis vaſis diuulſis: ſed quouſq; adhuc viuūt, & reſpirant, & clamāt, & currunt. Porrò tauros quibus ſpinalis medullæ origo iuxta primā vertebram quotidie diſſecatur, ſubito videmus nō ſolum non currere adhuc poſſe, ſed ne minimum quidem procedere. Perit autē ſimul ipſis cū ſectione, & reſpiratio & vox. etenim & his ex ſuperioribus eſt initium. Verum cor in ſic percuſſis tauris videre eſt diutiſſimè vnà cum omnibus arterijs pulſare. non enim his etiā à cerebro pulſandi vis aduenit, quēadmodum neq; ipſi cordi. Vt enim motus alterius generis ſunt, ſic etiam principiorum alterum nō indiget altero, ſed eſt ita & cor pulſuum motus fons, & cerebrum motus voluntarij. Neq; eſt vlla ratio quę vnū omnium animātis actionū eſſe principiū coget. Neq; enim tāq̄ multa non poſſint eſſe, neq; tāq̄ non ſic appareāt, indicabit. Verū de hoc etiam iterū copioſius diſputabo. Nunc autē ad id quod dicebā, ſurſus reuertor, nēpe neq; reſpiratorij motus, neq; vocem ędendi, cor eſſe principiū opifex. Propter illud enim plurimū, non tamen ab illo reſpirationē fieri contigit: atqui haud idē eſt ab aliquo fieri, & propter aliquid. Porrò de vſu reſpirationis librū vnū ſeorſim cōſcripſimus. Qui vero putāt vocē aut reſpirationē à corde fieri, ſitus vicinitate falſi ſunt, haud vidētes quòd nō planè ſi qua particula vicina eſt, hęc neceſſario actionis ſit principium. neq; enim qui cerebrū opinantur principiū eſſe ſenſus oculorū, auriū, & nariū, quòd ipſis propinquū ſit, rectè argutantur: ſed hos ſitus quoq; fefellit: imo verò nō ſitus, ſed ſenſus opinio. Omnino enim hoc axiomate ad demōſtratiōes vtūtur, Omnibus operātibus ex propinquis eſt initiū. quo vt vero poſito, deinde ex euidenti aſſumpto, q̄ cerebrū aures cōtingant, cōcludetur iam initium quoq; actionis illinc ipſis proficiſci. ſed nec ſenſu, nec intelligentia id euidēs eſt, vt primū ac per ſe credibile modo dictum axioma habeatur, nēpe omnibus operantibus ex propinquis eſſe principium. Neq; enim q̄ proxima ſint cordi vocalia & reſpiratoria inſtrumēta, ideò ex corde habēt originē. Atqui admirandā illā Zenonis ſententiā, quā primum omniū in libro de principatu animę Diogenes Babylonius ſcripſit, nō alia ratione Stoici ſuſpiciunt, q̄ hoc modo dictū axioma. Scies autē manifeſtius eā, ſi

» adſcripſerimus. Habet in hunc modū, Vox per aſperā arteriā procedit. Si autem
» à cerebro procederet, non vtiq; per aſperā arteriā veniret. vnde ſermo & vox il-
» linc procedit. Sermo autem à mente procedit, quare in cerebro mens non eſt.

Eandem hanc rationem Diogenes, non eiſdem verbis, ſed hiſce interrogat, Vnde
» emittitur vox: illinc & articulata venit. Igitur & vox articulata ſignificans, illinc
» proficiſcitur: hæc autem ſermo eſt: igitur ſermo illinc emittitur vnde & vox.

Porrò vox nõ ex locis capitis emittitur, sed plane ex infernis potius. Cõstat igitur per arteriam prodire. Sermo itaq; non ex capite emittitur, sed infernis partibus magis. Atqui & illud verum est, sermonem ex mente proficisci. Ipsi enim sermonem definientes, vocem esse aiunt significantem ex mente emissam. Ac aliter probabile est, ab animi conceptionibus, sermonem significantem ea quæ in mente sunt, & veluti efformatum emitti, ac temporis spacio extendi & in intelligendo, & in dicendi functione. Itaq; mens non est in capite, sed in inferioribus partibus, maximè circa cor. Talis est Diogenis sermo, contra q̃ Zenonis, in prolixitatem verborum extẽsus. quapropter illi sanè necessaria axiomata desunt, huic vero supersunt. Verum antequam eos redarguam, Chrysippi sententiam adijcere cogito, quæ ad hunc modum habet. Rationi consentaneum est, id in quo significationes fiunt, & ex quo sermo procedit, præcipuam animæ partem existere, quandoquidem non alia est sermonis origo, alia mentis: neque alia quidem vocis, alia vero sermonis: neq; simpliciter omnium alia est vocis origo, alia animæ pars præcipua. His autem concorditer mentem definientes, aiunt eã originem esse sermonis. In vniuersum enim vnde sermo emittitur, illuc & oportet ratiocinationẽ fieri, & intelligentias & meditationes dictionũ, quem in modum dixi. Hæc autem euidenter circa cor fiunt, quũ & vox & sermo per asperam arteriam, quam pharynga etiam dicunt, emittantur. Probabile vero etiã est alioqui id in quo significantur ea quæ dicuntur, illinc etiam significari, & voces ab illo ad prędictum modũ fieri. Satis iam verborum Stoicorum de voce est. Nam si quæ ab alijs dicuntur, omnia ordine asscripsero, in immẽsam magnitudinem liber excrescet. non enim verba fecissem de his quæ Chrysippus & Diogenes scripserunt, sed abunde mihi fuisset solam Zenonis sententiam inuestigare, nisi aduersus quendam Stoicum aliquando mihi controuersia fuisset de hoc verbo gręco χωρεῖ. id sonat latine procedit, quod Zeno in sua oratione ponit, ad hũc modum scribens, Vox per asperã arteriam χωρεῖ. quod verbum pro ἐξέρχεται, hoc est egreditur, aut ἐκπέμπεται, quod est emittitur, illũ velle accipere existimauerim: neq; aliud quàm hæc significat, nec tertiũ ab ijs afferri potest. Coactus sum igitur ipse aliorum Stoicorum libros recognoscere, qui hanc dictionem transferũt ad verbum ἐξέρχεται vel ἐκπέμπεται, quemadmodum demonstraui Chrysippum & Diogenem, post quos non duxi necessarium aliorum verba asscribere: sed ad ipsorum interpretationem iam reuertamur, principium à Zenone facientes, qui author est huiusmodi de voce sententiæ, atque totius Stoicorum sectæ. Prima igitur sumptio vocis χωρεῖ, ad manifestius trãslatæ, est huiusmodi, Vox per asperam arteriam emittitur. Post hanc succedit alia, nempe hæc, Si autem sit à cerebro emissa, non per asperam arteriam emittitur. Hanc dico sumptionem non solum non ex primo genere sumptionum ad demonstrationes conuenientium emanasse, imò ne ex secundo quidem & tertio: sed in quarto sophisticarum sumptionum genere continetur. siquidem figura quædam dictionis sublatet, astute & captiose ad ambiguitatem fabricata, vnde reprehensionem euadere se sperabat. Hæc enim, Si à cerebro procederet, nõ per asperam arteriam procederet, perperam ac malè habet præpositionem, quæ græce est ἀπὸ, orationi iniectam. Duæ enim sunt in eiusmodi omnibus sermonibus manifestæ prępositiones, nẽpe abs. & ex: dictæ apud græcos ἀπὸ & ἐξ: quarum neutram assumpsit, etsi posset dicere,

si ex cerebro procederet, non per asperam arteriam procederet: vel si non ex cerebro, certe per præpositionē græcā ὑπὸ quæ idem valet apud latinos quod abs, dicere ipsum græce oportebat. Etenim vox per asperam arteriam emissa, ex aliquo, & ὑπό τινος id est abs aliquo emittitur: ex aliquo, vt vase cōtinente: abs aliquo, vt virtute, quæ id quod continet mouet. quemadmodum deniq; & vrina egreditur quidem per penem, emittitur autem ex vase, nēpe vesica subiecta. abs facultate autem, quæ vesicam in se comprimit, vt vrina exprimatur. Cæterū præpositio ἀπὸ, siue pro ex, siue pro ὑπὸ græca, quæ abs significat, sit accepta, incertū est. Si igitur loco ex capiatur, vera est oratio. Erit enim rursus huiusmodi. Si à cerebro vox esset emissa, non per asperam arteriam emitteretur. Quòd si in vicem præpositionis græcæ ὑπὸ capiatur, falsa. Rursus enim erit talis, Si ὑπὸ (quā latine reddo abs) cerebro emitteretur, non per asperā arteriā exiret. Quòd autē oratio huiusmodi vera nō sit, nihil opus habeo vt ego probem, sed illos ipsos de hoc sententiam ferre censeo. Vrina per penem emittitur: quòd si abs corde emitteretur, non per pudendum exiret. Quin & nostro arbitrio emittitur, non igitur in corde est arbitrium. Sic autem & de recrementis alui interrogare licet. etenim hæc per sedem à nostra voluntate primo mouente emittuntur. quæ mea opinione etiam ex lōgissimè ab ea sitis quemlibet pedis digitū protinus mouet, nihil ex interuallo ad celeritatē impedimēti accipiens. Siue enim in cerebro, siue in corde posueris volūtatē, aut mentē, aut quomodocūq; volueris appellare, (nihil enim ad præsens institutum interest) nullum tempus reperietur interea trāsire, dum volueris digitum mouere, & inter ipsius actionem: quemadmodum mea sententia etiam in sensu habet. Nō enim in hoc expectare oportet aliquod tempus punctionis, aut vulnerationis, vt sentiat animal, sed simul & secans secat, & animal sentit. Atq; hoc volunt zeno & Chrysippus vnà cum vniuerso suo cœtu, nempe motum qui ex foris accidente in particula factus est, in animæ principium distribui, quo animal sentiat. Vt igitur nullum sensibile tempus est interea dum particula vulneratur, & animal sentit: ita neque interim dum homo digitum curuare vult, aut pedem, & interim dum actionem obit, tempus intercedit. Ita nec inter voluntatem conceptam vrinæ emittendæ, & ipsam excretionem: verùm simul atq; animæ principatus voluerit, etiam sensus organa operantur. Quomodo igitur sermonem illum ò viri sapientissimi soluemus, quòd si vrina abs corde emitteretur, non per penem excerneretur? Quamcūque enim solutionem dixeritis, licebit nimirum & nos ea vti. In illis sanè disceptationibus cogere oportet sermonem vos soluere. Hic autem non ita licet facere, sed solutionem ipsos dicere conuenit, quæ nihil habeat occultatum, aut prolixum, aut difficile, sed quæ prōpte appareat. Nihil enim (dicemus) impedit, ex vesica vrinā per penem excerni, si princeps animæ pars motus initium immiserit, vt vas quod continet, comprimatur. Reliquum, siue cerebrum, siue cor animæ sit principatus, nihil opinor ad propositæ orationis dissolutionem referre. Siue enim cerebrum sit mouendi principium, ipsum suggeret instrumentis, & vrinam aluiq; recrementa excernentibus, & crura & pedem & digitum mouentibus: siue cor, eodem modo. Ita, arbitror, & voce per asperam arteriam emissa, nihil prohibet cerebrū motus asperæ arteriæ esse causam. quare par adhuc manet quæstio ab initio instituta, nihil ex eo quod apparet ad alterutrum dogma inclinare. Sicut enim in vesicæ

& sedis motu incertum erat cerebrũm ne an cor principatum obtineret, eodem modo in voce & respiratione similiter adhuc obscurum est vtrum viscus principatum habeat. Sed vt à me dictum est iam antea, situs vicinitas vtrisq; imponẽs, sumptionum tanquam scientificarum, & ad demõstrationem cõuenientiũ imaginem exhibet, non tamen ita rei veritas se habet. Etenim qui omnium originẽ cor esse statuit, non verebitur oculorum vicinitatem, tanquam non & hos dicat ab illo ceu fonte quodam sensum motumque haurire. Qui cerebrum ponit, non aliam quampiam particulam respiratoriorum & vocalium instrumentorũ motus principium esse dicit, sed illud, quemadmodum alijs omnibus, ita & his motum arbitrarium suppeditare. Quæ igitur in methodis de demonstratione vniuersaliter docuimus, hæc particulatim in omni rerum materia vera deprehendũtur. quippe non ab omnibus quæ rei propositæ insunt, veritatem capere oportet, sed ab eo solo quod problemati coniunctum est. Zeno autem, Chrysippus, & Diogenes, alijq; Stoici, & si decies millies sermone cõfidant, nõ possent defensionem suorum erratorum inuenire. Nam secunda sumptio quæ per se sumitur, si quidem exacte simul & manifeste ac distincte dicta esset, ex secundo sumptionũ genere vna omnino esse deprehenderetur. Quoniam vero iuxta dictionis figuram, captiose structam ambiguitatẽ ex quarto genere extraxit, huius particeps est. Si itaq; vafritiam subdolam ipsius cognoscẽs Zeno spõte vsus fuisset, sophista potius aliquis quàm philosophus haberetur: si ignorans & inuitus, logicæ speculationis imperitus, inexercitatusq;. Verũ nos neq; sponte vnquã eiusmodi sermonibus vsi sumus (etenim vafritia subdola & improba, viri est hostis veritatis) neque imprudentes præ inscitia, simul & exercitationis inopia in ipsos incidimus. Porrò similem secundæ sumptioni, etiam quarta obtinet absurditatem, in qua dicit, Sermo a mẽte procedit. Siquidem hic sermo, vox significãs, abs mente emittitur, quemadmodum etiam alia omnia quæ secundũ voluntatem fiunt, non tamen ex mẽte, sed ex summo gutture quod larynx dicitur. Prius autẽ nondum vox id quod effertur existit, sed, vt diximus, materia quædã vocis propria, quam efflationem seu sibilum nuncupamus. Emittitur autem ex asperis pulmonis arterijs, quarum nulla cor attingit. Itaq; Zeno, siue imprudenter, siue de industria, obscura dictione vsus est, in quartam sumptionum speciem incidit, Diogenes autem plerunq; in secundam: semel autem & ipse in quartam. Quũ enim dicit, Vnde vox emittitur: & quando ait, Vox non ex capitis locis emittitur, sed palam ex inferioribus potius: ex secundo genere epichirematum sumptionibus vtitur. Quando autem inquit sermonem à mente emitti, quum oporteret dicere abs mente, quod græce erat ἀπὸ διανοίας, quarto genere argumentationũ vtitur. Huius erratorũ redargutio eadem est, qua Zenonis sermonẽ reprehẽdimus. Sic autem & Chrysippus, quum dicat etiã, ex quo sermo emittitur, illam esse principem animæ partem: quem sermonem reciproce & ex aduerso accipiemus, dicemusq;, abs quo sermo emittitur, illud principatũ existere, non tamen ex quo. Ad eundem modum quum inquit, in totum vnde sermo emittitur, illuc oportet & ratiocinationem fieri: non vnde dicemus, sed abs qua parte sermo emittitur, secundũ illã quoq; ratiocinandi vim, & in illa fieri. Constat enim ꝙ loco, illic, Chrysippus illuc dixit, veluti in græco pro ἐκεῖ, ἐκεῖθεν, quod æquipollet ei quod est in illa corporis parte. Non enim putandũ est voluisse eũ indicare in illam parti-

culã, quũ dixit ἐκεῖσε, quamuis præcipue aduerbium ἐκεῖσε ad locũ significat: ἐκεῖ autẽ quod est illic, in loco. Etenim putandum est potius Chrysippum in voce solœcismum cõmittere, quàm tã manifesto intellectu incõprehensibilia dicere. Quippe multos in vnaquaque dictione solet cõmittere, incõprehensibilia verò dicere, nequaquam. Aliquando enim falsa dicit, quemadmodum & in hoc sermone, sed nõ sensus expertia. Differt enim plurimũ falsum ab eo quod nequit intelligi. Quoniam igitur ἐκεῖσε pro ἐκεῖ, id est illuc, pro in illo, dictũ esse à Chrysippo probabilius est, oratio in græcorum proprietatẽ trãssumpta talis fuerit, Vnde sermo emittitur, ἐκεῖ oportet & ratiocinationem fieri. hoc est, in illa particula. sed mendacium id manifestò esse dicemus. Nõ enim si quid iuxta voluntatem ex aliquo emittitur, in illa particula mentem esse ostendit: sicut neq; vrina, neque sputum, neque mucor, neque alui sedimentum. Apparet autem hoc fefellisse Zenonem primum & pręcipue, & posteum iam alios Stoicos, maxime verò & Chrysippũ, quantum ad cõmemoratam prius orationem pertinet. Nam in alia quadam nõ multo pòst subsequẽtem coactus est verum fateri. Coactum esse dixi, quòd aliũ sermonem euertere cupiens, ceu non verũ, deinde contradictionis speciem sentiens, nihilominus subuertentem, & contra seipsum non veritus est suum simul cum sententia contrà opinantium sermonem euertere. Oportebat autem aut non hæc, aut non illa scribere, & præsertim tam sibi inuicẽ propinqua. Si etenim verus hic sermo est, non verus ille: quòd si ille sanus, hic corruptus erit. Quare nos scientificis methodis exercitati, cognoscere possumus & discernere verum à falso. At inexercitatis non parua erit quæstio vtrũ ipsorũ eligere debeant. Adscribam vero & verba ipsa quibus ostendit Chrysippus sermonem suprà cõprehensum non esse demonstratorium. hoc pacto sonant. Porro habet, vt dixi, plura in his omnibus dubia, num tandem si etiam hoc detur, quemadmodum dictitant à capite esse initium ad partes commemoratas, inquiremus. Ferè enim quæcunque dixerint aliqui de eo quod vox ex pectore fertur per asperam arteriam à capite certo quodam principio facto, talia licet dicere in corde quidem principatu animæ existente, motuum verò initio à capite veniente. Quod sanè Chrysippus hac oratione vult dicere, tale est. Si etiam concesserit aliquis principium esse neruorum caput, nõ omnino principatum in eo esse concesserit. Quæ enim illi possunt dicere de eo quod vox ex pectore per asperam arteriam effertur, capite initium actionis transmittente particulis: talia licet de neruis nobis dicere tanq̃ à capite procedẽtibus, à corde autẽ actionẽ habentibus. Quapropter quòd vox ex pectore & aspera arteria emittitur, capite initium motus particulis indidem exhibente, Chrysippus ipse confessus est. Non igitur sermone tanquam demõstratorio vtendum est, quemadmodum plurimi Stoicorum crediderunt. Siquidem argumentatur, vt dixi, à situs vicinitate. vnde etiam Zenonis sermoni deesse sumptiones ad absolutam quæstionem existimandum est. Id autem euidentius ostendi poterit sumptionibus ad manifestius translatis, vt oratio sit huiusmodi, Vox per asperam arteriam emittitur, quòd si ex cerebro emitteretur, non per asperam arteriam exiret. Vnde autem sermo, illinc etiam vox emittitur: sermo autem ex mente emittitur. quare mens non est in cerebro. Prima itaq; sumptio ex euidentibus sensui est: ideo neq; demonstratione ipsa indiget. etenim omnia sensui manifesta ex seipsis fidem faciunt. Secunda verò neq; sensu, neque

intellectu, euidentium numero asscribitur, imò ne ex primis quidem axiomatibus existunt. Verum hoc pacto sermonem instituere conueniebat, si quidem ex primis & demonstratorijs incepturus erat: Vox per asperam arteriam emittitur. Omne autem quod per aliquod emittitur, ex particulis ipsi continuis emittitur. cerebrum autem arteriæ asperæ non est continuum, ergo ex cerebro non emittitur. Post hunc sermonem rursus illam proponere oportebat conclusioné, sumptionis efficacem, ad hunc modum: Vnde vox emittitur, illinc & significatiua vox, hoc est oratio. ex mente autem oratio emittitur, non autem ex cerebro: igitur mens non est in cerebro. Ita sanè conueniebat Zenonem orationes instituisse, si nulla sumptio neq; prætermittenda erat, neque superfluò assumenda. Iam vero licet adhuc compendiosius ad hunc modú disceptare, vtraque oratione in idem collecta: Sermo per asperam arteriam emittitur. Omne autem quod per aliquod emittitur, ex particulis ipsi continuis emittitur: quare & sermo ex particulis asperæ arteriæ continuis emittitur. at cerebrum asperæ arteriæ non est cótinuum: non igitur ex cerebro sermo emittitur, sed ex mente. non ergo in cerebro mens est. Licet nimirum & principem animæ partem dicere, loco nominis mentis. Pari modo dominantem, imperantem, præsidentem, & ratiocinantem, intelligétem, quemadmodum græce κυριεῦον, ἡγεμονικὸν, ἡγεμονεῦον, ἡγούμενον, τὸ διατάσσον, τὸ ἄρχον, τὸ λογιζόμενον, τὸ νοοῦν, τὸ φρονοῦν. Nihil enim differre putandum quocunq; modo velis appellare si rem subiectam eãdem seruet. Quod si ita omnes sermonem instituissent, etiam id quod maxime necessarium in superioribus est, haud omisissent, in quo significatur omne quod per aliquod emittitur, ex particulis ipsi continuis emitti. temere autem nó necessaria adiecerunt. facile etenim erat deprehendere argumenta à situ procedentia, nec rem propositam demonstrantia. Nam si præpositio ἐξ, quæ in sumptione sermonem è mente emitti ostédit, inferatur, falsam ipsam esse dicemus: non enim ἐξ, id est ex méte, sed ὑπὸ (quod interpretor abs, latinæ linguæ inopia coactus) mente ipsam emitti. At si ὑπὸ præpositionem idem significare quod ἀπὸ, id est à, existimemus, vt sit talis sumptio, Sermo ὑπὸ τῆς διανοίας, hoc est abs mente emittitur, sumptionem veram esse pronúciabimus, cæterum orationem nihil concludere, tanquã non omnibus sumptionibus similiter enunciatis, sed alijs præpositionem ἐξ, alijs ὑπὸ habentibus. Quod si omnia similiter pronúcientur secundú præpositionem ἐξ, in priore sumptione falsitas iudicabitur. si iuxta præpositionem ὑπὸ, hæc quidé vera erit, generalis autem ab ipsis relicta. Pari modo particularis, ambæq; falsæ erũt. Etenim vniuersalis eiusmodi euadet: Omne quod per aliquid emittitur, abs particulis ei cótinuis emittitur. particularis auté, sermo abs particulis quæ in aspera arteria cohærét, emittitur. non enim abs continuis, sed ex continuis verè dicetur. Ostensum itaq; iam manifestò est, principalissimam sumptionem ab ipsis esse prætermissam, vel quia cauillandi studio hoc sponte voluerũt, vel quia inexercitati inuiti omisetunt. Vnde etiam fallunt auditorem, qui exacte nequeat distinguere vtra sumptionum vera existat, siue ea quæ iuxta præpositionem ἐξ enunciatur, siue quæ secundum ὑπό. neutiquam enim ipsam ad verbum dicunt, verum ad totius sermonis constitutionem tanquam dixissent, vtũtur. Hæc enim sumptio, Si à cerebro emitteretur, non per asperam arteriam exiret: iuxta prætermissæ sumptionis virtutem vera esse videtur. Itaque Zenonis sermo erroribus scatet, iuxta secundam

sumptionem modo à me comprehensam. Primum enim, quoniam præpositionem ἀπὸ assumpsit, quum conueniret vel ἐκ, vel ἀπό. Deinde quia principalissimas prętermisit & generales sumptiones, omne quod per aliquod mittitur, ex continuis ipsi particulis emittitur. Item particularem, quòd vox & sermo ex particulis asperæ arteriæ continuis emittitur. His enim sic distinctis, si quidem iuxta prępositionem ἐκ, vniuersæ enuncietur sumptiones, falsa erit hæc, sermonem ex mẽte emitti. Sin iuxta ἀπό, tum vniuersalis quæ nunc dicitur, quicquid per aliquod emittitur, abs continuis emitti: tum particularis, sermonem abs particulis in aspera arteria sitis emitti. At si mixta pronuncientur, in quibusdam sane sumptionibus præpositione ἐκ adamussim assumpta, in alterutris verò præpositione ἀπό: quemadmodum in ea, sermonem ἀπὸ τῆς διανοίας, hoc est abs mente emitti, nullam sumptionem criminabimur, totum verò sermonem indistinctum esse, nihilq; concludere dicemus. Non enim adhuc principales conclusionis propositiones coaptabuntur. Est nanq; ipsarum altera talis, sermo abs mente emittitur: altera autem, sermo ex cerebro non emittitur. At vtranq; sumptionem, vel iuxta præpositionem ἀπό, vel iuxta præpositionem ἐκ pronunciatã esse oportebat, vt aliqua ipsis communis conclusio inferatur. Forte plura de orationis vitio dicere tentassem, nisi Chrysippus suam absurditatem nouisset, & modum deprehensionis ipse scriptitasset, in sententia paulo ante à me adducta, fateri se inquiens ex partibus pectoris sermonem emitti, sed capite principium motus suppeditante, quemadmodum & omnes neruos originem ex capite habentes, principiũ facultatis à corde sumere. Hæc itaq; recte à Chrysippo dicta sunt: quocirca ipse magis accusandus venit, quòd quum verum nouisset, non est tamẽ eo visus. Ea vero quæ à situ argumenta petita sunt, atq; ex his magis quæ poetæ testantur, aut vulgus, aut quædam nominis ratio, aut aliud quiddam huiusmodi, non recte. Præstiterat enim insistendo sumptionibus, quæ iuxta methodum demonstratoriam adsumuntur, inuestigare ea, & sensu expendere. Verum ipse tanquam non ex scientia, sed fortuitu verum dixisset, ab inquisitione ipsius discessit, & poëtas in testes citauit. Quod igitur Chrysippus vidit quidem, sed oratione non exposuit, id apponere mihi visum est. Quandoquidem enim fieri potest, vt licet quàm maxime omnium neruorum origo cerebrum videatur, cor ipsi vim sensoriam voluntariamq; suppeditet: pari modo etiam si ex thoracis particulis sermo emittitur, principium motus ipsius à cerebro deferri: disquirendum deinceps est, an neutrum alteri virtutem aliquam tribuat, an alterum alteri. Fiet autem ad hunc modum inuestigatio, quæ cor cerebro connectunt, in consectionibus contemplari oportet, quot sint numero, & qualia. Postea in collo singula vel secare, vel contundere, vel funiculo intercipere: deinde contueri qui affectus animal inuadant. Connectunt autem cor cerebro tria vasorum genera, quæ sanè etiam totius corporis sunt communia, venæ, arteriæ, & nerui. Venæ quidem iugulares, græce σφαγίτιδες dictæ, arteriæ carotides, nerui his arterijs adnati. Sanè iugulares venas, aut carotidas arterias nõ simpliciter diuidere oportet, quemadmodum neruos, moreretur enim protinus animal larga sanguinis profusione debilitatum, sed præstat funiculis validis intercipiendo, primum in superiore & inferiore ceruicis regione medium vinculorum dissecare, vt nulla sequatur sanguinis profusio: neruos autem siue contundere, siue funiculis quibusdam comprehen-

dere, vel tuis ipsius digitis, siue secare: ob hos omnes affectus vnum & idem accidens animanti superueniet. Quippe statim obmutescet, reliquarum verò actionum nulla, neq; in præsenti tempore læsa, neq; in posterum apparebit. Arterijs autem fune interceptis, vel vt dixi dissectis, mutũ sanè aut soporosum, vt pleriq; post Hippocratem dissectorum perperã scripserunt, non erit animal, sed omnes quæ supra vulneratas habentur in totum pulsum amittent. At venas neq; funibus intercipiens, neq; vt dictum est secans, aliquam manifestò actionem aboleri videbis. Ex his apparentibus promptum est colligere, neq; cor ad pulsuum motum cerebro indigere, neque cerebrum corde, vt sentiat animal, iuxtaq; arbitriũ operetur. Quod etenim cor nihil ad proprium motum cerebro opus habet, inde clarum est, quòd venis, arterijs, neruisque prędictis fune comprehensis, similiter ipsum adhuc pulset, & totius animantis arteriæ. Nam solæ supra funes sitæ omnino pulsum amittunt, dum continua ipsarum pars, quæ ad cor vsq; protendit, alijs similiter pulset. Quòd autem non ex cerebri facultatibus cor primã habet originem, licet condiscere inde, quòd omnibus commemoratis neruis, siue sectis, siue laqueo comprehensis, animal solum obmutescit, inspirat tamen & exspirat sine impedimento, iuxta vtranque superius dictarum inspirationum & exspirationum differentiam. ita verò & quatuor artubus etiamnum operatur, sicuti & prius, auditq; & videt, omnique sensu percipit. Nam sola, vt comprehensum est, vox animalis aboletur neruis iuxta arterias dissectis. Porrò qui tum medici, tũ philosophi ob enumeratas arterias siue consectas, siue, vt dixi, interceptas animal soporari putauerunt, deinde hinc collegerunt cor sensum motúmq; cerebro suppeditare, hos nimirum falsos esse in eius quod apparet experientia putandũ est: quod autem ex hypothesi sequitur, diligenter vidisse. Si enim verè soporosum animal euaderet, quod ipsis nomen significat sensus motúsque expers, necessario sequeretur cor primam & sensus & motus originem cerebro immittere, quam ipsum toti corpori per neruos suggerit. Quapropter secundum quoddam principium ipsum erit, non exquisite primum, magni regis legato dignitate respondens. Demonstratum enim est antea, quòd cor arteriarum, cerebrum neruorum sit principium. cõcluderetur, si verum esset quod dicitur, cor per arterias vim animalem cerebro suppeditare. non tamen verum est, sed ementiti sunt cõtra id quod in consectionibus apparet. Soporosum enim neque ob neruos præcisos animal efficitur, neque ob arterias, verum neruis oblęsis mutũ quidem euadit, atterijs autem non ita, multóque minus venis: sed plerique medici philosophique simul cum arterijs neruos funibus comprehẽdentes, deinde mutum protinus animal fieri conspicientes, arteriarum affectionem esse crediderunt, quam soporem nominarunt: non rectè meo iudicio, nisi vocis amissionem soporem appellent. sic enim nomine solum hallucinantur in hoc: at in re ipsa aberrant si ob atterias animal mutũ euadere existiment. Ego sanè iam videor mihi quòd Chrysippus iussit, fecisse, inquirendo, à cordé ne facultas aliqua cerebro, an à cerebro cordi suggeratur. Chrysippus porrò ipse parui fecisse videtur huius rei inquisitionem: ac ideo ꝙ quũ videret viam qua id quod quæritur, adipisci conueniat, eaq; non vsus sit, hominem reprehẽdo. item quòd in vno libro contraria dicere sustinuerit, nõ longo inuicem interuallo, qui prius sanè ceu demonstratoriũ Zenonis sermonem scriberet, processu autem commentarij solutionem ipsius

ostenderet. Iam inuenio Chrysippũ maxime & alia quædam in hoc ipso de animæ principatu sibiipsi repugnantia adduxisse. Quippe inter initia prȩfatus, alias sane animæ partes in quibus sunt animantis particulis fatetur: de principatu autem solo disquirit, eo quòd neque sensus euidens, vel vnus quidem, neque manifesta quædam coniectura de eo haberi potest. Paulo post tanquam de apparente parte disserit. Habent autem verba ipsius in hũc modum. Sic videtur nos subterfugere locus, quum neq; sensus euidens sit, quod in reliquis cõtingit, neque coniecturæ, per quas id quis posset colligere. Neque enim in tantum controuersiæ processissent medici & philosophi. His præmissis, cõsequenter Chrysippus ait, Vniuersi homines affectus mentis sentiunt in thorace, & in corde. Sonat autem oratio hæc ad eum modum, Communiter autem mihi videntur plurimi in hãc ferri opinionem, tanquam sentiẽtes mentis affectus in thorace, & præsertim vbi cor situm est, idque potissimum in timore, ira, & maxime iracũdia. In hac oratione saltem (tanquam) adiecit, non ausus palam dicere homines sentire mentis affectus in thorace. tanquam enim, inquit, sentientes. Paulo post dictione (tanq̃) ablata, hoc pacto scribit. Turbatio enim mentis quæ in singulis his fit, in thorace percipitur. Postea iterum. Quum enim hic ira fiat, rationabile est & alias animæ cupiditates ibi esse. Rursus in subsequentibus cõmentarij locis, Atque irascẽtium affectus in thorace fieri videntur, & amantium. ac in reliquis non cessat de affectibus disputare, tanquam in thorace & maxime circa cor appareant. Quare demiror hominem non excepisse quod per initia scripsit, inquiens, neque sensum neq; coniecturam fieri, vbi præcipua est animæ pars. Non enim discrepant medici & philosophi inter se. Vel si contentus est hoc sermone, quomodo nõ reueritus est iterum in subsequẽtibus sensu dogma iudicare: ac dicere videtur. Ego sanè mihi videor quemadmodum paulo ante feci, veriore delecto sermone, quẽ Chrysippus sibi repugnans scripsit, etiam nunc idem facturus. Nullus enim sensus nobis obuenit, qui principem animæ partem in corde aut thorace contineri declaret: eóq; laudo prima Chrysippi dicta, quibus verum fatetur: non probo autem in quibus contra sensum mentitur. Haud enim in vno hic mihi videtur esse falsus, sed duobus magnis. Primo sanè vbi ait totum corpus manifeste immutari per animæ affectus, nunc pallescendo, frigescendo, & tremendo, vt in metu fieri conspicitur: nunc vero rubescendo, calescendo, & vehementer intendendo, quemadmodũ in iracundia. De nulla autem alia parte meminit, nisi solius thoracis. Postea vero etsi concedatur cor magis q̃ alias animantis particulas extra naturæ habitum egredi in timore, tristitia, angustia, iracundia, alijsq; omnibus affectibus, non ratiocinatricẽ animæ vim, sed irascibilẽ, aut appetitoriã illic esse indicabit: quare altera pars magis quàm ab ipso asserta, oratione concluditur. Nam si intelligendo, discendo, docendóve nullus insignis motus in corde apparet, in omnibus autem affectibus euidenter innotescit, clarũ opinor euadit ratiocinatricem animæ facultatem non esse in corde: irrationalem verò, & affectibus obnoxiam, pathetice dicitur, in ipso comprehendi. At si vbi patheticam, ibi etiam ratiocinatricem esse pronunciat, id quod ab initio quȩrebatur, prompte assumetur. At multo ei at latius, demonstrationem aliquam nos docere, quomodo id quod quæritur, ex procinctu capiamus. Sed neque in priore libro de anima, neque in opere de affectibus, vllam demonstrationẽ protulit, cur oporteat omnino, vbi ir-

rationalis animæ vis existit, ibi esse etiã ratiocinatricem. sed prompte & ex procinctu omnino sumit, etsi Plato nonnullas sanè demonstrationes quarto de republica prodiderit: nonnullas verò rursus dicere distulerit, de quibus in Timæo ait, ostendítque: quas etiã ego subsequentibus cõmentarijs, vniuersas literis mandabo. In præsentia verò nondũ mihi institutum est id ostendere, sed quòd ratiocinatrix animę vis, quam & præsidẽ, mentem, & principẽ Chrysippus ipse nominauit, in cerebro habetur. Quo demonstrato, nũqua alia facultas in corde contineri videatur, nõ aliunde profecta, iam duo principia manifestè habebimus. Deinde verò & tertium inueniemus: sed hoc quidem in futurã disputationem differetur. Nũc rursus ad illum sermonem redeamus, vnde huc sumus digressi. Quòd igitur Chrysippus sibiipsi passim refragetur, nõ percipit: quẽadmodũ in sermone de voce ostendimus: item quòd pronũciat interim nullũ sensum nobis obuenire loci principem animã continentis, nonnunquam verò dicere ipsum videtur. Neq; hoc proposuimus ostendere, quum accessoriũ sit. Verum ab initio erat hoc in libro propositum, quatuor sumptionũ differentias ostendere. Vocabã autem primum ipsorũ genus scientificum, demonstratoriũ. secundum vero, exercitatoriũ, & vt Aristoteles nominauit, dialecticum: tertiũ, probabile & rhetoricũ: quartum, sophisticum: demonstrauíque nonnullas ab ijs quæ cordi insunt accidúntq;, constitutas in sola ipsa re de qua est quæstio, ex genere scientificarũ esse sumptionum, alias verò omnes dialecticas. quæ ab externis testibus petuntur, rhetoricas. quę æquiuocationibus quibusdã, aut dictionis figuris cõstruuntur, sophisticas. Quapropter scientificæ in singulis rebus, omnino paucæ, & faciles numeratu sunt. exercitatoriæ permultæ. Ex singulis enim quę insunt accidúntq; rei, cõstruuntur. Orationẽ igitur quę de voce pronũciata est, ex situ proficisci indicauimus: ita etiã quæ ab inspiratione & expiratione sumitur. Pari modo habere deprehendes & eã quæ à morsu dolorũ petitur. Palam siquidẽ morsus est in ventriculi orificio. alij ad cor ipsum referũt. Qui igitur quia cor prope os vẽtriculi sitũ est, ideo affectũ ab illo oriri putant, à situ argumentantur. Qui autẽ ipsum verè cor morderi censent, omnino errant; siquidem infra thoracẽ morsus est sub pectoris cartilagine, cor autem in medio sitũ est thorace, & nullus vnquã cor ipsum morderi sensit, neq; in tristitia, neque in alio animæ aut corporis affectu. Neque tamen nomen græcũ cardialgia, id est cordis dolor, cor in thorace contentũ dolere significat, sed est quædã æquiuocatio, quæ neminẽ latet, qui antiquorũ libros euoluerit. Quemadmodũ enim viscus quod in thorace est, sic & vẽtris os antiqui cor appellãt: idq; nominis frequenti apud ipsos in vsu est. sed ego duobus tribusve exemplis, vt significatũ ex dictione manifestò indicetur, efficiã. Nicander sanè » hoc pacto inquit· Appellãt stomachu cor excipiẽs alimentũ. Thucydides hoc pa» cto· Quũ in cor defixisset, peruertistẽtq; ipsum, etiã purgationes bilis omnes, vt » sunt à medicis appellatæ, successerũt. Hippocrates autẽ· Mulier corde dolebat, ac nihil adhibuit præterquã in mali granati succum polentã inspergẽs: ac semel ci» bum sumere cõtenta erat, attraxitq; cuiusmodi cerionis sunt. Omnes hi palã indicãt os ventriculi appellari cor, vt huius quidem cordis affectus aliquis sit qui græce dicitur cardialgia. illius autem visceris, de quo proposita est disputatio, si principẽ animæ particulã in se cõtinet, eiusmodi affectus nũq̃ oborit. Neq; enim huius vẽtriculi oris omnẽ dolorẽ cardialgiã appellãt, sed solũ quũ ab acribus hu-

moribus iritatur & mordetur, quod in tristitia cōtingit: ideo etiā ea affecti, bilem euomunt: nōnullis verò infra descendit, ac venter his summe biliosa deijcit. Verū id non solum tristitia affectis euenit, sed etiam eis qui impendio diutius à cibo abstinuerunt. non paucis os ventriculi mordetur, magisq; si post exercitationē cibum non assumpserint. nam tristitia affectis, exercitatisq; valentius in ventriculū flaua bilis confluit. Ab hac itaq; morsi, cardialgia laborant. Neq; est necessariū in hac disputatione causam inspicere, cur id accidat. Solum enim mihi propositum est ostendere hunc affectum cardialgiam non esse ex corde viscere, quemadmodum neq; morsum in tristitia, sed oris ventriculi accidens. Argumentū verò à situs vicinitate petitum est, quemadmodum & cordis palpitatio in metu ab accidenti sumitur: quorum neutrum scientificum est. sin autem concedatur tale esse, nō Stoicis & Peripateticis, sed Hippocrati & Platoni attestatur: quemadmodum etiam quæ irascentibus accidere tum in thorace toto, tum in corde Chrysippus cōmemorat. Quatenus enim dum docet, discitq;, & in totum mouetur anima iuxta scientiam aliquā nihil demonstrant cordi accidere, in affectionibus autem ostendunt, hic nō solum non subuertunt antiquum sermonem, sed etiam confirmant. Huiusmodi sanè epichiremata ex secundo genere sumptionum existunt: quemadmodum opinor etiam quòd cor omnium animantis particulatum primum conformetur. Non enim si hoc concessum fuerit, initium facultate ostendet esse cor, de quo nunc disputamus, sed secūdum generationem. Dictum à me est, definitúmq; manifestò libro priore de principiorum differentia. Porrò quòd primum omnium animantis particularum, postremum autem cesset, ad sumptiones demonstratorias pertinet. Ostenditur enim id motus esse initium, non tamen omnis, sed solius qui in pulsibus est, qui genere à voluntario variat: illum autem neque primum incipere cor, neque postremum desinere aliquis demonstrare poterit. Ex hac igitur sumptione concludetur, non quod Aristoteli & Chrysippo, sed quod Platoni & Hippocrati videtur, nempe principium motus voluntarij esse cerebrum, alterius autem cuiusdam non voluntarij, cor. Erant itaque & hæc ad propositorum demonstrationem abunde: verum quia hoc in libro statui omnes sumptiones pertractare, quæ ex his quæ cordi insunt, capiūtur, vbi cæteras addidero, librū finiam. Accedit ipsis & Aristotelis sumptio, de qua circa primi finem transegi ex ijs quæ cordi insunt. Copia enim aliqua neruorum, inquit, in ipso conspicitur. Ac à nobis indicatum est, neruosa quædam esse corpora in corde, neruos autem non esse. Item quòd neruosæ corporis partes specie solum neruis respondent, non actione & vsu. Licet autem discernere in instrumentis alteritatē & identitatem (liceat sic appellare commodiorū latini sermonis dictionū penuria) actionibus ipsorū & vsu: quare nihil amplius de eisdem tractare opus est. Digrediemur autem ad aliquā ex reliquis, qua de omnes ferè meminerunt, quibus cor omniū facultatum principiū esse in animalibus, creditū est. Dicunt enim vnde principiū nutritionis in animalibus, illic ratiocinatricem animæ esse facultatē. In corde autē esse nutritionis animaliū originem, quare & vim ratiocinantem intelligentémq; in ipso existere. Verum in vtrisq; sumptionibus mentiuntur. neque enim in corde principiū nutriendi, animantibus esse cōcedimus, sed vnū aliquod: & hoc est ex his quæ in præsenti opere ad speculationem erant proposita. Non oportet autē quod quæritur, ceu confessum accipere, neq;

vnum esse principium vtriusque facultatis, cuius nos contrariū demonstramus. Demiror igitur hic viros illos, si ambo quæ inquiruntur, propte accipiūt, ne vnā quidē demonstrationē proponentes. Simile verò quid efficiūt, quū animæ principem particulā illic esse pronūciant, vnde nutrimēti principiū: deinde assumūt, in corde alimenti esse principiū. neq; enim hoc verū est, quoniā alimenti tū humidi tū sicci principiū est os, stomachus, & vētriculus, authore Hippocrate: neq; si omnino admitteref, cōsequēs esset, in qua parte principiū nutritionis est, in eadē haberi ratiocinatricē. siquidē hoc vnū ex his quæ disquirūt, existit: alterū verò quæsitorū mēdaciū est. Etenim primū alimēti principiū est os, stomachus, & vētriculus: alterū venę ex iecore in ventrē pertinētes, in quibus primis sanguis gignitur: tertiū iecur ipsum: quartū post iecur vena caua, in qua prima purus à recremētis sanguis relinquitur. Ab hac iā vena, quēadmodū aliæ animātis particulæ omnes, eodē modo cor alimētū recipit. Nō tamē quū dicūt, vnde spiritus suggeritur, indidē esse animæ principatū, deinde ad id assumūt, ex corde spiritū suppeditari, ipsis cōcedendū est. Etenim hic quoq; rursus si animalē spiritū ex corde oriri dicūt, quæsitū ipsum sumunt: si vitalem, non necessariò sequetur idē vtrisq; esse principiū. Erasistratus igitur nō simpliciter, quēadmodū hi, id quod quæritur, assumēs, sed longo verborum contextu, ex capite animalē, ex corde vitalē spiritū proficisci affirmat. Quòd si horū spirituū neutrū in sermone attingi dicunt, sed dictū materialē, qui sicco humidóq; alimēto proportione respōdet, audient hoc quoq; ab Hippocrate. Principiū alimenti & spiritus os est, nasus, aspera arteria, pulmo, aliusq; perspiratus. Igitur nulla harū rationū valida est, nec quā affert Diogenes, Quod primū alimētū spiritūq; suggerit, in hoc principatus animæ existit. Quod autem primum alimentū & spiritum haurit, cor est. Nā quomodo intelligat, primum discutiemus. Si enim vt instrumentum primum, nequaquā cor alimentum spiritūq; haurit primū, sed nutrimentum quidē os, stomachus, vēter: spiritū verò os, nares, guttur, pulmo. At si quod vnde principiū motus inest particulis haurientibus, vera quidē prior sumptio. secundā autē reprobabimus, assumere ipsam dicentes propte id quod ab initio quærebatur. Siquidē nos motus initiū à capite trāsmitti fatemur, quū edere, aut bibere, aut respirare volumus. At Diogenes hoc assumpto circa demōstrationē, ambiguitatē propriā peperit ad hūc modū, & suis rationibus est vsus. quod natura mouet hominē volūtarijs motibus, animalis quędā euaporatio est. omnis autē euaporatio ex nutrimēto attollitur. Proinde quod primū mouet motibus volūtarijs, & quod nutrit, necesse est vnū & idem esse, quū hæc Diogenes scribat. Itaq; de eo quòd animæ substātia sit euaporatio, siue ex alimēto, siue ex spiritu, nihil ad præsens ambigendū dicimus, ne omnino hominē afficiamus tristitia. De eo autē quòd idē sit mouēs nos primū iuxta arbitriū & nutriens, refragabimur: quippe his quæ statuit, omnino cōtrariū cōcludi dicemus, ex sanguine cōsistētes fieri euaporationē. Diogenes etiā ipse suorū dogmatū oblitus sanguinē esse ait animā, vt Empedocles & Critias existimarūt. Si autē Cleātē, Chrysippū & Zenonē sequatur, qui animā ex sanguine nutriri dixerūt, substātiā autē ipsius esse spiritū, quomodo adhuc idē erit id quod nutrit, & id quod mouet, siquidē sanguis nutrit, spiritus autē mouet? Quapropter præter alia absurda etiā indefinita est & nequit concludi Diogenis oratio. nā quod infert propositis sumptionibus, nō necessario sequitur, de quo subsequētibus cōmētarijs agetur. Siqui-

Ide asta quod etia fuisse ait in græco exēplaris

dem impræsentiarũ tempestiuũ mihi videtur huic libro finem imponere. Quum enim essem pollicitus, de ijs quæ manifestò videntur cordi inesse, hoc commentario verba facere, quid amplius opus habeam huiusmodi epichiremata attingere, quorũ initium dogmatis potius ꝙ̃ eo quod apparet, ex consectione constituatur?

FINIS.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER TERTIVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

QVòd sanè necessarium existat, non solum philosophis, sed medicis etiam, qui non inconsiderate ac perfunctorie artem attingunt, speculari de facultatibus corpus nostrum regentibus, quot genere sint, & quales secũdum speciem singulæ, quámque potissimum animantis particulam occupent, primo libro est demõstratum. Quòd autem Plato & Hippocrates ij sunt qui optime de ipsis pronunciarunt, non paucis quidem priore etiam libro exposui: absolutissime verò secundo libro sermone sum executus, differentias omniũ sumptionum (lemmata vocant) exponens, quibus clarissimi philosophi in proposito dogmate vsi sunt. At operæpretiũ mihi videtur, etiamnũ impræsentiatum mentione de ipsis facta, reliquã disputationem ita finire. Referebã quatuor in vniuersum sumptionum esse differentias. Nonnullas enim ipsarum ab ijs quę particulæ insunt, iuxta problematis substãtiã desumi: aliquas vero abs ijs sanè quæ insunt, non tamen secundum id quod propositũ est, ac de quo quæstio habetur: alias à testibus externis. Prætereà etiã quartam differentiam à sophisticis sumptionibus procedere, vocabuli figuris ad ambiguitatem dolosè constructã. Porrò non pauca exempla descripsi vnde vnũquodque sumptionum genus adinuenitur: eadem verba eorũ qui ipsis vtuntur, adijciens. Ac iam rationes ipsorũ euertens, longe satius censui in hoc tertio libro & numerũ & substantias facultatũ docere. Pari modo subit mihi facultates recordanti enumerare numerũ & discrimina accidentiũ: atq; clarissimorum sophistarũ aliquis professus Chrysippi scripta de eo ꝙ cor fosũ in animantis corpore animi principis sit origo, non posse euerti: hoc tertio cõmẽtario ea quæ desunt, oratione persequi coegit. Forsan igitur hæc ipsa mihi laudis occasio fuerit, quandoquidẽ qui in memoria habent ea quæ secũdo libro sunt cõprehensa, norunt validas nos & generosas Chrysippi rationes confutasse, & relictis infirmioribus errores eius indicasse. Dico sanè Chrysippũ primo suo de anima libro, principis ipsius partis mentionẽ facere, illinc exordientẽ, vbi principiũ animæ in solo cõtineri corde ostendere conatur, hisce nimirũ verbis: Anima spiritus est nobis insitus, continuusq́; totũ corpus permeans, quãdiu vitæ officina in illo adfuerit. Inter huius itaq; partes singulis destinatas particulis ea quæ in asperã arteriã pertingit, vox est: quæ in oculos, visus: quæ in aures, auditus: quæ in nares, olfactus: quæ in linguã, gustus: quæ in totã carnẽ, tactus: & quæ in testes, aliam

quādā eiuſmodi rationē ſeminariā obtinet. At locus ī quē hæc omnia cōueniūt, cor eſt, vbi animæ principatus cōſiſtit. Quæ quū ita ſe habeāt, de reliquis ſanè inter ipſos cōuenit: de animæ verò principatu diſſentiunt: dū alij in alijs eſſe locis ipſum aſſerūt. nōnulli ſiquidē in thorace ipſum eſſe tuētur, nōnulli in capite. in ijs autē ipſis rurſus diſcordāt, dū nō cōſtat inter ipſos, quanā in capitis parte & thoracis habeatur. Plato autē triplicē eſſe animam profeſſus, ratiocinatricē in capite, iraſcibilem in thorace, appetitricē in vmbilico eſſe dicebat. ita nos locus ſubterfugere videtur, quum nec ſenſui euidenter appareat, quod in reliquis accidit: neq; coniecturis deprehendatur quibus id aliquis poſſit colligere. neq; enim eouſq; & inter medicos, & inter philoſophos cōtrouerſia proceſſiſſet. Hæc prima verba à Chryſippo prodita ſunt de principatu animæ, in primo de eadē libro. nam dimidia libri ipſius pars prior. de animæ ſubſtantia ſpeculationē continet: reliqua portio quæ à commemoratis verbis incipit, animæ principatū contineri in corde demonſtrare conatur. Principiū itaq; orationis admirari iuſtum eſt: quippe tum manifeſtò, tum exacte, vt conueniebat virum dicere tanti dogmatis principem, à Chryſippo dictū eſt. Etenim quòd Plato tres animæ partes ſtatuerit, & quęnam hæ ſint, quibúſq; locis in animātibus collocarentur, expoſuit: item quòd ratione de placito quod ſenſus effugit, cōſiderare oporteat. Quæ ſubſequuntur, nō ita ſimili modo habent. æquū nanq; erat (meo iudicio) primū exponere quibus rationibus Plato perſuaſus ita cenſuerit, deinde redarguere eas, & euertere: poſtea ſuā ipſius opinionem ſtatuere, nō ex probabilibus epicheirematis, quibus vti mos eſt ſophiſtis & rhetoribus: verū ex ſcientificis, & demonſtratorijs, quæ tractare philoſophis veri ſtudioſis conuenit. Nunquid igitur Chryſippus ita factitauit, an omnino cōtra? Certe oblitus eſt ſe quicquam omnino prius de Platonis opinione dixiſſe. Incipit autem ab eo ſumptionum genere argumētari, quod ex teſtium aut vulgi opinione, non ſecundum rei naturam credere dignum eſt. Apponam autem verba ipſa, quæ in hunc ferè modum habent: De ſubſequentibus pari modo diſquiremus, à cōmuni ſenſu, quē græci κοινὰς φορὰς dicunt, & ſermonibus ſecūdum hunc prolatis exordientes. Cōmunem ſenſum, ſeu κοινὴ φορὰ Chryſippus hic intelligit, id quod communiter omnibus hominibus videtur. deinde inferens inquit: Ex his quoq; abunde vidētur ab initio perſuaſi, adductiq;, principem ſcilicet animæ partē in corde eſſe ſitā. Deinde rurſus has ipſas propoſitiones attingens, ita ad verbum ſcribit: Communiter reliqui huc ferri videntur, ceu in thorace mentis affectiones oboriri conſentientes, præſertim quo in loco cor eſt collocatū: quemadmodū in triſtitia, metu, ira, & præſertim iracundia, dū ex corde vaporis modo erūpit, foráſq; aliquò propellitur, & faciem manúſq; inflat, nobis fit conſpicuum. In his Chryſippū non poſſum non demirari, qui omnia ſimul confundat, perturbétq;. Quū enim paulo ante dixiſſet Platonē putare vim iraſcibilē in thoracis regionibus conſiſtere: deinde ea quibus incitatus huc peruenit, dicere ſuperſedit. cúmq; omiſiſſet eadē reprehendere, ſuam ſtatim opinionē aperire incipit, primā omnium aggreſſionū in memoriam reuocans, quibus animā iraſcibilē in thorace haberi oſtendit. Neq; enim ex alijs rebus euidentibus, q̄ ex ijs quæ Chryſippus protulit, nūc euidētius demōſtraueris ex thorace & corde vim animoſam proficiſci. nā, veluti, inquit, ſi iracūdia ex corde euaporet, & foras aliquò propellatur, faciémque & manus inflet, nobis apparet. Hac oratione Chryſippus

concedere videtur veterum ſententiæ, qui feruorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oboriri dicunt: quo feruore accidit, vt & facies inſletur, totum corpus rubeſcat, caleſcatque, & vehementer cor vnà cum omnibus animantis arterijs ſubſiliat. An itaque Plato diuerſum quiddam his dicat, quum in Timæo ſcribit, Cor, venarum & ſanguinis per omnia membra vehementer diſcurrentis fontem in regione ſtipata collocarunt, vt quando iracundiæ vis exarſeſcit, ratione nunciante ſi quid extrinſecus iniuſte fiat, vel intus aliqua concupiſcentia turbet: ſubito per angiportus quoſdã quicquid in corpore ſenſus eſt compos, iuſſa minaſq; ſentiat, pareatq; imperanti. Præterea ſecundũ hæc ita ſcribit: At quia cor, malorũ expectatione & iracũdia excitata ſubſultat, prænoſcunt totã eiuſmodi regionem iraſcentis igneam fore, eóq; præſidium ipſi molientes, pulmonis tegmen cordi adhibuerunt. Quapropter chariſſime Chryſippe Platonis dogmata ſcribis, quum ex corde iracũdiæ vim incendi, & foras propelli, faciemque inflari dicas. Quanq̃ de hoc non ambigebas, num animoſa animæ vis cordi ineſſet, ſed an rationalis: quo demõſtrato, non multum de animoſa laborare te oportebat, neq; librũ verſibus poëticis replere, quos in eũ modũ deinceps recitas:

Dulcior hæc multo quàm mel quod defluit, inſtar
Fumi, imo emerget actutum pectore. Rurſus,
Aſt animus mentem ipſi exuit. Iterum,
Verum animus ſaliens intus dat præſagia.

Aliáq; id genus infinita toto libro tractat, dum animoſam vim in corde eſſe tuetur, quum non opus ſit hoc oſtendere, ſed an rationalis in eo habeatur: aut per Iouem ſi hoc non poterat manifeſtò oſtendere, ſaltem conari debebat pro virili in aliqua libri particula & animoſam & rationalem animæ vim indidem eſſe, demonſtrare. Atqui hoc ille ne aggreſſus quidem eſt in vllo libri loco facere, ſed per totum eo vtitur, ex procinctu aſſumens. Statim enim in ſubſequentibus ita ſcribit, Quum hic ira naſcatur, ratio eſt etiã reliquas cupiditates indidem exiſtere: adeóq; reliquos affectus, & ratiocinationes, ad hæc quicquid eſt his perſimile. Neq; enim neceſſariũ eſt, vbi affectus habentur, illic etiã ratiocinationes eſſe. quare ſi quis hoc prompte & citra examen aſſumendum putauerit, id quo de eſt quæſtio, ſumetur. quum enim Plato affirmet, non ex eadem proficiſci parte ratiocinationem, iracundiã & cupiditatem, Zeno autẽ in corde omnia collocet, officium meo iudicio erat Chryſippi, & cuiuſlibet qui poſt Platonẽ & Zenonem virorum placita examinat, alteri demonſtrationẽ annectere, alteri reprehenſionem aliquã. At citra demonſtrationem ſententiã dicere, quemadmodũ Chryſippus factitauit, puta vbi animæ pars affectionibus obnoxia exiſtit, illic & ratiocinatricem eſſe: tantũ à philoſophi munere abeſt, vt etiam nec rhetores nec ſophiſtæ idem faciant. quippe illi probabili quadã ratione fidem aſtruere conãtur. Singula autẽ quæ diſquiruntur, ex procinctu & incõſiderate aſſumere, neq; ad ſophiſtas, neq; ad rhetores, neq; ad dialecticos, neq; ad innitẽtes demõſtrationibus, neq; omnino ad vllũ omniũ pertinet. Pulchrius enim erat, mea ſententia, vt Plato ſuũ ipſius dogma demonſtrare inſtituit, ita Chryſippũ quoq; Zenonis placitum pro virili oſtendiſſe, & non verſuũ multitudinem ex omnibus poëtis ſelectam aſſcribere, qui indicent iram, iracundiam, metum, timiditatem, confidentiam, conſtantiam, aliáque eius generis nonnulla, actiones quaſdam, alia cordis

esse affectiones. Quid igitur sibi volunt versus hi ex Homero collecti?

Cor intus latrat. Et,
Pectore percusso verbis cor increpat ira,
Suffer & hæc cor, nam grauiora aliquando tulisti. Item,
Pectore prudenti sursum suspiria duxit
Ex corde imo Agamemnon Græcis nauibus astans. Ad hæc,
Sed mihi cor ira turgescit. Et,
Iuno non iram tenuit sub pectore, at inquit. Præterea,
Verum & post etiam sub pectore continet iram
Donec perficiat.

In his enim omnibus, non rationalis, sed anima irascibilis in corde cōtineri significatur, quemadmodum in his quoque, vt arbitror.

Atque ira hunc quamuis sapientem inuasit, adurens. Et,
Dulcior hic multo quàm mel quod defluit instar
Fumi in pectoribus conscendet protinus imis. Et,
Cor appetit intus
Bellum agere incessans, pugnámque subire diurnam. Et
Atque animum audacem ipsi in pectore dij posuerunt. Et
Cor Laertiadæ dolor ast inuasit Vlyssis. Et
Pectoribus robur validum patris indidit ipsi. Et
Sed pectore Achilles
Gnarum animum & grandem virtutibus obtinet intus. Et
Durúmque malúmque
Dij posuere animum tibi pectore virginis ergo. Et
Sic Aeneæ animus gauisus pectore in ipso. Et
Et Iouis exarsit positum sub pectore robur Noscere. Ad hæc,
Atque mihi ipsi animus bellum pugnámque subire
Valdius ardescit nunc nunc in pectore charo. Rursus
Ipse autem valide clamans in pectore mulsit
His animum, ast Hector cœpit meminisse timoris. Rursus
Incitat o Nestor cor me atque animus generosus. Et
Est illi prudens cor, atque animus generosus. Et
O si elate senex genua haud minus ipse valenter
Possideas, quàm animum retines in pectore charo. Et
Nosti etenim qualis muliebri in pectore sueuit
Esse animus. Et,
Atque tuum charum cor, me patiente dolores
Sufferat. Et,
Fatus sic, animum tandem his in pectore mouit. Et
Telemachus magnum luctum sub corde recepit. Et
Sic dixit placans animum sub pectore charum. Et
Huic cor in requie mansit deterrima passum.

Omnes enī hi versus, & præterea infiniti alij, si numerū spectes, quos Chrysippus apponit, animosam vim in corde haberi ostendūt: ego autē si omnia ascribam, librū, quemadmodū Chrysippus, replebo. verū ex Homero hęc quidem sufficiūt.

Eorum autem quæ ex Hesiodo Chrysippus permulta & ipsa adiecit, abunde mihi erit, si duo triáve exempli gratia citauero.

Nanque vbi succreuit animus sub pectore charo. Et
Iram animum grauiter cruciantem pectore gestans. Et
Cunctorum creuit in corde animus generosus.

In quibus sanè ad Chrysippi magnanimitatem obstupesco. quũ enim conueniat homini qui tot poetas perlegerit, sciatq; manifestò omnibus ipsius placitis assentientes, aliàs in alijs versibus, quemadmodum & Plutarchus in omnibus Homericis exercitationibus ostendit. deligit quidem ex ipsis quæ placitum cui ipse studet, attestãtur: relinquit autẽ pugnantia, & quæ interim totũ contrariũ astruunt: ille vero ex æquo omniũ deinceps meminit. nam eiusmodi versus omnes ab eo prætermissos esse oportebat: quibus autẽ mentem, pręcordia, intellectum, rationẽ in corde contineri aliquis dixerit, ea colligere, quemadmodũ & hæc innuunt.

Iuppiter exemit tunc ipsi ex pectore mentem. Et
Consilium Neptune meum hoc in pectore nosti. Et
Et tibi perpetuo est sententia pectore talis. Et
Non mihi stat talis sententia pectore.

Sicut enim prioris versuum generis, quibus in corde animæ affectus ostendũtur, infinita apud poetas est copia: ita alterius pauca, quibus rationalem vim in corde sitam, quantum ad poëtas, aliquis ostendere poterit. Hæc igitur sola Chrysippũ seligere cõueniebat, si omnino testibus litem dirimere statuerat. At plura quidem illa, pauciora verò hæc scribere, ei qui historiæ veritatem ostendat, probe successerit. plura enim illa vere inueniuntur: ei verò qui quod Chrysippus studet, tueri aggrediatur, aduersabuntur: præsertim quæ manifestò iracũdiæ aduersantem increpantemque faciunt rationem, veluti & hæc sonant.

Pectora sed feriens, ipsum cor increpat ira,
Suffer & hæc cor, nam grauiora aliquando tulisti.

Hæc siquidem Vlyssem ad se dicẽtem Homerus introduxit, quũ ob ea quæ à famulis domi agi videret, calor in corde ipsius efferuesceret, & animus siue iracundia ratione deuicta ad intempestiuam mulierum ipsarũ punitionem cõtenderet. Quam enim eques ad equũ, aut venator ad canẽ rationem obtinent, hãc ratio ad animum seu iracundiam. Siquidem imperare in omnibus & vincere iustius est id quod natura præcellit: equitem sanè equum: venatorem autem canem: rationẽ, iracundiam. At non semper accidit coniugium lege naturæ administrari: verum equus nonnunquam contumax nõ pro decoro elatus, insessorem virium imbecillitate aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul cum ipso abripit. animus autem valens, & ad importunam castigationem vehementius erumpens, nonnunquam rationem imbecillem aut ignaram vnà secum attrahit. Si enim robur scientiámque habeat, vincet nimirum & ratio animum, & auriga equum. Quòd si verò aut alterutro aut vtroque priuetur, periculum ibi est, ne id quod deterius est, natura præstantius deuincat. Quemadmodũ enim in Scythis & Galatis alijsque barbaris gentibus permultis animus rationem vincit, ita apud nos in pueris & imperitis hominibus. Homerus idipsum volens indicare, Hectorem, Achillem, & quosdam alios eiusmodi adolescentes animo, hoc est iracundiæ inseruientes producit: Vlyssem verò, Polydamãtem & Nestorem ratione animum con-

tinentes, subinde quidem tam valide, vt ne animus quidē ad irrationalem quandam actionem proruperit: interim vero erūpat quidē, sed à ratione contineatur, queādmodū in his versibus Vlyssem expressit. omnia vero deinceps ea asscribam.

Tunc sponsis meditans animo mala diuus Vlysses
Decubuit vigil: interea famulæ egrediuntur
Aedibus, ac venerem cum sponsis turpiter extra
Exercent, largo risu sese exhilarantes.
Hic ira exagitabatur sub pectore charo,
Et mente atque animo versabat plurima, cuiq;
Mortem ne insiliens consciceret illico, sponsis
Extremum an sineret misceri. latrat at intus
Huic cor, vt catulos obiens canis ipsa tenellos
Ignotum allatrat, nec non pugnare parata est:
Latrat sic intus, male fert dum turpia facta.
Pectora percutiens, ira cor increpat idem,
Suffer & hæc cor, nam grauiora aliquando tulisti,
Quum socios Cyclops præclaros impius esset:
Attamen hæc tolerasti, dum te educeret antro
Metis, quando tibi mortem rebare paratam.
Sic inquit placans charissima pectore corda.

An non clarè Homerus in hisce percenset animi pugnam cum ratione in viro prudenti, & victoriam rationis, animi autem erga ipsam obsequium. neque aliud quicquam aliquis nobis ex poëta condisci concesserit. Quum enim ea quæ tam euidenter dicuntur, in ambiguitatem fuerint deducta, neque alijs sanè quomodo vsus sit, intellexeris. Quippe famulas peccantes conspiciēs Vlysses, ab animo (hoc est iracundia) violenter ad ipsarum punitionem rapiebatur: à ratione verò detinebatur, vt quę importunitatem edoceret. Verū quia ratio nō facilè potuit perducere animum, vt in tempus magis idoneum punitionem differret: vehemētius ab ea abripitur, veluti equum ferocius se efferentē auriga valido freno violēter retrahēs. Qui etiā hæc secum ait, Contineo cor generosissimū in præsentia, queādmodum etiam prius aduersus Cyclopē continuisti, videns socios ab eo consumi. Plato sanè horū versuum admodū tempestiue in quarto de Republica libro meminisse videtur: Chrysippus autem nimisq́ intempestiue, ac inepte: multo autē magis corū quos Euripides Medeā dicentem finxit, quū etiam in illius anima ratio aduersus iracundiam pugnaret. nouerat enim ꝙ impium aliquod & graue opus perpetraret, filijs occidendis manum admoliens: eoque detrectabat, differebátque, & non statim concitata id designauit. Rursus ipsam iracundia velut equus quidā ferox ac inobediens aurigā superās, ad filios vi trahebat: deinde iterū ratio retrahebat, abducebatq;: postea rursus iracūdia in diuersum agebat: inde iterum ratio: vt subinde sursum & deorsum ab vtrisq; impulsa, iracundiæ concesserit. hanc Euripides tunc loquentem ita introducit,

Noui quidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consilijs meis.

Nouit quidem magnitudinem malorum quæ est perpetratura, à ratione edocta: verum iracundiam ea fortiorem esse inquit, & propterea ab illa violenter ad

opus abduci. Vlysses autem contrà, ratione iracũdiam coërcuit. etenim barbarorum indoctorũmq; hominũ exemplar Euripides Medeam posuit, quibus iracũdia ratione valentior est. Græcorum autem & eruditorum imaginem rursus poëta Vlyssem statuit, in quibus ratio iracundiam vincit. Sæpe igitur in alio irascibilẽ animæ partem ratio superat, vt ne pugna quidem vnquã ipsis inter se oboriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet. atque hoc ijs adest, qui ad summum philosophiæ perueniunt. Rursus iracundia subinde rationem ita vincit, vt imperet, & ducat perpetuo: id quod in multis barbaris, & pueris natura iracundis, insuper in ferarum non paucis, & hominibus beluinis videre licet. Est quum ne alterũ quidem vsqueadeò valens sit, vt statim alterum attrahat, sed aduersantur inuicem pugnantque, & temporis spacio alterum vincit: In Vlysse quidẽ ratio, in Medea autem iracundia: ceu duæ ipsæ animæ particulæ, aut si non particulæ, certè facultates quædã. At Chrysippus neque particulas animæ hasce ratus, neque facultates irrationales à rationali diuersas, tamen non dubitat Vlyssis & Medeæ versuũ meminisse, quæ euidenter opinionem ipsius subuertunt. Quomodo igitur aliquis adhuc cum talibus viris disputet, qui neq; manifestò apparentia curant (vt sã frequẽter ostendi) & coarguentiũ ipsorũ dogmata, ceu attestãtiũ meminerũt? Nã liber de principatu animæ à Chrysippo conscriptus scatet versibus poëticis, qui vel affectus in pectore & corde contineri affirment, vel duas esse animę facultates toto genere inuicẽ differentes, hãc irrationalẽ, illã rationalẽ. Quomodo enĩ ex Homero & Hesiodo pauca ante paululũ apposui, quæ Chrysippus cõscripsit, ita is ex Orpheo, Empedocle, Tyrtęo, Stesichoro, Euripide, alijsq; poëtis multorũ versuũ meminit, simili absurditate scatẽtiũ, veluti etiã quũ Tyrtæũ dicẽtem citat, Leonis animum continens in pectore.

Quòd nanque leo iracundiam habet, accurate omnes homines etiam priusquã audiuissemus Tyrtæum, nouimus: non tamẽ Chrysippo versum adiũgere decorum erat, qui leonibus iracundiam adimit. Nullum enim, vt autumat, irrationale animal vel irascibilem vim, vel appetitoriam, vel rationalem obtinet, sed veluti à me dictum est superiori libro, Stoici ferè vniuersi in omni functione suprà dictis omnibus ea auferunt. Tyrtæus autem, quemadmodum & Homerus & Hesiodus, breuitérque omnes poëtę, vehementissimam iracundiam leones habere affirmãt. Quapropter etiam hominem quicunque maximè fuerit iracundus, leoni assimilant. Iam verò citra poëtas vniuersi homines eos qui ferocissimi & maximè iracũdi sunt, leones nuncupant. ita neque Athletis cessant quotidie nomen hoc attribuere. Et Chrysippo cõtrà quàm velit accidere videtur. nam dum ab argumentis rei quæ à natura ipsius disquiritur, continue recedit, & rhetorice magis quàm philosophice in testium multitudine victoriam ponit, ab ipsis quos citat, proditur. Etenim quum pronunciet ideo nõnullos excordes grece ἀκαρδίους dici, quòd vniuersi homines animæ principatum in corde contineri crediderint, virum demirari satis nequeo, quòd non catenus assequitur ea quæ dicuntur, vt cognoscat nullũ stolidum ac imprudentẽ excordem nominari: sed illos omnes quãdo dicterijs incessant, nõ habere cerebrũ inquiũt: meticulosos autẽ & timidos excordes appellãt. Ita & hic Chrysippi dogma ab ipsis coarguit, quos in testimoniũ adducit, dum putant in cerebro quidem esse rationem, in corde autem iracundiã: sed per Iouem mirum est quomodo nomen excors interpretetur, aut quo sensu vulgus

ratio an in cerebro

proferat. mox ei coniungit dictionem asplanchnon, quasi dicas visceribus exutum. habent autem verba ipsius in hunc modum: Conferunt prædictis etiam huiusmodi ex his quæ dicuntur, puta visceribus priuatos, quatenus dicimus aliquos non habere cerebrum, & habere: ita nos sentientes dicere, & non habere cor aliquos, & habere secundum prædicta, vt visceribus destituti, qui asplanchni dicuntur, forsan accipiantur, eo quod nihil intus habeant condolens. iuxta contraria etiam à corde sic ipsis communius appellatur. cerebrum vero capiatur, vel quod in eisdem simile quoddam existat, vel quia etiam hoc facultatem quandã habeat visceribus similẽ. Ita quidem verba sonant. Conuenit autem aliquem legere ea ter quaterque multo otio, mente ijs quæ dicuntur, diligenter adhibita. hac enim sola ratione puto persuadebitur, id quod communi prouerbio dicitur, dictis ipsius inesse, scilicet, Nihil accipe, & contine probe. Ego enim quum in multis sæpe libris orationes legissem, in quibus nomina ad verba nullo sensu connectũtur, nusq̃ hoc tam accurate expressum vidi, sicut in hac modo citata sententia. Aenigma enim est oratio Chrysippi, mirabili quadam obscuritate cum intempestiua breuitate perplexum. quãquàm breuitatem ne in vno quidem ipsius libro imitatus sit: sed adeo prolixus est, vt sæpe in toto libro multifariam de eisdem sursum & deorsum sermones implicet. Iam sanè obscuritatis vitium ipsi familiare est, quod interpretatoriæ facultatis infirmitatem sequitur. Ac mihi videtur etiam ipse id sentiens, ter & quater de eisdem rebus non detrectare sermones in longissimũ producere. breuitati autem non assueuit, & rarò eam vsurpat, in quibus potissimum orationibus errorem suorum dogmatum sentit ineuitabilem. cupit enim (vt opinor) breuibus ipsum percurrere, sed coargui sustinens. At mihi videtur quemadmodum in alijs orationibus contendit manifeste interpretari, ita in quibus deprehenditur, sermonem obscuritate cum breuitate occultare, vt videlicet putetur ad crimen obiectum respondisse, & non omnino ipsum præterisse. Nos autẽ nihil possumus productis contradicere, quæ nequaq̃ intelligimus. Statim sanè in præposita oratione, qua dictionem asplanchnon, quasi dicas viscerum expers, & non habere cerebrum, quomodo vulgo dicant, exponit. Mihi quidem tale quippiam videtur innuere. Euisceratos vocãt nonnullos perinde vt excordes, quoniã viscus cor est. non autem habere cerebrum, idem valere dicunt ac euisceratum, quoniam hoc quoque viscus est, & principale. Non tamen recipiunt omnes Stoici huiusmodi expositionem, sed aliud quiddam dici affirmãt, id tamen non iudicant, ex penitioribus nimirũ existens: ac increpãt nos statim ceu præcipiti modo contradicẽtes, priusquam id quod dicitur, cognoscamus. Alij etiã conuitijs agentes acrius, rudes nos & contentiosos appellant: nec ineruditos homines docere se velle id quod proponitur, inquiunt: etsi alia etiã nobis inuitis prolixe recenseant. Verũ quũ (vt dixi) ad huiusmodi quippiã peruenerint, vbi nulla est nugacitatis occasio, qui sanè libros conscribunt, celeriter simul & manifestò percurrunt. Qui autem horum commentarios interpretantur, ad inuidiæ potius suspicionẽ in auditores trãsmittendã prompti redduntur, dum nolle se docere nos simulãt, vel dum victos se esse fatentur. Verum euisceratos & excerebratos iam persequamur, ne amplius negotium facessamus Chrysippo manifestè reprehenso. Ab ijs quos ipse testes citat, ac vbi desijmus, eò reuertamur. Quum Chrysippus totum librum repleuisset versibus Homericis, Hesiodicis, Stesichorijs, Empedoclæis, &

Orpheicis. Præterea quum non pauca ex tragœdia, ex Tyrtæo, alijsq; poëtis apposuisset, deinde quum non intelligeret mirificam hanc dicendi infinitatem (hoc enim ei nomen conuenire magis autumo) hæc ad verbum adducit: Hęc sanè ciuilem garrulitatem esse dicent. forte etiam literarum magistri, qui versus quàm plurimos sub eodem sensu statuere velit. Recte dixisti o Chrysippe hæc. Præstaret autem si non solum dixisses, sed etiam anilem hanc loquacitatem seruasses. Quid enim esset anilius, aut nugacius, aut grammatistæ decentius, aut magis alienum à demonstratione, quæ viro philosopho conuenit, quàm placiti Platonis mentione statim ab initio facta, sinere quidem hoc, & prorsus abijcere: non autem vt à posteris ipsius statutum est scribere: sed controuersiã solutionémque quam in verbis viri mouent, relinquere, propter quam æquum erat ipsum demõstrationibus scientificis vsum, placitum ipsius impedire, poëtarum autem meminisse, & indoctorum multitudinem in testimonium citare, & quæ dicant mulieres, scribere, neq; ijs ipsis (quos citat) testibus reprehendi? Etenim poëtę contra ipsum vniuersi pronunciant: plura etiam idiotæ. Quis igitur poëta non scripsit multa animalia vehementius homine & concupiscere, & irasci? Quis vero idiota non sic vtitur nominibus, vt Platonis dogma exigit, excordem æque vt timidum & meticulosum, & non virum appellans: cor autem capere adhortans, quum ad virilem actionem proximum incitat? Stolidos verò, excerebratos & imprudentes nũcupant: alios callidos, & mentis compotes, quoscũque ceu prudentes commendẽt: euisceratos autem, qui nullius misereantur, neque ament, neque omnino curent vel laudẽ vel vituperiũ vel iniuriã vel cõmodũ: sed veluti lapides sensuũ expertes, quos enim nullo prorsus sensu præditos irridere voluerint, euisceratos dicunt: quẽadmodũ non viros, excordes: excerebratos, dementes. At quia tertiũ quoque viscus iecur existit, in quo appetitoria animæ vis cõsistat, huic etiã cõmoderationẽ quandã propriorũ motuũ inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Iam etiã in hoc insensilis, vt in alijs duobus simul praue affectus, euisceratus recte vocatur: quẽadmodũ qui e diuerso habet, magnis visceribus præditus, megalosplanchnus græce dicitur; quomodo Euripides Medeã introduxit, magnis reuera visceribus donatã, quæ validas trium viscerũ facultates motúsque haberet. etenim appetentissimã mulierẽ proponit, maximéque iracundã, simul & ratiocinando vehementẽ. Abunde autẽ sunt appetitricis animæ, quatenus à moderato motu abscessit, indicia in Iasonis amore, à quo victa prodidit simul & reliquit domesticos, secuta autem est, & omnino se homini peregrino cõcredidit. Irascibilis autẽ animæ vehementiæ, quia filios occidit, non mediocria sunt argumẽta. At rationalis intelligentię (fingit enim in his quoq; ipsam Euripides nõ vulgarẽ) indicia magna, quæ puniendis hostibus excogitata apparent, item quæ apud se ipsam persequitur, & submittens persuadénsque animo iracundo, vt ab impijs operibus recederet. Quare Euripides bona ratione de ipsa dixit.

Quid tandem faciet anima magnis prædita
Visceribus, implacabilis, saucia malis?

Hæc itaque magnis donata visceribus, Græce μεγαλόσπλαγχνος dicitur. Asplanchnos autẽ & microsplãchnos, quasi dicas nullis visceribus, & paruis donatus est, cui tres animæ particulæ prauæ, exiguæ, motu & tardæ, & difficiles insunt. Interea verò orationum quas pertracto, occasionem non dubitabo efferre. dictum est

à veteribus philosophis, fieri non posse, vt aliquis qui cũ hominibus gartulis disserit, ab omni prorsus loquacitate abstineat. Ego igitur coactus sum à Chrysippo, in garrulitatẽ incidens, & idiotarũ, & Euripidis voces interpretari: quod nunq̃ libens ausus sum facere tanti dogmatis demonstrationes perscribens. Non solum enim Euripides aut Tyrtæus, aut alius quidam poëta, aut certè etiã idiota fidẽ de placito facere citra omnẽ demonstrationẽ abunde potest: sed ne ipse quidẽ Hippocrates omniũ medicorũ consensu præstantissimus, quẽadmodũ neq; Plato omniũ philosophorũ princeps. Haud enim si vel omnes ipsius posteri inuidia rumpantur, neque si contentiotus studio impudentia cõmententur, (quẽadmodum Chrysippi sectatores) aut opinionẽ Platonis superare vnq̃ poterunt, aut ornatum demonstrationis imitari. Attamen neq; his viris tantum alios scientijs animæ superantibus, ornatisq;, nemo mentis compos simpliciter loquentibus dignatur fidem accõmodare, sed demonstrationẽ expectat. Chrysippus autẽ, quas quidẽ hi dicunt demõstrationũ de dogmate proposito, ne vnius quidem aut cõmeminit, aut reprehendere aggressus est. Interim non veretur Tyrtæum & Stesichorũ testes citare, quos si etiam viuos aliquis interrogaret, an de horũ scientia dogmatũ ambigerent, faterentur nimirũ vna voce, nihil se ipsorum sensisse: ipsi autem potius, arbitror, à Chrysippo nonnihil discere, q̃ ex ipsis demõstrare maluerunt: deinde Chrysippus scilicet ad idiotas, ipsos duceret, sapiens ad ineruditos, prudens ad insanientes, orationũ cõsequentiæ peritus, ad eos qui inter se & apud seipsos omni tẽpore verbis simul & operibus discrepant. Verũ licet insaniant in omnibus & inuicẽ, apudq; seipsos omnes idiotæ discrepent, hoc saltẽ puto prudẽtiæ haberẽ, ne ad ea quæ dicunt, in testimoniũ adducant qui contra ipsos pronuncient sentẽtiã. At Chrysippi sapientia etiã idiotarũ inscitiã longè superat. citat enim testes à quibus dãnatur. Huius gratia coactus sum ego quoq; impręsentiarũ esse loquacior, vt ostendã Chrysippũ in omnibus grauissimè errare. Neque enim vllius demonstrationis à Platone & Hippocrate conscriptæ meminit, neq; contradixit: neque ipse aliã quãpiã demonstrationẽ protulit: neq; nouit quos oporteat testes vocare. Iã ostendimus etiã priori libro quomodo Chrysippus ipse sibi aduersetur. Constat in præsentia quoq; viri stupiditas, qui nõ modò nõ celat quæ conueniebat celare, vtpote euidenter sermonẽ suũ subuertentia, sed etiã hæc sibi attestari censet. Itaq; iam à talibus digressi, videamus deinceps orationes quas proponit vniuersas, toto sermone ad caput iterũ reducto, ne aliquid omittatur. Apponam autẽ totam seriẽ, etiãsi longior sit. habet ea in hunc modũ: Quũ itaq; ira indidem oriatur, ratio est etiã reliquas cupiditates indidẽ haberi, reliquósque iã affectus, & ratiocinationes, item quæ his sunt consimilia. Mori autẽ fama pleriq; horũ multa retera deligunt eiusmodi, dicto impetu pereciti. Primũ etenim omnes, vt inde incipiã, hac ratione dicunt nonnullis animũ seu iracundiã conscendere, & descendere, nonnullis bilẽ: dicentes quoq; quasdã ab ipsis cędes deuorari, & nõ deuorari ex huiusmodi impetu dicimus: sic autem dici, & nihil ipsis horũ descendere, & quòd qui deglutiuisset prędictũ, discessit: Zeno autẽ ad eos qui assumerent, q̃ omnia quæ quętuntur, in os ferre dixit, sed non omnia deglutiuntur: quũ neq; deglutitio aliter propriè magis appelletur, neq; prędictorũ descensus, nisi in thorace animę pricipatus esset, quo omnia hęc ferãtur. Si itaq; in capite habeatur, ridiculè dicetur & improprie descendere; ascendere autẽ (mea sentẽtia) propriè ma-

gis ipsa dicerentur, & non descendere: quomodo prædiximus sensum audiẽdi ad intellectum deferri. si in thorace existat, propriè descensus dicetur: si autẽ in capite, magis impropriè. In his rursus Chrysippus imprudẽs idiotas ad se vocat. nã ascendere iracundiam, aut descendere bilem, quáque alia eiusmodi dicuntur, iis attestantur, qui iracũdiam, summatimque affectus infrà sitos esse existimãt, quẽadmodum in capite rationem. Aliqũ enim noui plerósque non descendere sibi commemorata affirmantes, non quum nequeunt assequi, neque intelligunt quæ dicantur quando sed dicuntur nõnulla, ceu iram, aut mœrorem, aut iracundiã, aut eiusmodi aliquem affectum prouocatura: is autem qui audit, nullam de ipsis habet curam, neque affectu mouetur. Hæc igitur loquacitas hunc finem habeat. Postea Chrysippus aliarum eiusmodi meminit: Mulieres etiã magis aliquid horum repræsentant. Si enim ea de quibus est sermo, non ipsis descendunt, sæpe digitum adusque cordi vicinum locum deducunt, negantes descendere iam commemorata. Hoc epichirema prioribus consimile est, duobus aliis admodum sapientibus epichirematis assumptis: nempe mulieres esse quæ hæc dicunt, & non quemadmodũ antea, viros: item indice monstrare ceu tripudiãtes: quæ oratio de sedibus indicabat. Atqui hic etiam, generosissime Chrysippe, cõtra teipsum mulieres in testimonia adducis. Neque enim hæ in eum modũ dicunt, neque manibus saliunt, (vt dixisti) quum negant se dicta intelligere: verum quando ob conuitia, aut minas, aut huiusmodi quippiam neque irasci dicunt, neque excandescere, neque omnino indignari. quod neque ipsum, puto, latet Chrysippum. Itaque & hic secum discordans paulo pòst scribit. A quo impetu dicimus non descendere quæ dicuntur, siue minas, siue conuitia, vt deorsum veniant, attingantque ipsas, atque sic mentem cõmoueri hoc delationis impetu. itẽ profunditates quasdam esse pronunciamus, eò quòd nihil huiusmodi aggrediatur in ipsa descendere. Quòd igitur in minitantibus aut conuitiantibus dicitur non descendere in pectus ea quæ dicta sunt, etiam ipse Chrysippus testatur: adiecit autem orationi mentis vocabulum, quum oporteret dicere iracundiæ. Etenim ratiocinari, & quę dicuntur considerare, item pugnantiam aut consequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis opus est. Ob conuitia autem aut minas neq; irasci neq; excandescere, animosæ propriũ existit. verũ hęc in subsequẽtibus Chrysippus tradit. Porrò inter hæc quæ modò exposita sunt verba, & quæ paulò ante de mulieribus scripsi, alia habẽtur quæ nunc apponã, ne quicq̃ prorsus prętergredi videar. Habet autem hunc in modũ: Ex horũ consequio reuomere nõnullos dicimus ea quæ ipsis apparuerunt. Præterea profunditatem dicimus multorũ eiusmodi cõmemoratis similiter. nã vbi deuorauerint huiusmodi dictũ, dies est, & reposuerint hoc in animũ, rursúsq; illud dicentes, dies non est, rebus manentibus non aliene neque impropriè reuomere hoc dicũtur. Ego sane reuomere nullũ audiui dicentẽ: sed magis expuere, emittere, abiicere, & deponere dicũt, quũ significẽt aliquẽ à prauis recedere opinionibus. Quòd si vero etiã euomere à quibuldã dicatur, idẽ nimirũ erit quod expuere, abiicere, & aliis simile, quę ex tralatione sumũtur. At quod nullũ huiusmodi epichirema nõ solũ viro philosophię studioso, sed ne rhetorico quidẽ tractandũ sit, ostẽsum etiã est à me antea, quinetiã impręsentiarũ paucis liceat indicare, reuocatis in memoriam rhetoricis artibus, quas illi tradunt, docentes nos ex quibus locis ad vnumquodque argumentum epichiremata desumantur.

Nullius siquidem eiusmodi meminerũt, qualibus Chrysippus cõmentarios suos repleuit, imò si omnem dictionum seriem accuratè persequi velim, vt nihil ex vitijs relinquatur indiscussum, indictumq;, liber in infinitũ extenderetur. Quare iã ijs quę prędiximus, omissis, ad subsequentia diuertemur. Ex quibus Chrysippus poëtarũ testimonia apponere incipit, pauca interim verba sua interponens, sæpe ceu interpretationẽ eorum quæ series vocũ innuit, sępe ceu cõpendiũ aliquod, & veluti summã quandã vniuersalẽ. Auspicatus itaq; ab aliqua Empedoclis sententia, tũ exponit ipsam, tũ quorundã inter exponendũ memoratu digniorũ orationũ interpretationẽ incipit, inter quæ etiã de voce tractatur, cuius sermonis secundo harũ commentationũ libro mentionẽ feci: vbi satius mihi visum est orationes exponere, quæ probabile continent, & non omnino sunt repudiandæ, neque mulieres, neq; idiotas, neque etymologias, aut manuũ lationes, aut inclinationes, reclinationẽsve capitis, aut poëtas in testes aduocant. In quibus etiã solis permanere decreuerã, non eadẽ ipsis adijciens, quę nunc mihi scribuntur, opinatus autem melius familiaribus esse, nec quæ omnino Chrysippus effutiuit: nec eadem prorsus supersedere: sed tũ absurditatẽ ipsorũ prodere: tũ ostendere nihilo magis proficere hæc aduersus Stoicorũ dogmata assumpta. Ideo omnia ista isto libro apposui. De voce equidẽ non opus est verba adhuc facere impręsentiarũ, quũ vniuersum modũ superiori libro abunde elaborauerim. Quæ autẽ deinceps in libro de ipsa Chrysippus prodident, eorũ nunc cõmeminero. Sunt autem ea quæ ex manuũ lationibus petuntur, quũ pectora attingimus, nosipsos ostẽdẽtes: pręterea quæ ego de voce protuli, quæ sanè etiã in etymologicis habere aliquid dixit, quod semetipsum ex euidenti demonstrat, eò ꝙ in prima litera in eadem syllaba inferiorem maxillã & labrum veluti ad pectus abduci contingat. Dictum à me de his est etiã in secundo horũ commẽtariorũ volumine, item in libris de nominum rectitudine. Iam verò huiusmodi epichirematis similia sunt, quæ ex ratione nominis cordis sumuntur, post prædicta à Chrysippo primo de anima libro, hũc in modũ perscripta: His omnibus concorditer nomen etiã hoc, cor, respondet, quod Græcis καρδία dicitur, ex quadã pręcellentia & dominio, quia princeps & imperatrix animæ facultas, veluti κρατία, quod est dominium dicta, in eo consistat, hòc sanè, quòd ad vitã nostrã viscus sit pricipalissimũ. Neq; nos o pręclare Chrysippe ambigimus, non tamen absoluto sermone principalissimũ esse cõcedimus. Non enim dominari ipsum & pręesse alijs natura tribuit: neque conuenienter ea quę in homine sunt, administrare, verùm cerebro imperare, cordi obedire donauit: queãdmodũ nos ostendimus. Post comprehẽsa modò, Chrysippus deinceps hæc scribit: Appetimus secundũ eandẽ partẽ, & cum ea simul afficimur: in eandẽ quoq; omnia sensus instrumẽta pertinent. Hęc capita solũ scientificorũ existũt: quæ si Chrysippus demonstrasset, tunc hominem laudaremus, & Stoicorũ placitis auscultaremus. Quoniã verò demõstrare non aggressus est, solũ autẽ pronunciauit, & nos iã antea de eisdẽ ostendimus neq; in corde creari, sed omniũ ipsorum originem esse cerebrũ, nihilóque minus per ea quę sequuntur, demonstrauimus: nõ amplius æquũ esse puto vt Chrysippi placitis, sed Hippocratis & Platonis fidẽ accommodemus. Hęc igitur capita totã summã de propositis nobis dogmatibus in se cõprehẽdentia, tã celeriter Chrysippus transcurrit, vt tantũ meminerit: vbi autem non oportet, superfluò prolixus est: deinde verò vocis & ner-

uorum principij mentionem facit: de quibus vtrisque, superioribus commentarijs tractatũ a me est. Postea dictionem excordem interpretatur, de qua iã prius disserui. Tantillum verò præterea in præsentia desumã ab ipsa Chrysippi dictione, quæ attestatur ea quę prædixi. habet autem hunc in modum: Hac ratione etiã cordati dicuntur aliqui esse, quemadmodum animosi: & cor dolere, qui nonnulla curant, tanquam in corde tristitiæ dolor oriatur. Hac enim sententia manifestò Chrysippus testatus est nobis, quòd nunquam rationalem animæ vim vllus idiotarũ in corde haberi existimauerit: neque excors, inanimatũ (vt opinatur Chrysippus) sed timidum apud ipsos significat. Pari modo cor dolere, pro angi ac tristari: veluti & hoc ipse testatur eadem hac dictionum serie modo comprehensa, vbi pronunciat, tanquam in corde tristitiæ dolor nascatur. Similiter in omnibus orationibus Chrysippus imprudens ac inscius animi affectus in partibus cerebri inferius subsistere astruit, non rationalem vim, aut scientiæ capacem, aut veritatis studiosam. Sic verò etiam, quum orationem inferens, dicit: Nã in totum, quẽadmodum per initia dixi, admodum ostendunt & metus & tristitia eadẽ in parte prouenientes. Attestatur hic quoque Platonis sententiæ. Item per subsequentia persimili modo non intelligit se tueri, ꝙ animosam vim in corde collocet. etenim in metu cordis palpitatio euidens est, & in hanc partem totius animæ concursus: quum alioquin non accidentaliter ea eueniant, quemadmodum aliud alijs condolere solet, in quo etiam considunt metus in se contracti, ad hanc veluti animæ principatum, iam in huius ex ipsis tanquam præsetuatione, tristitiæ quoque affectus indidem natura oboriuntur, nullius alterius consortio, neq; loci dolẽtis consensu. Quippe doloribus nonnullis vehementibus indidem infestantibus, alius quidem nullus locus affectiones has ostendit, cordis autem regio maximè. Hæc omnia verè à Chrysippo dici affirmabimus, adhortabimúrque ipsius sectatores eorũ meminisse, & nõ amplius à nobis aliã requirere demõstrationẽ de eo ꝙ metus, tristitiæ, omnésq; id genus affectus in corde cõsistãt. verũ hoc etiã ab ipsis Stoicis cõfessũ assumitur. nõ solũ enim Chrysippus, sed Cleãthes quoq; & Zeno hæc prõptè cõstituũt. Illud autẽ inspicere solũ cõuenit, in quo omnẽ dubitationẽ esse contingit, an etiam pars animæ rationalis inibi habeatur. Si enim quẽadmodum animosa, manifestò his verbis quæ Chrysippus iam subinde protulit, ostenditur in corde contineri: nos autem & de rationali persimiles has, aut etiam vehementiores adhuc demonstrationes apposuerimus de eo quòd in capite & cerebro ipsa existat, quid aliud q̃ Platonis & Hippocratis placitum ostendetur, quũ nos vtrasque demonstrationes composuerimus? Fortè igitur præstiterit, quoniã in hunc sermonem incidimus, demonstrationes scientificas in memoriam reuocare, quibus de superiori commentario diffusius disputaui, assumptiones ostẽdẽs vnde aliquis propositum demonstrauerit. Erat autem id caput, ab ijs quę insunt accidúntque vtrique visceri, secundum rei de qua est quæstio, substantiam, ordiri oportere. ac sanè quæ insunt accidúntque vtrique, priuatim omnia suprà sumus executi. Porrò horum capita hæc quoque erant. Primum quidem, ꝙ instrumentorum tum sensum tum motũ arbitrariũ omnibus animalis membris dispensantium, qui nerui appellantur, cerebrum originem ac principium esse contigit, veluti arteriarum cor. Deinde, ꝙ contusis aut vulneratis cerebri ventriculis, totum animans actutum torpidum euadit, non tamen interit vel arteriarum vel cordis

motus: quemadmodum vbi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendũtur: totum verò animal nullam neq; sensus neq; motus noxam experiri videtur. Insuper ostendimus neutrum cõmemoratas facultates alteri subministrare, neq; cor cerebro sensoriam motoriamq; pro arbitrio, neq; cerebrũ cordi pulsatilẽ; sed est vtraq; particula vtriusq; facultatis veluti fons aliquis. Iã ratio ostẽdit quoque à morbis testimoniũ, de quo in subsequentibus copiosius agemus. Cerebro etenim patiente, prõptè desipere animal, & motus sensusq; expers reddi. At corde affecto, in syncopen prolabi, & interire, prædictorũ autẽ ne vnũ quidẽ perpeti. Itaq; si in eum modum hæc se habent, quẽadmodum habent: & qui ex corde neruos prodire tuentur, dicere quidem hoc possunt, & scribere, quẽadmodum etiam alia pleraque & dicunt, & scribunt: non tamen in animantibus euidenter ostendere. Siquidem quod principium dicitur à quo nerui proueniunt, cerebrũ existere necesse est. Quæ autem Chrysippus impendiò prolixus de corde disseruit, non ratiocinari viscus indicant, sed irasci, timere, & tristari, ac omnia quæ irascibilis animæ tum opera, tum affectus existunt. Quod igitur iam antea hoc in libro dixi, id etiam nunc repetere est necessarium, quoniam Chrysippus in oratione post citata verba promptè rursus assumit, ex vno solo vtrasque facultates ordiri, ne vna quidem demonstratione, aut persuasione, aut probabilitate orationi adiecta, vt ex ipsa sententia constabit, quæ hunc in modum sonat: Absurdè itaque id ex his ducendum, siue non dicant tristitiam & timorem dolores esse, siue dolores in alio loco gignũtur, q̃ in animę principatu. Eadẽ etiã de gaudio & cõfidentia dicemus, quæ in corde generari videntur. Nam quomodo quum pede aut capite laboramus, in his locis dolor gignitur: ita etiam tristitiæ dolorem in thorace oborientem percipimus: neque tristitiã, quę non est dolor, in alio quodam loco q̃ anima principe ipsam obuenire. Aduersus hæc verba æquũ est Chrysippo respondere iuxta singula capita quæ discutio, priori statim ab initio repetito, vbi affirmat tristitiam, timorem, & dolorem cruciatus existere. Siue enim aliquis nos interrogans ita dicat, quemadmodũ Chrysippus dixit, siue pronuncians sententiam, laudabimus illius sermonem, dicemusque timorem, tristitiam, & dolorem, cruciatus esse genere: imò si oportet secundum græcorum consuetudinem vti nominibus, dolores & cruciatus nihil inter se differre: quemadmodũ neq; columnã & pylam, neq; lumina & oculos: timoris verò & tristitię veluti genus esse quoddã cruciatum. In principalis autem animæ loco dolores oboriri, id nondum Chrysippo concedemus, doloremq; in principatu animæ consistere. Aequum itaq; est ostendere, in vno eodémq; viscere vtrasq; habitare vires. At verò quid dico in vno & eodem? Non enim ad Chrysippum ita facere verba conuenit, sed ad Aristotelem, qui quidem plures in anima nostra vires genere diuersas esse concedit, nõ tamen in alio atque alio viscere collocari. Omniũ nanque principium cor esse vult: Chrysippus autem neque vires ipsas inter se differre profitetur: neque alia quadã vi animal irasci, alia cõcupiscere, alia ratiocinari. quare neq; nos ita ipsum proponere cõuenit, quẽadmodũ antea diximus, ostẽdere adhortãtes quomodo in eodẽ animãtis loco, & irascibilis animę vis sit, & rationalis, & appetitoria. Itaq; adhortabimur vel Chrysippũ, vel eius sectatorẽ, vt priorẽ hac & generaliorẽ quæstionẽ constituat & demonstret. Hęc autem est, eiusdem facultatis opera existere, ratio-

cinari, irasci cibos.potusq;.ac venerem appetere. Nos siquidem quũ in alijs animantibus euidenter ea distincta esse ostendimus, tum præterea in pueris, qui ratione minime vtuntur iracũdię autẽ & cõcupiscentijs validissimis tanq̃ feræ inseruiunt. Iam inter nos ipsos qui ratione maximè vtitur, minimè concupiscit, & irascitur: qui vero irrationali cuipiam animæ particulæ obnoxius est, minime ratione vtitur. Ad hæc, Medeæ, Euripidis & Vlyssis Homerici impræsentiarum habenda est mentio. in quibus vtręque animæ partes inter se cõtendebant, innuẽtes manifestò non vnam existere. Vicit autem in prudentiore, pars animę potior: in indocto & barbaro, deterior. Ac in plerisque hominibus huiusmodi secũdum animam eueniunt, ratione nonnunquam cum parte irascibili pugnante, nonnunquam cum appetitoria. At Chrysippus vnà cum alijs Stoicis, in animalibus irrationalibus propè recedit ad dogma, ne appetere quidẽ ea pronuncians. Ac mihi de sermonis impudentia prius dictum est: in pueris autem vltro citróque caullantur, non similiter omnes, sed impudentia, & pręter id quod apparet pronũciãdo, omnes sibi respondent. Dicturus sum de his vberius postea. Pari modo etiam de animæ affectuum differentia nihil consonat, neque euidentibus, neque illi inter se conueniunt, neque vnusquisque secum. De quibus omnibus decreui subsequenti libro quarto tractare. Hic enim tertius haud scio quomodo interruptus est propter Stoicorum contentiones, qui volebant, non quæ Chrysippus prodidit, sed vniuersis contradicere. Ego verò quæ quidem etiam Chrysippus sensit superfluò à se dicta, ac quæ forsan alicui (vt ipse ait) à grammatista quodam aut anu garrula videntur effutita, satius putaui esse non omnino meminisse. Reliqua autem vniuersa bifariam partita superiori libro, percensui, quæ omnium erant validissima. Ea verò quæ de animæ vitijs quæruntur, hoc tertio commentationum libro statui expedire. Hoc itaque (si deus nos seruet) omnino faciemus. At quia impræsentiarum meminisse omniũ decreueramus quę Chrysippus priore libro de animæ principatu disserens prodidit, tempestiuum deinceps iam fuerit, commemoratis reliqua adiungere. Cohæret itaque talis quidẽ Chrysippi sententia superius commemoratæ, secundum quem insuper lationis impetum eiusmodi omnia dicuntur. Attigi cor tuum sicuti animam, & attingo cor dicimus, non tanquam nos quidam accesserint, in cerebro & visceribus, & iecore dicentes, sed prædictis similiter. Illa enim mihi videntur dici, tanquam aliquis proferat, interiora tua attingo, maleficio cousque perueniente. Corde autem quemadmodũ anima vtimur, atque hæc innotescent scientibus magis, quoniam in his præter quòd nihil demonstrat, & idiotas vocat testes, nihil ex propositis concludit. Verum patibilis & irrationalis animæ pars, non rationalis in corde haberi manifestò ostenditur. quapropter neque longius ipsis immorari conuenit, quum similem habeant absurditatẽ ijs quæ iam subinde indicaui. Post præscriptam sententiam, alia quædam subsequitur, qua euisceratos, & nullo præditos cerebro exponit, quo modo dicantur: de qua abunde supra disputatum est. Ab his huiusmodi quædã tradit: Tali potissimum impetu videntur mihi irruere etiam qui maiore vlciscẽdi studio in quosdam feruntur. Item hoc euellere, quo impetu intendentes etiam ad reliqua viscera similiter feruntur. Hic rursus Chrysippus, haud noui quomodo, ignorat se diuersum quiddam à proposita consideratione astruere, Nam qui

minitantur quibusdam, ceu oculos ipsorum nonnunquam effodere dicunt: aut cõfringere caput: aut comminuere crura: eodem modo interim cor quoque extrahere dicunt, eodem significatu, quo est occidere. Sed quid hoc ad præsentia pertinet? Nam amputare nonnunquam aures, & nasum, item discerpere frequẽter alios minantur homines. Et quædam mulier apud poëtam precando hæc dicit:

Huius ego medium cuperem iecur esse propinqua.

Cur igitur non etiam iecur animæ initiũ charissime Chrysippe pronũciamus? præsertim quum Homerum tantum poëtam eius rei testem habeamus: cui iustius erat te fidem adhibere, quàm idiotis. Hic sanè præter alia, adhuc etiam hęc de iocinore prodidit:

Necnon & Tityon Terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondet, simul intima rodens
Rimatur, nihil hic manibus se vindicat ergo.
Nanque Iouis pulchram Latonam pellicem vbi per
Callichorum ad Pythum transiret, traxit amore.

In his poëta manifestò appetitoriam animæ partem iocinori inesse indicat. Quòd enim, ait, Tityus Latonam constuprare cupierit, ideo vultures iecur ipsius rodunt, tanquam illatæ contumeliæ pœnam in id potissimum reijcientes. Sed hic quidem laudo Chrysippum, quòd sua sponte subticuerit id quod opinionem eius subuertit: in quibus autem vel nihil concludit, vel contra se testes citat, ibi autumo hominem non intelligere rerum consequentiam, ac inter se pugnantiam, quemadmodum in his quæ commemorata subsequuntur hoc modo:

» Et irascentium affectus in thorace oboriri apparent: item amantium. Quapropter etiam concupiscentia in his potissimum locis accidit.

In vnaquaque huiusmodi serie acclamare conuenit, Quid igitur hoc, o Chrysippe, ad vim rationalem, de qua est quæstio? Non enim de irascentibus aut concupiscentibus erat dubitatio, an in thorace & circa thoracem ita habentibus affectiones moueantur, sed an etiam rationalis vis indidem habeatur. Post hæc autem sic scribit:

» Admodum confirmant id quod dicitur, vt aiebam, etiam meditationes in ipsis factæ, tum verborum, tum similium. In quo enim hæc omnia perficiuntur, ibi planè consentaneum est & sermonis explicationem fieri, ac indidem nos dicere, & meditari.

Hæc vera o Chrysippe scribis. In qua enim parte apud nos meditamur, aut cũ silentio quoque cogitando percensemus, hæc est rationi dicata: verùm cerebrum ne, an cor, considerans pars existat (quod per initia quærebamus) demonstrasse te oportebat, & non priore lemmate sumpto, quod apud omnes in confesso est, putare te aliquid ab eo amplius ad eorum quæ disquiruntur inuentionem habiturum. Nemo enim est, qui non fateatur, in quo consideramus & disserimus, in eo principem esse animæ particulam. Sed non hoc erat quod inquiritur, verùm an cor hęc sit particula. quod nõ demonstrasti, nisi for-

te dicas sentiri in corde ratiocinantem. Atqui inter initia totius sermonis hunc in modum dixisti: Ita locus nos subterfugere videtur, dum neque sensus euidens apparet, quod in reliquis contigit, neque cõiecturæ sint quibus aliquis hoc possit colligere: neq; enim eousq; controuersia inter medicos & philosophos processit. Hæc locutus Chrysippus, si rursus in eodẽ libro dicat nos ratiocinationis in corde orientes percipere, neque sui ipsius videbitur meminisse, & contra euidentia mentiri, non tamen vir talis, vt non dicat ex sensu quodam singula prædicta in corde fieri, se agnoscere. Attamen si non sensu, certe demõstratione aliqua q̃ lubens audiuerim. Mihi sanè videtur sermone de voce etiã nunc vsus esse, quod ex iis quæ infert, conijcio. nam ab intellectu (inquit) dicere oportet, & apud seipsum dicere, aut vocẽ explicare, & corde cogitare, & apud se vocẽ proferre, & foras emittere. Etenĩ cõfessum aliquod capiẽs tãq̃ eiusdem particulę sit dicere, & apud se dicere, deinde assumens idẽ cordis opus esse dicere, ex ambobus cõcludit, in corde fieri, vt aliquis apud se dicat. Verum nos superiori libro orationem à Zenone propositam, cur vox ex corde æderetur, prauam ostendimus. Quapropter etiã nunc oratio à Chrysippo proposita, simul cum illa sublata est, abolitáq;. Itaq; sequentem iam inspiciamus. Secundum propria autem ipsius verba, gemitus quoque indè procedunt. Ac gemitus, o Chrysippe, & voces ex thorace quidem & pulmone dicemus emitti, non tamen ex corde: quemadmodũ nec voces. demõstrauimus namq; hęc singula alibi, non simpliciter, nec quemadmodum tu, nulla demonstratione adhibita. Ab his versuum multitudinem Chrysippus citat, ex quibus plurimi secum pugnant, vti antea ostendi. In iis autem quæ versibus interiecta sunt, q̃uis paucissima existãt, Chrysippus ipse sibi aduersatur: quod subsequẽti libro ostendam, vbi de animi affectibus sermonẽ instituere decreui. In præsentia verborum solum ipsius mentionem facturus sum, quæ hunc in modũ habent: Poëta paulo in his prolixior, ac superfluus multis astruit & rationalem vim & irascibilẽ hoc in loco cõsistere, congregans in idẽ ipsas: quẽadmodũ & faciendũ est. manifestò enĩ inibi cõcedit diuersũ quiddã ab anima rationali esse, & irascibilẽ, & appetitoriã. In corde autem habitare affirmat, quod Aristotelis, nõ Stoicorum dogma est. deinde præfatus quædam vbi poëta in corde rationem haberi pronunciat, ita infert ex consequẽtibus: Quod verò & appetitoria indidẽ habeatur, hinc constat,

Nam nec diua meum, mulier nec amata profuse
Vnquàm sic animum domuit sub pectore.

Postea rursus adducit, Quòd irascibilis facultas inibi habeatur, huiusmodi plura declarant.

Non irã Iuno tenuit sub pectore, at inquit. Et
Atque ira hunc quamuis sapientem adurens.

In his omnibus Chrysippus fatetur vires quasdã esse animæ, irascibilem, & appetitoriam, à rationali diuersas. sed de his (vt dixi) quarto libro disserã. Reliqua verò contra Chrysippũ volumina prętergressus, hic etiam ipse iam præsentem librum finire cogito. A versuum multitudine Chrysippus deinceps de voce, ratione, & neruorum principio, quæque his cõiuncta sunt, percensuit, quæ etiã sola in libro comprehensa, viro philosopho conueniebant: super quibus nos quoque superiori libro tractauimus, prætergressi superuacanea loquacitate tractata. Nunc verò

hoc in libro, quoniam & hæc visum est apponere, alia quæ præcedunt, sum executus, móxque sermonem de Minerua adijciam. Nam quum Chrysippus sentiret fabulam de dea, quæ ex Iouis capite creata esse putatur, suis ipsius dogmatis aduersari, huiusmodi adfert. Ascribam enim totam ipsius orationem, etsi prolixior sit: Audio sanè quosdam fabulari principem animæ partem in capite contineri: nam Mineruam, quæ consilium est, & veluti prudētia, ex Iouis capite natam esse, argumentum ferunt eius quòd principatus animæ indidem consistat. Non enim alioqui in capite natam esse Metin, quod est consiliū, & prudentiam, nisi principatus animæ ibidem consisteret. Tales sanè qui hoc dicunt, probabile quiddam habent: sed meo iudicio aberrant, & ignorant quæ de his memoriæ prodantur, de quibus nihil mali fuerit copiosius in præsentibus quæstionibus agere. Porrò affirmant alij simpliciter adeò ex Iouis capite ipsam prouenisse, ne adijciētes quidem narrando, quomodo, aut qua ratione. Hesiodus autem vberius in deorū generationibus persequitur: nonnullis in theogonia generationem eius scribētibus primum vt Iupiter cum Metide coierit: deinde cum Themide: nonnullis autem alibi aliter originem eius tradentibus, vt videlicet contentione inter Iouem & Iunonem orta, Iuno sanè ex se Vulcanum procreauerit, Iupiter autem Mineruam ex Metide, quā deglutierat. Nam quòd Metis deglutita fuerit, & intra Iouē fuerit, vtrisque rationibus Mineruæ generatio existit. Differunt autē in eo, quomodo ad præsentem sermonem contulerint, vnde tanq̄ reuera tale sit. nam quod cōmune in ipsis habetur, solum præsentibus conducit. Scribitur autem in theogonia ad eum modum:

Prima Iouis coniunx Metis pergnata deorum
Atque hominum fertur: sed pulchram Pallada quando
Progeniturus erat, astute postea verbis
Decipiens proprio ventri imponebat eandem.
Sic ipsi dea consuluit, prauúmque bonúmque: Deinde progressus ita inquit:
Iuppiter ex cerebro produxit Pallada pulchram,
Horribilem bello, inuictam, necnon venerandam,
Cui strepitus, pugnæ placeant, atque horrida bella.

Nam pectore ipso Metim reposuisse intus manifestò constat, atque ita ipsam ex capite generasse tradit. Post illa quū plura ipse recēsuisset, eiusmodi subnectit:

Lite hac Vulcanum Iuno clarum artibus inter
Diuos absque Iouis coitu, verum ille venustam
Tethyda & Oceanum sine Iunonis generauit. Et
Decipiens Metim versutam quamlibet, idem
Comprensam manibus proprij inijciebat in imum
Ventris, subueritus aliud ne fulmine gignat
Fortius: hanc ideo Saturnius æthere sistens
Protinus absorpsit, concepit at illa Mineruam. Et
Quam ex capitis peperit hominum pater atque deorum
Vertice, apud ripas fluuij, sed Palládis ipsa
Facta parens Metis Iouis indita viscera subter
Iustitiæ moderatrix, necnon gnara deorum
Atque hominum tunc lecta Themis dea ab omnibus

Cælestes qui habitant, scuto Iouis Aegide facto
Pallada progenuit arma intus bellica habentem.

Hæc præfatus Chrysippus, deindè continuato sermone hæc prodit. Quæ igitur de Minerua dicuntur, huiusmodi sunt, quæ alterius cuiusdã argumẽti significationẽ præbẽt. Primũ enim Metis dicitur, tãq̃ prudẽtia quędã, & rerũ vitę necessariatũ ars, qua artes deglutire oportet, & reponere: qua ratione etiã dicta nõnullos deuorare dicimus. At propter deglutitionẽ cõsentanee dicũtur ea in vẽtriculũ quoq; reponi. Postea deglutitã eiusmodi artẽ parere in se persimilẽ matri parienti, ratio est. Ad hæc, ea quæ sciẽtifici apud sese pariunt, quomodo autẽ egrediãtur, & per quod, considerare licet. Constat enim φ ratione per os iuxta caput ex ęquo efferãtur, ita capite nũcupato, quomodo ouis caput dicitur, & capita nõnullis adimũt: qua ratione proficiscẽs quoq; ex vertice nasci dicitur, quũ plures huiusmodi immutationes signi ratione fiãt, ac citra historiã hanc ab eo solum quòd hęc ex capite nata sit, persimilia quis dixerit. nõ enĩ in capite ipsam generari dicit, nisi quidã peruertentes immutantésq; sermonẽ, egredi hic natã aliter dicant. Quare potius & hoc signũ alterius est, vt dixi. nam artificia quæ in ipsis nascũtur ex capite potissimum prodeuntia, prædictum sermonem declarant. Hæc Chrysippi oratio est. Quoniam verò admodũ longa est, eóque forsan nonnulli nõ exactè totam ipsius mentem intelligunt, ego breuiter explicare conabor, quæ sibi velit. Non pugnat mecũ (inquit) fabula quæ Mineruã prudentiã existentẽ ex Iouis capite prognatã esse refert. non enim hoc ipsum in ea solum dictum est, sed φ Iupiter deglutita Mẽtide, & veluti pregnans ex ea factus, generatam in se puellam ex capite peperit. Dictam autẽ sic esse fabulam inquit, quandoquidem artes vniuersas in corde consistentes, propter rationẽ sermones nonnulli in lucem elati per caput exeunt. Est enim os, capitis quoque particula. Quippe non pilosa duntaxat portio, sed totum etiã quod post ceruicem superne habetur, caput nominatur, quo significatu cuiuspiam caput amputari dicimus. At si non ex ore Iouis, sed ex vertice Mineruam prodiisse fabulatus est, nihil absurdi dicunt esse, quũ plures huiusmodi immutationes symboli ratione fiant. In his orationibus Chrysippus reliqua sanè probabiliter simul & ĩdustriè fabulã exponit, Stoico dogmati ipsam accommodans. Continuam verò seriem, & totius sermonis summam, pro qua æquum erat contendere potissimum, breuiter prætercurrit, sicut in prioribus factitauit, exponens quòd vulgus dicit alios non habere, alios habere cerebrum. Vt enim illic id quod quęritur, percurrit obiter, in accessorijs, & ad rem nõ spectantibus diutissime immoratus: ita hic quoque ipsam sermonis summã breuiter attigit, contentus dicere, ideo Mineruam ex vertice, non ex ore fuisse procreatam, quòd plures huiusmodi immutationes symboli ratione fiant. Conueniebat autem ipsum aut non omnino attigisse fabulam, quæ nihil homini philosopho ad dogmatis demonstrationem necessarium continet: aut si attingeret, quod maxime ad controuersiam pertineret, exactè totam explicasse, & si pluribus verbis opus esset, non detrectare multa asscribere. nam si quis (vt arbitror) & huiusmodi aliter volet interpretari, multas epichirematum occasiones ex ijs quæ in confectionibus apparent, poterit desumere, super quibus iterum plenius tractare erit necessarium, vbi de animalis spiritu verba fecero. Cõpendiose etiã in præsentia ipsa duntaxat capita illorum quæ demonstraturus sum, perstringã.

Quemadmodum enim ipsum cordis corpus sua virtute eleuatũ & contractũ vicissim, materias & attrahit & expellit, rursus pari modo cerebrũ vbi statuerit spiritum in ventriculis ipsius contentum, quem sanè animalem quoq; nominamus, particulæ cuipiam transmittere, motu ad id idoneo incitatum, ita distribuit. húc autem spiritum, qui in ventriculis ipsius est, fortasse quidem paucum etiam venę ad ipsos pertinentes generant: copiosissimum verò & principalissimum arteriæ plexum reticularem (qui ad cerebri basim est) perreptantes, suppeditant: quæ à corde sursum feruntur. Quare si quis fabulam veris volet connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam, (hoc est spiritum animalem) in capite natura perfici, præsertim in vertice, quoniam in hoc, medius & principalissimus cerebri sinus habetur. Ego itaque, sicut Plato ipse dixit, eiusmodi omnia fabulamenta, alijs quidem grata puto, sed viri esse admodum difficilis, laboriosi, & non ita felicis in alia sane re vlla. quoniam autem ipsi necesse est, Hippocentaurorum speciem corrigere, & rursus Chimæræ, etiam affluet turba huiusmodi Gorgonum Pegasorum & aliarum fatuitatum copia, absurdiorésque sermones quarundam naturarum, quibus si quis fidem derogans, vt par est, vnumquodq; producit, tractatq; tanq̃ indocta quadam sapientia vtens, multum ipse otij requiret. Hac oratione perlecta conueniebat Chrysippum à fabulis recessisse, & non tempus conterere, opiniones ipsarum exponendo. Si enim huc semel aliquis deuenerit, innumerabilis fabulamentorum copia affluet. quapropter totam perdet vitam, si quis omnia persequatur. Satius autem erat opinor hominem veritatis omnino cupidum, non quid poëtæ dicant, considerate: sed scientificarũ sumptionum, de quibus secundo libro tractaui, inuentionis via percepta, deinceps in ea se experiri, ac exercitare: vbi verò abũde iam se exercuerit, tunc ad singula problemata peruenientem, considerare quænam sumptionum ad demonstrationes ipsorum ex sensu simplici petantur, quæ verò ab experientia aut vitæ, aut eius quæ in artibus est, quæ rursus ex euidentibus sensu, capientem, concludere iam ex ipsis id quod propositum est, oportet. Si hanc viam Chrysippus ingressus, omisisset fabulas, etymologias, reclinationes, declinationésque capitis, manuum motus, labrorum figuras, poëtarum testimonia, vnà cum mulieribus, & alijs idiotis, ipse nimium inuenisset, & nobis tempus non perijsset, dum ostendimus ei, neque in quibus citat testimonia, neque in his quicquam se amplius habere. Siquidem poetæ plurima contra ipsius dogmata dicunt, & fabulæ, & idiotæ, & alij singuli quos vt sibi attestantes priori libro de anima produxit. Hęc sunt quę ego reliqueram ex libro superiori, quæ Chrysippus in tractatu de animæ principatu tradiderat, putans, etsi ille non uereatur eis superfluò immorari, mihi certè conuenire, vt ab huiusmodi garrulitate recederem. At quia (vt dixi) visum est quibusdam familiaribus honoris studio commotis, huiusmodi orationum mentionem vt facerem: illis gratificans, hunc quoque librum scripsi, ita vt quatenus mihi fieri licuit, superfluò à Chrysippo dicta, breuiter transcurrerẽ, & non pauca vtilia huic operi præfarer.

FINIS TERTII LIBRI.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER QVARTVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

QVòd disputatio nostra longius producta sit, non ego accusandus venio: sed ij qui libros à se cōscriptos prauis repleuerunt epichirematis. Hæc si quis omnia prætereat, forsan in suspicionem veniet, non posse ea dissoluere potius q̄ breuitatem velle amplecti. Si vero ordine omnia coarguat, periculum est ne in eam incidat prolixitatem, vt nūq̄ finem huic operi imponat: quæ duo crimina quū ego quoq; deuitare cuperem, inuenisse mihi videor mediam quandā & mediocrem viam ęquè distantem à defectiua breuitate, & superuacanea prolixitate. Omissis enim omnibus alijs Stoicis, quæ Chrysippus ad placitum de gubernantibus nos facultatibus asserendum prodidit, hæc ego censui, vbi prius notiora omnibus reddidissem, cum Hippocraticis & Platonicis conferenda. Porrò quum permulta epichiremata literis mandauerit, de eo q̄ animi affectus in thoracis regionibus consistant: item q̄ rationalis vis indidē habeatur, ne vna quidem demōstratione adhibita, sed hoc semper lemmate ex prōptu citato, vbi animi affectus cōsistūt, inibi etiā intellectus est: produxi sanè aduersus ipsum iam antea quoq; non pauca, quod reliquū est, etiā in præsentia persequar. Si igitur semper eadē de eidē tradidisset, nec ipse secū dissensisset plurimis in dogmatis tergiuersans, neutiq̄ ego sermonē cōtradicendo lōgius produxissem. Quoniā verò aliàs alia de eisdem scribere deprehēditur, nō amplius facile est neq; viri sententiā interpretari, neq; quomodo erret, ostendere. Quū itaq; libro priore de anima, virtutes corpus nostrū regentes secundū Platonis sententiā explicasset, rationalē quidē in capite esse collocatā, irascibilē in corde, appetitricē circa vmbilicū, in subsequētibus ad cor tres reducere conatur. Habēt autem verba ipsius ad hūc

» modū: Poeta in hisce redundans, multis affirmat constituitq; vim rationalē & ira-
» scibilem in hoc esse loco, coniungens eodē etiam appetitoriam, quemadmodum
» quoq; faciundum erat. deinde ita inferens, ait: Quòd enim rationalis facultas ini-
» bi consistat, ex his quæ sequuntur, constat:
» Verum hæc mens & consilium sub pectore, constat. Et
» Ast animum nunquam deflexit pectore verbis.
» Deinde rursus pluribus appositis versibus inquit, Quòd & appetitoria vis ibidem
» habeatur, ex his liquet:
» Nam nec diua meum, mulier nec amata profusè
» Vnquam sic animum domuit sub pectore.
» Iterum paulo post, Quòd etiam irascibilis eundem locum occupet, eiusmodi
» multa declarant:
„ Pectore non iram Iuno suppressit, at inquit. Item
» Atque ira inuasit sapientem quamlibet vrens,

ubi animi affectus. ibi et intellectus.

Dulcior & multo quàm mel quod defluit, instar
Fumi in pectoribus conscendit protinus imis.

Quibus verbis euidentissime ac manifestissime indicãs quàm ipse similiter Hippocrati & Platoni opinatus sit, facultates animi alias esse præter rationem, nempe appetitoriam & irascibilem, ac in altero solum hoc ab ipsis discrepãs, puta quòd in corde omnem esse affirmet, quæ Aristotelis erat opinio, non in tribus visceribus, cerebro, iocinore, & corde: imò etiam facultatum opera & affectus, versibus quemadmodum scripsit, abunde ostendit, hoc pacto:

Non effusus amor mihi diuæ aut fœminæ adegit
Sic animum.

Hoc pacto amor appetitoriæ facultatis affectus fuerit. Quum autem inquit:

Non iram Iuno suppressit corde, sed inquit:

Sic ira animosæ facultatis erit. Refert autem in præsentia nihil, siue opera facultatum, siue affectus, eiusmodi omnia dicantur. Postea enim de ipsis accurate cõsiderabimus. Chrysippus priore de anima libro, non solummodo non refragatur, nullam esse animi facultatem, aut appetitoriam, aut irascibilem, sed etiam affectus ipsarum edocet, & vnum corporis locum attribuit. Omnia verò quæ de affectibus tractantur, item tria quibus rationales de ipsis quæstiones considerantur, ad hæc medendi rationem, quam etiam moralem nonnulli inscribunt, non item similiter cognoscere deprehenditur: verum alia tanquam in vtranq; partem declinans conscribit: alia ceu ne vnam quidem animæ facultatem esse, neq; appetitoriam, neq; irascibilem autumans. Etenim in affectus definitionum expositione ostendit facultatem quandam irrationalem in anima affectuum causam existere, vt paulo posterius indicabo, verba ipsius interpretatus. In subsequentibus vbi quærit vtrum affectus iudicijs superueniant, palàm à Platonis opinione recedit, qui neutiquam in eius quod proponitur, diuisione, huius quoq; meminisse dignatus est, etsi hoc primum statim aliquis possit ipsi obijcere, præterq̃ quòd in diuisione parũ absoluta deliquerit. Siquidem affectus, exempli gratia amor, vel iudicium quoddam est, vel iudicio accidens, aut motus extra vim appetitoriam elatus: sic etiam ira, vel iudiciũ, vel affectus quidam irrationalis hanc subsequens, aut motus vehemens facultatis irascibilis. At hic, quum neq; eo modo problema posset trifariam partiri, aggreditur rationem ostendere, melius esse vt iudicia ipsa putentur, & non iudiciorum quædam accidentia: oblitus quæ ipse priore de anima libro prodidit, nempe amorem appetitoriæ esse facultatis: iram, irascibilis: quemadmodum rursus in his oblitus eorum simul quæ ipse conscripsit, & aduersus veterum dogma contradicere non est dignatus. Pari modo in generaliũ affectuum definitionibus quas priores exposuit, tandem à sententia ipsorum recedit, tristitiam definiens recẽtem mali præsentis opinionem: metum, expectationem: voluptatem, recẽtem boni præsentis opinionem. Manifestò enim in his rationalis animæ duntaxat meminit, relicta appetitoria & irascibili: quoniã opinionem, expectationémq;, in rationali sola consistere autumat: in cupiditatis verò finitione, quam appetitum irrationalem esse pronunciat, attingit sanè aliquo modo, quantum ad dictionem irrationalis animæ facultatis attinet: deficit autem & hic in ipsius expositione. siquidem appetitus etiam quem in finitione assumpserat, virtutis rationalis existit. Definit itaque ipsum rationalem impetum

ad aliquid, quatenus licet, iucundum. In his autẽ definitionibus impetus, opiniones, & iudicia, affectus esse autumat: in quibusdam verò subsequentibus Epicuro & Zenoni magis quam suis ipsius dogmatis consentanea scribit. nam tristitiam definiens, imminutionem esse ait propter rem quæ fugiẽda videtur: voluptatem elationem propter rem quæ eligenda putatur. siquidem submissiones, elationes, contractiones & diffusiones (horum enim interdum meminit) irrationalis facultatis affectus sunt, opinionibus superuenientes. At huiusmodi quandam affectuum substantiam Epicurus & Zeno, non ipse existimat. quod etiam admirari mihi subit de viro qui non accurate in rationalis simul & exactæ doctrinæ professione se gerat. Etenim non eadem hæc solum ipse sibi repugnantia manifestò adfert: verum etiam vbi de affectus definitionibus scribens, irrationalem & præter naturam animæ motum eundem pronunciet: impetum quoque redundantem: deinde ratiocinale exponens, id quod sine ratione & iudicio est, dictum affirmat: superantis autem impetus exemplum, currentes vehementer assumit. Hæc nanque ambo pugnant cum eo quòd affectus sint iudicia. Sciemus autem clarius vbi ipsa authoris verba apposuerimus. Habent autem altera in hunc modum: » Primum considerandum est, animal rationale natura rationem sequi, ac » secundum rationem tanquam ducem, actiuum. Sæpe verò etiam aliter ad quæ» dam fertur, & à quibusdam rationi inobediens longius propellitur: quem latio» nis modum vtraque definitio, & motus præter naturam, qui tam irrationaliter » accidit, & in impetu abundantiæ obtinet. nam irrationale hoc sumendum est » rationi immorigerum, & ab ea auersum. qua latione etiam per consuetudinem » aliquẽ propelli dicimus, & irrationabiliter sine rationis iudicio ferri, veluti si er» rabunde feratur, ac prætergressus aliquid secundum rationem, id significamus, » verum præcipue quo impetui subscribit, assentitúrque, quum rationale ani» mal non ita secundum animam moueri, sed secundum rationem consueuit. Itaque altera Chrysippi oratio priorem affectus definitionem exponens hic desinit. Reliqua vbi alteram definitionem interpretatur, post hanc primo de affe» ctibus libro conscripta, iam tibi apponetur: Hoc modo etiam exuperantia im» petus dicta est, eo quòd per se & naturalis impetus commoderatio excellat. fiet » autem quod dicitur, per hæc manifestius, veluti in eundo iuxta animi impetum » non excellit crurum motus, sed aliquid impetus secundum appetentiam » simul efficit, vt & sistat quum velit, & mutetur: in currentibus autem iuxta ani» mi arbitrium non sanè huiusmodi fit, sed crurum motus præter animi impe» tum redundat, vt efferantur, & non obsequenter mutent tam subito incepta. » quibus puto etiam aliquid persimile in animi impetibus fieri, eo quòd rationa» lem excedant modũ, vt quum appetunt, non ei sint morigeri: in cursu quidem » redundantiæ modum excedant, quæ præter impetum dicitur: in impe» tu autem, præter rationem. nam naturalis appetentiæ modus est rationalis, at» que eousque & eatenus ipse censet. quare etiam excessus qui in hoc atque ita » fit, & redundans impetus, prætérque naturam, & irrationalis animæ motus es» se dicitur. Hæc sanè Chrysippi verba sunt. Inspiciamus autẽ accuratius vtranque ipsorum seriem, à priore exorsi, qua exponit quomodo affectus dictus sit irrationalis, & præter naturam animi motus. Quum enim sciuisset duo voce (irrationalis) significari, quorum alterum duntaxat in definitione vult indi-

cari. nempe sine iudicio recte factitauit, qui ne vnam quidem ambiguitatem reliquerit, sed ipse ostenderit quòd iuxta affectum impetum animi, irrationalem esse pronunciat, quatenus à ratione sit auersus, & eidem repugnet, sinéq; iudicio accidat. Hoc igitur dicto, quo à ratione esse auersum protulit irrationalem iuxta affectionem motum, ab inanimis irrationalibúsq; animalibus segregauit. Mouetur siquidem & lapis & lignum interdum, aliáq; singula inanimata, sed non vt à ratione auersa, neque vt eidem immorigera. Cuius enim neutiquam interest vt obtemperet sequatúrq; rationem, hoc quomodo repugnare aut auerti vnquam à ratione poterit? sed omnino non vti ratione meritò dicetur: auersum autem esse, & non obsequi id dicetur, quod naturam quidem habet sequendi obtemperandíq;, sed interim præter sui naturam alio modo fertur. Hinc sanè monstratur, neque inanimato cuidam, neq; irrationali animanti affectum innasci animalem. Quum autem scribit sine ratione & iudicio affectionis motum fieri, deinde cõiungens iterum dicit, tanquam si errabunde feratur, & prætergressus aliquid secundum rationem, & auersus & immorigerus ei, affectus ab erroribus distinguit, idq; perdecenter. Etenim errores praua sunt iudicia, & ratio veritatem ementita, & errori implicita. Affectus contrà, nullũ quidem erratum, neq; pretermissum in ratiocinatione, sed est animi motus rationi inobediens. Nam qui vt patriam seruet, liberorum vitam cõtemnit, vel alijs iugulandos tradit, vel iugulari sustinet, honesti imaginatione hoc facit, & ratiocinatione quadam vsus. Medea autem econtrario non solum à nullo persuasa est ratiocinatione, vt filios interimeret: sed etiam contrà in totum (quantũ ad ratiocinationem attinet) scire se ait cuius modi factura sit mala: verum iracundiam consilijs esse potentiorem, hoc est, non subijci & obtemperare & obsequi rationi tãquam dominæ cuidam affectum, sed dissidere & recedere, & auersari mandatum, ceu alterius cuiusdam opus aut affectus virtutis existat, nõ ratiocinatricis. Quomodo enim vel non obtẽperare sibi ipsi aliquid possit, vel à seipso auerti, aut non seipsum sequi? Hæc igitur omnia præterq̃ quòd nihil accusatione dignum habeant, præterea etiam tum vere, tum distincte, tum iuxta Platonis sententiam sunt pronunciata: consimiliter etiam ea quæ in expositione secundi definitionũ libri ab ipso sunt perscripta, qua meminit itidem celeriter currẽtium, qui ne si sistere quidem velint, statim id possint facere. Claræ enim & hic alia vis præter rationem ostenditur, à qua affectiones absoluuntur. Cognoscemus id euidentius, si causam inuenerimus, vnde fit vt non subitò multi currentium possint consistere. Porrò inueniemus eam inde, quòd non omnibus ita eueniat, sed qui per planam quandam aut decliuem feruntur viam. etenim eorum qui per accliuia currunt loca, nulli hoc euenit. statim nanq; consistunt vbi voluerint, tanquam mole corporis ipsos, non vi deorsum ferente, quemadmodum illos rapiebat. Quippe composita inest ipsorum lationis causa: vna tanquam animalium, quæ animæ impetu mouentur, altera tanquam inanimatorum corporum, quæ pondere inclinant. ita nanq; & lapides subinde è montibus deferuntur, consistere interea impotentes, priusquam ad locum aliquẽ planum aut cauum peruenerint. Quapropter etiam in hoc exemplo virtus altera præter ratiocinationem ostenditur, natura irrationalis, cuiusmodi est in animalium corporibus grauitas. Quòd autem eius causa quum velint non possunt cõsistere, non solum ex accliuium decliuiúmq; locorum differentia licet condisce-

re: sed etiam ex differenti in ipsis planis regionibus motu. Etenim qui retrorsum corporis inclinationem inter currendum molitur, sistendi potens est, & sui iuris. Qui verò in anteriorem partem, ab illa impeditur: eóq; hoc sic omnes spectant ab ipsa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur, exempli gratia, præclare Chrysippe ijs qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu est vt sistãt: illis verò, qui ex duplici causa celeritatem generant, non amplius voluntas satis est: eodem modo in animi impetu, quũ ratiocinatio sola causam habuerit, promptum est propter ipsam cessare impetum: vbi verò aut iracundia, aut cupiditas quædam ei accesserit, vires irrationales, & corporis grauitati persimiles statim quidem neutiquam posse consistere. sed temporis spatio forte hoc quoque fiet, quemadmodum in currẽtibus. Fortè autem orationi apposui, propter particularium causarum, ac eorum quæ impetum mouent, vim inæqualẽ. Quandoquidem enim & ratiocinatio ipsum mouet, & cupiditas, & iracundia: si quidem ab vno ipsorum constituatur alijs quiescentibus, ab illo solo regitur. quare si à ratione fiat, & compescere ipsum, & rursus excitare sola voluntate licet: sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illa cessauerint: sin ab vtrisque operantibus fiat, ratione simul, & irrationali quadam facultate. ratione quidem renitente, valentius præcellet: simul autem concurrẽte, nunquã cessabit. Dico autem simul concurrere affectui rationem, quum quæ ille facit, etiam ratio opinatur: quẽadmodum in intemperantibus & proteruis (qui autumant bonum esse maximum, delectabilium fruitionem) ratio in anima ipsorum cupiditatem vltrò sequitur. At reniti ac repugnare affectui rationẽ dico, quũ homo nõ opinatur propositæ voluptatis fruitionem honestum aut bonum esse, trahitur autem quodãmodo ad eam propter valentem appetitoriæ virtutis motum. Verum si ratio superauerit, talis homo, tum sui, tum suorum affectuum cõtinens & est, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariã huic appellationem sortitus, incontinens nominatur. Quũ verò à ratione sola ad suauium vsum ducitur, talis temperans vocatur, hoc consilio ea deligens, non vt fruatur, sed vt iuuetur: quemadmodũ etiam proteruus, qui à sola cupiditate ducitur, ratione tanquã famulo quodam ipsam subsequẽte. Eiusmodi causarum impetus animi excitantiũ complexui attestatur etiã Chrysippi exemplum. Etenim aduersus accliue currentes, sola vi rationali ducuntur. Qui autem inuiti ad præcipitium ferũtur, irrationali, quam sanè corporis pondus esse diximus: in decliue currentes, vtrisq;. Pari modo qui in plano currunt, si prorsum tendant. nam si retrorsum renitantur, current quidẽ alijs minus, sed vbi voluerint, sistentur. Quare nihil Chrysippus, vsq; ad definitionum expositionem, veteribus contrarium pronunciauit. Quum autem deinceps inspicit, iudiciá ne quædam, an quæ iudicia sequantur, affectus esse putandum sit: vtrobiq; à veteribus recedit. sed multo magis, quòd deterius existimet. Etenim Zenoni in hoc, & sibi, & multis alijs Stoicis repugnat, qui non iudicia ipsa animi, sed etiam irrationales propter hæc contractiones, submissiones, ostensiones, illationes, & diffusiones, animi affectus esse existimant. Verum Posidonius ab vtraq; opinione recessit, vt qui neq; iudicia, neq; iudicijs superuenientia affectus esse, sed hos ab irascibili & appetitoria facultate fieri autumet, veterem sermonẽ ex toto secutus. ac Chrysippi sectatores subinde in commentario suo de affectibus inter-

rogat, quæ superantis impetus sit occasio, quum ratio præter ipsius tum opera, tum modum nequeat excellere. quapropter constat aliam quandam irrationalem vim causam existere, cur animi impetus præter rationis modum redūdet: quemadmodum grauitatem corporis causam esse rationis expertem, ob quam cursus supra arbitrij mensuram abundet. Sed mirum hoc non est, si Chrysippus multis dicat contraria: quemadmodum neq; quòd à veritate aberrauerit. condonandum enim est ei, quū homo sit, & iuuenile quiddam peccet. Verum quòd neq; aggressus sit omnino ea quæ veteribus dicta sunt, dissoluere, & secum ipse repugnet, dum nunc sine ratione & iudicio affectus fieri arbitratur: nunc non solū iudicia subsequi affirmat, sed idipsum esse iudicia. siquidem neutiquam attingere iudicium, maxime nimirum contrarium est ei, quòd affectus sit iudicium: nisi per Iouem succurrens ei aliquis, affirmet plura iudicij nomen significare, & in definitionis expositione veluti circunspectionem, dictum esse iudicium, vt sit idem sine iudicio, & sine circunspectione. Vbi verò iudicia esse affectus dicit, & impetus & submissiones nominari iudicia. At si quis hoc receperit, redundans submissio erit affectus. Rursusq; Posidonius causam dicet, in qua superfluus est, præter quod etiam maximum peccatum in disciplina cum Chrysippo commiserit. Si enim in hoc ipso caput dogmatis est, vt æquiuocationem distinguat, ostendátq; quo in significatu sine iudicio affectus fiant, in quo autem iudicia fiant: quod quum ne in vno quidem libro ex quatuor quos scripsit de affectibus, factitauerit, quomodo non quiscum iure accusauerit? Forsan enim ne summam quidem dicendi breuitatem aliquis æmulatus, recte tam necessaria prætergrederetur: multo itaq; magis, quum longissime sermones protēdit, quemadmodum Chrysippus, sed de his etiam paulo posterius cōsiderabimus. De eo autem quod nihili faciat, si ipse sibi contradicat, quum infinita adhuc possem adferre, quæ forsan etiā postea plus nactus otij in vnum conferam commentarium omnia, nunc omissis alijs eorum duntaxat quæ proprie ad institutum præsens pertinent, cōmimiscar. Itaq; cupiditatem quum primo de affectibus definiuisset appetitum irrationalem, ipsum rursus appetitum sexto generalium definitionum libro, appetentiam seu impetum rationalem ad aliquid esse pronunciat, quantum conuenit, ei iucundum. Hoc modo ipsam definit etiam in libris de animi impetu, vt cupiditatis definitio aperta & explicata talis fiat: Cupiditas est impetus rationalis ad aliquid quantum conuenit ei iucundum, rationis expers. Verum quòd in diuersis vel libris, vel librorum locis contradictionem non percipiat, minus graue est. Quum autem in eisdem quæ loquitur aliquis, contraria, & omnino repugnantia connectat, disciplinā in eo & confundit, & perturbat, magnámq; dubitationem ijs qui illa conantur exquirere, exhibet: veluti si quis etiam in eum modum dicat: descēdit sursum, & disputauit cum lapide: & nauigans per mediam petram, ascendit in profundum stagni. Siue enim tanquam qui non descenderit deprehendas, dicens eum sursum mansisse, quum descendisset: idem hoc nimirum & ipse referet se in oratione dixisse, dum apposuerit sursum: siue tanquam cum nullo disseruisset, atq; hoc dictum esse affirmabit. Nam idem esse cū lapide differere, quod ne cum lapide quidem. nam cum lapide nemo disserit. Aliáq; ita omnia sophistice corrigere poterit aliquis. quare per initia statim oportet huiusmodi orationum speciem repudiare, in qua conuenit auditores non quæ consueto modo

à singulis nominibus significantur, sed alia quædã intelligere. Tale siquidem aliquid etiam Chrysippus célébit, quum sanè sine iudicio animi affectus aliquis dicat fieri, inaudire nos volens, quòd cum iudicio fiant, & iudicia sint. quum autẽ sine ratione fieri dicat, & irrationales, censens nos intelligere, neq; irrationales esse, neq; in irrationali quadam facultate animi, sed in ratiocinante, & rationabiles existere. etenim iudicare, huius opus esse. quũ autẽ inobsequiose & auerse à ratione fieri dicat aliquis, volẽs nos ne vnã quidẽ aliam in anima facultatẽ inquirere, qua mota, inobedienter rationi affectus fiant. nihil siquidẽ esse huiusmodi quandam vim, vt nonnulli philosophorũ autumãt, appetitoriam & irascibilem appellantes. totũ nanq; esse quod hominibus dominetur, rationem. Si enim in problema aliquis memoriter enumeret, cõmẽtetúrq;, præstat etiam huic distinctis clarisque vti nominibus: nihilo minus tamen erroribus ipsius condonabitur. At si quis scientificum opus & rationale pollicitus scribere, inobedientem rationi motũ quendam nominet, velle autem nos inaudire ipsum rationalem; aut auersum quidem esse à ratione, esse tamen nihil aliud quàm rationem, ipsumq; iudicium: haud noui, si non maxima accusatione homo ille dignus sit, dum non concedit de eodem dici græce αἰσχύνεσθαι & αἰδεῖσθαι, quod est, pudere & revereri, neq; ἥδεσθαι καὶ χαίρειν, hoc est, delectari & gaudere: sed qui exquisite omnia etiam vsq; ad nomina disquirere censet, idem in commentarijs, quod paulo antea non ex ratione & iudicio dixit fieri, progressus, in ratione & iudicio inquit consistere: quum liceat omnes inopportunas huiusmodi, & præter consuetudinem græcorum refertas æquiuocationes fugere, & accurate articulatéq; sermonem tũ græcis, tum manifestis nominibus illustrare. nam irrationale perinde vt mutũ & collo carentem bifariam omnes homines dicunt, ac tertium nullum est in eis significatũ inuenire, neq; apud græcos huius tẽpestatis, neq; apud veteres, si quid ex libris ipsorum conijciendum est. Porrò mutũ & collo carentem, quod græci dicũt ἄφωνον & ἀτράχηλον (cogit enim nos Chrysippica interpretatio hęc quoq; verba exponere) appellant quodãmodo partim (vt opinor) vocis aut colli priuatione, partim vitio. Si enim dicat aliquis pisces mutos esse, aut stirpes, eò q̃ omnino vocẽ non habeant, ita nuncupat. Si verò mutũ citharœdũ dicas, aut præconem: vitiũ aliquod vocis hominis ostenditur. Vel enim exigua voce prędirũ, aut aspera, aut obscura, aut huiusmodi aliud quippiã ipsum esse dicis, nõ tamẽ omnino voce esse destitutũ. Simili ratione etiã collo priuatos quosdã homines nominant, græco nomine ἀτραχήλους, nõ, per Iouem, quemadmodũ pisces priuatos dixerit aliquis, eò q̃ neutiquam ipsis insit collũ (nemo enim hoc pacto homo atrachelus fuerit, vt in totũ collo careat) sed quòd exiguũ habent collum, nonnulli sic appellantur. ac manet etiã hic persimiles duo significatus, quemadmodũ in dictione (mutus). Ita verò etiam græce ἄπους, ἄσκελος, ἀκοίλιος, ἄπλευρος, ἄχειρ, quæ signant sine pede, sine crure, sine ventre, sine latere, sine manu, atque omnia eiusmodi, nonnunq̃ dictione (a) significatũ cuiusque nominis cui præponitur, tollente, interim nõ tollente. Ita inuenio etiã irrationale nomen apud veteres omnes dictũ esse, itẽ ab huius seculi hominibus dici. Quũ etenim vel piscem aliquis vel cancrũ irrationalem esse dicit, omnino tollit significatũ ex voce (irrationalis). Quum verò huiusmodi aliquid quod de eo dicitur incusantes vocitent irrationale, nõ ceu nullius rationis compos, sed veluti culpandum, prauéque affectũ sic vocitant. Aliud verò tertiũ, vel

etiã, per Iouem, quartũ, vt hi vi cogunt & detorquent significatũ, non est in græcorũ consuetudine, quod interpretari vocẽ promittunt. Innuit hoc quoque ipse Chrysippus his verbis: Quare etiam non abs re dicitur à quibusdã, animi affectũ motũ esse præter naturã, vt in metu habet, cupiditate, & similibus. Omnes enim huiusmodi motus & constitutiones immorigeræ sunt rationi, & auersæ: quapropter & irrationabiliter dicimus tales ferri, nõ veluti male in ratiocinãdo sic aliquis dixerit, in eo quod secus habeat, quàm bona ratio exigat, verũ secũdum rationis auersionẽ. Manifestò his Chrysippus indicat duo significata dictionis (irrationalis) quæ etiam vere apud græcos habentur: alterum quo bona ratio contraria est: alterum quo nihil rationis participat. Proinde quod bonę rationi opponitur, peccatum est, & iudicium prauum. alterũ quod sine omni ratione fit, est secundũ affectum impetus, motũsq;. Quòd si plura essent significata nominis (irrationale) non detrectaret vtiq; de illis verba facere, ostendens quòd in vno quidẽ ipsorum irrationalis dictus sit animi affectus: verum ex solo, quod ipse nominauit, id quod iuxta rationis auersionẽ fit. Quæ enim male quis iudicauit, in ijs non à ratione auersus est, sed in ea errauit. At qui impetus ex iracundia aut cupiditate absoluuntur, non vtentes ratione, hos irrationales nominat secundum alterum significatum, in quo vocem (a) affirmare & tollere postpositæ sibi dictionis significatum dicebamus. nam ἀπειθὲς, hoc est immorigerus rationi motus animi, ἄλογος, quod est, irrationalis est, in eo significatu quo (neutiquam ratione vti) cõprehenditur. Nam si vtamur ratione, etiam in eo non recte dixit Chrysippus in primo de affectibus libro, nõ, inquiens, errabunde fertur, & prætergressus aliquid in ratione, sed auerse & inobedienter ei. Rursus commentario de curandis affectibus eadem sanè hæc, quæ paulo prius à me ad verbum præscripta sunt, vbi irrationale quod contrarie ei quod bona ratione est, dicitur, non pronunciabat in affectus definitione significari: alterum verò immorigerum, & auersum à ratione inferens sanè inquit, cuiusmodi etiam incontinentes tales constitutiones existũt, tanquam sese non continerent, sed efferrentur: quemadmodum qui valide currunt, vltrò efferuntur, talem motum non continentes. At qui secundum rationem mouentur, tanquam ducem, etiam hac gubernant, qualiscunq; ea quoque fuerit, continent, vel certe non ab eiusmodi motu afficiuntur, eiúsq; impetuosis elationibus. Hic enim rursus quodcunq; sit in oratione propositum, manifestò vitiorum ab affectu distinctionem indicat. Siue enim sana & vera extiterit ratio, siue praua & mendax, is qui secũdum ipsam mouetur, nunquam in affectum inciderit. siquidem secundum veram, decenter & recte mouetur: secundum falsam, praue & vitiose. Vbi enim ratio dux est, aut virtus sequitur, aut vitium, affectus nunquam. Itaq; putare voluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus, peccans vitiosáq; & falsa ratio est: omnésq; actiones, & particulares animi motus, qui voluptatem tanquam finem respiciunt praue, prauos sanè necessario, & aberrantes, vitiosósq;, non tamen iam affectus quoque obtinet. quippe proprium affectus hoc ipsum est, vt anima citra rationem moueatur. Vnde etiam decenter Chrysippus scripsit: Qui autem secundum rationem tanquam ducem mouentur, & hac particulares scilicet animi motus gubernant, impetus in eis continent: simili ijs modo qui obambulant. sed non violenter ab ipsis efferuntur, quemadmodum qui in decliui currunt. Connectentes itaq; suprascriptæ sententiæ, hæc

,, quoq; asscribit: At qui secundũ rationem tanq̃ ducem mouentur, & hac etiã, qualiscunq; sit, gubernant, motus impetusq; in eis cõtinent, ac afficiãtur, vt ipse indicat, similiter ijs qui obambulãt. Non contentus autẽ his, adducit: Quapropter etiam tam irrationales motus, & affectus, & præter naturam esse dicuntur, tanq̃ rationalem dispositionem aliquo modo egredientes: vel certe sine omni ratione, & ab ea auersi, quam natura omnium particularium functionum ducem nobis dedit, nõ præest autem in affectibus. vnde rationalem constitutionem vniuersos affectus motiones excessisse dicit, rectissime scribens. Si enim rationalis animi cõstitutio ducem nacta est rationem, non autem hæc dominatur, neque motibus secundum affectum præest, is qui pro affectu mouetur, rationalem egressus est naturam. Atqui si non ratio impetui præest, respondeant nobis Chrysippi sectatores, quid tandem sit, quod præest. Non enim sufficiet ipsis dicere, quòd neque ratio, neq; vlla facultas alia. Concedunt namque ita motum quendam causæ expertem, quod multo magis obseruare hortantur, accusantque Epicurum, quum huiusmodi quendam proponit. Si igitur nihil sine causa fit, & hoc omnibus propè philosophis communiter in confesso est, non Chrysippo solum aut Aristoteli aut Platoni, respondeant nobis quæ tandem affectuũ motus causa existat. Non enim iam ratio dux neq; causa ipsis est, quemadmodum in peccatis, & recte gestis. Itaq; Posidoniũ (vti puto) in geometria educatum, & magis quàm alij Stoici demonstrationes sequi assuetum, puduit Chrysippi, qui manifestò apparentibus repugnet, & sibi ipse contradicat: ac conatur non modo seipsum, sed etiam Citticum Zenonem Platonicis adducere: reliqui verò Stoici propè vniuersi haud noui quomodo sequi potius ea in quibus Chrysippus aberrauit, sustinent, quàm verum deligere. Ac huius tempestatis inter eos clarissimi, interrogantibus nobis frequenter, quæ tandem affectuũ motus causa statuenda sit, sursum & deorsum sermones implicant, sed nihil manifestò expediunt. Verum interim peccantem rationem dicunt, falsámq; opinionem motuum, secundum affectus causam esse pronunciant. At quum rursus Chrysippi dictis molestentur, & his cedunt, & motus quosdam causarum expertes statuũt, manéntq; nunquam in eisdem responsionibus, sed Euripi modo frequenter refluunt, resiliúntque ab eo quòd ratio opinióque affectus causetur, ad id quòd sine causa sic quodammodo mota anima affectibus incidat. Ab eo rursus quòd motus vanus, & expers causę sit, ad id quòd affectuum motus rationales sint. siquidem reprehensio vtriusque responsionis ex procinctu apposita, non sinit alterutri ipsorum immorari, dicendo affectuum motus à ratione fieri, quum ipsi nequeant vitium ab affectu discernere. In eo autem quòd hac adempta in motum quendam causæ expertem incidunt, quum liceat ipsis ex facili ambas absurditates subterfugere: hãc, quòd nequeant vitium ab affectu segregare, separante ratione affectus: illam, quòd fieri aliquid sine causa confessi, irrationales quasdam facultates in anima affectuum ipsius causas esse statuant. Non solum igitur alij, sed etiam Chrysippus ipse in commentarijs de affectibus in nulla definit firmiter opinione, verum semper ceu in vnda fluctuat. Quinetiam sine omni ratione fieri dicit affectus, & rursus rationalis solius esse facultatis: vt propterea neq; in irrationabilibus animalibus cõsistant, & sine iudicio fiant, rursúsq; sint iudicia. Incidit autem nonnunquam vt etiam dicat εἰκῇ, id est temere affectuum motus fieri: quod nihil aliud est, quàm sine causa, si quis exacte

verbum examinet. Verbis itaq; paulo superius scriptis subiungit. Meritò autem affectuum generi etiam timor attribuitur, secundum impulsum hoc & illatum temere. At si sine causa temerè dicis o Chrysippe, & tibi ipse retragaris, & Aristoteli, & Platoni, & omnium hominum sententijs, multóq; prius ipsi rerum naturæ, quum nihil sine causa possit fieri. Quòd si citra rationem significat tibi [illegible] quod latinè temerè interpretari licet, dictio (irrationale) sic transumpta erit. At quod ab initio quærebatur, adhuc manet, hunc motum præter rationem, qui à ratione quidem nō fit, sed à causa aliqua, interrogamus te quæ causa effecit? Nos enim affirmamus interim vim irascibilem, interim appetitoriam. Tu autem neque hæc fateris, neque rationalem audes dicere, sed temerè fieri locutus, liberatum te esse à quæstione putas, ignarus totum quodcunque temerè & sua sponte fieri dicitur, quantum nos cognoscere possumus, ita appellari. Reuera autem nihil ipsorum ita fit, quemadmodum & diuinissimus Hippocrates dixit, Nobis quidem sponte, causa autem nō sponte. Pari modo quòd affectus redundans sit animi impetus, Chrysippus exponens, tum in libro morali de affectibus, tum in primo logicorum motus excessum supra rationis commoderationem fieri asseuerat, non tamen causam ipsius apponit. Conueniebat enim hic quoq; sermonem non implicare, turbaréq; superflua prolixitate, sed vbi causam cur impetus animi redundet, expediuisset, cessare. Sicut enim in ijs qui in decliue currunt, vnà cum voluntate, corporis grauitas motus causa existit: ita in animi affectibus quęnam alia rationali facultati accedens, causa immodici, & (vt ipse solebat nominare) elati motus efficiatur, oportebat ipsum percensuisse. Verba igitur in libro de medendis affectibus, in hunc modum habent: Proprie etiam impetus animi redundans affectus esse dicitur, tanquam si quis in elatis motibus redundantem motū dicat, redundātia in eo oboriente secundū rationis auersionem, & id quod sine redundātia hac fit, huius cōsetuans. Excedens enim rationē impetus, & præter hāc vniuersim latus, proprie redundare dicetur, & secundū hoc præter naturā fieri, & esse irrationalis, vt subscribimus. Excedēs (inquit) rationē impetus, & præter hanc raptim latus, secundum affectū elatum efficit motum. ob quod ratio o Chrysippe elati & immodici motus causa non est. Ipse nanq; confiteris eū præter rationem fieri. At non potest aliquid simul & præter rationem, & à ratione fieri. omnino autem ab aliqua causa: illa verò nō est rationalis. irrationalis igitur quædam est facultas quæ affectum efficit. & forsan non ab alijs, sed ipsorum amarulentijs corripimur: & si liceat nobis dicere, Chrysippe generosissime, alterutrum, vel ꝙ nihil affectus à vitio differat, vel quòd vitijs affectiones superueniāt. Horum enim quodcūq; dixerimus, nō cogimur causam immodici præter naturā motus respondere. Verū neutrum horū dicere sustinuisti, reueritus contraria ijs quæ manifestò apparent, enunciare. Ipse verò imprudens tibimet contradicis, præter rationē inquiēs motus quosdā fieri, & auerti à ratione, & ab ea dissidere, deinde paulo posterius eosdem hos à rationali facultate fieri pronunciās. Similiter tecū pugnas, dum animi affectus esse iudicia, & sine iudicio fieri tueris. Ea itaq; verba ex primo de affectibus libro, quibus affectus fieri sine iudicio affirmat, superius apposui. Quòd autem etiam in opere ipsius de medendis affectibus, quem moralem quoq; inscribit, eandē opinionē referat, ex hisce verbis est cōdiscere: Non enim in iudicādo singula bona, eorū dicuntur infirmitates hæ, sed ex eo ꝙ nimiū, si ad has

conferantur, à naturali motu exciderint. Forsan autem si quis in hac dictionum serie dicet, infirmitatem non priuant, quo minus sit iudicium: non tamen in eo solo mendaci falsóq; iudicio generationem eius statuit, sed procedere ait nimiũ à naturali modo: ex ijs quæ adducuntur, sententia Chrysippi manifestabitur. vnde non sine ratione nonnulli mulierum amore & auium studio insani dicuntur, græce γυναικομανεῖς & ὀρνιθομανεῖς. Si enim non frustra imponetur insaniæ nomen infirmitatis appendiculo, insania autem ab irrationali in corpore vi oritur, nihil minus infirmitas rationalium. sed per Iouem forsan aliquis dixerit, insaniam nõ propter irrationalem vim nasci, sed quòd amplius quàm conuenit, eductum sit iudicium, opinióq;: quemadmodum si etiam ita dixisset, infirmitates in anima fieri simpliciter, non quòd falso de quibusdam ceu bonis aut malis existimauerit, sed quòd maxima ea putauerit. nondum enim infirmitatem esse de diuitijs tanquam bonis opinionem, sed quum quis eas maximum esse bonum arbitretur: & ne vita quidem dignum censeat diuitijs destiturum: in hoc enim consistere diuitiarum argentiq; studium, quæ infirmitates sunt. sed hęc pronuncianti Posidonius contradicens, húc in modum ait: Huiusmodi autem quæ à Chrysippo dicũtur, inquirere aliquis poterit: primũ quidem quomodo sapientes, qui maxima & insuperabilia bona, honesta omnia esse putant, non secundũ affectum ab eis mouentur, desiderantes quæ appetunt, & lætabundi facti ea propter, vbi fuerint assecuti. Si enim magnitudo apparentium bonorũ malorúmve mouet, vt putet aliquis secundũ officium, & dignitatem esse, præsentium ipsorum, aut accidentium etiam nullam rationẽ admittere, de eo quòd aliter conueniat ab ipsis moueri eos qui insuperabilia sua esse censeant, hoc ipsis accidere oportebat: quod non videtur fieri. Similiter impressionem facientes, aut magna incõmoda à malitia abesse autumantes, conueniebat tum metu labascere, tum tristitia non mediocri concidere: quod nec ipsum cõtingit. Post hæc deinde Posidonius in eum modũ tradit· Si præter apparentiũ magnitudinem, animi quoq; imbecillitatem accusent, & propterea sapientes liberos ab affectibus esse dicant, prauos autem quum imbecilles sint, nõ secũdum cõmunem imbecillitatem, sed magis diffluentẽ, neq; sic quæstio soluta est. quòd nanq; propter animi morbũ affectibus infestantur, apud omnes in confesso est. Quomodo verò cõmoti animi, aut cõmouentis, inquiritur sanè, sed non subindicatur. Inde rursus hæc itidem prodit· Non solũ qui magis diffluenti laborant malitia, & opportuni affectibus affliguntur, verùm omnes dementes, quousq; malitiam retineant, & in magnos affectus & in exiguos incidunt. Postea in hanc sententiam scribit· Putare secundum dignitatẽ esse accidentium, ita commotum esse, vt à ratione auertatur, magnum affectum indicat, non autem recte putare est. fit enim propter mediocrem & exiguum. Continua his Posidonius mox ista commemorat· Quũ duo simul eandem imbecillitatem obtinent, & similem capiunt imaginationem boni, aut mali, alius affectui implicatur, alius non: hic minus, ille magis: & nonnunquam imbecillior maius suscipiens accidens non mouetur, atque idem propterea nunc affectibus mouetur, nunc non: interim magis, interim minus. Insueti igitur magis afficiuntur metu, tristitia, cupiditatibus, & voluptatibus, & peiores vnà rapiuntur celeriter ab affectibus. Ab his Posidonius verba poetica apponit, & historias veterum gestorum, quæ dictis ipsius attestantur. & post hæc inferens ait· Aliud ma-

lum vtique ab inconsueto celeriter corripitur, aliud contrà adductum temporis spatio in assuetudinem venit, in quibus opiniones æquales subinde & imbecillitates, affectus neque æqualiter, neque æquales fiunt. Quinetiam secundum hæc, tales quasdam disputationes introducit. Ascribam autem eas ad verbum, etsi prolixiores sint. Cur nonnulli qui magni putantur, licet imbecilles sensibus sint, consulunt, & consiliarios alios adhibent, quemadmodum vigilans Agamemnon? Hic enim propter cõmutationem, statim vnà cum alijs principibus ineffabili quodam luctu perculsus est apud poetam. cessante autem affectu, licet accedentium opinio simul cum rationum imbecillitate permaneret, nequaquam conquiescere probabat.

Hæc steterat constans animi sententia, adire
Nestora Neliaden Græcorum principem amatum,
Quoddam an consilium laudabile sit meditatus
Quod Græcis salutare sit omnibus, atque faustum.

Postquam verò & Nestor ipse impetu à lõginquo aduenientem cõspexisset, quis sit interrogat. ille indicans, cum quadam indignatione ait:

Sic erro, quoniam non somnus subrepit vllus,
Sed bellum curæ est, & Græci, queis vehementer
Nunc timeo, neque cor mihi firmum, sed luget, extra
Pectora delabens, claros tremor occupat artus.

Si iam in corde commotus ita metu adest consulturus, ij qui afficiuntur non secundum dignitatem accidentium, decorum putantes nullam rationem admittere, secundum affectus mouentur. At si nondum timens, sed renouãs timorem hæc ait, quid tandem ipsa suspicione & imbecillitate subiecta, alij declinant rationem, alij assumunt, iure aliquis dubitauerit. At causam totius affectus non explicuit. Post hæc Posidonius ita quoque ait: At non solum auerti à ratione in cupiditatibus, vt refert, sed assumere quoq; eam præterea, etsi non vtile sit: ita quoque habendum, pugnam continere, ferrique tandem ad magnum commodum, ac propter magnitudinem eius, etsi incommodum sit, dignum putare magnitudinem ipsius, licet nullam habeat magnitudinem, imò etiam contrarium, similiter resistere ita ei. finge enim eos qui dicũt quòd nõ cõmodum sit auerti, & qui promittunt ostendere, quòd incommodum sit, nugas putare, & quòd magna sit vtilitas, id quod persequitur, sed illud improbabile, eo quòd magnum ipsum bonum existimandum est, quamuis maximum sit malum, tamen ipsum capere acclamantes, si perire hoc mihi non conducit. huius enim causam non probabile est in opinione sitam esse, quòd magnum bonum existat, id ad quod pelluntur. Quæ omnia disquirenda veniunt. Ego sanè ad hæc quid Posidonio respondeam non habeo, neq; alium quenquam posse autumo, si ab ipsa rerum natura, & huius seculi Stoicis coniectura sumenda est. Siquidem ne vnum quidem ex multis, nec ijs vulgaribus nostra tempestate natis, audiui, qui aliquid probabile ad dubitationes à Posidonio propositas adferret, sed de illis quidem rursus differemus. At quòd Chrysippus non semel aut bis, verum sæpe admodũ fatetur diuersam à ratiocinatrice vim quandã esse in animis hominum causam affectuum, licet nobis ex huiusmodi condiscere, vbi causam eorum quæ fiunt, statuit, parum rectè, animi infirmitatem, imbecillitatémque. sic enim ipsas nominat, sicut & contra-

ria, hoc firmitatem, illud robur. Quæ enim non rectè homines faciunt, partim ad prauum iudicium refert, partim ad infirmitatem animi, ac imbecillitatem: sicut & eis quæ rectè administrant, rectum iudicium præest, cum bono animi robore. Sed talium quemadmodum iudicium opus est facultatis rationalis, ita firmitas, robur, virtúsq; facultatis est diuersæ à ratiocinatrice, quã ipse Chrysippus appellat firmitatem seu robur, ac recedere ait nonnunquam ab iis quæ rectè nobis decreta sunt, robore animi remittenre, neq; continuo perseuerante, neq; subministrante rationis dictaminibus: euidenter in huiusmodi ostendens qualis res sit affectus. Iam verò & verba ipsius nonnulla de his asscribã. Sunt autem ex morali de affectibus libro· Præterea etiam in hoc forsan corporis robora dicuntur inualida & valida esse, neruosi generis ratione, quòd in operibus per hoc obeundis possimus, aut non possimus aliquid. Item in anima robur dicitur, tanquam bonum robur, & inualidum. ac iterum· Quemadmodũ enim in tremore & renixu alicuius similiúmque iam quæ per neruos efficiuntur, perfectrix quædam est constitutio, & remissiua prius solutorum relaxatorúmq;, respondet etiã in animo talis neruorum ratio, sicut & per translationem enerues quosdam dicimus, & neruos habere. Deinde rursus hoc ipsum exponens, ita scribit· Alius metu oboriente discedit: alius lucro aut damno illato recessit, remisitque: alius in aliis similibus non paucis. Singula enim huiusmodi peruertunt subigúntq; nos in seruitutem, ceu ipsis concedentes, & multos & vrbes prodere, ipsósq; in multas & indecoras actiones porrigere, impetu ad theatra soluto: qualis introductus est etiam Euripidis Menelaus. Nam arrepto gladio ad Helenam fertur tanquam occisurus. Posteaquã autem vidisset, & ad pulchritudinem eius obstupuisset, abiecit gladium, neque hunc adhuc continere potens, sicut & increpatio ipsius ei dixit· Tu vbi mammam illius inspexisti, abiecto gladio osculum accepisti, proditorem vocans canem. Quæ omnia rectè dicta sunt à Chrysippo, sed pugnant cum eo, quòd affectus sint iudicia. Quum enim Menelaus Helenam occidere decreuisset, traxissétque gladium, quum propius accessisset, attonitus ob eius pulchritudinem, propter infirmitatem imbecillitatémque animi, (hoc enim Chrysippus toto libro nititur) non solum gladium abiecit, sed etiam mulierem osculatur, & veluti aliquis dixerit, seipsum seruum tradit, non persuasus ab aliqua ratione, vt aliud acquireret iudicium, verum citra iudicium, citráque rationem, impetu ad contraria ductus iis quæ initio statuerat. Vnde & Chrysippus ipse inferens ait· Quocirca omnibus prauis ita facientibus defectiue & remissiue secundum multas causas, imbecilliter & male singula fieri dicentur. Defectiue igitur à ratione, affectibus autem remissiue, omnibus prauis agentibus, imbecillitatem quandam & infirmitatem in anima ipsorum ostendi verissime dicitur. at (secundum multas causas) quod & ipse in oratione apposuit, bene sanè ab eo dictum est, sed præstitisset si etiam multas has causas, quæ tandem sint, ipse pertractasset. Si enim animum aduertas, neque sic inuenies quid sibi velit in opere de affectibus, & præcipue medicatoriis, vbi hæc prodidit, Vt omnes scias causas propter quas qui aliquid secundum affectum faciunt, à iudiciis initio institutis recedunt. Hic autem tantum abest, vt omnes exactè edoceat, vt ne hanc ipsam quidem cuius in præsentia meminit, aperte indicauerit. Non enim sufficiet nobis dicere animi esse imbecillitatem, quippe commu-

nis hæc in omnibus affectibus & vna existit. Chrysippus autem multas esse causas dicit, quæ imbecillitatem scilicet animi coarguant, quemadmodum in Menelao pulchritudinē Helenæ, in Eriphile aurum, in alio quodā aliud. Infinita enim sunt particularia propter quæ à veteri iudicio ij qui secundū affectum viuunt, digrediuntur: verum horum innumerabilium mentio facienda nō est, sed in pauca capita sermo reducendus, quēadmodū Plato factitauit, regiū quiddam & dominatorium esse dicens scientiam, & nunq̃ vllum in aliqua re scientia aberrare. Eorū verò qui transmutati sentētia sunt, aut ipsorū obliti, aut coacti, aut decepti, alium in alia actione errare. Sed omnino oblitum esse, & immutatum, affectus nondum est, quemadmodum neq; omnino scientiam habere. id nanque inscitia, ignorantiáq; nō affectus est. At si quis iracūdia cōpulsus, aut voluptate deceptus, ab ijs quę initio statuerat recesserit, imbecillis quidē huic anima & infirma est: motus autē ipsius affectus est, veluti etiā anima Menelai, qui in tragœdia introducit, à cupiditate decepta recessit ab ijs quę instituerat. Iā Medea iracūdia cōpulsa, de qua haud noui quomodo Chrysippus Euripidis versuū imprudens cōtra sese meminerit.

Noui quidem cuiusmodi faciam mala,
Sed potior iracundia consilijs meis.

Nō enim intelligere Euripidem dixisse oportebat, si Chrysippi dogmatis erat attestaturus, verum id quod maxime contrariū est, ignorare, neq; scire quæ factura erat mala. At cognoscere quidē id, ab iracūdia autē vinci, quid aliud est quàm duo principia Medeæ perturbationū introducere? alterū quo res cognoscimus, & scientiam ipsarum habemus, quæ rationalis est facultas: alterū irrationale, cuius opus est irasci. Hoc itaq; Medeæ animā compulit: alterum quod appetitoriā Menelai animā decipiens, sequi adegit ea, quæ ipsum imperabat. At Chrysippus neq; contrarietatem in his percipit, & infinita alia id genus prodit, veluti quū dicit: Est meo iudicio res cōmunissima irrationalis hæc animi latio, & à ratione auersa, veluti & nonnullos iracūdia ferri dicimus. At rursus: Quare etiam in his ita affectu motis ceu de egressis sentimus, & tanq̃ ad immutatos verba facimus, & qui nec apud se, nec in se sunt. Deinde etiā rursus eadem exponit, Immutatio fit, & ex se digressio, nō in alia quadam re, q̃ rationis auersione, sicuti prædiximus. Nam iracundia ferri, & excessisse, & nō apud se, neq; in se esse, omniáq; id genus attestantur manifestò affectus iudicia non esse, & in rationali animi facultate consistere, quemadmodū quæ ita se habent. Quocirca huiusmodi voces audire licet in amātibus, & alioqui vehementer appetentibus, irascētibúsq;, item q iracundiæ volūt gratificari, & sinere ipsos, siue melius, siue nō, ac nihil eis dicere. Item q hoc omni modo faciendū sit, etsi ipsis incōmodū sit. Quinetiā quæ hūc in modū à Chrysippo dicūtur, irascibilem vim diuersam quandā à ratiocinatrice ostendūt: & impetum animantis nonnunq̃ ab illa incipere docet, interim ab appetitoria, quū in affectu cōsistit: veluti quum extra affectū, à rationali. Respondent autē prædictis & quæ sic à Chrysippo dicuntur, quemadmodum hæc quoq; habent. Cuiusmodi maxime impetu & amantes volunt ad se amatores habere inconsideratius, & sine cōuersione rationali, & præterea ratione ipsos modū excedētes, adhortante immò neutiq̃ memores eiusmodi quiddā audire. Siquidē eiusmodi omnia veteri opinioni attestāt, sicuti etiā post hæc q̃ deinceps sequūtur. Tāq; lōge à ratione absunt, vt audiāt, aut attēdāt id genus aliquod, vtq; ne talia quidē ex vsu ipsis esse dicātur.

„ Venus siquidem admonens laxat nihil.
„ Si nanque cogat, amplius intendere appetit:
„ Sed admonens amor magis premit.

Item hæc, & quæ sequuntur deinceps, veteri placito attestantur de affectuum generatione. Habēt autem in hūc modū· „ Quoniam tanquā inopportunum increpatorem, & nō condonatorē eorum quæ fiunt, in amando, rationē declinant, ceu hominem qui intempestiue admonere videatur, quū & dij videntur ipsis immittere vt perierent. Insuper quæ sequuntur Ad hæc magis licuerit ipsis (inquit) id quod ingruit facere, cupiditatē sequentibus. Hic sanè per Iouem dixit sequentibus cupiditatem, quemadmodum antea dixi iracundiā: rationem verò neque in his, neque in alio quodam affectu commotos sequi dicit, sed auersari omnino ipsam, fugere, & non assumere, atq; omnia eius generis. Quinetiam quū Menandri carminis meminit in quo dicit, Mentem subditam habens, in dolū transmisi, manifestò hic quoque sententiam veteri opinioni suffragantem apponit, veluti quum exponens non apud se, neque in se esse, hæc profert· „ Proprie verò etiam efferri dicuntur, qui sic irascuntur, similiter ijs qui in cursu efferuntur abunde, aliàs præter cursus impetum, aliàs præter rationem propriam. Non enim sic qui motum continent, in seipsis moueri dicentur, sed secundum aliam quandā vim extrinsecus adhibitā. Fatetur hic quoq; vim quandā omnibus affectibus adesse motricem, impetus rectissime intelligens, nisi ꝙ vim extra ipsos esse dixit, quum cōueniebat nō extrinsecus, sed in hominibus esse dicere. Quippè non ideo dicimus ipsos sibi foras rapi, neq; in se ipsis esse, quia id quod ipsos secundū affectum irruere cogit, extrinsecus est, sed quia præter naturā habent. Siquidem rationalis animæ pars, qua cōtinere, & imperare alijs, erat secundū naturam, non cōtinet nunc, sed continetur, & gubernatur ab irrationabilibus animi potentijs, quod etiā huiusmodi exemplis Chrysippus imprudens astruit. Itaq; apponit ex Euripidis scriptis dialogum Herculis ad Admetum, qui habet hunc in modum·

„ Sed quid reuoluis, an semper mœrere vis?

Hæc quidem Hercules dicit: Admetus autem respondet·

„ Ipsos decteui, sed amor aliquis eximit.

Constat enim quum appetitoriæ facultatis, non rationalis, amor sit affectus, totum animum educere, hominémque in contrarias actiones rapere ijs quæ initio statuerat. Item Achillis dicta ad Priamum apponit·

„ Sustineas, animo nec ineuitabile plores.
„ Nil siquidem efficies gnatum conquestus amissum,
„ Quem neque restitues, mala ni sis altera passus.

„ Hæc quidem dicere ipsum ait, secum disserentem. Item scripsit ad verbū· Recedere non rarò ab ipsis his iudicijs aliquē in ijs quæ accidunt, nec continere se quū ab affectibus vincitur. Etenim hic quoq; à iudicijs recedere, & nō se cōtinere, & interim esse apud se, interim non, ac omnia id genus, tum euidentibus manifestò respondent, tum veterū opinioni, & de affectibus, & animi potentijs, non tamen ijs quæ Chrysippus proposuit. Similiter dicta sunt & huiusmodi in libro de affectibus· „ Nā quod perturbatū est, immutatúmq; in nobis, & rationi immorigerū, non minus in voluptate cōuersatur. ac rursus· Sic enim recedimus, & extra nos rapimur, & in totū excæcamur in ijs quæ deliquimus, quapropter interdū spon-

giam aut lanam in manibus habentes, hanc vastatam proijcimus, tanquã aliquid per eas absoluentes. At si fiat vt gladium, vel aliud quippiam habeamus, hoc vsi fuerimus similiter. Ac deinceps· Sæpe verò in huiusmodi cæcitate claues mordemus, & fores pulsamus, quũ non celeriter apetiũtur. Item in lapides si illidimus, puniendi studio efferimur, damnãtes, proijcientesq; ipsos in aliqua loca, & acclamantes in singulis his absurdissima quæq;. Pari modo in subsequẽtibus ait, Cõsiderauerit aliquis ex huiusmodi, irrationabilitatẽ (vt sic dicam) in affectibus: ac sic in talibus excæcamur temporibus, tanquã alieni facti ab ijs qui prius ratione vtebantur. In totum si quis omnia eligat, asscribátq; nunc, quæ in libro de affectibus comprehensa sunt, pugnantia quidem ijs dogmatis, quæ ipse statuit: consentanea autem & manifestò apparentibus, & Platonis opinioni, in immensum liber excreuerit, vt qui plenus sit ipsi, dum à scriptis & iudicijs recedere dicit, & ijs quæ prius ratione erant instituta propter iracundiam, aut cupiditatem, aut voluptatem, aut eiusmodi quippiam furibunde agitari, & non in se, neque apud se esse, excęcaríq; animo, irrationabiliter ferri, atq; omnia eius generis. Sanè eiusmodi verba ipsius alicui per otium seligere cõmitto. Quum autem manifestò iam figura ipsorum demonstrata sit, digrediar ad nonnulla, quæ Posidonius contra Chrysippum protulerit. Itaque definitio Atæ hæc est, inquit. Quemadmodum etiam alij plerique affectus, tum à Zenone dicti, tum à Chrysippo proditi, manifestò sententiam eius coarguũt. Nam tristitiam esse recentem opinionem malum sibi adesse, pronunciat, in quo etiam compendiosius nonnunquam dicentes, hunc in modum proferunt· Tristitia est opinio recens mali præsentis. Esse sanè recens, dicit proximum tempore: causam verò ipsorum dicere cogitat, propter quam mali opinio quum recens est, animum submittat, tristitiámque efficiat. inueterata autem, aut neutiquam, aut non adhuc similiter contrahat. etsi ne (recens) quidem, in finitione apponi conueniebat, modo Chrysippi dicta vera sint. Nam secundum ipsius sententiam, potius magni mali, quàm vel intolerabilis, vel incontinendi, sicut ipse nominare consueuit, tristitiam dictam esse opinionẽ non recentis: vbi & bifariã Chrysippo Posidonius cõtradicit: in hac quidẽ secũda definitione mentionẽ faciens & sapiẽtium, & prouidorũ: veluti prius cõprehensum est. Alij siquidẽ in maximis bonis, alij in maximis malis dũ se esse putant, tamen propterea affectui nõ implicantur. In prima definitione causam quærit cur non mali præsentis opinio tristitiam, sed recens solum efficiat: aitq;, omne immodicũ & peregrinũ subito irruens, & excidit, & à veteribus recedit opinionibus: vsitatum verò & consuetũ, inueteratúmq;, aut nullo pacto egreditur, vt secundũ affectum moueat, aut parũ admodum. quare etiã prius adesse rebus dicit, quod græci προενδημεῖν vocãt, ne aliquando præsentibus tanq̃ præsentibus vtatur. Significat autem Posidonio idem verbũ hoc προενδημεῖν, quod adhærescere, & apprimere rem quæ apud se futura est, & tanq̃ quum iam facta, cõsuetudinem quandã paulatim inferit. Quocirca etiam Anaxagoræ dictum assumpsit hic quasi aliquis ei filium mortuũ esse nunciasset, admodũ constanter dixit, Noui mortalem me procreasse. & quemadmodũ hoc sumpto sensu Euripides Theseũ loquentem introduxit·

A sapiente aliquo perdoctus ego
In curas animum, & calamitates indidi,
Atque exul à patria mea mortes simul

Et indecoras & vias subij malas
Vt si quid paterer ex ijs quæ putaueram
Aliquando, ne animum morderent recentia.

Ita dicta etiam hæc esse pronunciat:

Si hic primus esset malorum dies mihi,
Et non diu vexarer in laboribus,
Forsan renirerer vt pullus iugo recens
Subditus, excutiens frenum susceptum nuper:
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emollescent longo tempore:
Malum pubescit nunc, quandoquidem tempore
Affectus mitigatur, etsi manserit
Opinio, quòd malum ipsis quoddam euenerit.

Idem Chrysippus secundo de affectibus testatur, hũc in modum scribens: Quæsierit etiam aliquis de remissione tristitiæ quomodo fiat, vtrũ opinione quadam dimota, an omnibus permanentibus, & quid hoc erit. deinde inferens inquit: Videtur mihi huiusmodi opinio permanere, quoniam malũ ipsum, quod iam adest, quum autem imminoratur, contractio remitti, & mea sententia, ad contractionem impetus videtur. Forte etiam hac permanẽte non subaudient reliqua, cum hæc propter certã aliam superuenientem dispositionem delectu difficilem fiant. ita nanq; & plorantes, & nolentes plorare plorant, quum non similes imaginationes subiecta faciant, & instat aliquid, aut nihil. Quomodo enim lamentationes cessant & ploratus, ita ratio est etiam in illis accidere, per initia magis rebus mouẽtibus, veluti in his qui risum mouent, fieri dixi, atq; his similia. Quòd igitur tempore affectus cessant, opinione licet permanente, ipse Chrysippus confitetur. Cur autem id fiat, ratione id comprehendi posse dicit. Deinde alia similiter accidentia scribit, quorum neq; ipsorum indubie causam cognoscere promittit. At Posidonius, o Chrysippe, eiusmodi rerum causam non ignorare se refert, sed veterũ dicta, quæ deinceps percẽsebo, laudat & recipit. Tu neq; illorum memor, neq; aliam ipse prolocutus, putas quæstionem esse solutam, si causam nescire fatearis, quanquam totius operis, & rationalium quæstionum, & de medendis affectibus, nullum est aliud, quàm causas adinuenire, à quibus affectiones & fiant, & desinant. Ita nanq; aliquis meo iudicio, tum ne ipsę generentur, prohibebit: tum generatas sistere poterit. Etenim ratio est, si quid iudico, vnà cum causis generationes, & rerum subsistentias tolli. Hac ratione etiam hæsitas in secundo de affectibus libro eiusmodi aliquid nobis perscribere, cui animũ aduertentes, & prohibebimus singulos affectus oriri, & ortis medebimur. Verum id quum Plato admirabili modo scripserit, quemadmodum & Posidonius indicat, admirans virum, diuinum quoq; appellat, ceu ipsius dogmata de affectibus, déq; animi facultatibus, & de eo quòd neutiquam affectus animi oboriantur, vel oborti citissime desinant, profiteatur, ab eo cõprehensum est. Coniunctam verò de virtutibus disciplinam his esse contendit, item de fine, ac in totum omnia moralis philosophiæ placita: veluti ex vno vinculo cognitionis animi virium sit alligata: ipséque indicat, quomodo ab iracundia & cupiditate affectus proueniant, quáq; de causa tempore subsidant, etsi opiniones adhuc & iudicia permaneãt, de eo quòd ma-

lum ipsis inest, aut fuerit obortum. Ad hoc citat testem etiam Chrysippum ex secundo de affectibus libro, hisce verbis. Verum de tristitia tanq̃ repleti nonnulli similiter recedere apparent, quemadmodũ de Achille etiam Patroclũ lugente hæc poëta scribit,

Ast hic iam lachrymis fuerat satur atque querelis. Item,
Et desiderium luctus à mente recessit.

Ad Priamum horrandum cum impetu properauit, tristitiæ irrationabilitatem pacans. Deinde rursus hæc adducit. Qua ratione non desperabit aliquis rebus ita perdurantibus, & inflammatione affectuum remittente, rationem ingredientem, & veluti locum capientem, affectionis irrationabilitatẽ sistere. Manifestò siquidem Chrysippus in his confitetur & affectus inflammationem temporis spatio remitti, suspicione adhuc & opinione permanẽte, & homines affectuũ motionibus repleri: ac ideo quum affectus exiguam quietem subit, rationem superiorem euadere. Hæc nanque vera quidem sunt, si quæ alia: verùm cum ipsius hypothesibus discordant, quemadmodum etiam quę inferũtur, hoc modo prolata. Dicuntur iam eiusmodi ad affectuum mutationem.

Luctus continuo mœsti satur est.

Pręterea eiusmodi, Ad tristitiæ diductionem, infelicibus delectabile quodammodo est plorare, & fortunas deflere. Insuper his deinde subdit,

Sic ait, at desiderium patris obuenit illi Deflendi. Et
Eundem suscitauit luctum, Reduxit curas lachrymabiles.

Denique plura adhuc alia id genus à poëtis colligere testimonia licet, eius quòd homines tristitia, lachrymis, ploratibus, gemitu, victoria, honore, & omnibus eiusmodi repleantur, propter quæ nihil negotij est colligere causam, ob quã temporis spatio affectus desinunt, ratio autem cupiditatũ impetui dominatur. Vt enim pars animæ affectibus obnoxia peculiaria quædã appetibilia cõcupiscit: ita etiam ipsis, quum accidunt, repletur: atque in hac suum ipsius motum constituit: quæ animalis impetui pręerat, & per se duxit ad quod ducta est. Quare affectuum quietis causæ comprehendi nequeũt, quemadmodum Chrysippus dictitabat, sed etiam admodum manifestę ei qui cum veteribus nolit contendere. Nihil enim tam clarum est, quàm vires quasdam in nostris animis inesse natura concupiscentes, hanc voluptatem, illam dominium & victoriam: quas euidenter etiã in alijs animantibus videri Posidonius affirmat: quemadmodum nos quoque statim ab initio primi libri ostendimus. Accusat autem rectè Chrysippũ in eo quod dicit, Fortè impetu permanẽte nõ obediẽt reliqua, ob certã aliã oborientẽ dispositionem. Fieri siquidem non posse ait vt impetus quidem animi adsit, ab alia vero causa quadam ipsius actio impediatur. vnde quum dicit, Sic enim & plorãtes cessant, & nolentes plorare plorãt, quum similes subiecta imaginationes efficiant: causam hic quoque rogat Posidonius, cur etiam plerique non volentes subinde plorant, lachrymas cohibere impotentes: ac alij plorare adhuc volẽtes, protinus cessant, ob motiones affectibus subditas vehemẽter inhærentes, vt nõ euincantur ante voluntatem, aut omnino cessantes, quo ab ipsis excitari nequeãt. Ita enim quomodo ratio & pugnet cum affectu, & ab eo differat, inuenietur, animique vires manifestò seruabuntur, non per Iouem, vt Chrysippus ait, propter causas aliquas incomprehensibiles his accidentibus: verum ob eas quæ à veteribus

sunt expositæ. Quippè non Aristoteles tantum aut Plato sic opinabãtur, sed adhuc priores, aliique nonnulli, & Pythagoras, vt etiam Posidonius inquit, illiúsque primi dogma esse pronuncians, Platonem autem elaborasse fecisséque ipsum absolutius. Propterea igitur & consuetudines, & totum tempus ad affectuum motus plurimum posse videntur. etenim consuetudine irrationabilitas animæ mansuescit, in quacunque educatur. Tempore autem, vt prædictum est, affectus conquiescunt, repleti irrationabilibus animi potentijs, quas antea desiderabãt. At rationales cognitiones, iudicia, & summatim scientiæ omnes artésque propter solũ ipsum tempus nudum, neque difficiles ad dissolutionem fieri apparent, quemadmodum secundum affectum consuetudines, neque transponi & cessare, sicuti tristitia, aliique affectus. Quis nãq; ab eo ꝙ bis duo sint quatuor, repletus affectu recessit, alitérq; putauit? Vel quis de eo quòd nõ omnes ex centro circuli existant? In singulis alijs speculationibus nullus est qui repletus affectu veterẽ abiecit opinionem, quemadmodum deponit, sistítque plorare, tristari, suspirare, lugere, lamẽtari, quęque huius generis sint alia, etsi de præteritis tanquã malis opiniones permaneant. Itaque sufficiunt etiam hæc ad indicationem eorũ quæ non rectè Chrysippus tradidit de animæ affectibus, & multo adhuc prius de facultatibus ipsos efficiẽtibus. Quinetiam libro quinto de eisdem insuper differere decreui, relinquẽs quidem plurima non rectè ab eo dicta, illorum verò duntaxat memor, in quibus sibi ipse aduersatur, contrariáque audet euidenter apparentibus proferre. Cæterũ indidem ea pariter quæ Posidonius aduersus Chrysippum literis mandauerit, in memoriam sum reducturus.

FINIS QVARTI LIBRI.

CLAUDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER QVINTUS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

Sermo de animi affectibus, necessariò etiã propter se mihi habitus est: magis autem necessarium Epicuri sectatores reddiderunt, qui ad loci principatum animę continẽtis demonstrationem eo sunt vsi. Nam quũ ostendissent quomodo ipsi vniuersos affectus in corde consistere opinentur, vt autẽ veritas habet, solam iracũdiam: deinde vbi assumpsissent, vbicunque animi affectiones sint, ibi quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita iam cõcludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos vero, quoniam inde iracundia prosilit, vera ipsos dicere affirmamus, non tamen quòd vno in loco & irascibilẽ & ratiocinatricem vim esse necessariũ sit, neque quòd vnius opera facultatis existant, concedimus: verum demonstrare ipsos volumus, sicuti alia quę in libro habentur, sic etiam quòd necessario idem affectuum & rationis principium existat. Chrysippus itaque libro priore de affectibus ostẽdere conatur affectus ratiocinatricis virtutis quædam esse iudicia, Zeno non ipsa iudicia, sed superuenientes eis cõpressiones, solutionésque, elationes & casus animi affectus esse existimauit. Posidonius autem ab vtrisque dissentiens, laudat simul & admittit Platonis dogma, aduersatúrque Chrysippo: neque iudicia esse affectus ostendens, neque superuenientia iudicio, verum motiones aliquas aliarum facultatum irrationabiliũ, quas Plato appetitoriam & irascibilem nominauit. Quum autẽ multa ad veteris placiti demonstrationẽ prodiderit, quæ sanè pręclara sunt ac opportuna, eadẽ superiori libro, qui totius operis quartus est, conatus sum breuiter ad cõmentarij calcem explicare Etenim in prioribus ipse ex meo ingenio percensui, quæ euidẽter apparentia cum Chrysippi placito pugnarent, & quæ sibimet contradicens ipse protulerit, non remoratus accusatorem externum. Suffecerãt igitur & illa ad demonstrandum plures esse facultates, quibus concupiscimus, irascimur, ratiocinamur, & non vnam, veluti Chrysippus autumat. Apponentur autem non pauca etiã in hoc adhuc libro, quæ Chrysippus ipse sibi cõtraria dicens, contestatur veris simul & veteri placito. Siquidem alia quæ perperam ab eo sunt dicta, quanuis numero permulta, pręterire decreui: tum quia opus prolixum fore, si omnia probè coarguam, censeo: tum quia persuasum mihi est, eos qui Chrysippi placita collaudant, præ litigandi studio, quo erga veteres afficiuntur, iritatius de ipsis mihi contradicturos. At in quibus ipse se deijcit, pugnátque cum manifestò apparentibus, in his puto forsan revereri posse aliquem, & transire ad meliora, quẽadmodum & Posidonius factitauit, reueritus falso palam dogmati aliorum Stoicorum suffragari, qui eo veniunt contentionis, vt cum rationalis facultatis affectus esse dixerunt, non concedant animalia irrationalia eorum habere communionem, plurimi ne pueros quidem, quoniam scilicet & hi nõdum rationis cõpotes sunt.

Sophistae evidentibus veris contradicunt.

Itaque tam impudenter adversus ea, quæ omnibus hominibus evidenter apparent, resistere, ad sophistas pertinet. at quòd neque ea quæ statuerũt, tueri possint, sed contraria ipsis scribant, hominum est in dicendo non exercitatorum, qualis etiam admirabilissimus ille Chrysippus in multis operibus deprehenditur. Verũ de alijs alibi. de animi affectibus, quòd non rationalis facultatis existant, iam sanè etiam superior liber absolutus est, quem ipse audiens, consentiet. Nihilominus & hic absoluetur, hinc facto initio: Affectum animi motionem quandam præter naturam, rationis expertem esse, nõ veteres tantum, sed Chrysippus quoque cõfitetur. Quinetiam quòd motus hic ciuilium animis non innascitur, apud vtrosque in confesso est, Qualis autem sit prauorum anima, tum in affectibus, tũ ante affectus, non itidem exponunt. Chrysippus nanque ipsam respondere ait corporibus, quæ in febres, aut alui profluuium, aut aliud quoddam eiusmodi, leui ac fortuita occasione incidere sunt idonea. At Posidonius similitudinem ipsius dãnat. oportere siquidẽ ait non his, verũ simpliciter sanis corporibus prauorum animã assimilare. siue enim ob magnas causas, siue ob paruas febricitẽt, nihil interesse vt patiantur ea, & in affectũ quomodocunq; modo ducãtur. Verum eo quòd hæc facilè, illa difficilè incidunt, inuicem differre. Non igitur rectè à Chrysippo assimilari dicit animi sanitatem, corporis sanitati: morbum verò, corporis constitutioni, qui facilè in morbum incidat. Quippe sapientis animam scilicet nullis obnoxiam affectibus fieri, corpus autem nullum illis esse liberum: verum iustius existere, vt prauorum animæ, vel corporis sanitati, quæ facilè in morbum incidit (sic enim appellauit Posidonius) vel ipsi morbo assimilentur: esse enim vel morbosum quendam habitum, vel iam laborantem. Cõsentit autem Chrysippo & ipse, tanquam ęgrotare dicat animo omnes prauos, simileq; morbum ipsorum commemoratis corporis constitutionibus. scribit sic ad verbum. Quare & morbus animi similis est, non quemadmodum Chrysippus existimauit, morboso corporis habitui prauo quo suffertur impetu, non circuitione, qua in febres incidit, sed magis similatur animæ morbus vel corporis sanitati, quæ promptè in morbum prolabitur, vel ipsi morbo. Est enim corporalis morbus habitus iam ægrotans. At qui à Chrysippo morbus dicitur, facilitas potius cadendi in febres apparet. In his sanè laudo Posidonium, φ prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter habere prędicat. Non probo autem quòd eiusmodi cõstitutionem morbum nominet. Oportebat enim, si rectè studiosorũ animas vellet assimilare, dicere, simili corporibus modo, quæ ab affectibus sunt immunia, ipsas habere, siue sunt, siue non sunt quædã huiusmodi superfluũ enim quantũ ad propositũ, hanc similitudinẽ considerare. At procidentiũ in morbos corpora, bono habitu pręditis mediocrium virorum, sanis sine bona habitudine, vulgarium autẽ & prauorum, ijs qui propter exiguã occasionẽ laborant, irascentiũ aut furibundorũ, aut summatim affectu aliquo obsessorũ ijs qui iã ęgrotãt. Sed enim cauisse mihi videtur, ne in omnibus à Chrysippo dissentiens deprehendatur. Quã enim aliã causam dicas, eius quòd animi morbũ ipse constitutioni corporũ, tũ sanorũ, tũ iam laborantiũ constitutioni similet? Non enim ambobus, verũ solis ægrotantibus animas laborantes cõparasse erat iustius. Quippe vna res, puta animi morbus, nequit duabus contrarijs rebus, sanitati pariter & morbo assimilari. Si enim hoc, etiam sanitatem morbo persimilem esse oportebit. Siquidem animæ

morbo vtrunque ipsorum assimilauit. Quippè quæ eidem similia sunt, omnino etiam inter se similia sunt. At Chrysippus absurdius adhuc, ne in circuitu quidē morbis quibusdam consistentibus, veluti tertiatis aut quartanis febribus, animi morbum assimilari concedit. Scribit itaq; hunc in modum· Cogitandum igitur animi morbum febrili corporis constitutioni esse simillimum, qua non circuitus modò, sed inordinatæ febres horroresq; oboriuntur, & presertim à dispositione, paruisq; superuenientibus causis. Haud noui quæ tandem ipsius sit opinio. Alios procliues ad morbum, ægrotare iam dicit: ægrotantes autem modò, nequaquam ægrotare. Nam qui in quartanis, tertianisque periodis sunt, quum quidem cōcutiuntur & febricitant, affectu detinentur: quum autem morbosa ipsorum constitutio cōmouetur, nihilq; horum ipsi patiuntur, sed in dictis interuallis èxistūt, extra affectus sunt. Morbosam vero cōstitutionem similauerit aliquis, meo iudicio, ijs qui vel lugent, vel amant, vel inuident, vel huiusmodi quodam alio vrgentur affectu. Siquidem in quocūq; tempore vel somniant, vel apud alium quēdam mentem habent, extra affectum feruntur. Paulo post vbi ipsorum meminerint, in constitutionem quandam febrium insultibus persimilem deueniunt. Quibus verò neq; luctus obuenit, neq; cupiditas quædam, vel iracūdia recēs, hi ijs qui corporibus sani sunt, similiter habent. Quoniam verò & horum ipsorum nonnulli facilè capiuntur morbis, nonnulli minus, & inter eos qui animo valent, alij his, alij illis similiter habebunt, non tamen dicentur animis ægrotare. siquidē ne illi quidem corporibus. Sed per Iouē, dicet forsan aliquis Stoicorum, quemadmodum vtiq; dicunt non eandem esse animæ cum corpore proportionem in affectibus, morbis, & sanitate. Quidnam igitur o prestantissimi nos ad ipsos dixerimus, assimilatis corporis affectibus morbisq;, animi affectus? Cur autem Chrysippus in libro morali de affectibus hæc scribit? nōne enim circa morbidum corpus ars quædam est, quā vocamus Medicinam? nonne etiam circa animam ægrotantem ars quædam habetur? neq; hanc in particulari speculatione ac curatione illis deesse oportet. Quare itidem veluti corporum medico conuenit, tū affectuū ipsis euenientium perito esse (vt consueuerunt hoc dicere) tum peculiaris vnicuiq; curationis: sic & animæ medico incūbit, vt amborum horum, quam licet maximè peritus existat. Et quòd ita habeat, didicerit aliquis proportione cū his ab initio exposita. nam proprietas e contrario ad hęc protendens, constituet meo iudicio curationū quoq; similitudinem, præterea vtriusq, medicinæ inter se proportionem. Quòd itaque nonnulli animæ proportionē cū corpore esse volunt, innotuisse arbitror, idque non solum ex superius comprehensa sententia, verum ex his pariter, quæ deinceps quoque hunc in modum describit· Quemadmodum enim in corpore spectatur robur, imbecillitas, firmitas, infirmitas, & vis, ad hęc sanitas, morbus, bonus, malúsque habitus, ac alia quę post hęc enumerat, affectus, ægritudines & morbi: pari, inquit, modo, proportione quadā omnibus his, & in anima rationali consistūt nominātúrque. Deinde rursus: Inferā (inquit) tāquam, vt puto, ab huiusmodi proportione & similitudine itidem cognominatione in ipsis facta. Qui etiam animo quosdā valere dicimus, & infirmari, validos & inualidos esse: ad hęc ægrotare, & sanum esse. Ita etiā affectus eiusque infirmitas dicitur, atque his cōsimilia. Manifestò enim in his Chrysippus proportionē quandam animi affectuū cū ijs quę corpori accidunt, seruare cogitat, vitiorū cū vitijs, ægritudinum cum ægri-

tudinibus, morborum cum morbis, sanitatis cum sanitate, boni habitus cũ bono habitu, roboris cũ robore, imbecillitatis cum imbecillitate, & summatim omniũ quæ simili nomine dicuntur, cũ omnibus. Quippe nomen rationémque ipsorũ esse eandẽ, siquidẽ synonyma ipsa existere pronunciat. quapropter vt quis vniuersim corporis morbũ definiat, necessarium huic esse, & animi morbum pari modo definire. Quod itaque Chrysippo institutum est, proportionem vniuersam & interpretari, & tueri, hinc manifestò constat. At si aggressus ipsum facere, non assequitur quod propositum est, haud desistendũ est à similitudine, verum disciplina tanquã minimè verax damnanda est. Id verò nihilo minus in subsequenti toto sermone licet, qui in opere morali de affectibus habetur. scribit itaque hũc in modum: Quare etiã pro more Zenoni oratio producta est, Animi morbus, corporis infirmitati simillimus est. dicitur autẽ corporis morbus esse immoderatio calidi in eo, frigidi, sicci, & humidi. Ac paulò post, Corporis sanitas, bona quædã téperies, & cõmoderatio cõmemoratorũ. Ac deinde rursus, Puto enim esse bonam corporis habitudinem, optimã dictorum temperiẽ. Iterũque deinceps, Dicuntur autem & hæc non abs re in corpore, eo quòd in calidis, frigidis, humidis, & siccis eueniens cõmoderatio aut immoderatio, est sanitas, aut morbus. At in neruis cõmoderatio, aut ĩmoderatio, robur vel imbecillitas, firmitas vel infirmitas existit: in mẽbris autem cõmoderatio vel immoderatio, pulchritudo aut turpitudo est. Sed hæc o præclare Chrysippe omnia rectè percensuisti: trade autẽ nobis, vt pollicitus es, proportionẽ eorũ quæ in anima consimili ipsis nomine appellata sunt, auspicatus à sanitate & morbo. Quemadmodũ enim sanitas corporis est cõmoderatio simplicissimarũ eius particularũ, quæ iam & elementa nũcupamus, calidi dico, & frigidi, & sicci, & humidi: eodẽ modo etiam erit animi sanitas, cõmoderatio quædã simpliciũ ipsius particularũ: quæ tandem, & quot, quomodoque inuicẽ se habeant, persequi tibi erit necessarium, si nihil eorum quę promisisti, es omissurus. Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & collocatio inuicem ipsarum harũ particularũ, quarum cõmoderatio animi erat sanitas. Sunt autem hæ particulę iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, præterea ad hæc tertia appetitoria: vt seruetur sanitatis & morbi omnino similitudo animi cũ corpore. etenim concordes inuicem hæ tres, & in nullo dissidentes, sanitatem animi efficiunt: discordes autem & contendentes, morbũ. est nãque morbus superius, & in totũ magis, veluti paulò antè dictũ est. Comprehendimus itaq; ipsius notionẽ differẽtia ex quodã natura cõgeneri. sic enim Plato in Sophista definiuit. Quòd autẽ supremę est, demonstratio hæc etiã omnes particulares morbos exactè cõprehendit, tum animi nostri, tũ corporis, tũ aliorum animantium, stirpiúmque. Iam verò in ciuitatibus totus haud operosum est condiscere. sic enim puto, etiam dissidentes ciuitates intestino bello laborare in seipsis dicimus, tãq̃ ij qui cõgeneres natura in ipsis sunt, ad pugnã descẽderint. Hæc sane generalissima totius morbi notio est: at simplicissimarum particularũ inuicẽ seditio minus hac est generalis, & hac adhuc minus, quũ calidi frigidi sicci & humidi immoderatio quędã esse dicitur. Corporis enim hæc solius, & aliorũ nullius est morbus, quemadmodũ & ratiocinatricis dissidiũ nullius aliorũ est, præterq̃ animi morbus. At Chrysippus duplici modo peccat in horũ disciplina. Primũ, quia ipse secũ dissentit in opere ethico de affectibus, quum dicit animi morbũ simili nomine cũ corporis morbo

corporis morbus q̄s dicat.

appellari. Primo autem logicorũ similat ipsum solubili & ad corruptionẽ procliui sanitati: deinde quoniã neq; quod verè pollicitus erat in medicamentario & Ethico inscripto libro, potuit indicare. Quid autẽ sit hoc partiũ animi inter se cõmoderatio, qua valere dicitur & ægrotare, omnes enim ipsius tũ affectus tũ morbos in vno quum statuisset fieri rationali, merito ignorat ostendere quarum sit particularũ cõmoderatio animi sanitas. Pari modo quũ in cõmoderatione partium fieri pulchritudinem constituisset, in immoderatione verò quadã deformitatẽ, nõ iniuria nescit indicare qualiũ animi partiũ symmetria pulchritudo sit, qualiũ verò immoderatio deformitas. Atq; scribit deinde post ea quę paulo ante ipsius apposui, hunc in modũ. Quare etiã pulchra vel deformis anima ad portionẽ dicetur pro cõmoderatione quadam & immoderatione eiusmodi nonnullarũ partium. Quod igitur ex cõmoderatione quadã & immoderatione huiusmodi nonnullarum animę partiũ, vel pulchrã vel turpem esse, dicere oportet, & sanam & ægrotantẽ, rectè a Chrysippo pronũciatũ est. At quę huiusmodi animę particulę sint, quum non possit dicere, tãquam in vna sola ratiocinatrice & sanitatem ipsius & morbũ, & pulchritudinem & deformitatẽ constituens cogit & applicare rationẽ, & functionum ipsius tanquam partium meminisse. Ab his quę adieci, ita scribit. Sunt autem partes animę per quas ratio in eo constituta est, & in ipsa ratione dispositio, ac pulchra turpisve est anima, prout principalis particula habet, vel sic secundũ peculiares partitiones. Quales peculiares partitiones o Chrysippe asscribens, deinde nos à negotijs liberabis? Sed neque hic asscripsisti, neq; in alio tuo libro, sed tãquã non in hoc tota summa operis de affectibus existat, recedes statim ab ipsius disciplina, & sermonem in rebus non ad rem pertinentibus produces, quũ referret morari, & ostendere quæ tandem ratiocinatricis animę particulæ existant. Quoniã igitur tu prętercurristi siue volens siue inuitus sermonẽ (nõ enim possum coniicere) ego conabor, placita tua sequens, tũ inuenire voluntatem tuã, tũ de veritate ipsius considerare, initiũ ab oratione superius cõprehensa sumens, quæ hunc in modũ haber. Sunt autẽ animæ partes, per quas ratio in ea consistit. In memoriã fortè reducens nobis tradita in libris de ratione, quos tu percurristi, tanquam notionum quarundã & præsumptionũ sit collectio. Verũ si notiones singulas præsumptionésq; particulã animi esse arbitraris, dupliciter erras. Primũ enim non animi, sed rationis has esse particulas dicendum erat, quemadmodum scribis etiam in opere de ratione. quippe non idem est anima & ratio. pręsertim in superiori oratione ostendisti rationem vnum aliquod esse eorum quæ in anima consistunt. Non idem verò anima est, & id quod in ea constituitur. deinde si hoc quoque aliquis irreprehensibile permiserit, certè notiones & pręsumptiones, non particulas animæ, sed actiones quasdam esse dicere oportet. Nihil autem ex proprijs functionibus compositum est, neque oculus, neq; auris, neque manus, neque eius, neq; aliud omniũ quicquam: verùm sunt actiones quidem oculi, coloris cuiusque discretiones, albi & nigri, flaui & gilui, aliorúmque omnium: sicuti & auris rursus vocum, acutę, grauis, magnę, paruę, lenis, & asperæ. non tamen hę sunt particulę vel auris, vel oculi. Verũ nouisti sanè & tu manifestò cornus specie esse quandam tunicã, & acini specie alteram: præterea humorẽ, & crystallum, & vitrum repręsentantẽ, aliásque huiusmodi oculorum particulas, quẽadmodum & oris ossa, cartilagines, neruos, membranas, ac id genus alias. Ne igitur in anima particulas

functionibus cōfundito. siquidē notiones præsumptionésq; animę actiones sunt, veluti ipse tu alibi doces. item auditorius spiritus, visoriúsq; pręterea voci & generationi dicatus, ad hæc omnia, principatui animæ peculiaris, in quo etiā rationē aiebas consistere, ex qua potissimum particula, animæ deformitatem & pulchritudinem innasci ei refers. Hic itaque spiritus duo sanè possidet, & particulas, & elementa constitutionésque per tota inuicem temperata, frigidum & calidum. sin alijs quoque nominibus à substantia voles ipsa appellare, aërem & ignē, imò madorem quendam assumpserunt à corporibus, in quibus peruiuiscunt. sed mirarer si horū commoderationem, sanitatem aut pulchritudinem principatus animę esse volueris. Nam corporis ipsius sanitatem in his collocare conueniebat: principalis autem animæ, non item in his, ne ipso quoque te authore. Abolitum itaque nobis totum exemplum, & cognominationis promissio omnino euanescit, dū non possumus ostendere eodem in principatu animę morbum aut sanitatem, aut pulchritudinem aut deformitatem, quemadmodum in toto corpore consistere. etsi hoc prius promiseras, rectè intelligens seruánsque omnium dictorum notionē, non tamen persequi in totum potuisti, neque interpretatus es tum proportionē, tum similitudinem quomodo animæ propria corpori innascantur. Rursus itaq; sermonem repetam, vt aliquem finem abunde nunc consequatur. Morbi notionem in primo de affectibus Chrysippus comprehendit, respondere inquiens animi morbum corporis constitutioni, qua facilè in febres aut alui profluuia aut huiusmodi aliquid prolabitur. At in therapeutico morbi notionē seruauit, nihil sollicitus quòd ipse sibi aduersaretur: exponere verò, vt pollicitus erat, animę morbū vnà cum alijs quibus respondere ipsam ait corpori, omnino non potuit, præter quòd etiam in idem confundit tum sanitatem animæ, tum pulchritudinem. Etenim in corpore adamussim ea distinxit, sanitatem in elementorū symmetria collocans, pulchritudinem in particularū cōmoderatione. Id quòd manifestò indicauit oratione paulo antè cōmemorata, vbi sanitatem corporis in calido, in frigido, sicco, & humido cōmoderationem esse affirmat: quæ nimirum corporū sunt elementa. Pulchritudinem verò non in elementorum, sed in particularum cōmoderatione consistere arbitratur, digiti ad digitum scilicet, omniúmque ipsorū ad volam & brachiale, & horum ad cubitum, cubiti ad brachium, & omnium ad omnia, quemadmodum in Polycleti regula scriptum est. Omnes nāque corporis cōmoderationes, quū in illo cōmentario Polycletus nos docuisset, opere sermonē ponderauit, fabricatus statuam iuxta sermonis exordia, & vocans etiā ipsam statuam, veluti & commentarium, regulam. Pulchritudo sanè corporis in particularum cōmoderatione, secundum omnes & Medicos & Philosophos cōsistit: sanitas verò, elementorum rursus, quæcūque sint, inter se est cōmoderatio. siue enim ex corpusculis & meatibus, vt Asclepiades putauit, animātium corpora constāt, horum cōmoderatio est sanitas: siue ex atomis, vt Epicurus: siue ex similaribus, vt Anaxagoras: siue ex calido, frigido, sicco, & humido, quemadmodum & Chrysippus opinatur, omnésq; Stoici, atq; ante ipsos Aristoteles, Theophrastus, & ante hos adhuc Plato & Hippocrates, elementorū in omnibus cōmoderatio sanitatē efficit. Si igitur aliquis volet omnem ipsorum proportionē in corpore, ijs quæ in anima sunt, cōseruare, vt promisit Chrysippus ostendere, hūc oportet ex quibus simplicibus veluti elementis, composita sit tota anima, vt in horum inuicē com-

Sanitas in elementorū simetria

polycleti regula

pulchritudo in quo consistat.

Asclepiades

sanitas in elementorū commoderatione

moderatione sanitatẽ & morbum ipsius fieri deprehendat, id quod Plato factitauit. Verum Chrysippus neq; hanc potuit docere similitudinẽ, etsi pollicitus, neq; pulchritudinis animæ: sed in idem pulchritudinẽ cum sanitate cõfudit. Nã secũdũ proprias sermonis partitiones pulchram aut turpẽ fieri animam dixit: sana autem vel morbida quomodo fiat, reliquit, in idem puto ambo confundens, vt qui nequeat exactè distinctimq; de ipsis disputare, quemadmodum Plato fecit tum in alijs quibusdam, tum in Sophista, partium animæ inter se discordiã, animę morbum esse affirmans: efferatos autẽ & immodicos ipsius motus, hoc est, functiones ex animi impetu profectas, turpitudinem: sicuti & partiũ ipsius inter se concordiam, commoderationémq;, sanitatem: motuum vero mediocritatem, pulchritudinem. Sicut enim corpus pulchrum in partiũ commoderatione generationem obtinet, eodem modo in functione pulchra propter particularũ motuũ cõmoderationem fieri: ita sanè & saltare, & Pancratium ludum agere, luctari, & ire decẽter & pulchrè nonnulli dicuntur: alij verò indecorè & turpiter. Sanè in commoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: ex immoderatione turpitudo. Platonis verba ex Sophista sic habent: Duæ species malitiæ in anima dicentur. Altera veluti morbus in corpore, altera veluti turpitudo innascens. Non intelligo. Morbum forsan & discordiam nõ idem putas? Neque ad hoc quid respondendum sit habeo. Vtrum aliud quippiam seditionẽ arbitraris, quàm eius quod natura connatũ est, discordiam ex corruptela quadã prouenientem? Nihil aliud. Turpitudó ne aliud quippiam est, pręterq̃ immoderationis vndiq; deformatum genus? Nequaq̃ aliud. Sic in vniuersum de morbo & turpitudine, quale natura vtrunque ipsorũ existat, Plato nos docuit, & quomodo animis innascantur, deinceps tradens de morbo hæc quoque scribit: Iã in anima nonne opiniones cum cupiditatibus, & iracundiã cum voluptatibus, & rationem cũ dolore, atq; omnia inter se hęc in prauè affectis sentimus dissentire? Vehemẽter sane. Congenera tamen necessario hęc sunt vniuersa. Cur enim non? Discordiã itaq; & morbũ animi grauitatẽ dicẽtes rectè pronunciabimus. Deinde rursus, quomodo turpitudo animis innascatur, pertractans, ait: Quid autem? Quę motum participant, & scopum quendam sibi pręfigunt, ac dũ hunc contingere nituntur, in vnoquoq; impetu pręter ipsum feruntur & aberrant, vtrum ijs dicemus a cõmoderatione inter se mutua, vel contrà, ab immoderatione hæc accidere? Nimirũ ab immoderatione. Atqui animam nouimus omnẽ non sua sponte quiduis ignorare. Hæc sane in Sophista Plato tradidit & generatim & membratim de sanitate & pulchritudine, turpitudine & morbo: vniuersim quidem notione ipsorum subscripta: membratim vero, quomodo animis innascantur, tradito. Reliqua ipsius verba non pauca, in plerisque commentarijs, vbi de sanitate & pulchritudine, turpitudine & morbo disseruit, huc apponere non mihi videtur in pręsentia opportunũ. Sed quia de sanitate & morbis disputatio nobis finitur, ostendẽdo similiter Hippocratẽ & Platonẽ de ipsis sentire, plenius in illis huiusmodi verborũ meminero. Nũc autẽ, quia non absolute de pulchritudine, aut sanitate, aut turpitudine, aut morbis: neq; de solis corporis, sed de animi affectibus nobis disputatio proposita est, reliqua omittemus: id solũ quod institutũ est, repetã. Institui verò ostẽdere, neq; in vna animę particula, neque in vna ipsius facultate tũ iudicia fieri, tũ affectus consistere, quemadmodũ Chrysippus affirmabat: sed etiã facultates ipsius plures esse diuersi generis, & particulas plures. Facultates sane animæ quibus ap-

animę morbus q̃n̄do
turpitudo q̃n̄do

petimus, irascimur, ratiocinamur, tres esse numero & Posidonius & Aristoteles fatetur. Quod autē & sedibus ipsæ inuicē disiunctę sint, & anima nostra non modo multas in se vires habeat, sed etiam composita ex particulis sit diuersi generis, & substantia differentibus, Hippocratis est & Platonis placitum. ac à me sanè multa iam de veritate ipsius superius dicta sunt, multaque in subsequentibus dicentur. Nunc ad Chrysippum rursus reuertor, qui neq; commemoratas facultates in anima nostra esse fatetur, sed omnem & actionem & affectū in sola rationali parte consistere tuetur: neque quomodo affectibus obortis mederi conueniat, neque quomodo ne fiant, prohibere, edoceat. Pugnat itaque & in hoc cum seipso, sicuti in plerisque alijs: in priore sanè libro de anima constituens has animæ facultates esse, quas superiori libro appositis ipsius verbis indicaui: in libris autem de affectibus iudicia quędam esse rationalis animę partis affectus pronunciās. Sed nos quę quidem vere dixit, testimonia & Hippocratis & Platonis dogmatum non vulgaria esse putamus, prolatáque à viro non prudēte tantum, sed etiam quouis modo vetus placitum euertere conante. nam de huiusmodi quæ violenter assumuntur, testimonium à veritate solet fieri. digressi rursus ad alia quæ ab eo ad rem propositam scripta sunt, ostendemus quomodo etiam horum nonnulla ijs quæ ipse dixit, non consentiunt: nonnulla rursus euidentibus repugnant: quædam in ambobus peccant. Ac primum repetamus id vbi superius comprehensa mihi disputatio desijt, nempe sanitatem & morbum, turpitudinem & pulchritudinem animæ in partibus ipsius fieri, partésque has notiones & præsumptiones esse concedamus ei primum. Quod enim omnino non oportet inter actiones, morbum vel sanitatem, sed turpitudinem aut solam pulchritudinem collocare, comprehensum à me prius est. Quòd autem neque si quæsita concesserit, sequentia rectè dicta sint, nunc ostendere tentabo. Si enim dum pugnant duo inuicem iudicia, affectus generantur, necessitas cogit, ex duobus his iudicijs vel alterum esse verū, alterum falsum, vel vtraque falsa, si quis etiam hoc concesserit. habet enim quandam logicam inquisitionem. Siue autem ambo falsa, siue alterum ipsorum verum esse dixerimus, neutiquam pugna iudiciorum erit affectus. Verum si æquauens aliquo modo inter se iudicia, vt ad fidem adhibeas, necessarium nobis erit de rei substantia agere. sin alterum videatur longè fide dignius, concedere quidem & agere nonnihil iuxta concessionem, non inconsideratè autem, quemadmodum si etiam aliquis voluptatem bonum esse putans habeat aliquid quod in diuersum modicè retrahat: vel si solum honestum bonum existimans, tamen adhuc & ipse habeat opinionem aliam contrariantem, ne plene credat: vel si quemadmodum qui examinans vtrasque eiusdem pretij collocat, contineat se ne affirmet concedátq;. In nullo enim huiusmodi affectus consistit, sicuti & ipse Chrysippus manifestò indicauit verbis quæ superiori libro apposui, vbi ait, Non errabunde fertur, & prętergressus aliquid secundū rationē, ac quę huiusmodi asscripsit affectum constituere: verum quū animi impetus rationi fit inobediens, vt & hic rursus sibi nonnihil contradicere Chrysippus inueniatur. siquidem affectū à iudicijs peccantibus segregans, rursus in iudiciorum inuicem consensu, & morbos animi, & affectus consistere dicit. Ne igitur miremur adhuc quòd affectuum curationes recte quidem Plato conscripsit, vt Posidonius ipsi attestatur: praue autem Chrysippus. Qui enim neque omnium affectuum causas pronunciare

ausus, sed in principalissimis dubitare se confessus, vt superiori libro ostensum est: neque in quibus pronunciare aliquid ausus est, rectè protulit, hic, mea sentẽtia, nõ poterit curationem ipsorum vt decet moliri: sed quòd dixi iam & antea, si quis quatuor Chrysippi libros coarguat, multo pluribus commentarijs ei opus erit.

Quæ igitur maximè ad institutũ nobis opus necessaria sunt, hæc duntaxat persequemur, ac primũ ipsorum præponemus, quod de puerorum dispositione dicitur. Neque enim à ratione impetus ipsorum moderari, possis dicere, vt qui rationem necdum habeant: neque quòd non irascantur, doleant, gaudeant, rideant, plorent, atque eiusmodi alijs innumeris affectibus implicentur. Multo enim & plures & vehementiores affectus pueris quàm adultis oboriuntur. non tamen hęc Chrysippi placitis consentanea sunt, sicuti nec quòd ne vna quidem proprietas natura ipsis insit ad voluptatem, aut alienatio ad laborem. Etenim inclinant à nullo docti magistro omnes pueri ad voluptates: auersantur autem, fugiúntque labores. Videmus eos ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, ac vincere cupientes, etiã compotes fieri eiusmodi, quemadmodũ nonnulla animantia nullo prętnio proposito pręter ipsam victoriã. id quod euidenter apparet in coturnicibus, gallis, perdicibus, ichneumone, aspide, crocodilo, alijsque infinitis. Sic itaque peculiariter inclinare etiã pueri videntur, & ad voluptatẽ, & ad victoriam: quemadmodũ paulopost ostendunt, vbi processerint ætate: quoniam ad honestũ naturalem quandam proprietatem habent: peccantes pudefiunt, gaudéntque honestis operibus, & iustitiam aliásque virtutes amplectuntur, ac faciunt multa secundum harũ virtutum notiones: prius, quũ adhuc essent parui, ex affectu viuentes, ac nullã pręceptorũ ex ratione curam habentes. Quũ itaque hę tres proprietates nobis natura in vnaquaque particularũ animi specie insint, ad voluptatẽ sanè propter appetitoriã, ad victoriã verò propter irascibilem, ad honestum propter ratiocinatricem: Epicurus sanè infimæ animæ particulæ proprietatem solum conspexit: Chrysippus autem optimè dixit peculiariter nos affici erga solum honestum, quod est nimirum & bonum. At vniuersas tres proprietates perspicere solis veteribus philosophis licuit. Relictis itaque duabus, Chrysippus merito ambigere se dicit quomodo prauitas generetur, quum neque causam ipsius possit dicere, neque consistentiæ modos, neque quomodo pueri peccent, queat inuenire, quæ bona ratione opinor omnia etiã Posidonius in eo damnat coarguitque. Si enim ad honestum protinus ab initio peculiariter pueri ducerẽtur, malitiã nõ interius, neque ex ipsis, verũ extrinsecus solum innasci ipsis oportebat. Atqui videntur etiã si probis moribus educentur, & vt par est erudiãtur, omnino aliquid peccare: atque hoc ipsum Chrysippus quoque confitetur, licet conueniebat ipsi euidenter apparentia prętergresso, hoc solum concedere, quòd proprijs hypothesibus erat consentaneũ: qui ipsos omnino pueros, si probè omnino educati fuerint, in viros sapiẽtes temporis processu euasuros affirmet: sed non ausus est hoc aduersus euidentia mentiri: verum quãuis sub philosopho dũtaxat educentur, & nullũ neque viderint, neque audiuerint vnquã malitiæ exemplũ, tamen non necessario ipsos philosophię incubituros. duplicẽ nanq; causam esse peruersitatis: alterã ex vulgarium hominum instructione innascẽtem: alteram ex ipsa rerum natura. Ego verò de vtraq; ipsarum dubito, & prima quę ex familiaribus oboritur. Etenim cur qui vidit audiuitque malitiæ exemplum, non oderit hoc, & fugit, eo quòd nullã pro-

pugna multorum animalium pro sola victoria

prietatem erga ipsum habeat, mirari mihi subit, & multo magis quum neq; viso, neq; audito eo, ab ipsis rebus decipiatur. Quæ enim necessitas pueros à voluptate tanq̃ bono inescari, ne vnam quidem proprietatem erga ipsam habentes: auersari autem & fugere laborem, si non & ab hoc natura alienati sunt? Quæ rursus necessitas laudibus & honoribus oblectari, & ipsis gaudere: odisse autem & fugere reprehensiones & ignominiam, si non etiam ad hęc natura inclinationem quandam habent, alienationémq;? Si enim non verbis, sed virtuti eorum quę dicuntur, Chrysippus videtur consentire, quòd insit nobis natura proprietas quędam & alienatio: quippe quum dicat peruersitates de bonis & malis innasci prauis, propter imaginationem, probabilitatem, & institutioně: causa ab eo roganda est, cur voluptas quidem vt bonum, dolor autem vt malum, probabilem obijciũt imaginationem. Ita rursus cur victoriam in Olympiadibus, & statuarum erectioně laudari extolliq; tanq̃ bona à vulgo audientes, de succubitu autem & ignominia tanq̃ malis, facilè persuademur. Quinetiam hęc Posidonius criminatur, tentátq; ostendere omnium falsatum opinionum causas, in speculatiuo sanè per affectuum attractionem: præcedere autem ipsam falsas opiniones, vbi ratiocinatrix circa iudicium fuerit imbecillis. oboriri enim animali impetum nonnunquã sanè propter ratiocinatricis iudiciũ, sępè verò ob motum partis affectibus obnoxię. Connectit autě merito his rationibus Posidonius ea quę in naturę habitu apparent. Etenim animalium ac hominum, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia naturã habět iracundiorem: quæ verò latis coxis constãt, & frigidiora sunt, timidiorě. Et secũdum varietatem, non parum quiddã moribus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborisque studiũ differũt, tanq̃ affectuum animi motibus, corporis dispositioně quã ex aeris těperatura non modicè immutari cõtingit, sequětibus. Quinetiam sanguině in animantibus differre, calore, frigiditate, crassitia & tenuitate pronunciat: item alijs nõ paucis differentijs: de quibus Aristoteles plenissimè tractauit: nos autem suo tempore sermonis processu mentioně ipsarũ faciemus, quando etiam eadem tum Hippocratis tum Platonis verba de istis ascribemus. In pręsentia verò ad Chrysippum oratio mihi instituta est, qui neque aliud eorũ quę secundũ affectus fiũt, cognouit, neq; quòd corporis těperamenta peculiares ipsis affectuũ motus efficiunt: ita nãq; Posidonius nominare consueuit: Aristoteles contrà vocat animalium omnes huiusmodi animæ perturbationes, exponitq; quomodo ex diuersis temperamentis constituantur. Quare mea sententia etiam affectuum animi curatio in nonnullis quidem prompta & facilis est, eo quòd neq; affectuum motus ipsis insint validi, neq; ratiocinatrix pars imbecillis natura, & imprudens, sed propter inscitiã, prauásq; cõsuetudines id genus hominũ ex affectu viuere cogatur. Nonnullis vero difficilis & ægra, quum motus affectuũ qui ex corporis constitutione necessariò obueniũt, magni extiterint, & vehemětes, ratiocinatrixq; imbecillis facultas & imprudens. quippe & hanc veri scientiam indipisci oportet, ac affectuũ motus retũdere, probis institutionibus assuescentě, si quis homině moribus pręstantiorě redditurus est. Sic aũt & ab initio homině ad optimũ cõformare oportet, ante omnia quidě ipsorũ seminũ ratione habita, deiňde victus quo grauida vtetur, & in alimentis, & potionibus, & exercitijs, & quiete, & somno: de quibus omnibus Plato accuratissime disseruit: Chrysippus non solũ ipse nihil huc pertinens dixit, sed ne successorũ quidem ipsius alicui inuentionis occasioně

reliquit, prauam induens sermoni crepidã. Hęc vtiq; Posidonius ei obijcit, ac miratur quę Plato de conformatione infantiũ qui adhuc in vtero geruntur, tradidit editorũ autem alimẽto & institutione: ac conscripsit veluti compẽdium aliquod in primo ipsius de affectibus commentario, eorum quæ a Platone dicta sunt, scilicet oportere pueros educari & institui, vt reddat partẽ animi affectibus opportunam, & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis mandato morigerã. Hic enim optimus est puerorũ institutionis apparatus, facultatis animę affectibus obnoxiæ, ceu ad ratiocinatricis dominiũ maximè idoneus. exiguã enim primũ & imbecillem esse hanc, magnam vero & valentem circa quartumdecimum ætatis annum euaderẽ, quando iam dominari & imperare ipsi conuenit, tanquã aurigã quendã, pari connatorũ equorũ, cupiditati & iracundię, dum non valentes nimiũ sunt, neq; imbecilli, neq; pigri, neque effrenes, neque contumaces omnino, vel indecori, vel contumeliosi, sed in omne prompti, tũ sequi, tum obedire rationi. Huius autem ipsius institutionem virtutẽmque scientiam esse rerũ naturę, quẽadmodum aurigę, speculationum artis aurigandi. nã in irrationabilibus animę viribus scientias non innasci, sicuti nec equis, sed his sanè propriã virtutẽ ex cõsuetudine quadã irrationali proficisci: aurigis autẽ ex disciplina rationali. Porro sequitur rursus hæc etiã de virtutibus sermo ipsas continens, duplici errore, siue scientias quis ipsas, siue vires existimet. Siquidem irrationaliũ animę partium necesse irrationales quoque virtutes esse: ratiocinatricis autem solius rationalẽ. quapropter merito illarum sanè virtutes, vires sunt: solius autẽ ratiocinatricis, scientia. At Chrysippus vehementer errat, non solum quòd ne vnã quidem virtutem, facultatẽ fecerit, non enim magnus is error est, neque in hoc dissentimus, sed quòd multas & scientias & virtutes esse locutus, vnam esse animę facultatem dixerit. Quippe fieri non potest, vt vnius facultatis multæ sint virtutes. siquidem ne vel absolutissimę, multæ vnius rei esse poterunt. Vna enim cuiusq; eorũ quę sunt perfectio est. at perfectio cuiusq; naturę virtus est, vt ipse fatetur. Excellit itaque inter prędtãtissimos Chius, neque multas esse animæ virtutes pronuncians, sed vnam, quam bonorum malorúmque scientiam esse tuetur. neque de affectibus contraria suis hypothesibus scribens, quemadmodum Chrysippus. Verũ de virtutibus posteà agetur. At quia etiam in his Chrysippus calumniatur Platonem (sequũtur enim quodammodo virtutes placitũ de affectibus) memini eius pariter quòd de virtutibus necessario sequitur, quemadmodum & Posidonius inquit, ita scribens ad verbũ in primo de » affectibus, non multo post libri initiũ: Puto enim consideratione de bonis & malis, item de finibus, insuper de virtutibus speculationem, ex ea quę de affectibus est rectè pẽdere. Quòd itaque opinionẽ de virtutibus rectè ei quę de affectibus est coniungi accidit, abundè à me ostẽsum arbitror. Quòd autẽ & de bonis & de fine opinio cõiũcta est, sufficit mihi Posidonij verba scribere, quę hũc in modũ habẽt: » Affectuũ causa, hoc est, dissensionis & infelicis vitę nõ per omne sequi geniũ i se, & connatũ, & naturã habentem similẽ ei qui totũ mundũ gubernat: cũ deteriore » verò & animali nonnũq̃ declinando efferri, hoc pretergressi, neq; in his affectuum » causam, neq; in ijs quę de felicitate & consensu sunt, rectè opinantur: quippe non » vidẽt primũ esse in ea, in nulla re duci ab irrationali, infelici, & dei experte anima. In his manifestò Posidonius docuit quantum Chrysippi sectatores aberrent, non solum in disputationibus de affectibus, sed etiam de fine. Nõ enim est vt illi dicti-

tauit, sed vt Plato tradidit, naturæ consentaneã vitam agere. Quum enim in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ vitam agere dicetur: qui deteriorem magis æmulatur, repugnantem. hic autem ex affectu, ille secundum rationẽ viuit. Porrò non contentus his Posidonius, euidentius vehementiúsq; Chrysippi sectatores attingit, qui non rectè finem interpretentur. Habẽt autẽ verba in eũ modũ: Quę sanè pretermittentes nõnulli id quod est cũ consensu naturę viuere, contrahũt in hoc: omne quod potest fieri, agere causa primorũ secundũ naturã, simile eis facientes, qui scopum proponunt voluptatẽ, aut tranquillitatem, aut aliud quippiã eiusmodi. Est autẽ quod pugnã ostendat in ipsa impetus elatione, honestum autem & felix nihil. comitatur enim necessario finem: finis autem non est: sed hoc quoq; distincto, rectè licet eo vti ad ambiguitates auferendas, quas sophistę producunt, non tamen vita est secũdum experientiam eorum quę in tota natura eueniunt: quod idẽ valet, ac si dicas consentanea naturę vita, quando non hãc parũ decenter in differẽtias deducere licet. Sufficiebat itaq; forsan & hoc ad absurditatis indicationem eorum quę Chrysippus de fine dixit, exponendo quomodo quis vitã naturę consentaneam assequatur. Melius tamen puto etiam post hæc, à Posidonio scripta apponere, quæ hoc modo sonãt: Hanc sanè absurditatem causa affectuum visa dissoluit, ac principia peruersitatis in rebus appetendis fugiẽdisq; indicauit, ac modos exercitationis diuisit. Item quę de affectus impetu dubitantur, declarauit. Nõ exigua, neq; vulgaria inquit nos consecuturos bona, causa affectuum inuenta. nam vt discamus exactè quale tandem sit vita naturæ consentanea, ex inuenta affectuum causa adiuti sumus. Siquidem qui ex affectu viuit, non consentaneam naturæ vitam agit: qui non ex affectu, consentaneam naturæ transigit. Sequitur enim hic irrationalẽ & attonitam animæ partem, ille rationalem & diuinam. Porrò initia peruersitatis in rebus apperendis fugiendisq;, causa affectuum inuẽta edocuit. nam propria facultatibus animæ irrationabilibus, nonnulli decepti tanquam simpliciter propria opinantur, ignari quòd voluptas & imperium in proximos, animalis partis animę sunt appetibilia. Sapiẽtia verò, & omne bonũ honestúmque, simul & rationalis & diuinę partis est. Modos autẽ exercitij, inquit, affectuum causa cognita distinxit. Alios enim in eiusmodi numeris pariter & harmonijs studijsque, alios in talibus viuere iubebimus, quẽadmodũ Plato nos docuit: hebetes quidẽ & pigros & vecordes, tum in rectis numeris, tũ harmonijs animã valide mouẽtibus, tũ eiusmodi studijs educantes: iracundiores autẽ & furibundos magis tractantes cõtrarijs: quoniam cur per deũ immortalem (interrogabo enim adhuc hoc à Chrysippo) Damon musicus tibicinã accedens Phrygium modulantem adolescentibus quibusdam ebriosis, & insania quædam peragentibus, doricum canere iussit, illi verò statim à motu insulso cessarunt? Non enim nimirum opiniones ratiocinatricis facultatis docentur à cantionibus tibicinæ, sed affectibus obnoxia pars animę, quũ sit irrationalis, excitatur, mitigatúrque motibus irrationabilibus. Siquidẽ irrationali ab irrationalibus & cõmodum & noxa obuenit: rationali verò ex scientia, bonáque disciplina. Atq; hęc ex affectuũ causa cognita accedere nobis ait, & iuuare Posidonius affirmat: & preterea quę de affectus impetu ambigũtur, declarauit. Deinde ipse quę tandem ea sint, inferens, hunc in modum exponit: Puto nãq; nuper vos vidisse, quomodo ratione persuasi malũ sibi adesse, vel inferri, neq; timẽt,

neque dolent: imaginationes autem illorum ipsorum capiunt. Quomodo enim aliquis ratione mouebit irrationale, si non quandam descriptionem sensibili persimilem adiecerit? Sic igitur ex narratione nonnulli in cupiditatē incidunt, & manifestò iussi fugere incurrentem Leonem, non videntes extimescunt. Hęc itaque bene à Posidonio dicta sunt. Itē quę hęc subsequūtur, vniuersas exponenti causas eorum de quibus Chrysippus ambigebat. ac ego superiori libro ad calcē de eisdē disputaui. vnde mihi videor etiam nunc in pręsentia finiturus sermonem, modo vnā adhuc subsequentē ipsius orationem ascripsero, quę hunc in modū habet: At verò qui prospicere magna mala sibi videntur, non dolent. quippe non secūdum irrationalem animę partem feruntur ita, sed secundū rationalē. Posteà rursus hic cur affectus tēporis spatio quietiores, imbecillioresq; redduntur, causam reddit: super qua Chrysippus in secundo de affectibus dubitare se cōfessus est. Nos de ea ad finem quarti diximus, atq; nūc breuiter dicemus, ceu compendiū quoddā Posidonij orationis, quæ prolixior est. Itaque pars animę affectibus obnoxia, tēporis spatio, partim repletur proprijs cupiditatibus, partim laborat motibus diuturnis: quapropter amborum nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio iam potest: quemadmodum & equo effreni insessorem violēter excutiente, deinde laborante simul & cursu, & præterea etiam repleto ijs quę cōcupiuit, rursus auriga superior euadit: id quod sæpe fieri solet. Ac qui iuuenilia animantia erudiunt, vbi ipsis concesserint & laborare simul, & satiari motibus effrenatis, postea ipsis insident. De eiusmodi igitur Chrysippus hæsitauit, vt qui ipsorum causas ad partem animæ affectibus deditam non posset referre. præterea etenim & hoc in subsequentibus Posidonius ostendit, non euidentibus solū, verùm & Zenoni Cleanthique repugnat. Cleanthis sanè sententiam, de parte animi affectibus obnoxia, ex his apparere versibus affirmat:

Quid tandem est quod cupis anime? Hoc mihi dicito.
Ego, ratio vt sit rex, omnino postulo.
At dic iterum vt cupio, ista quo fiant modo?

Hos versus responsorios Cleanthis esse dicit Posidonius, manifestò ostendens suā de affectibus obnoxia parte sentētiā. siquidē introduxit rationē iracūdię colloquētē, ceu alterū alteri. At Chrysippus neque diuersam animæ partē affectibus deditā à rationali arbitratur, & affectus tollit a brutis animātibus, quū manifestò libidine & iracundia gubernētur, quēadmodū & Posidonius de ipsis copiosius pertractat. Quæ itaque animātia ægrè mouētur, & adnata sunt stirpiū modo petris, aut quibusdā alijs eiusmodi, cupiditate sola gubernari ipsa pronūciat: reliqua vero bruta vniuersa vtrisq; facultatibus vti, & appetitoria, & irascibili, hominē aūt solū tribus. nā & rationale principiū hūc assumere. Hęc à Posidonio rectè dicta sunt, aliaq; permulta ī toto de affectibus opere. Quēadmodū igit Chrysippus ī ipsis, vt ita dicā, elementis speculationis de affectibus errās, necessario multa perperā dixit: ita necesse est eū q veris vtit principijs, modò accuratè ipsorū obseruauerit, totū rectè dicere. Sin minus accuratè, certè plurima benè affirmare. Visū iā mihi est pręsentē librū hic finire. nā inspicere nūc, qualisnā sentētiæ sit Zeno, diuersū fuerit ab eo quod p initia mihi ꝓposui. quippe, ne fierē prolixior, ab alijs Stoicis me recessurū retuli: sola verò Chrysippi dicta examinaturū. Siquidē neq; qd tādē singuli philosophi de aīa sentirēt, hoc ope perseq me ꝓmittebā, verū quatenus vna sūt Platonis

& Hippocratis placita examinare. Quare & ea quę contra Chrysippum protuli, propter institutum producta sunt, & Zeno si eadem quę Chrysippus sentit, eorũdē criminũ reus declarabitur. Quòd si Platonis sequatur principia, veluti Cleanthes & Posidonius, nostræ sic particeps philosophiæ erit. Si verò, quod ego credo, affectus iudicijs superuenire putat, medius erit inter pessimam de ipsis sectam Chrysippi, & optimam, quam tum Hippocrates, tum Plato omnium primi celebraunt. Posidonius etiam Pythagoram dicit, quum nullus ipsius Pythagoræ commentarius ad nos peruenerit, conijciens autem ex ijs quæ nonnulli eius discipuli tradiderunt. Sed quod paulò antè dixi, non historiam veterum dogmatum liber hic docturum me promisit: verũ sola quę Hippocrati & Platoni dicta sunt, inspecturum. Ac mihi hoc quatenus licet breuissimè absoluitur. Non enim quia in multos libros opus deductum est, speculari oportet: sed hoc ad multitudinem magnitudinémq; eorum quæ inspicimus dogmatum referre, examinare, & inspicere, si de ipsis licet breuius dicere, ita vt nihil necessarium omittatur, sicut hocetiã ex ipsis quæ Chrysippus scripsit de affectibus, licet condiscere. nã quũ quatuor libros adeo grãdes ipse cõscripserit, vt singuli nostros duplo superēt, nos tamē ne in integris quidem duobus sententiam ipsius de affectibus explicauimus, ita vt etiã eorum quę Posidonius in id opus conscripsit, meminerimus. Iã sane cõtrouersia contra Chrysippum finē habeat. Puto enim si quis animũ prędictis adhibeat, haud ægrè ipsum adinuenturũ quę particulatim in toto opere cõmiserit. Sin autem aliquis non hisce attendat, neq; si plura scribantur, attendet. Digrediar iam ad id quod Plato quarto de republica indicauit, puta quòd tres animę particulę secundũ animę impetũ nos mouētes habeãtur. At sciendum hic quoq; est, quòd particulę inter se differũt, nõ necessario demonstrari. Nõ enim plures quàm tres esse facultates, aut tres particulas, sermo ostendit: quoniam quòd tres particulæ sint in totũ, siue particulæ animę, siue facultates vnde vita nostra gubernatur, argumētis inuincibilibus, & quę vel inuito fidē faciãt, & quibus nemo possit cõtradicere, demõstratur. Quare etiã ex ijs quæ modò dicētur, Chrysippi opinio subuertetur: astruetē autē cõmune Aristotelis, Platonis, & Posidonij placitum, nempè quod in altera facultate nos ratiocinamur: in altera irascimur: in tertia cõcupiscimus. Quòd verò & substãtijs hęc inter se differãt, & multo magis quod in diuersis cõsistãt locis, ex ijs sanè quę modo dicentur, scientificã capere demonstrationē non licet. Subsequenti autem commentario, qui totius operis sextus est, manifestis sumptionibus secundum Hippocratis & Platonis methodos demonstrabitur. At sciendum venit, ipsum quoq; Platonem vim discendarum demõstrationum callere. incepturus enim ipsas, hęc prępmisit: Ac certe scito ò Glauco, nos, vt mea fert opinio, nunquam ex huiusmodi methodis quibus nunc in præsenti disputatione vtimur, exactè id comprehensuros. Alia enim longior ampliórque via est, qua tres animę nostrę partes esse demonstrantur, non modò locis corporis, sed etiã substantia, viribus, actionibúsque differentes, vt subsequenti libro ostendam, quo & methodum ipsam, quã inibi obscurè significat, sum persecuturus. Cur autem, licet non confidat demonstrationi quã dicturus est, ea tamen visus sit, constare ei qui animũ adhibuerit, arbitror. Quibus nuper dicebamus, Tres esse facultates vitam nostram gubernantes, manifestò ostendit: non autem quòd substantia euarient. Porro ad propositũ ipsis opus in libro de republica, nēpe de iustitia, alijsq; virtutibus

(nã de vniuersis subsequẽti sermone verba facit) abũde erat indicasse tres esse facultates genere diuersas. Sic vtiq; & Posidonius opinatus, à Chrysippo recessit, potiusq; Aristotelẽ & Platonẽ secutus est. Adieci autẽ orationi (potius) quoniã in particularibus quibusdam tres hi viri de virtutum differentia dissentire inueniuntur: in conclusione autem inter se conueniunt. Id quod manifestò ostendam, quum in subsequentibus sermonem de virtutibus aggrediar: in præsentia verò demonstrationum, quas Plato in quarto de republica adduxit, iam meminero: præscripta serie, à qua disputationem orditur. Habet autem hunc in modum: Constat planè, idem contraria facere, aut pati, secundum idem & ad idem simul non posse. Deinde fide huius facta, etiam de ijs quæ videntur pugnare, disputans, infert: Nónne annuere & renuere, aggredi aliquid accipere, & auersari, adducere & repellere, omnia eiusmodi inter se contraria pones, siue actiones, siue passiones? nihil enim interest. Dixit ille, Contraria. Quid autem, inquam ego, esurire, sitire, & omnino appetere, velle, eligere, nónne hæc omnia ad illorum species referes quæ modo diximus? Veluti semper cupientis animam, nónne vel aggredi natura illud quod appetit, vel adducere quod sibi adesse eligit? vel nónne quatenus aliquid sibi porrigi vult, annuere, & illud ad se trahere, amantis cuiusdam instar, id vt fiat affectantis? Equidem. Quid verò? nolle, aspernari, negligere, non cupere, nónne in reijciendi repellendique ab ea speciem, & in omnia illis contraria referemus? Quid ni? Hac oratione & subsequentibus vniuersis ostendit animæ partẽ appetitricem diuersam esse à ratiocinante: quomodo etiam in fame, cibis repleri appetimus: in siti, potu. Verùm pueri quũ sumus, instar brutorũ animalium promptè ad repletionem ferimur, neq; an id conducet, neq; an oberit, considerantes, Aetate verò & ratione prouecti, sępe ne bibimus quidem omnino vbi persuasum habuerimus ex potu noxam secuturam, sæpe minus quàm appetimus, si & hic copia obfutura est. interim aquam bibimus, vinum concupiscentes: aut frigidam vehementer appetentes, calidam assumimus. At rationis expertes homines, similiter infantibus & feris, neq; tempus expectant, neq; quantitatẽ qualitatémq; corporis sustinent inspicere. Quòd autẽ nec feræ, nec infantes ratione vtũtur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd vi quadam alia præter rationem, ad fruendum ijs quæ concupiscunt, alliciuntur, interim fatetur, interim negat, implicás sursum & deorsum orationes: quum liceret virum studiosum veritatis, ex procinctu colligere vim quandam esse irrationalem, quæ ad corporis fruitionem ducat, non bruta solum, & pueros, sed etiam brutis similes homines. Itaq; ad huiusmodi demonstrationem oratio nos deduxit: priorem, ex consequentia quadam non parum conferentem, neq; eandem cum ijs quæ à Platone dicũtur. Vbi verò iam in viros perfectos non ætate modo, sed etiam ratione euaserimus, ratione iam speculamur quomodo ratiocinatrix facultas cũ appetitoria in nobis pugnet, tum in morbis, tum in alijs plerisq; constitutionibus, in quibus nondũ opportunum videtur sitientem potum assumere, & cibos, esurientem, calefieri rigentem, refrigerari incalescentem, venere vti eum qui ad illam incitatur. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit, ratio retrahit, & inopportunam commotionem continet, ac pugna frequenter vtriusq; valida inter se oboritur, euidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatum inuicem dissidentium. Si enim vna esset sola, quemadmodum in

pueris, nihil prohiberet intempestiue nos frui appetibilibus: quemadmodũ etiam si sola esset ratio, ad nihil retrahere & reniti solita, nullũ esset negotium sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neq; continens, neque sobrius qui non bibit nominaretur, sicuti nec qui non vadit nisi velit. Nunc autem quoniam duplices quædã sunt vires hominem attrahentes, est autem irrationalis potus appetitrix, quæ hanc continet rationalis, incontinentia in huiusmodi, & cõtinentia generatur. Verũ hoc nobis non exigui momenti obiter iudicatũ, in sermonem de virtutibus relatũ sit, neq; continentiã esse aliquid, neq; temperantiã, sublata rationi appetitoria facultate. Sed rursus ad institutũ redeo, nempe sitientis, non autẽ volentis bibere anima, aliqua ipsius facultate aut parte, potum concupiscit: altera verò aliqua fugit, & auersatur. vni enim & eidem arripere aliquid & fugere nõ licet. Siue autem arripere & fugere dicas, siue persequi, siue appetere, nihil interest: quemadmodum neq; si dicas velle, aut affectare, aut amplecti, aut arripere, aut concupiscere. nam huiusmodi nominum diuisio nihil ad præsentem speculationẽ conducit, sed e contrario importuna est, & quæstionẽ de rebus in ambiguitatem adducit. Quare etiã moliuntur nonnulli de industria, vt nihil concludatur, singulis nominibus insistere. Si enim affectare dicas potum sitientem, non cõcedunt affectare dicendũ esse. Causam nãq; aliquam affectationem esse, & solius sapientis, nempe ipsum impetum rationalem, gaudentis quantũ oportet. Si concupiscere, ne sic quidem nominandũ concedunt. Etenim vt quis sitiat, non in prauis solum, sed ciuilibus quoq; prouenire: concupiscentiã verò ipsam & prauam esse, & solis innasci prauis. nam esse affectationẽ subito procliuem, vt fiat. At si non longam adeo definitionem ipsius fecerit, sed affectationem irrationalem esse locutus, increpabit admodum grauiter virum subinde, non in rerũ duntaxat scientia, sed in nominum quoq; vsu ab infinitis euariantem. Tales deniq; & veterum non pauci fuerunt, quemadmodũ & ipse Plato inquit, nominibus vtentes recens transnominatis, propter quos mihi visum est etiã nunc, non vnũ simpliciter scribere nomẽ in sermone proposito, verũ ex industria vti omnibus quibus licet eãdẽ rem significare. Nam & verbo affectare & cõcupiscere, & aggredi, & annuere, & appetere, & velle, & diligere, & adducere, quin etiã contrarijs ipsorum in vna re videtur vti non diligere, & nõ velle. quippe institutũ ipsi erat sententiã suam ostendere, & indicare manifestò circa demonstrationẽ studioso, & seruienti per dictionem rei significatui, nõ curioso circa syllabas. Ex prædictis sanè diuersum indicauit appetens à ratiocinãte. Asscribere enim omnẽ ipsius dictionem longũ mihi visum est, quũ liceat vnicuiq;, si volet, totũ subsequentem libri locũ relegere. At si etiam ad finem sermonis posita verba necesse sit apponere, vt mihi videtur, quò ad secundũ caput digressio fiat manifestior, neq; hæc omittã. habent autem in eum modum.

» Sitientis igitur anima, quatenus sitit, nihil aliud appetit q̃ bibere, idq; affectat, & ad ipsum fertur. Clarũ est omnibus. Si quid ergo ipsam quãdoq; retrahit sitientẽ, aliud quiddã erit in ipsa ab ea parte diuersum quæ sitit, & quasi bestia ad bibendum impellit. neq; enim fieri posse dicimus, vt idem aliquid eodẽ sui circa idem simul agat contraria. Non vtiq;, quemadmodũ absurdũ dictu est, eandẽ sagittarij manũ simul arcũ intendẽdo protrahere atq; contrahere, verũ dicendum est alteram esse manũ quæ protrahit, alterã verò quæ cõtrahit. Omnino sic est. Dicemus ne esse aliquos, qui quum sitiãt, nolint bibere? Multos plane, & sæpè. Quid igitur

de his dixerit aliquis, esséne in horum anima aliquid quod bibere iubeat, aliquid cõtrà quod prohibeat, quod quidẽ & aliud est, & ei quod iubet, dominatur? Mihi quidem sic videtur. An non igitur quod prohibet ista, ex ratione inest quoties operatur? Quæ verò ducunt alliciúntq;, ex affectibus & morbis proficiscuntur. Apparet. Meritò igitur duo hæc, & inter se diuersa esse existimabimus: hoc quo ratiocinatur animans, rationale eius appellantes: illud quo amat, esurit, sitit, & ad alias cupiditates inclinat, irrationale, & cupidum repletionum quarundam, & voluptatum amicũ. His indicauit rationalem animæ speciem diuersam esse ab appetitoria. Verũ vt dixi etiam prius, nondũ mihi institutum est ostendere quomodo hæ duæ animæ partes specie variant. Sed ad rem propositam abunde est, quod indubitatò colligitur, nempe non eiusdem esse facultatis, ratiocinari, & cibos, aut potum, aut venerẽ concupiscere: quod haud noui quomodo Chrysippus vnà cum multis Stoicis ignorauit. At ignorare aliquid, ei cõdonandum est, sicuti & antea dicebam. Non autem condonandum est, quòd tam inepte sermonem tractauerit, vt eorum quæ Comicis vel Tragicis poëtis dicta sunt, ad tanti dogmatis demonstrationem mentionem faciat, quum eiusmodi homines ne conentur quidem demonstrare quicquam, sed solum quæcunq; ipsis conuenire dicenti personę videantur, in fabula per interpretationẽ exornent: quæ verò à Platone ad ipsius demonstrationem dicta sunt, neq; meminerit, neq; refellere aggrediatur, sed ex procinctu in promptúque assumere, quod vbicunq; animi affectus habeantur, ibidem sit etiam rationale. Chrysippus itaq; semper sui similis: Plato autem vbi in præscripta oratione appetitoriam vim à rationali distinxisset, postea conatur etiam irascibilem distinguere. In eum autem modũ verba ipsius incipiunt. Hæ itaq; duæ iam sunt in anima species, inquã ego. Illud autem quod ad irascibilem pertinet, quóve irascimur, vtrum tertium quiddam est, an alterius alterum cognatum? Fortè eius quod voluptates cupit, est cognatum: atqui credo hoc equidem ex eo quod quondam audiui, quòd videlicet quũ Leontius Aglaiois filius ex Pireo sub Boreali muro ad ciuitatẽ ascendens, sentiret extrà cadauera prope littus iacentia, simul & videre cupiebat, & horrebat tamen, absterrebatúrque, vultúmq; tegebat, secũ ipse pugnãs. Cupiditate denique superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduentauit, dicens: Ecce iam vobis licet, o infelices, desiderium vestrum pulchro explere spectaculo. Audiui & ipse, inquit. Itaq; sermo, dicebam, hic restatur iram sæpe pugnare aduersus concupiscentias, tanquam hæc inter se diuersa sint. Iterum his quoq; Plato indicat appetitoriã vim ab irascibili diuersam esse, vtens nimirũ axiomate per initia subiecto, nempe fieri non posse, vt exacte vnũ & simplex & incõpositum affectet quippiam simul, & auersetur: gaudeat eodem, & molestetur: verùm necesse est vt aliud sit quod concupiscat spectare cadauera, aliud quod prohibeat spectare: & quòd concupiscenti omnino voluptas quædam ex spectaculo futura est, prohibenti molestia & dolor. nam irasci concupiscenti, & grauiter ferre ipsius impetus, ac prohibere, velléq; voluptates increpare, & de ijs conqueri, omniáq; id genus, alterius partis animæ opus sunt, non ipsius concupiscentis. At si non partis, certè facultatis omnino alterius. Dictum enim iam id subinde, hoc in libro nunquam nos cum Aristotele & Posidonio contendere, qui quidem inter se cõsentiunt, ratiocinari nos, irasci & concupiscere, non sanè speciebus, aut particulis animæ, sed facultatibus.

Etenim subsequenti sermone ostendemus, non facultatibus tantũ, sed etiam partibus animæ, inter se diuersis specie. At in præsentia hoc abunde est solũ demonstrasse, vt Chrysippi in his negligentia innotescat, quomodo ipse validarum orationum quas Plato ad dogmatis nunc nobis inquirendi demonstrationem proposuit, neque meminit alicuius ipsarum, neque refellere aggressus est, etsi totum ipsius librum primum de anima versibus poeticis repleuerit, vbi de principatu animæ tractauit. Nõ solum autem in hoc subticuit Platonis orationes, sed in cõmentarijs quoq; de affectibus, tribúsq; logicis, & in ijs qui priuatim sine causis ab eo scripti sunt, Therapeuticum & Ethicum nũcupant. Itaque ad reliqua Platonis verba veniamus, quæ ita sonant· Nónne & alibi frequenter animaduertimus quãdo distrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipsum sese, & aduersus id sui quod trahitur, indignantem, & quasi duobus dissentientibus adiutricem rationi iracũdiam accurrere, cupiditatibus verò coniunctã, nihil rationis voluntati contrarium moliri? Nec te arbitror vnquam affirmare vel in teipso, vel in alio tale quippiã deprehendisse. Non per Iouẽ. In priori igitur oratione Plato vbi desiderantis videre cadauera meminit, euidenter sanè demonstrauit irascibile & appetitorium esse diuersa, non tamen rationale ab vtrisque esse diuersum manifestò dixit, sed indicauit, ac in illo fere sermone, hic autem abunde explicat. Quum enim aliquem cogit cupiditas quædam præter rationem, vt in comprehenso superius Leontio, iracundia tunc mouetur rationi auxiliaria, ac sæpe vicit vnà cum ratione immoderatum motum libidinosæ ac intemperantis animæ speciei, & continuit, prohibuítque ipsam, ab impetúq; coarguit. Quẽadmodum & Leontius potuit sibiipsi conuitiatus de spectandi cadauera impotentia procedere, ea non contemplatus. Interim verò vtriusque animæ partibus certantibus, conuitiantibus, renitentibus, & tetrahentibus, appetitoria dominatur, sicut in hoc ipso qui cadauera spectauit, Plato fieri recenset, simul in oratione multa indicans. Etenim quòd iracundia diuersa est à cupiditate, item quòd ratio ab vtrisq; discrepat, ad hæc quòd iracundia nunquam cupiditati auxiliatur, vno hoc commemorato exemplo indicauit. Nullus enim seipsum vnquam increpauit, & iratus est, quòd ab intẽpestiuis cupiditatibus desistere instituent. An enim aliquis qui in morbo supra modum æstu confectus, frigidam potionem appetat magno impetu, deinde ratiocinatus letale sibi poculum fore, prohibeat impetum etiam in animis, se corripuit, & iratus est, eo quòd bene rationem inierit? nemo, vt opinor, omnium: sed vbi vltro ratio sequitur appetentiam, consequitur & iracundia rationem. Huic enim vt subseruiat & auxilietur, tãquam canis quidam venatori, contra tertiam animæ speciem à natura data est. Vbi autem aduersatur ratio appetentiæ, dissidet & pugnat: iracundia à ratione stat, & huic opitulatur. Porrò quòd rationi illa semper contra cupiditatem auxiliatur, etiam subsequenti oratione manifestum reddit, ita scribens· Quid porro? quando quis iniuriam inferre se putat, nónne quo generosior est, eo minus potest irasci, dum esurit, riget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quẽ iure hæc agere censet? & quod iam dixi, iracundia istius in eum quodãmodo non irritatur. Vera loqueris. Quid autem quando iniuriam se pati quis putat? nónne tũc satagit, & sæuit, & auxilium præstat ei quod iustum videtur, famem, frigus, & cætera eiusmodi tolerans, & ad victoriam contendit, neq; à generoso opere cessat prius quàm vel transegerit, vel

obicrit, vel tanquam canis à pastore, ita deniq; reuocatus ab ea quæ in ipso est ratione mitescat. In hac oratione rursus Plato meminit duorum hominum, amborum eadem patientium à quodam imperante & dominante, vt & esuriant, & sitiant, & algeant: verum vt alter quidem iuste ea pati persuasum habeat, alter iniquè. Deinde ait, quòd alter sane qui iuste hæc pati existimat, quia prius ipse iniuriam aliquam intulerit, æquo animo ea fert, & non irascitur iuste punienti, eoque magis, inquit, quo fuerit generosior. dixit autem hoc de eo qui punitur. Nam hic quanto generosiore fuerit natura, tanto magis generose punitiones sustinet: alter verò qui iniuria se affici putat, irascitur, ægrefert, & opitulatur ei qui iusta decernit. Hæc quotidie fieri etiam in domesticis videre licet. Qui enim ex ipsis aut suf furantes, aut huiusmodi aliud quippiam facientes deprehenduntur, si cædantur, fame puniantur, & ignominia à dominis afficiantur, non irascuntur: qui verò iniquè aliquid horum aut pati putauerint, aut passos se fuisse, horum iracundia semper intus sæuit, desideratq; vicissim iniuriam inferentem punire. Constat iam ex ambobus exemplis irascibilem animæ vim à natura nobis inditam esse, rationi adiutricem: quam sanè videtur adiuuare, quum ab aliquo vel intus vel extrinsecus iniuria affici, & vi compelli autumat. Itaq; autumare iniuria affici, rationalis facultatis est. Id autem vlcisci contra eum qui vim infert, animosæ proprium est. Quum igitur appetitoria animi facultas immoderate ad aliquid irruēs, inuitam rationem violenter traxerit, irascibilis cōtra illam rationi opitulatur. Quum autem extrinsecus iniuria quis illā afficiat, vicissim punire conatur: vbi rursus à nullo affici iniuria ratio putatur, neq; tunc iracundia efferuescit, etsi quammaxime corpus iustè puniatur ab aliquo, vel algere, vel bibere, vel sitire coactū. Vnde liquet iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri enim quādoque potest, vt hęc quoq; praue affecta, immorigera rationi moueatur; quod paulo post etiam ipse Plato indicans scribit. An quemadmodum in ciuitate apparuerunt tria quædam genera quæ ipsam continent, quæstuarium, auxiliarium, consulatus: ita & in anima tertia quædam vis est iracundia, quę natura ipsa rationis tutatur partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata? Quæ igitur irascibilis animæ differentiæ sint, non est tempestiuū nunc dicere, quippe in subsequēti libro de affectibus animæ, vt Platoni visum est, & de morbis vitijsq; eiusdē vniuersis malitiæ quomodo gignantur, curentúrq; vbi orta sunt, percensere decreui. Quinetiam de pulchritudine & sanitate ipsius, omnibúsq; virtutibus, non parum in his quoq; Chrysippus errat. Nūc vnam adhuc Platonis orationem subscribere cogito, qua indicat iracundiam à ratione esse diuersam. Scripta est post comprehēsa superius in quarto de Republica libro, hūc in modum. Nam in puerulis hoc quiuis intelligat, qui statim nati, iracundia pleni sunt, rationis autem aliqui nunquam, multi sero compotes fieri mihi videntur. Per Iouem probe dixisti. Preterea in bestijs ita esse quisq; (vt ipse dicis) comperies. Testatur & Homeri illud, quod supra adduximus.

Pectora percutiens charum cor increpat ira,
Suffer & hæc o cor, nam olim grauiora tulisti.

In his porrò Homerus tanquam hæc inter se differant, alterum horum obiurgare alterum facit: ipsam videlicet rationem de meliori peioriq; consultantem, irrationalem iracundiæ impetū cohibere. Hic euidenter Plato indicat iracundiam

irascibilis animae vis a natura data rationis adiutrix.

rationes quibus plato nitebatur probare iracundiam et contra rationem. pueruli rationis expertes iracundi. bestie quoque

diuersam esse a ratione. nam pueri, quemadmodum & bestiæ, iracūdia pleni sunt, rationis minime compotes. Itaq; in feris ausi sunt nonnulli dicere, neque iracundiam, neq; cupiditatem animis ipsorum inesse. In pueris autem haud scio quid dicent. Non enim sane horum quoq; affectus ratiocinatione oportet cōdiscere, sed recordari solum abūde est, scilicet non aliter nos nunc, aliter pueros adhuc irasci. Quippe facultas irascibilis, & modus generandi, affectus similis est, vnúmq; & solum eximium viris adultis inest, quum non ex affectu degunt, sed ratio ipsorū vitæ præest, continent in multis actionibus iracundiam, quemadmodum pastor aliquis canem generosum ferocius proximos insilientem. At in pueris nihil eiusmodi accidit, quemadmodum neq; in bestijs, quoniā his nondum, illis nūquam ratio impetus animi coercet. Hæc itaq; recte Platoni dicta sunt, necnon id quod in fine orationis scriptum est, vbi Homerū testimonia hæc dicentem introducit·

Pectora percutiens charum cor increpat ira.

Hic enim ait quomodo alterum cupit alterū castigare, ipsam videlicet rationem de meliori peiorique consultantem, irrationalem iracundiæ impetum cohibere. Optarem etiam Chrysippum verba eis legisse, animúmque eis adhibuisse. Omnino enim aliquid fructus ipse retulisset, edoctus quomodo Homerum citare testem conueniat, & quibus de rebus. Neq; enim initio sermonum, sed vbi abunde quis rem propositam demonstrauerit, candidum iam est etiam antiquiorum citare testimonia. Neque de rebus omnino obscuris, sed vel euidenter apparentibus, vel expositam sensui indicationem habentibus, cuiusmodi sunt animi affectus, qui non longis sermonibus, neque demonstrationibus accuratioribus indigent, verùm sola recordatione eorum quæ nos frequenter patimur, veluti & Posidonius aiebat. Quòd enim in cerebro ratio consistit, vel in corde iracundia, non magnam portionem ad fidem faciendam ex testibus obtinet: verum demōstrationi totum hoc committere oportet. Porrò quòd ratio iracundia sit prior, neque demonstrationem requirit longam, neq; sapientium testimonia, sed abunde est etiam Homeri præter modo dictos testimonium. Sufficit & Thucydides inquiens· » Qui ratione minime vtuntur, iracundia plerunque in opus rapiuntur. » Satis est & Demosthenis dictū· At verò si quis repentè extra rationem fuerit edu» ctus, actiones contumeliosas obibit. Propter iram autem Plato dixit fecisse: ad hęc reliqui omnes, & Rhetores, & Poetæ, & fabularum scriptores. Siquidem propter rei euidentiam, nemo est qui non ita sentiat. Itaq; Platonis verbis supra comprehensis attendendum est, tum aliorum causa, tum quomodo secure Homerum testem citauerit, non de eo quòd in cerebro ratio, in corde iracundia cōsistat, sed quòd solum irascibilis anima à ratiocinatrice differat, id quod omnes homines propter euidentiam cognoscunt: illud autem non ita similiter omnes, sed demōstratione ipsum indiget. Quare mihi visum est librū præsentem iam finire: subseqnenti verò ad id demonstrandum aggredi, quòd etiam his tres animæ particulæ sint distinctæ.

FINIS QVINTI LIBRI.

[Handwritten margin notes:] [illegible] feras non irasci — ratio in cerebro iracundia in corde.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER SEXTVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

INstitutum sanè mihi erat ab initio de facultatibus corpus nostrum regentibus considerare, ex cordé ne solo vniuersæ proficiscantur, quemadmodum Aristoteles & Theophrastus existimabant: an tria ipsarum principia ponere satius sit, vt Hippocrates & Plato opinabãtur. Verùm quia Chrysippus non de principijs tantum contra veteres contendit, sed de ipsis etiam facultatibus, vt qui neque irascibilem, neq; appetitoriam esse concesserit, putaui oportere opinione ipsius antè inspecta, ita rursus ad id quod ab initio proposueram, reuerti, nempe cerebrum, cor, & iecur, facultatum nos regentium esse principia. Huc itaque oratio iam deuenit, ac exordium à nominum interpretatione sumet, quibus iam prius vsi sumus, & in medio hoc libro frequenter vtemur. Ne enim quicquam eorum quæ dicta sunt, perperam inaudiatur, sed in omnibus distinctum simul, & prompte manifestum euadat, maxime necessarium est singula nomina de qua re dicantur, exacte definiuisse. Etenim solui etiam nonnullas quæstiones prius huc delatas hoc modo contingit: quemadmodum certè & hãc, vtrum actiones an affectus appellare conueniat cupiditatem & iracundiam, aliáque eiusmodi. Quapropter actio motus est efficiens, efficientem autem nomino qui ex se est, affectus autem in altero motus est ex altero: vt necessario quidem sæpe in vnum subiectum cum affectu actio conueniat: & in hoc nihil est differẽtiæ: oratione autem discrepant. nam à secante facta diuisio in eo quod secatur, vna & eadem res cum sit, secantis quidem, actio, eius autem quod secatur, affectus est. Ita sanè & iracundia actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem reliquarum ipsius duarum partium: & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia violẽter ad actiones ducitur. Vnum quidem significatum vtriusq; nominis, diuersum autem, si actionem motum quendam naturalem intelligamus: affectum, præter naturam. At quum multifariam id quod secundum naturam est, dicatur, hoc inaudiri nunc oportet, quod primaria ratione à natura fit. Primaria autem ratione illa fieri à natura dicimus, quæ veluti scopos natura amplectitur, & ne illa quidem consequentia alia necessario sequitur. talis motus est secundum naturam, siue ex ipso moueatur id quod mouetur, siue ab altero. Constare itaq; iam arbitror id quod dicitur, sed nihil mali fuerit, exemplis id reddere manifestius. Cordis motus pulsuum ratione actio est. palpitationum respectu, affectus. Ex eodem enim est & palpitationum motus, sed nõ secundum naturam. ex eodem etiam pulsuum motus, sed secundum naturam. At pulsus nomen ita nunc audiendum est, vt Praxagoras, Herophilus, & propè omnes posteri ad nostra vsque tempora vsi sunt. Nam vetustior vsus, qui in Erasistrati & Hippocratis libris inuenitur, alius est, & de eo posterius dicetur. Quòd si verò cordis peculiaré mo-

tum pulsum appellemus, palpitatio quidem affectus esse dicetur, pro secunda dictionis (affectus) significatione: pulsus autem non omnis actio. nam maiorem naturali, aut minorem, aut citatioré, aut tardiorem, aut frequentioré, aut rariorem, aut alio quodam modo excedentem nemo actionem dixerit, pro secundo actionis significatu. Quippe ex seipso in huiusmodi pulsibus cor mouetur, sed non secundum naturam mouetur. Quare si ita eueniat, nihil est mirum, vnam rem & affectum & actionem appellari: sicuti minorem naturali pulsum: non tamen eodem significatu, sed priore dicto actio (est enim & huius pulsus motus efficiens) secundo autem non actio, sed affectus, quoniam non secundum naturam est motus. Sic igitur in iracundia habet, & in alijs affectibus. Omnes siquidem actiones quædam sunt animæ affectibus obnoxiæ, ex primo actionis significatu. Quatenus autem effrenes & immoderati motus sunt, neq; secundum naturam, non actiones esse dicentur, sed affectus, ex secũdo significatu. Qualis enim res in arteriarum motu magnus pulsus est, talis in irascibilis animæ motu iracũdia. Qualis autem rursus paruus pulsus, talis timiditas. Hic enim deficiens motus est animæ irascibilis: exuperans autem, & amplior quàm conuenit, is qui in iracundia deprehenditur. Hac itaq; ratione & actiones simul & affectus dicentur, alio atq; alio significatu, ira, dolor, metus, cupiditas, iracundia, aliáque huiusmodi, & præterea quatenus totum corpus cum anima ab ipsis abripitur, motus animantis affectus erit vtroque significatu. Frequenter enim iracundiá reliqua duo sequuntur. Sæpe verò concupiscentiam, tanquam abstracta compulsáque, iugalium equorum instar, quorum alter valentius impellens alterum attrahit secum cum toto curru & auriga, alter præ imbecillitate sequitur submissus contractúsq;, ipse autem auriga vi auertitur. Tunc enim in effreni equo motus, actio & affectus ipsius dicetur, priore quidem significatu actio (motus enim ex seipso est) secundo autem non actio, quum sit motus ei præter naturam, sed iam affectus. aurigæ verò motus, ne secundum alterum quidem significatum actio est, sed secundum vtrunq;, affectus, si quidem neq; ex seipso, neque secundum naturam motus ei existat. Multi enim motus etsi non efficientes quidam sint, neq; ex seipsis, sed eo quòd secundum naturam sunt, actiones dicuntur, quemadmodum etiam cruris, vel totius manus. ex alijs enim motus initium, non ex seipsis hæc obtinent, quomodo & cor. attamen & incessus crurum actio est, & secundo significatu dicitur, quanquam nonnulli parum exerciti in rerum significationibus, incessum non crurum actionem, sed per crura esse pronunciant. ac verè quidem dicentes. nam ad prius principaliúsq; significatum perueniunt. Quòd verò solum ita dicere censent, nec concedunt etiam secundum alterum interpretari, non rectè faciunt. Sic itaq; & iracundia & concupiscentia, tum affectus, tum actiones dicentur. nam insitarum animæ facultatum, motus quidam, & immoderati & præter naturam quum sint, quoniam ex se quidem illi mouentur, ideo facultatũ actiones sunt: quoniam verò immoderate, idcirco affectus. Ac totius sanè animæ, ipsarúmque facultatum vtrarumque dum mouentur, præter naturam motus sunt. irrationalibus quidem potentijs propter immoderationem, tota autem anima, eo quòd præter naturam, quia non à motibus animæ affectibus subditæ, sed à rationalis iudicijs vitam nostram regi dispensaríq; affirmamus. Quum igitur contrà gubernamur, præterq; naturam, cóq; etiam secũdum affectum talis vita trã-

timidioribus paruus pulsus

igatur, propter has sanè iam causas, siue actionem, siue affectũ dicat aliquis iracũdiam, aut cupiditatem, aut aliorum similium affectuũ quempiam, non increpare hunc oportet, priusquã significatum ex voce ad id ediderit, ad quod transferens ita nominarit. Inuenitur autẽ & Plato ipse nonnunq̃ actiones, nonnunquã verò affectus appellare sitim, famẽ, & in totũ cupiditates, iracundiámq;. Insuper quòd nihil ad præsentia refert, hoc an illo modo nomines, in quarto de republica libro hunc in modũ scribit: Num igitur annuere, renuere, aggredi aliquid capere, auersari, & adducere, repellere, omnia huiusmodi inter se cõtraria posueris, siue actiones, siue passiones? Hoc exemplis euidentius docere institués, hæc inducit: Quid autem, esurire, sitire, & omnino appetere, velle, eligere? Nónne hæc omnia ad illorũ species referes quæ modo diximus, veluti semper cupiẽtis animam? Nónne vel aggredi dices illud quod appetit, vel adducere quod sibi adesse eligit? vel nónne quatenus aliquid sibi porrigi vult, annuere, & illud ad se trahere amantis cuiusdam instar, id vt fiat affectantem? Equidem. Quid verò, nolle, aspernari, negligere, non cupere? Nónne in reijciẽdi repellendíq; ab ea speciem, & in omnia illis cõtraria referemus? Hęc sanè Platonis verba sunt, nõ solũ quod dicebamus ostendentia manifestò, nẽpe esurire, sitire, & omnino appetere aliquid, aut aggredi, & auersari, siue actionem aliquis, siue passioné, hoc est, siue functionem, siue affectũ appellauerit, nihil interest: sed etiam de animi partibus docentia. quare etiã bene habet nõ præterire ea, sed totum sermoné repetere, quem in quarto de republica, de eo q̃ tres animæ nostræ species existãt, percensuit. At animũ & hic ijs quæ dicũtur, adhibere cõuenit, ab ipsis rursus nominibus auspicatos, ac nõ putare Platonẽ sua ipsius dicta subterfugere: quãdoquidẽ vbi tres animã nostrã species habere dixisset, iterũ in tres diuidi partes asseuerat. Etenim species & partes animæ rectè aliquis nominauerit: ratiocinatricẽ, irascibilem, & appetitoriã: quemadmodum si etiam corporis species dixeris, venã, arteriam, neruum, os, cartilaginem, carnem, aliáq; eiusmodi: postea de ipsis tanquã partibus disseras. siquidem & partes corporis nostri eiusmodi esse, verè dixerit aliquis, vt ex quibus totum absoluatur, cõpleatúrq;. Quinetiã species corporis nihilominus, quippe in solis similaribus differre speciem non inuenias, aut carnis partem, aut venæ, aut pinguedinis: neq; in huiusmodi verũ fateri possis, nempe totum ex tot quibusdã speciebus cõstare: in dissimilaribus numerũ finit particulis specierũ differentia. Talem autẽ quandam rem, animã quoq; nostram Plato ex tribus partibus cõpositam esse pronunciat. Referre autẽ sic appetitoriam, beluam variam, & multorũ capitum: irascibilem, leoni respondere: ratiocinatricẽ, homini. Hæc enim similitudo familiarior est ea quã in Phædro habet: vbi duas sanè species equina quadã forma esse scribit: aurigã verò tertiã. quinetiã nono de republica libro, prioris meminit cõparationis, tanq̃ manifestius ostendẽs quales singulæ animæ sint species. Itaq; Plato etiã locis ipsas esse segregatas, & substãtijs permultũ variare arbitratus, meritò & species, & partes appellat. Verũ Aristoteles & Posidonius species sane, aut animæ partes nõ nominãt, sed facultates esse vnius substãtiæ ex corde proficiscẽtis, affirmãt. Chrysippus, tanquã ad vnam substantiã, ita & in facultatẽ vnam, tũ iracundiã, tũ concupiscentiã diducit. At q̃ nõ parũ à veritate vir aberret, abũde adeò iã à nobis ostẽsum est. Quòd autẽ Aristotelis sectatores fallãtur, qui vnius substantiæ tres esse facultates cẽseãt, & superius satis declarauimus, & nihilominus hũc subsequẽs sermo demõ-

strabit. Prius autem quòd Plato ipse species animi & partes nominat ratiocinatricem, irascibilem, & appetitoriam, ex ipsis eiusdem verbis astruemus. In Timæo igitur de appetitrici anima, cuius etiã plantæ natura participes sunt, disserẽs, hoc pacto scribit: Particeps est tamen id quod nunc dicimus, tertię animæ speciei, quã intra præcordia & vmbilicum collocari cõstat. Rursus quum hoc in libro de anima ratiocinatrice disputat, ita ait: At de principalissima animæ nostræ specie cogitare hic oportet, quemadmodum ei geniũ deus tradiderit: quã sanè in summo nostro corpore habitare dicimus, ad cælestem verò cognationẽ à terra nos attollere. Vtranq; simul in hoc rursus libro appetitricem & irascibilem hac oratione animæ speciem nuncupauit. Itẽ quod species animæ mortalis, grauibúsq; & necessarijs in se affectionibus scatens, ibidem simul habitet, pari modo rursus tres animæ nostræ partes, species animæ in eodem libro Timæo, in hac enarratione appellat. Est enim quemadmodum diximus subinde, puta tres animæ species in nobis habitare. Sic etiam libro de republica quarto, quum prędixisset irascibilem à concupiscentia esse diuersam, ac postea quum inquireret an etiam à rationali differat, inquit· An igitur & iracundia à ratione variat, vel quædam species rationis, ita vt non tres, sed duæ existant in anima species, ratiocinatrix, & appetitoria? Ita libro nono in hæc verba scriptum reliquit· Sed pacatis duabus quidem speciebus, tertia autem cõmota, in qua prudentia gignitur. Ac præterea ibidẽ· Quum igitur dixi, cuiusq; speciei voluptates inter se cõtendunt, ipsáq; vita, non solũ vt honestius, & turpius, neque peius & melius, sed vt suauius & minus moleste degatur. Quomodo iã aliquis ipsorũ verissime dicat, quid adhuc alia asscribere verba opus habemus, quum & hæc abunde viri sentẽtiam possint significare? nempe quòd tres esse animarũ species has velit, ratiocinatricem, appetitoriam, & irascibilem? Deniq; solas ipsas esse sine mutuo consortio tuetur: in stirpibus sanè appetitoriam, in dijs ratiocinatricem. Irascibilẽ verò cur solam non liceat in vllo corpore esse, processu sermonis demonstrabitur, vbi apposuerimus ex Timæo verba, quibus vsum generationis ipsius docẽs, appetitoriæ causa creatã esse, rationali animæ auxiliatricẽ ait, tanquã canem quendam contra multorũ capitum & agrestẽ ferã cupiditatẽ. Meritò igitur species animæ eas appellat prædictis orationibus, ac præterea alijs plerisq;, quarũ non necesse est meminisse, quũ euidenter iam per hæc sentẽtia viri sit cognita. At si etiã partes animæ singulas ipsas nominet, nihil mirum est. Primum enim ipse nos docuit, quòd quæcunq; fuerit species, hæc etiã pars nominari possit, non tamen quælibet pars statim & species erit. Secundo autem quòd ne dicendũ quidem est vllum cõpositum, similare, quod sibiipsi ex toto contiguum est. numeris enim ex finitis cõstat particulis. Nullius autẽ similaris numero, cõprehendi potest multitudo particularũ. Proinde quòd bona ratione Plato species & partes animę has appellet, pluribus verbis nõ opus est. Quòd autẽ aliam in capite, aliã in iocinore collocauit, id ab initio propositum est, ostẽsumq; per superiora quæ de duabus partibus cõprehensa sunt. Reliquã adhuc appetitoriã, quę peculiari demõstratione indiget, hoc loco, persequemur: illud prius initio sermonis præfati, quòd non ex similiter euidẽtibus, neq; ex ipsa manifestò eius quod quęritur natura, demõstratio petetur, quẽadmodũ in prioribus, sed ex ijs quæ proprie huic accidũt. Etenim nerui si fune intercipiantur, aut dissecentur, particulæ quidẽ cerebro cõtinuę principij sui retinere facultates apparẽt. Quæ su

pta funẽ habentur, statim & sensum perdũt, & motũ. Ita sanè & arteriæ, quæ quidem cordi sunt cõtinuæ, originis suæ functiones obeunt: quæ foris intercipiũtur fune, prorsus nõ pulsant. Quin etiã affectus animæ qui ex iracundia & metu accidunt, palã cor ex naturali functione eripere videntur. Meminimus etiã quomodo contusum cerebrũ aut vulneratũ in ventriculis, totũ corpus offendit. Itẽ quomodo hæc quoq; euidẽter demõstrẽt & motus & sensus originẽ ipsum esse cerebrũ. At in iocinore nihil huiusmodi possumus ostendere, neq; si nudatũ ipsum cõprimamus, neq; si fune venas intercipiamus. neq; etum euidẽtis motus est initiũ, quẽadmodũ cor pulsatilis, cerebrũ verò sensorij & arbitrarij. neq; acutæ noxæ causa, vt vtrũq; illud, sed tẽporis spatio animal offendit, iecore in totius corporis tabẽ, quã ἀτροφίαν Græci vocãt, & pallorem elanguescente. Similiter pars cuicũq; insertam venã vinculo exceperis, vel etiã omnino excideris, macrior alimẽti defectu, & decoloratior lõgiori spatio fieri videtur, nõ tamẽ repente noxã mẽtione dignã experit. Eiusmodi enim facultatis initiũ iecur quale & stirpibus inest. Vocetur enim in præsentia facultas, quoniã ostẽdemus postea accuratius, quomodo multarũ facultatũ origo sit iecur: ac melius est substãtiã animę nominare, nõ facultatẽ, in singulis tribus visceribus cõprehẽsam: in cerebro sane ratiocinatricẽ, in corde irascibilẽ, in iecore appetitoriã, aut vegetatiuã, aut generatricẽ, aut Aristotelico more nutritoriã, aut naturalẽ, aut generantẽ, ab vnaquaq; re nomine imposito, à vegetare vegetatiuã, à nutrire nutritoriã, à generare generatricẽ, Plato à multitudine cupiditatũ, appetitricẽ. Stoici ne animã quidẽ prorsus nominãt eã quæ stirpes dispensat, sed naturã. Appellet igitur vnusquisq; quomodocunq; volet: de rerũ autẽ differẽtijs euidẽtibus, demõstratione fidẽ faciat, quẽadmodũ nos in cerebro quidẽ & corde prius fecimus: de iocinore autẽ in præsenti libro tractare aggrediemur, sed ab euidẽtioribus incipiemus. nã in his exercitati, facilius inueniemus obscuriora, simúlq; propositiones ad ea nobis suppeditabũtur. Euidentius autẽ est à venis exordiri, ac quęrere vtrũ etiam harũ sit initiũ iecur, sicuti arteriarũ cor, neruorum cerebrũ, vel quẽadmodũ nõnulli putãt, nõ arterijs solis, sed etiã venis naturales facultates cor distribuit. Optimũ igitur fuerit ad hoc cõsiderare prius quomodo stirpes generẽtur simul & dispẽsentur. verisimile enim solã illis insinuatã de qua quęritur facultatẽ, euidẽtiora indicia partis vnde proficiscit prębuisse. Proiecto in terrã semine qualicũq; si squalida fuerit ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationẽ ipsum semẽ moliet, vtpote quũ omnẽ ipsius insitũ madorẽ ad se terra attraxerit. Quãdo autẽ mediocriter humida est, molle redditur semẽ, intumescítq; iuxta ambiẽs ipsum natiuũ cutis modo operculũ, ac rũpitur quidẽ primũ madore seminis in aerẽ cõuerso, deinde protẽditur iuxta rupturã germẽ quoddã tenue, & vtrobiq; molle: ac superior seminis portio ceu ad aerẽ, inferior in terrã vergit, atq; hęc cõtinua augescere videtur, ac semper ferri in quę ab initio inclinabãt. tẽporis processu si semẽ arboris cuiusdã magnę fuerit, pars quę in aerẽ fertur, caudex ipsius euadit: quæ in imũ terrę declinat, radix. & vtraq; portio varijs scissuris diuaricat, si multifidę arboris semẽ extiterit. vnũ itaq; principiũ generationis & incremẽti omnibus stirpis partibus est locus ille, vnde sursũ quidẽ caudex, initiũ verò radicis deorsum nascitur, ac apparet, tãq̃ ex foco quodã, virtus q̃ arborẽ dispẽsat, illinc procedere. Mouet itaq; cõtrario motu, deorsũ sanè, & in imã terrã, dũ in multas primas radices crescere incipiẽtes germẽ multifariã discindit: sursũ verò ramos quosdã & cau

dices producit, illos rursus in alios findit, vsq; dũ hi in extremas & subtilissimas soboles desinant: ac videtur superiorem partẽ totam, quæ est arbor, causa sui & fructus efformare, inferiorem vt alimenti sit copia. Quale enim animantibus os est, tale stirpibus extremũ radicationis, vt ita dicam, videtur, osculis pluribus ex terra alimentum a natura fabricatum elicientibus. Age iam similitudinem hanc ad animantia transferas, ac primum quidem inspicito maximam arteriam, quæ caudicis modo ex corde procedens, altera parte minore diuaricatur ad caput emergens, altera maiore per spinam exporrecta. Contemplare autem deinceps omnes ipsius propagines per totum corpus excurrentes, quemadmodum priore libro expositum est: alteram verò arteriam ex ipso cordis sinu prouenientẽm, quæ in pulmones non secus ac radicis pars in terram pertinens diffunditur. Quemadmodũ enim ex terra per radices totũ alimentũ attrahit arbor, ita ex pulmone cor aërem per dictas arterias haurit. Hæ duæ ex corde prodeuntes arteriæ, maximæ suarum propaginum vtræque, & veluti in planta, quod extra terram eminet: truncus est, omnium aliorum latissimus: quod in radices diffunditur, omnium & hoc latissimum inferiorum: medium autem amborum stirpis principium est. Pari modo arteria quæ veluti caudex apparet, maxima est omniũ quæ in toto habentur animali: quæ in pulmones inseritur, omnium maxima est quæ itubi existunt: ipsum verò cor, medium ambarum est, & origo facultatum ea gubernantium: viróq; naturæ perito, etiam sine prædictis constat maiora minorũ esse principia, sicuti & fontẽ riuorum in quos dispensatur: quamuis nonnulli eo veniunt absurditatis, vt principio ea quæ post ipsum sunt, maiora existiment, decepti à fluminibus, quæ exigua planè fontium respectu augentur accessione: id quod non semper accidit necessario. Quædam enim ipsorum, dum alia excipiunt flumina, merito augentur: quædam fluuijs varie se diffundentibus imminuuntur. flumen autem nullum ex vno procedens fonte, minus caput obtinet ijs quæ subsequuntur. At si ex multis colligatur fontibus, ratio est nimirum totum vnoquoque ipsorum amplius euadere: ac sine exemplo, si corporis animalium vasa minora maiorum initia statuamus, pugnat secum oratio, quæ cogit fateri in omni corporis particula trium aliorum instrumentorũ, arteriæ, nerui, & venæ esse principium. Quare exempli gratia, calx aut digitus initium est maximæ arteriæ, venæ cauæ, & spinalis medullæ. Hæc enim sunt ceu caudices quidam, alius arteriarum, alius venarum, alius neruorum. Proinde forsitan qui hanc orationem introducit, neque germina arborum, neq; extrema radicum initia stirpis dicere videtur: etsi radicum extrema, initia alimenti arboris dici possint: quemadmodum venæ in ventrẽ pertinentes, & arteriæ quæ in pulmones disperguntur, simpliciter omnia venarũ extrema dicere ipsas absurdissimũ est, quum nullum ipsorũ præter cõprehẽsa sit, neq; alimẽti, neq; virtutis dispẽsantis initiũ. sic enim omnis particula erit initium. At si quædã extremorum, principia dicunt, quædã verò nõ principia, hypothesim statuũt nulla munitã demõstratione. Cur enim magis hæc illorũ putãda sunt principia, veluti quę in cerebro sunt, eorũ quæ in pulmone, atq; horũ quæ in iecore aut liene, ac illorũ quæ in alia quadã particula aut viscere habentur? Ego quum hunc sermonem adolescẽtulus à præceptore Pelope audirẽ, qui cerebrum omniũ vasorũ initiũ ostendere conabatur, neq; statim eius sentẽtiæ accessi, neq; postea repetẽs apud me approbaui. Porrò quę à capite deferri quatuor vena-

tum paria dicuntur, intersérta mihi videntur cōmentarijs qui Hippocrati inscribuntur, & manifestò adornata. nihil enim de his ostendit, etsi pleraq; alia de venis ab Hippocrate tradita sint, quæ omnia in opere de anatome Hippocratis cōscripsi, anatomicis viris in confesso sunt, & à nobis etiam ostenduntur. Quatuor autem illa paria prĕter quòd à nullo anatomicorū dicuntur, neq; indicãtur à quoq̃, sed nonnulli eorum qui ipsa ponunt, credere se Hippocrati pronūciant, quamuis hi ostendere haud possint, ceu de sermone speculatorio rei nō sensibilis disputantes, nonnulli ostensuros se promittunt, ostenderūt autem nunquam. Quòd igitur in alio quodam libro ex ijs qui spurij sunt, manifestò quatuor venarum paria scribantur, non est mirū. Inueniuntur etiam in fine libelli de natura humana: secundi autem eius qui est de victus ratione, cui opusculo anatomen inseruerūt, quæ nulla ratione cum victu cōiuncta est. Multo enim probabilius erat, nō huic libri parti, sed priori ipsam cōnectere. At enim qui hoc fecerit, putabat posse ita latere magis q̃ si fini ascripsisset. Quòd autē neq; priori parti hãc adaptandi rationē habebat, constat omnibus qui librum legerunt. Quærit enim in eo naturam hominis quæ ex elementis, non ex confectione apparet. Cæterum quòd non sit germana neq; Hippocratis, neq; Polybi, cōmemoratarum venarum anatome, etiam ante nos alij demōstrarunt, & nos, si deus cōcesserit aliquando de genuinis Hippocratis commentarijs tractare, pluribus ostendemus quæ sit Hippocratis sententia de venarū principio, quã ex opere de alimento licet capere, item ex secūdo de morbis publice grassantibus. sed hoc in posterū differatur. Quippe quod desij dicere, prius ostẽdere decreui, quòd & in plantis initiū tum generationis, tum dispensationis, maiora corpora minorū existant, & in animantibus consimiliter. Reuertor enim rursus ad Pelopem, qui cerebrū omnium esse neruorum originem concedit. Fatetur igitur & ipse neruos duos ex cerebro prodeuntes, oculorum musculis distribui, ex vno crassóq; processu in exiguas numerosásq; soboles exeuntes. His adhuc magis crassum subsequens par exoritur, sed in plerasq; exiguas propagines secatur, faciei & oris particulis dispensatū, quemadmodū & quod post ipsum. At ne tempus conteram, spinalis medulla propaginem de se mittere ipsi videtur, & esse tanquã caudex quidam numerosæ sobolis neruorū, instar ramorū ex ea procedentium. Hæc itaq; vera sunt, & ijs quæ euidẽter apparent, respōdent. At quòd exigua magnorum sint initia, pugnat sanè etiam cum ijs quæ in neruis conspiciuntur. Semper enim in his maiora minorum sunt principia. At refragatur, vt dictum est, & ijs quæ stirpes repræsentant, & præterea quæ arteriæ, & cor. Impudentia enim omnino est aliud viscus quoddam arteriarum principium statuere. quippe apparẽt arteriæ prius quàm ex animali excindantur, motum perdere manifestò, funiculo interceptæ, nōdum tamen separatæ, forásq; æditæ. At solum cor omnibus in animali particulis exemptum, diutissime naturalem retinet functionem, ceu initium motus tum sibi, tum ijs quæ ab ipso proficiscūtur. Arteriæ autẽ ab eo segregatę aut funibus, aut sectionibus, vnà cū affectu etiã motum perdunt. At si impudens est dicere arterias vtrobiq; auspicari, maximæ arteriarū particulæ minorū fient principia. Latissimę igitur omniū animantis arteriarū existunt, quæ ex corde proficiscuntur crassissimæ, & neruorū principia, quemadmodū in stirpibus crassissimū sanè caudex omnium ramorū, crassissimus verò radicū processus. Nomino autẽ processum, quemadmodū paulo ante indicabã inferiorem partem

stirpis esse initiũ. At mihi videtur etiam Hippocrates inde ad animãtia transferẽs nomen, radicationẽ dixisse, arteriarũ sane cor, venarũ autem iecur. Quemadmodum enim a radicatione stirpium radices quidem infra, truncus autem sursum vergit: ita ex corde, tum quæ in pulmonẽ, tũ quæ in totũ animal dispergitur. ex iocinore autem & quæ in ventrem, & quæ in totũ corpus diffunditur. Radicibus igitur similes sunt venæ quæ ad ventrem pertinẽt, sicut & hoc Hippocrates ipse indicauit hisce verbis. Vt enim arboribus terra, sic animãtibus venter est. quoniã veluti truncus caua vena existit, ex gibbis iocinoris partibus producta, verùm à iecore rectà ad vtrásque animantis partes, superiorẽ & inferiorem excurrẽs. Proinde latissimum ipsius est inferior iecoris portio, minus autem latũ, quod venis intertextum est. Atque si cor venæ cauæ, vt etiã magnę initium est arteriæ, maxima esset, opinor, cõtinua eius portio. At si quis putet cor venis facultatẽ suppeditare, materiã verò iecur (inde enim sanguis prouenit) ideóque latiorẽ esse inferiorem ventriculum superiori, quòd plures particulæ inferiores iecoris existãt, quibus necessarium est omnibus alimentũ suppeditare: hic mihi videtur per ea quæ statuit, concedere quæ non vult. nã ex iecore sanguinem deriuare, quid aliud est, quàm facultatẽ in hoc viscere contineri sanguinis efficacem? Si igitur animantis nutriendi gratia, sanguinis est generatio, in iecore autẽ sanguis gignitur, nutritoriæ facultatis initium hoc viscus, non cõtent. Nempe quòd materiem idoneam alendo toti corpori prospicit, hoc bona ratione initiũ est facultatis & nutritoriæ & vegetatiuæ: quemadmodũ opinor etiã in stirpibus illa pars quam radicationẽ appellamus. Trahit enim ad se per numerosas radices ex terra alimentum, transmittitque elaboratũ prius toti stirpi per truncũ. Si nanq; eiusdẽ facultatis, quẽadmodum & pulsãtnię initium cor statuerimus, ex superfluo iecur natura (quæ nihil frustra operatur) fabricata est. quippe licebat in corde alimentũ sanguinis naturam induere, verùm ceu in magnum opus ministri cuiusdã instar, iecur natura cordi adiunxit, qui alimentũ prius ipsi præpararet, quemadmodum ventriculus iecori. Probabilis quidem sermo est, nõ tamen verus. Siquidem apparet iecur non tãquam minister domino materiam præparare, sed veluti ipse dominus potestatem habens ipsius distribuendi. Porrò euidentia exempla in ipso animantis corpore licet conspicari. Omnia igitur quæ materias alijs præparant, illis easdem integras tuentur, ac neque ex pulmone alia quædã via alibi secta est, præter vnam in cor pertinentem, neque ex ventriculo & intestinis aliò præterquam in iecur, neq; ex plexu reticulari aliò quàm in cerebrum, neque ex vasis semen præparãtibus in aliud quoddã præterquàm testes. Ita verò meatus omnes biliosum humorem cõgregantes, in vnum vas deferũtur, nempe vesicam iecori proximam: inde in omnia interiora illũ mittunt, quemadmodũ renes vrinã in vitam nimirũ vesicã propellũt. Neq; igitur iecur, si vt cordi sanguinẽ prępararet, à natura creatũ est, distribuere ipsum semielaboratũ credetur. neq; enim ministri tale opus, sed ducis & pręfecti, neq; totius materiæ nõ satis elaboratæ affectus. quippe ministri est solũ præparare: materiæ deficientis est nõ distribui. Atqui neq; vt minister iecur, sed vt dominus, neq; vt materiã deficientem, materiã sanguinis distribuere creditũ est. Omnes enim quæ infra septũ transuersum animantis sunt particulæ à iecore, citra controuersiã sanguinẽ obtinẽt, etsi plures dimidia ipsatũ parte existãt, imò quasi & ipsum septũ transuersum & membranã cor integentẽ, vnà cũ alijs mẽbranis

vicinis,tũ quæ thoracem interſepiunt,tum quæ pulmonem ambiunt,alimentum haurire ex caua vena,prius quàm ad cor perueniat,à cõſectione edocti fuerimus, ſciemus plures animalis particulas ex iecore nutriri, & palã,& ſine controuerſia. Oſtendetur enim paulo poſt,& ſuperiorẽ cordis portionẽ totã ex iecore alimentum recipere.ſed indubitatũ iam ſit,inferiorẽ cordis regionẽ ex illo nutriri,imò & ipſius thoracis integras duas partes.atteſtatur orationi etiam inter alia vniuerſa, quæ in anatomis apparent,& primũ,& maximũ,nempe recrementorũ ſanguinis expurgatio.Quia enim abſolutæ humoris generationi,& congruã ſpeciẽ obtinenti,recrementorũ inſtrumẽta purgatoria,natura fabricata eſt,renes, lienẽ, veſicam bilis receptricẽ,nullum licet quartũ aliud alimenti excrementũ ne cogitare quidem,vel materiæ qualiſcunque à calore mutatæ.verũ plurimũ tria numero ſunt, id quod in alijs iam operibus oſtenſum eſt,rurſúſq; oſtẽdetur in præſenti cõmentario,ſermonis proceſſu.Nũc autẽ dictum eſt,vt nihil veri relinquatur.verũ præſentia fidẽ ex illo non requirunt: quippe conſtat renũ & fellis veſicæ functio,ſanguinẽ expurgare.In corde neq; aliud quoddã purgans inſtrumentũ natura fecit, neq; aliũ machinata eſt humorẽ.ſimilis nanq; ſanguis eſt,& qui in dextero cordis ſinu,& qui in omnibus venis per totũ animal continetur,quemadmodũ & qui in arterijs vniuerſis habetur,ei reſpõdet,qui in ſiniſtro ſinu exiſtit.Hic itaq; plerunq; tenuior eſt,& flauior,nõnunq̃ econtrario craſſior & nigrior:ſemper verò calidior ipſe eſt.At qui in dextro ſinu cõtinetur ſanguis eãdẽ ſpeciẽ habet quã omnis alius: & is qui in iecore habetur,tanq̃ nihil ſingulare ac eximiũ in dextro ſinu acquirat. Maxima autẽ fides,iecur nullũ humorẽ in animalis particularũ nutritionẽ cordi præparare,ſed ipſum vniuerſam eius ſpeciẽ abſoluere, quòd vna ſit vena quæ ex iecore aut corde procedat:altera verò non itẽ cõtra enaſcatur ex alia ipſorũ parte,quæ elaboratũ humorẽ in totum corpus deducat,etſi alia quidẽ arteria introducat,alia educat ſpiritũ.Videtur enim natura non eiſdẽ vti vaſis, & ad ſemielaboratas materias,& omnino cõfectas,imò ne eiſdem quidẽ vijs. Neq; enim fieri poteſt,vt ſimul ſemicoctũ alimentũ ex iecore in cor diſpẽſetur,ſimul iam elaboratũ per eandẽ viam deferatur.verũ eſſet omnino alia quidẽ vena quæ ſemicoctũ inueheret,alia quæ exacte elaboratũ educeret. nunc autem inuehit quidẽ aliqua, nulla autẽ euehit, præter eam quæ in pulmonẽ pergit,de qua vberius in libris de vſu particularũ conſiderabimus,cauſam indagãtes cur ex corde,nõ ex caua vena natura in pulmonẽ inſeruit aliam venã,quæ viſcus enutriat. requirit autẽ maxime ſi quis alius ſermo,certe hic nobis propoſitus,id quod in cõſectionibus apparet.Nõ ſolũ enim nulla vena apparet,quę ex corde in inferiores particulas deferẽ, præterq̃ quæ ex iecore ſanguinẽ ſurſum educit, imò neq; in ſuperiorẽ cordis regionẽ vena vlla peruenit,quoniã caua vena à iecore rectà ad iugulũ emergit,atq; huius ramus aliquis,qui cordi inſeritur,nõ ex illo ipſo prouenit.at nota euidentiſſima eſt,quæ in grandi arteria conſpicitur,ſi aliqua velim,ſic ad cauam venã pergere.vna nãq; arteria maxima ex ſiniſtro cordis ſinu procedẽs,manifeſtò in vtraſq; diuaricatur arterias,tũ eam quã ſurſum ad caput,tũ eam quã ad ſpinam deferri videmus.Ita igitur cõueniebat & venã quæ ex dextro ſinu enaſcitur,manifeſtò in vtraſq; partes propagari.Verũ nõ ita apparet,ſed ab ea quę ſurſum tẽdit,ex iecore in cor diſtribui.Quomodo igitur adhuc dextrũ cordis vẽtriculũ venarũ eſſe principiũ,quẽadmodũ ſiniſteriorẽ arteriarũ opinari quis poterit?nam in diſſimi-

libus notis dissimilẽ esse indicationẽ oportet. At si alicui videatur exigua esse processus vasorũ nota, quãuis exigua nõ sit, certe illam, sat scio, non exiguã esse dicet, quòd multa animaliũ dextro cordis sinu careãt, licet existimandũ non sit cauam venam ex hoc procedere ventriculo, quũ in permultis animaliũ generibus iecur quidem existat, & caua vena: sinus autẽ dexter nequaq̃. Quæ igitur sint, & quot animantiũ genera, in quibus dextrum non esse cordis sinũ affirmem, quũ numero ea persequi nequeã, cõmune in ipsis caput inueni, dissectis multis varij generis animalibus. inest autẽ ipsis eximiũ, quod non omnibus cõtingit aquatilibus, puta nõ respirare ex aere, neq; habere pulmonẽ. hoc enim ad secundũ vsq; in omnibus animantiũ generibus obseruaui, dextrum cordis sinũ simul cũ pulmone & perire & generari. Porrò disquisiui lõgo tempore etiam ipsorum causam, ac scripsi quæ mihi visa sunt cõsentanea in opere de vsu particularũ. Culices igitur, & muscas, & lumbricos, & apes, & formicas, neq; dissecui, neq; dissecare aggrederer. Quũ enim in grãdibus animalibus multos dissectorũ errores inueniã, ratio est scilicet in minoribus magis eos aberrasse. Sanè nullũ fuit eorũ quæ ego in hunc vsq; diẽ dissecui, in quo non esset cor, iecur, caua vena, & magna arteria: ac apparet, quẽadmodum arteria ex corde, sic vena ex iocinore perpetuo oriri, etsi neutiquã dextrum cor ventriculũ habeat, eóq; videtur in ramos scissa, vbi septũ transuersum subter cor permeauerit, sicuti in alijs, quũ propter iugulum venerit: in alijs animantibus non paucis est quidẽ dexter ventriculus, verũ nihilominus caua vena in magnos duos ramos diffundi apparet, prius q̃ ad cor peruenerit, atq; hoc propè omnibus volatilibus inest, omnibúsq; serpentibus, atq; pedestriũ non paucis. Quare plurima animãtia cauã venã manifestò ex iecore habẽt exorientẽ: quippe euidẽter apparet vtriusq; propaginis duplũ latũ vas quod ex illo viscere procedit, tanq̃ simul seorsim à caua vena inibi diuaricata. Neq; latior quãdoq; altera propago altera in animali quodam apparet, sed ambæ simul cauæ venæ palã sunt æquales, ferme cũ voce interpretantes hanc venam veluti caudicem quendam esse: ipsas verò ab ea discissa nasci tanquã ramos quosdam, aut etiã surculos. At non solum caua vena ex gibbis iecoris partibus processit, verùm etiã ex cauis altera vena, quã alij portas iecoris appellant, alij portis vicinã. Non enim totam venã portas esse, sed quantũ prima ipsius portio ex iecore emergit, quæ etiã omniũ latissima est. nã ab ipsa vas in ambas partes dispensatur, tũ in cauas iecoris partes omnes, tũ in võtris partes omentum nuncupatũ. Venarũ quæ plurimæ in his omnibus existunt, nulla cordi est cõtinua: quod quũ aliquis veritatis studiosus audiuisset, admirabatur, & sermoni fidẽ non adhibebat, volebátq; id quod dicitur, sibi demõstrari: ac postq̃ vidisset, dãnabat vehementer eos qui cor venarũ esse principiũ pronunciarũt. Quemadmodum si vnam quamlibet in toto animãte venam segregatam adeo inuenerimus, vt neq; ipsi coniũgatur iecori, neq; alicui venarũ ab eo procedentium, non pronunciaremus venæ illius primordiũ esse iecur, ita quoniam nunc non vnam, neq; duas solum, sed innumerabilem quandã multitudinẽ inueniamus nullam cũ corde habere continuitatem, nõ, opinor, dixerimus illarũ venarum cor esse principium. Merito igitur dicta est radicatio venarum esse iecur, arteriarũ cor, arboris in terrã semine proiecto. In omnibus enim his radicatio totius est, nõ primariæ generationis tantũ, sed etiã præsentis dispẽsationis. Quòd autẽ id ipsum quod in anatome apparet, cogit etiã contraria opinãtes, inuitos verũ fateri: hinc poris-

simum condisces. Nullus anatomicorum quũ confectionem venarũ scribere aggrederet, aliud initiũ disciplinę idoneũ potuit facere iecore pretermisso, verũ siue dubitare de principio se dixit, vt Herophilus, siue cognitioné ipsius habere, vt alij multi, & noster Pelops, tamen disciplinã fere omnes de iecore instituerũt. ac maximè mirabile, & incredibile quid Pelopi accidit, qui in vno opere venarũ principiũ cerebrum astruxit, confectionémq; ipsarum scribens, à iecore incepit: in secundo sanè commentario Hippocraticarum introductionum admodum strenuè certans, vt cerebrum non modò neruorum, sed etiam venarum & arteriarum principium ostendat: in tertio autem confectionis venarũ, à iecore auspicatus, quemadmodum & alij propè omnes anatomici esse scribunt. nam ad disciplinam studiose hoc viscus initium factum esse sermoni. Demiror autem ipsos, si citra causam naturalem idoneum ipsum ad disciplinam esse arbitrantur. Ego eterum noui & hoc vnum, inter ea quæ omnibus in confesso sunt, nempe nihil eorum quæ facta sunt, & quæ fiunt, causæ esse expers. Quòd si igitur dubitare se fatentur de omnibus occultis similiter empiricis, neque mihi aduersus eos disputatio quædam erit, vt qui nec initium ipsorum inquirant, neque similiter dissecent. At si rationẽ se habere affirment, ex qua ea quæ sensum subterfugiunt, inueniant: cur non huius ipsius primum quod dicunt, causam inspexerunt, idoneúm ne sit ad disciplinam, à iecore venarum dissectionem in sermone incepisse sine causa, o viri sapientissimi? An quoniã omnino natura superiores partes possidet, & ad disciplinæ initium accommodatius est? Quæ autem sit illius eminentia quam Græci dicunt πλεονεξίαν, inquirere æquum est, non ociose, neque segniter præterire. Porro initiũ inuentionis idipsum puto exhibiturũ, quod ab omnibus confessum est anatomicis, qui affirmant ipsum ad disciplinæ initium esse accommodum. Si enim nullius alterius in hoc ipso rationem nobis poterunt reddere, cur dicant idoneum ad disciplinæ initium existere, neque quod colore rubrum est, neque quod fibris cõprehensum, neque quod in vna ipsarum fellis vas exporrectum est, neq; propter huiusmodi aliud vllum, sed quia omnes ei continuæ venæ existunt. Atqui neque alterius cuiusquam hæc ipsa nota est, præterquam initij. neque enim propter aliud quippiam neruorum confectionis alretum disciplinæ initium facere licet cerebro prætermisso, quàm quia initium horum existat. Hoc enim non concesso, nemo aliam poterit inuenire causam, neque arteriarum dissectionis, q̃ cor. nam initium à natura constitutum, etiam disciplinam à seipso cogit fieri. neq; enim si quis aquę distributionem quę in ciuitatem introducitur, volet exponere, initium narrationis aliũde poterit facere primo ingressu pretermisso, sed necessitas omnis cogit, hunc regionem illam vrbis prefatum, intra quam prius à foris aqua peruenit, ab illa subsequentem totam narrationem exordiri. Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinę. nam secundum rei naturã disciplina instituta, idem habet cum eo quod docetur initium, neque licet rectè volenti exponere vel generationem factorum, vel distributionem eorum quę dispensantur, aliud principium commodius quàm verum adinuenire. Siquidem domus generatio primum cogit meminisse fundamentorum, nauis, carinę: ita etiã si vrbis, aut gentis, aut exercitus gubernationem cogites percensere, necesse erit primi initij in vnoquoq; meminisse. Mirari itaq; ratio est eos qui docere se quidẽ rectè aliunde sumpto initio posse asseuerant: ignorare autem verum venarũ prin-

cipium, & verum rei initium. Sed siue rectè quis docet, à naturę principio exordietur: siue verum principium nouit aliquis disciplinę, non ignorat. Sufficiunt itaq; & hæc ad venarum principij demonstrationem. Iam nihilo minus vt illa quæ dicentur à me, firma sunt indicia eius quòd cor neutiquam sit neque initium sanguinis totum corpus nutrientis opifex, neque instrumentorum ipsius. Ostendam autem vtrunq; seorsim, ac prius quòd non sit animanti sanguinis nutrientis initium. At cur iterum nutrientis adiectum est in oratione? quia ostendebam me non negare in corde generari alium quẽdam sanguinem, alium animãtibus vsum exhibentem, sed quòd nũc est propositum, cum à quo omnia animantis membra nutriuntur, ex iecore, non ex corde proficisci, monstraturum polliceor, ab ijs quæ ex anatome apparent, sermonẽ exorsus, quod maximè pugnat cum Erasistratijs, qui nunc nos dicunt paradoxa & noua astruere. Porrò dictum est quid de Erasistrato videatur, in opere de febribus, nempe quòd membranæ osculis vasorũ adherescant, quibus ad ministerium materiæ introducendæ, & rursus educendę cor vtitur. Has membranas non esse quidã dicere ausi sunt, sed ab Erasistrato effictas, dogmatis constituendi gratia. Veruntamen eatenus omnes medici cognoscũt, vt rudis omnino esse videatur, qui non eas nouerit. Sunt autem in ostiolo cauæ venæ tres spiculorum sulcis structura simillimæ: vnde puto etiam trisulcas nonnulli Erasistratiorum ipsas nuncuparunt. At in arteria venosa (sic nomino eam quæ ex sinistro cordis sinu in pulmonem discinditur) simillimæ quidem specie, numero autem impares. Hoc enim solo corpore duarum membranarum prouẽtus est, aliorum corporum vtrique tres membranæ sunt vniuersę: Græcorum literã ς repræsentantes. Educit autem, vt Erasistratus inquit, exponens conspicuum vtrunq; ostium, sanguinem in pulmones alterum ipsorum, spiritum vero in totum animal alterũ. At mẽbranarũ, vt illi videtur, ad contraria cordi ministeria obeũda, vicissitudine opportuna temporis illas vasis materias introducentibus obnasci foris intrò tẽdentes, hoc est interius ab externis pergẽtes attolli quidẽ a materiarũ introitu, sublabi autem in cordis sinus, aperiundo oras, exhibentes facilem ingressum ijs quæ in ipsum trahuntur. Non enim sua sponte materias ingredi inquit, tanquam in folium quoddam inanimatum, sed ipsum cor eleuatum, tanquam fabrorum folles attrahere distentum eleuatúmque At vasis materias educentibus incũbere has dicebamus, ac cõtrario modo affici. nam ab internis foras tendẽtes, incitati quidẽ ab exeuntibus ora aperire, qua ratione cor materias suppeditabat, in reliquo autem toto claudere omnino oras, neque aliqua emissorum redire cõcedentes. Ita verò & in introducentibus, vbi cor contrahatur, ora claudere, nihil attractorum ab eo rursus recurrere permittentes. Si igitur hęc ita se habent, o viri Erasistratij, alia vasa iã sermone dimittamus: id aũt de quo ambigit, inspiciamus, cauã scilicet venam, quę ex iecore in cor sanguinẽ inuehit, quot habeat obductas mẽbranas, an ab internis foras tendentes, an contrà à foris intro vergẽtes. sed fortè neq; hoc magnum est ad probandum sanguinẽ in iecore prius esse pręparatũ: indè aũt in cor deferri relinquẽdũ inibi residuũ peculiaris speciei vt exactè absoluatur. Quin etiam rationem habet, nullum perfectum magnũq; opus subito posse fieri, neq; ab vno instrumento naturali peculiarẽ ornatũ omnia consequi. Ostendite igitur nobis aliud vas quod ex corde hunc exornatũ sanguinẽ educat, & distribuat per omnia corpora, quẽadmodũ arteria spiritũ. Atqui vniuersæ quatuor sunt

oræ: duæ in vtroque ventriculo: vnum ex pulmone ſpiritum introducens: alterum educens. Ambo hæc in ſiniſtro ventriculo conſiſtũt, reliqua duo in dextro. In pulmonem ſane alterum ſanguinem inuehit: alterum ſpiritum educit, de quo totus ſermo eſt. Quintum vero aliud os nõ reperias in corde, quo ſanguinem ex iecore ad ipſum peruenientem in totum corpus tranſmittet. Ne igitur dicatis ſanguinem & ſpiritum ex corde toti corpori diſtribui, neq; hoc eſſe viſcus vt arteriarum, ſic etiam venarum originem, neque vas alterum poſſitis oſtendere ex corde procedens, neq; ex alio quodam, pręter membranas, quas haud fruſtrà quicquam faciens natura in principaliſſimo viſcere conſtituit, non adeo magnum miniſterium ipſi præſtituras. Ac mihi mirari ſubit omnium maximè Eraſiſtratum, qui libro primo de febribus ſimul pronunciet cor eſſe & arteriarum & venarum principiũ, ſimul aũt dictitet mẽbranas à foris intrò ſpectantes, vaſis materias introducentibus ſupercreuiſſe. neq; enim hoc licet dicere ꝙ ſanguinis qdẽ initiũ iecur ſit, virtutis autẽ venas diſpẽſantis cor. Nã vbi neq; arterijs ex corde virtutẽ per tunicas emitti fatetur, an venis fatebitur? Quod ſi initiũ illã eſſe particulã dicimus, ipſis à ſe procreatis aut virtutẽ aut omnino materiem ſuppeditabit. cor non licet venarum dicere principium, quoniam facultatem ipſis, authore Eraſiſtrato non ſubminiſtrat, neque ipſis arterijs. At materia ſanguinis ex iecore manifeſtò proficiſcitur, non tamen quoniam omnes in cor venę pertinent, initium earũ cor ipſum licet dicere. non enim in id deſinunt, vt prius demonſtratum eſt. Igitur quia in prima conformatione ex corde generatio ipſarum eſt, ideo principium venæ cor habebunt? Sed neque de tali principio erat quæſtio, vt in primo commentario per initia ſtatim definitum eſt, ac Eraſiſtratus præter quòd generationis ipſarum initium non quæſierit, ne demonſtrationem quidem vllam dicere aggreſſus eſt, quomodo ex corde natura fœtum formando, venoſum genus produxerit. Veruntamen nec in neruis tale quęſiuit principium, quemadmodum neque in arterijs, ſed ſolus in animante abſolutè conformato diſpenſationis primordium enunciauit, arteriarum ſanè functionis cor, neruorum caput. Itaque neque venarum aliter diceret initium cor exiſtere. ob quam rem obſcura eſt viri ſententia de venis, vt qui nihil de ſanguinis generatione prodiderit, ſed totam hanc functionem reliquerit inconſideratam, quum ſit multo magis neceſſaria animantibus ea quæ in ventriculo eſt. Viuere ſiquidẽ licet nobis etiam ſi neutiquam venter cibos conterat, quũ offerre ſuccos poſſimus, vt in multis gentibus lac. Mori autem neceſſarium eſt, ſi ſanguinis pereat generatio, quę neque an iecori, neque an venis, neque an cordi concredita ſit, manifeſtò auſus eſt pronunciare, tantum abeſt vt demonſtrationem aliquam ſermoni adiecerit. Verum non modo hanc actionem quę cibos ſecundum qualitatem inalterat, vt verbum de verbo exprimã, percenſere neglexit, ſed etiam nutritionem ſimiliter fieri, exponere aggreſſus, omnium magis quàm alterationis meminit. Quod ſi vero huius meminit, ſtatim puto etiam hoc conſiderauit, quòd omnia quæ ab aliquo alterantur, in alterantium ſpeciem mutentur. Quemadmodũ enim ignis, qui lignum ſibi ipſi aſſimilat, ex ſe ſimul generationem, ſimul alimentum obtinet: ſimili videntur modo etiam ſtirpes & animalia alimentum ſibi aſſimilare: id quod innoteſcit ex ſemicoctis recrementis, quæ ſimilia ſemper corporibus quæ nutriuntur, quorum ſunt excrementa, redduntur. Phyſicus itaq; magis ſermo eſt, & requirit auditores prius exercitatos in naturaliũ

facultatum speculationibus, quas priuatim aliàs sumus persecuti. Dicetur & de ijs hoc opere paulo posterius. In præsentia absoluere cogito totũ de Erasistrati sententia sermonem, quo demonstratum est, ex prima in vtero fœtuum conformatione, non ex corde venas habere originem. Omnes enim secundarum venæ quę vtero conceptum annectunt, propagines sunt vnius venę maximę ex iecore profectæ. Hęc autem veluti truncus aliquis in ramis permultis vasorum ex ipso in secundas procedentium, longissime integra, vnáq; manens, magnum quod in ipso viscere est interuallum permeat: emergens autem iam foras, alterum maximum spatium in duplicem fissa ramum pertransit: atque hoc diffinitum terminis, vno sanè quem nunc dicere desij, quum emergit primum extra cutem: altero quum supergreditur inuolucrum fœtus, quod a mollitie dictum est amnios. nã omnis per hoc transitus venam à iecinore ad vmbilicum contractam comprehendit, in duos ramos diuaricatam. Tertia alia regio duas has accipit venas in secundis, non magis duas permanentes. Finditur enim vtraque multifariam, in complures alias varie secundis dispersas. Rursus ab illis arteriæ quædam, deinde ab illis alię generantur, quemadmodũ surculi à ramis, vsque dum in minima vasa veluti extremas venas stirpis desinant. Peculiarius autem erat vtique, neq; venam è iecore profectam caudici in multos discisso ramos, assimilare, neque extremos fines germinibus, verum has ipsis quidem radicum extremis quæ terræ inseruntur, maximam autem venam vniuerso radicationis initio. Apparent enim fines venarum vtero infixis radicibus, alimentum ex seipso sanguinem, ad iecur tanquam totius stirpis principium sursum efferre. At si nolis iecur initium statuere, cordi quidem neutiquam poteris adhuc principium attribuere, cogeris autem omnia quæ in vterum inseruntur extrema, initium venarum pronunciare. At si hoc fiat, etiam arteriarum originem necesse erit extrema vasorum in vuluam pertinentia statuere, corde prætermisso. Ostende igitur nobis adhuc etiam neruorum principium ex ipsis procedens. Attamen neque est aliquis neruus ex vtero in secundas innascens, neq; in secundis apparet, neque iuxta vmbilicum vel extrinsecus intro procedere, vel ab internis foras excurrere. neque enim erat omnino vsus, neruorum principium eius quod gignitur, vtero esse commissum, quemadmodum arteriarum venarũq; initium. Hæ siquidem materias ex ea quæ vterum fert, requirunt, initium verò neruos non desiderat. Ostensum est etiam in prioribus iam sermonibus, quomodo maxima vasa minorũ sint principia. Proinde & vena ex iecore procedens, omnium quæ secundas perreptant, initium existit, sicuti & arteria quæ ex corde proficiscitur. Etenim hæc quoq; omnibus secundarum propriam facultatem suppeditat, non illę huic. quippe ex semine infantibus prouenit initium facultatũ eos regentium, non ex vtero. Siquidem vbi fune interceperis, aut tuismet digitis vmbilici arterias compresseris, omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu videbis destitutas: cuius contrarium appareret, si motus initium ipsis vterus exhiberet. Videor autem diutius immorari in re manifesta, simul & anatomicis propemodum omnibus confessa. etenim quomodo diuidendũ sit fœminæ in vtero gerentis abdomen, & quomodo infans nudus reddatur, vtero adhuc affixus, non nostrum inuentum est, sed a multis vetustioribus expositũ. Apud hos ipsos in confesso est etiam, quod conceptus virium quæ ipsum gubernent, in seipso habeat principia. quare ab hoc digredi iam cõuenit, inquirendo vtrũ fœtus in se venatũ

habeat initium, an vulua grauidæ. Inſpicere auté quo ex viſcere hæ proceſſerint, prompta eſt inuentio ex ijs quę in conſectionibus apparent. nam in quod omnes ſecundarum venę terminantur, inde procedunt. Atqui manifeſtò hoc apparet omnibus qui oculos habent. vniuerſæ in vnam coëunt venam ex iecore profectã, ſicuti & arteriæ omnes ad magnam ſpinæ arteriam concurrunt. ſed hic ſanè quemadmodum extra fœtum permeat arteria per totum inuolucrum amnium, ita etiã vſque ad ſpinę arteriam duæ permanentes, procedunt. Venæ autem duæ per vmbilicum excurrentes, in vnam venam cocunt, quæ rectà à iocinore duas arterias accedit, neq; ad cor ipſum manifeſtò, neq; ad magnã arteriã defertur. nam vtrobique veſicam circũplexæ in decliue pergunt, vſque dum arterijs inciderint quæ ad crura concepti feruntur. Sed quoniam ex magna lumborum arteria defluxerunt, ideo nonnulli anatomicorum vt illam, has terminari dixerunt. ſi quidem exactè conſideres, vera non dicunt. ſin autem vt dictum eſt, nunc intelligas ea quæ recenſentur, neque exactè eius quod apparet, narrationem tractant, neque multũ adeo aberrant. Mirabile igitur mihi videtur de viris qui arterias omnes, tum ſecundas, tum vmbilicum perreptantes, ex corde proueniſſe dicunt, quum neq; ex illo procedant, neque ex magna per lumbos excurrente, ſed ex ijs quæ ab illa in crura enaſcuntur. Itaque æquum erat arbitror iecur principium ponere & vmbilicum & ſecundas perreptantium venarum omnium, ſicuti & cor arteriarum ſtatuimus. Quę enim vaſa ex ijs quę ab alio nata ſunt prodierunt, idem cum illis initium obtinent. Multo magis ergo iecur venarum initium poni debet, quàm cor arteriarum, quantum ad ea pertinet quæ ex conſectione apparent. quippe euidentiora ei inſunt principij indicia. Ne igitur illud quoque te lateat, cur omnino pulſarent venę, ſi ex corde ducerent originem. Diſputatio autem non amplius mihi cum Eraſiſtrato, aut Eraſiſtratijs eſt, ſed aduerſus eos qui putant, non quia ſpiritu arterię implentur, ideo eleuari ipſas & pulſare, ſed quia eleuantur, pulſántque, ideo repleri. Commune igitur hoc placitum multorum & inſignium virorũ eſt, ſicuti etiam quòd vim ex corde tunicę arteriarũ eleuandi & ſubmittendi ſuſcipiũt. In quo haud noui qua ratione deſciuerint inuicẽ Praxagoras & Philotimus, quum in alijs conſentiant, arbitrentúrque arterias plane ex ſeipſis pulſare. proinde ſi quis carnem ex animali exciſam palpitantem in terram deijciat, euidenter arteriarum motum videbit. Itaq; vellem eatenus aberrare tales viros ab eo quod apparet, vt non poſſint palpitationem a pulſu diſtinguere. Aſſentiendum, ſi quid iudico, eſt & hoc viris, item aſſentiendũ, quòd ſi ſolam excideris arteriam, non moueri, quemadmodum neque ſi tunc interceperis, adhuc cordi connexam. Atqui mirabile, quum quidem extra animal eſt, non ſolum cordis, ſed aliarum omnium particularum ablato conſortio, citra impedimentum ipſum pulſare: quando autem commiſſa eſt omnibus, pulſu deſtitui, fune interceptam. Sed neque extrinſecus admirande Praxagora ſemper palpitat ex corde exciſa. Verum quid in hoc ipſum coarguere contendam? Satis enim eſt oſtendiſſe ſolas arterias & motu & pulſu omnino deſtitutas, quum ex animante fuerint exemptæ. à corde igitur ipſis motus eſt: atque id rectè etiam dixit Eraſiſtratus, non rectè autem motus generationem expoſuit. Etenim ſingulę arteriæ non quaſi vter qui inflatur, à corde ſpiritum exprimente replentur, verum quòd ei commiſſę ſint, & ex illo proceſſerint, eiuſdem cum toto viſcere facultatis euaſerunt compotes. Quòd autem totum

cordis corpus pulsat eleuatum contractúmque ex seipso, ferè iam hoc etiam ex confectionibus cognosces, tunc vbi dextram ipsius partem explicueris. Cæterum cor nudatur thorace non cõsecto, modo cartilago mucronata fuerit excisa, prope quam suspensum est cordis inuolucrum, quod pericardum dicitur. Porro triplex hæc thoracis spatiosa laxitas est in medio pectore, neque diuersa à reliquis duabus. Si igitur & hoc feceris, & rectum, vt dictum est, dextrum thoracem secueris, dextri cordis sinus pulsum euidenter contuebere. Non latebit te etiam vas ei innascens, quæ est propago cauæ venæ, similiter pulsans, siue quòd virtutem ex corde recipiat, vsque dum repleatur, influentem, siue quòd sanguis contrà quàm dextra auricula est feratur, siue alio quodam modo motum hunc caua vena suscipiat, superfluum est in præsentia considerare. Abunde enim ad institutum est, quòd neutiquam sic ipsa pulsat, quemadmodum magna arteria simul cum alijs vniuersis corpus percurrentibus. Quòd igitur neque primæ venarum generationis, neque gubernationis post hæc initium cor sit, manifestò ostensum est. Reliquum est, de quo nonnulli opinati sunt, absurdum sanè admodum, veruntamen nonnullis nobilium medicorum gratũ, interpretari prius, deinde ostendere in quo aberrarint. Aiunt enim, Sicut vię quoddam initium dicitur, ita posse quoddam & venarum esse principium, nihil prohibet, etsi finem ipsum quis nominet, quippe ratione ad aliquid eiusmodi principiũ esse Athenas. sed hoc pacto nõ cor solũ, sed quęlibet alia particula initium simul & finis dici potest vasorum in ipsam decurrentium. Sic igitur & cor cauæ venæ nihilo magis initium quàm finis putaretur: venæ autem ad portas sitæ nequaquam initium aut finis diceretur, dum neq; illa ipsa vena in cor desinit, neq; earum quę ab ea propagantur vlla, quare neq; corporis venę. Hac ratione errant qui nihil viarum quas norunt, quod necesse sit, mentionis faciunt. quippe inutilis huiusmodi quęstio est ijs qui vtilem ipsam esse ponunt. Equidem iecur principium simul & finis vniuersarum venarum erit: aliud autem nullum, neque viscus, neq; pars, quoniam totius corporis venæ nulli alteri particulę ne continuæ quidem existunt. Rursus igitur ex superioribus sermonẽ ad caput repetamus. Si primæ generationis exordium venarum requiris, iecur est. si materię dispensationis, qua vniuersum corpus nutritur, & virtutis, ne sic quidẽ aliud viscus reperias, quod aptius initiũ censeatur. Dico enim & naturalia pręteregressus initia, si tanq̃ disciplinę initium, vel tanq̃ viam, vel quocũq; alio modo cõsiderare voles, omnem principij notionem recipere iecur est idoneũ. Si enim verè & natura venarum est principium, mirũ hoc omni modo, principium ipsarũ inueniri. An igitur iam sermonem hic finiemus, an apponemus ei caput vnũ ex ijs quæ superius distuleramus, quum diceremus nullum in naturalium facultatũ speculationibus exercitatũ, aliud generationis sanguinis viscus, causatius quàm iecur pronunciare? Satius forsan est vltra quòd omnia dicta sunt adijcere, licet quã maximè res proposita ab initio absolutè sit demonstrata, nempe id quod nutrit, alterari in eius substantiam transiens, quod nutritur: id quod nos alibi, & propè pręstantissimi tum medici, tum philosophi demonstrarunt. Porro quòd si humor qui ex ventriculo in iecur distribuitur, sanguis fieri apparet, necessariũ sit mutationem ipsorũ à propria iecoris substãtia effici, id non ita omnes consentiũt, verũ opinantur nonnulli ipsas venarum tunicas sanguinẽ efficere, licet si ipsas inanieris, nihil à mẽbranosa nerueáve substantia differre videas. Quemadmodum igitur

si quis à neruis, aut membranis, aut ossibus, aut cartilaginibus, aut pinguedine, aut summatim ab exangui corpore sanguinem gigni diceret, promptè eum damnaremus: eodem opinor modo, si etiam venarum tunicis ex sua ipsarum natura sanguinis generationem referas. Non enim rubrum illum humorem, sed album & viscosum reddere idoneę sunt, vnde & generatio ipsis est, & incrementũ, & nutritio. Demonstratum verò est de his in priore de semine libro. & sanè si id quod mutatur, in similem speciem ei quod mutat, peruenit, iecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem accõmodatius reperias. Si enim sanguis fuerit incrassatus, exacta iecoris caro efficietur. At naturalium plurimi interpretes multa quũ ignorent, negotium nobis facessunt, quorum alia nonnulla sunt & ea quæ de naturalibus facultatibus opere demonstrauimus. nam ventriculus cibis circundatur, peculiarem ei humorem ex ipsis eliciẽs, donec fruitus & omnino repletus, superfluum totum ad ieiunum intestinum propellat. Inde rursus iecur ad se trahit ipsum, in ventriculo priori tẽpore elaboratum: non per Iouem ventre iecoris causa ipsum inalterante, sed fieri nequit vt quum duo corpora in idem mutuo coeunt, non in se agant, patiantúrque. nam & hoc à nobis in illo commentario ostensum est, & quomodo fortius vincit, & alterum immutat. Sicut igitur ventris reliquum iecori fit idoneum, ita huius rursus ipsius superfluum ijs quæ post iecur habentur omnibus: quum neque iecur ipsum illorum causa alimentum inalteret, sed quo diximodo, quum mutaret, alteraretq;, id accommodatius interea redditur particulis post iecur sitis. siquidẽ vti ipsum per venas ex ventriculo & intestinis alimentũ attraxit, ita quæ post illud constituta sunt, per alias ad se venas alliciunt, deinde rursus alia: atque hoc fieri solet vsque dum in omnem animantis particulam alimentum peruenerit. ac præparat vnumquodque semper, ac præcoquit id, quod sequitur secundum distributionis continuitatem. Sic igitur & iecur succum ex ventriculo distributum, sibi ipsi, hoc est carni, & ipsius substantię (quod à nonnullis medicis parenchyma, tanquam effusio dicitur) assimilat. Singulæ enim instrumentariæ animantis particulæ quum ex alijs simplicioribus constent particulis, omnino peculiari quadam eiusmodi substantia constant, quali non aliud totius animantis corpus. Sanè ventriculi corpus proprium, quale non aliud omnium existit. Similiter & lienis, cerebri, renum, linguę, oculorum, vesicę, & vteri. Proin arteriæ, nerui, & venæ instrumentis inseruntur communis vsus gratia: ita verò nonnullis ipsorum membranæ & ligamenta. Proprium autem cuiusque corporis sine his existit: quare etiã actionẽ eximiam aut alia possident. Siquidem ex communi necesse est scilicet actionem communem quoque esse. non enim potest ex corporis loco, venæ, aut arteriæ, aut nerui actio immutari. verum siue in calce, siue in cerebro arteriam consideraueris, statim ipsius communem omnium arteriarum functionem simul perpendes. Simili ratione nerui, venæ, ossis, cartilaginis, membranę, ligamenti, & pinguedinis. At secundum propriam vniuscuiusque substantiæ speciem propriam necesse functionẽ esse. Quale enim pulmonis corpus substantia est, non reperies aliud, neque quale cerebri, vllum eiusmodi aliud: quẽadmodũ neq; quale cordis corpus substantia existit, nullũ exactè aliud tale reperias. Itẽ renes & lien, vtrunque ipsum, quale non aliud. At ideo actio cuiusq; propria est, propter substantię proprietatem. Iam caro in his multam proprietatem pręter alias carnes obtinet. In oculo autẽ quid etiã dicendum est quòd peculiare

corpus eximiúmq; crystallinus humor sit, nulli aliorũ vel propemodũ simile, quoniam & actionis ipsius proprium nulli respondet. Nihil itaque mirum est iecoris proprium corpus secundũ ipsius naturam actionem acquisiuisse, vt quod rubérrimum sit. Nam sanguis etiam, si solum ab ambiente aere coaguletur, rurnus euadit. * extinguendo quidem ipsius calorem, denigrando autem ex aeris refrigeratione. Non ita etiam in epate accidit, sed ab insita caliditate, quæ exornet id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim vtroque modo sanguis, & si grumus euaserit, & si iecoris caro. Verum in grumum alteratio, via ad corruptionem est: in iecoris autem substantiam, actio naturę. neque est quicquam sanguini similius inuenire, quàm iocinoris speciem. Dictum sanè non recte est ab ijs qui asseuerant sanguinem tepidum in aquam distillatum, primæ & recens compactæ carni similem effici. Sed multo magis natiui coloris commoderatio, exactum ornamentum ei circundat. Si igitur singulæ partes ex succo simillimo sibi substãtia nutriuntur, atq; hunc præparare sibi natura possunt, & alterare & mutare, sanguinis generatio opus iecoris ipsius carnis existit. Hæc autem est, vt ostẽdi, corpus ipsius peculiare. quocircà ab alijs segregatum aliquod viscus sui generis est. Itaque compos est etiam cor huiusmodi coloris, sed non quantum iecur. quippe hoc viscus corde humidius est, eóque rubrius, molliúsque: cor autẽ siccius calidiúsque iecore existit. Ita enim futurum est simul durius, & duplici motu arterijs similiter agitabitur, vt ex huiusmodi motu natiui coloris symmetria conseruetur, vt in opere de pulsuũ vsu ostẽdimus. At durities ipsius, ne facilè afficiatur, exhibet: motibus & continuis & valentissimis nonnunq̃ à natura pręparatis: vnde neque proprius ipsius sanguis talis est qualis iocinoris, sed quanto calidius viscus viscere est, tãto flauior ille: quod proprium sanguinis siccioris existit: sicuti & humidioris, rubrum. porrò dictũ est & à Platone in Timęo de colorum horũ generatione. Seorsim & nos exposuimus demonstrauimúsque omnia verè esse dicta, scribentes de ipsis particulatim in alio commentario. Sed nunc quod nobis erat institutum, finiemus. sanguinis humidi temperamento, rubri autem colore, prima sanè in iecore est generatio: rиui autẽ venæ id toti corpori traducunt, distribuúntque. At sanguinis flaui, tenuis, subtilis, spirituosi, prima sanè in sinistro cordis sinu est origo. verùm talem arterię dispensant, in totúmque corpus deducunt. id quod vberius in commentarijs de naturę facultatibus ostensum est. Quare simul quod in superioribus sermonibus de cordis sanguine iterũ dicere distuleram, in præsentia exposui: simul quòd errauerint, qui cor venarum principium esse pronunciarunt, indicatum est. Si enim sanguinis cuiusdam, statim initium & venarum censuerunt: tanquam non etiam arterię sanguinem subtilissimum, calidissimúmque haberent. Vt igitur arteriarum, sic & spirituosi feruidique sanguinis initium & fons, animantibus cor inest: & ideo irascibilis anima indidem habitare ostenditur. Hac ratione itaq; & Plato cor sanguinis, qui per omnia membra vehementer rapitur, fontem appellabat. Nõ idem enim est, aut fontem sanguinis simpliciter dicere, aut apponere, qui validè circũfertur. Nã ex iecore proficiscẽs sanguis nõ valide circũfertur, qm̃ neq; spirituosus est, neq; omnino venę eũ cõtinẽtes pulsant. At q ex sinistro cordis sinu prouenit, calidior hoc, & spirituosus admodum est, vt cuius vasa pulsent. Vocatur autem à vetustissimis medicis philosophisq; hoc vasorũ genus alteri similiter, vena, ab alijs verò arteria, id quod pulsat: quod pulsus expers est, vena. Porrò quòd veteres sic

Græce ante hoc aliqd desideratur. σβεννύντος μὲν αὐτοῦ τὴν θερμότητα, μελαίνοντος δὲ διὰ τὴν ψύξιν.

nominabant, multi iam qui ante me fuerunt ostendere, necnon ego alio in loco indicaui. Nunc tantillum, quãtum ad præsentia conducit, meminero, arterię quæ cubitum, & præsertim sinistrum excurrit, quum motus ex generatione est citatus, simul & magnus, validúsque, robustam in corde vim animosam innuit, calorem vero in eo vigentem & feruidum, quem nominare furiosum iracundúmque consuetudo est. Itaque Hippocrates appellans venam arteriam hanc, ita scribit in secundo Epidemiorũ libro· Cui vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autem conquiescit, torpidus. Quòd & venæ nomen & pulsus, in vehementi adeo arteriarum motu vt priusquã manus admoueatur, sit homini sensibilis, à veteribus dicebatur, atq; per alios demonstratum est: ac nunc quoq; maximè apparet ex oppositione facta ad verbũ quiescere, siue in quiete esse, quod Gręci ἀτρεμεῖν dicunt, & nomen torpidum, nimirum contrarium insano, vel etiam iracundo: & non irascibile. Quare cuiusmodi obiter præter institutum in expositione nominis venę, non exiguum agitatũ est, innuit Hippocratem ante Platonem irascibilis facultatis initium in corde statuisse. sed huius quoque paulo post meminero. Ad Platonis verba reuertor, quibus arterias nominans venas dicit: cor autem, & venarum & sanguinis qui per omnia membra valide defertur, fontem. Quandoquidem enim nondum pulsans vas, quemadmodum nunc arterię, appellatum erat: solas autem pulmonis quæ à recentioribus asperę nominatę sunt, ita nuncupabant, bona ratione Plato ad distinctionem qualiumnam venarum principiũ cor esse vellet, adiecit etiam fontem sanguinis, qui rapide per omnia membra circunfertur. Ad quod igitur hic sanguis animalis conducat, iterum dicetur. Qui vero ex iecore prouenit, in alimentum omnibus corporis particulis præparatus est: vnde puto etiã Plato de illo disserẽs inqt· Vbi quoddã quasi pręsepe ad totius corporis alimoniam extare volebant. Iam ex eo quod dicit, hanc sanè in iecore animæ speciem, quę esculenta, poculentáque concupiscit, existere, non tamen in corde vllam huiusmodi adhuc appositam esse, innuit ex ventriculo in iecur referri velle alimẽtum: illinc ad cor ire quandã eius portionẽ, ad sanguinis in eo generationem. Verũ quòd non ex ventris regionibus alimentum in cor statim, sed in iecur prius distribuitur, abunde in libris de naturæ facultatibus demonstratum est. Nihil pręterea opus habeo imprę́sentiarum repetere: satius autem est sermoni tãtillum adijcere. Calidum sanè affatim necessario esse viscus irascibile, non autem necessario calidum vehementer appetitorium: sed in stirpibus quidem permultũ irascibili inferius, in animalibus non tanto quidem, sed tamen non paulo: neq; etiam adeo calidum efficeret humorem, nisi id simul eiusmodi fuerit: neq; pulsus expertes haberet venas, si feruentis esset caloris initium. Hæc vtiq; & Hippocrates indicans conscripsit· Venarum iecur radicatio, arteriarũ cor. ex his dispergitur in omnia sanguis, spiritus, calor per hęc trãsit. sanguinẽ sane ex iecore ꝓficisci dicẽs, spiritũ ex corde, calorẽ ex vtrisq;. vnde nihil differt venarũ prĩcipiũ dicas iecur, aut sanguinis, aut appetitorię animę: sed familiarius medico de corporeis ĩstrumẽtis, philosopho de animę facultatib⁹ disciplinã instituere. Alterũ aũt alteri⁹ demõstrati comes est. Itaq; vidẽtur in hũc modũ de ipsis Hippocrates & Plato scripsisse, ille de corporis instrumẽtis lõgiore sermone facto. Quapropter Hippocrates inqt· Radicatio venarũ iecur est. cõsectionẽmq; venarũ hãc describit· Iecoraria in lũbis vsq; ad maiorẽ vertebrã ab inferiori parte etiã vertebris cõmunicat, inde sublimis

per iecur & septum transuersum ad cor, & partim rectà ad clauiculas pergit. inde aliæ in ceruicem: aliæ ad scapulas: aliæ reflexæ inferius circa notam vertebram & latus declinant: ex sinistris vna prope clauiculas: ex dextris ad aliquam huius regionem. Alia paulo inferius deflexa, vnde illa desijt, annectitur costis: vbi autem ad ipsum cor peruenerit, in sinistram deflectit: vbi deflexerit, inferius ad vertebras descendit, vnde inceperat attolli, costis reliquam omnibus impartiens: inde propagines singulis, vna quum sit, exhibens. A corde quidem in locum aliquem pergit, in sinistris magis inhęrens, deinde subter arteriam, donec insumpta fuerit, eátque vnde iecoraria eleuata est: priusquã illuc veniat, iuxta extremas duas costas scinditur, atque altera soboles hinc, altera illinc ad vertebras tendens insumitur. Quæ autem rectà à corde ad clauiculas tendit, supra arteriam habetur, & ab hac, sicuti quæ iuxta lumbos est, subter cor exporrigitur, hinc in iecur emergit: partim ad portas & fibram: partim in aliam eius partem, à paulo inferiore præcordiorum parte. Præcordia autem iecori cohęrent, quę haud facile est separare. Duæ à clauiculis, hæc illinc, illa hinc sub pectus ad pectinem pertingit. quo verò inde pergat, nondum noui. Præcordia iuxta vertebram quæ subter costas est, habentur. quà renes ex arteria prodeunt, isthac comprehenduntur. Arteriæ autem ex his procedunt, hinc & illinc robur assumentes. Hac autem recurrens à corde iecoraria desinit: verum à iecoraria per ipsa præcordia grandes duæ venæ, partim hinc, partim illinc, feruntur sublimes, multifariámque per præcordia diuisę, ipsa amplectuntur circumeúntque. At supra pręcordia hæ magis conspicuæ sunt. Hoc pacto sanè Hippocrates confectionem venarum ex iecore procedentium conscripsit, indicans illinc esse ipsum initium. Exposuimus autem ipsius verba, tum alibi, tum in secundo de Hippocratis anatome. At Plato non de venis, sed de virtute ipsa dispẽsante, quæ à iecore ducit originem, in Timęo differens, hoc modo disputationem persequitur. At eam animę partem quæ cibum potúque & reliqua omnino quibus corpus indiget, concupiscit, media regione inter septum trãsuersum vmbilici terminum collocarũt, vbi quoddam quasi pręsepe ad totius corporis alimoniam extare volebant, ac ibidem illam animę vim, ceu feram agrestem, illigarunt. Hic sanè illam corpus suum alere necessarium est, si quidem mortale genus quãdoque futurũ est. Et paulo progressus, Hãc, inquit, deus rei consulens, speciẽ cõstituit. In hoc sanè viscere tanq̃ distribuentes disputationẽ, hic de instrumentis, ille de virtute ipsa gubernante disseruit. In corde autem similiter ambo tractarũt. Plato sanè in Timęo in eum modum scribens. Cor, & venarum & sanguinis qui per omnes partes vehementer circumfertur, fontem in domicilium munitum cõstituerũt, vt quũ iracundię vehementia ferueret, ratione dehortante si quid inique in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, iussa mináśq; sentiens, fiat morigerum, & obsequatur vndequaque, pręstantissimũq; in ipsis omnibus, principatum gerere sinat. Plato igitur vtrunque sermonem in idem sic miscuit, tũ qui de irascibili anima est, tum qui de corde, & vasis ab eo procedentibus. Hippocrates autem rursus ipse ab huiusmodi dicto abstinet, præsertim in superiori oratione, qua ex pulsu venæ cubiti conijciebat de animi morbus. Iam vero dũ curat prauum corporis colorem & gracilitatem in habitu refrigerato, quippe iracũdiã dicit studiose excitandam, tũm coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorũ,

» quæ dicitur ecchymosis. Interpretari itaq; hæc Plato videtur, vbi inquit, In corde » quum iracundiæ vehementia efferbuerit. At post eum philosophi hanc quoque iracundiæ finitionem statuerunt, dicentes ipsam caloris in corde feruorem esse. » Quinetiam quum de febris generatione Hippocrates differit, Augescit enim, in» quiens, pedes refrigerans, incensa à thorace, in caput emittit veluti flammam, na» tiui caloris initium cor nouit. Verum institutum nõ est in hoc opere, neq; omnia virorum verba colligere, neque interpretari, quum in alijs commẽtarijs priuatim ea sim expositurus: quod autem ab initio dixi, considerare, indicaréque dogmata tantum, in omnibus ne inter se consentiant, an non: tempestiuum iam est hic etiã librum præsentem finire, quum iecur, & venarum, & sanguinis, & appetitoriæ animæ principium esse demonstrauerim. Quoniam vero non solum Hippocrates & Plato sic opinati sunt, sed etiam poëtarum, quorum ceu testimonijs vtitur Chrysippus, non pessimi censuerunt, hoc præterea adijcere sermoni oportet, propter admirabilem ipsius sapientiam, qui recedens subinde à scientificis demonstrationibus, poetis, fabulis & mulieribus ad fidem dogmatum faciendam vtitur, nõ tamen hoc ipsum percipiens, quòd contra se ipsum testantur, & contraria omnes ipsi ponũt, quemadmodum prius indicaui, iracundiam in corde, rationem in cerebro contineri credentes. Quòd autem & appetitoriam in iecore collocant, licebat mihi & hoc pluribus approbare testibus. Ne autem videar affectare, quod fugere adhortor, & tempus rebus inutilibus conterere, Homeri mẽtionem faciam, qui Tityum apud inferos pœnam subeuntem introducit, eo quòd Latonam appellare de stupro aggressus sit.

Necnon & Tityon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondet, simul intima adedens
Rimatur, nihil hic manibus se vindicat ergo:
Nanque Iouis pulchram Latonam pellicem, vbi per
Callichorum ad Pythum transiret, traxit amore.

Non cor aut cerebrum, aut aliquam aliam particulam Tityj propter amatoriam cupiditatem contumeliam inferre ausi, sed iecur tantum arrodi finxit, contumeliæ causa, viscere ipsum puniri inquiens, quemadmodum erat consentaneum. Sic itaque & nunc factitare solent, qui famulos peccantes vlciscuntur: eorum sanè qui fugitiui sunt, crura vrentes, scarificantes, & ferientes: eorum qui furantur, manus, quemadmodum & gulosorum ventrem, & garrientium linguam: summatim illas punientes particulas, quibus prauas obeunt actiones. At si aliam quandã caussam dicere quis eorum qui Chrysippi scripta laudant, possit, cur ita Chrysippus Tityũ puniri effinxerit, libenter audiuero. Quod si non dicunt neque inueniunt, æquũ puto præ Hippocrate & Platone Homerũ laudare, sic opinantem, & testem etiam ipsum citare eorum quæ nos per demonstrationem cognouimus.

FINIS SEXTI LIBRI.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER SEPTIMVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

QVòd in hoc opere prolixior ſim , non mea cauſa accidit, quemadmodum & antea dixi,ſed eorum qui falſis ſermonibus quos de animæ principatu tradiderunt,complures libros repleuerint: quos niſi quis coarguat,ſicuti ego per initia ſtatuerã,neutiq̃ videretur verum valide demõſtraſſe. Sin autem reprehẽdat, omnes deinceps aggreſſus,vt nullũ prætermiſerit,in prolixitatem non neceſſariam totũ opus produceretur. Quoniam igitur primorum iam commẽtariorum diſputationes nonnulli commendare non dubitarunt tanquam veras, quas Chryſippus & alij quidam de animæ principatu propoſuerunt: viſum mihi eſt, familiaribus,quibus potiſſimum gratificans hęc conſcripſi, ſolutiones ipſarũ apponere.Neceſſarium enim quũ ſit,aut prolixũ eſſe in hoc opere,aut videri non demonſtraſſe perfectè quòd animal à tribus principijs gubernetur , malui eligere prolixitatem.Quinetiã finis ipſe rei oſtendet rectè nos elegiſſe,omnes quęſtionũ illarũ ſermones reprehendere . Neq; enim Stoicus adhuc philoſophus,neq; Peripateticus, neq; medicus aliquis ſimiliter audax vt prius dixi,erit.verũ nõnulli etiã manifeſtò ad verũ deſciuerunt ſermonẽ.Medici quidem ex cerebro concedentes ſenſus motúſq; facultatẽ,omnibus in animãte mẽbris influere:philoſophi autem ratiocinatricẽ animã inibi cõſiſtere.Reueriti enim ſunt palã ex anatome reprehẽſi alterã ſumptionũ ꝓpoſitarũ, qua vtẽtes falſo collegerũt,apponẽtes ei quod apud omnes in confeſſo eſt,ſecundũ quod dicũt, vbi neruorũ principiũ,ibi eſſe animæ principatũ:quod & verũ eſt.ſed aſſumptio ex anatome inueniri deſiderãs,emẽtita autẽ ab illis qui ex corde neruos proficiſci putãt,falſam merito totius diſputationis concluſionẽ effecit:& nonnulli qui non veritatẽ, ſed quod ab initio ſtatuerũt, amant,aggreſſi,ſumptionem , quę omnibus prius in cõfeſſo erat, peruertere,ridiculos plane ſe prębuerunt.nam ab ipſa rei qua de eſt quæſtio,peculiari natura vel ſubſtantia , vel quomodocunque appellare voles, demonſtrata eſt fidem habere, dum omnes & ſentiant & dicant animæ principatũ præeſſe & ſenſui & motui arbitrario. Indicatum etiam eſt quomodo idem ſermo initijs quidẽ non inſignibus ſolum ſatis habet,imo necſcientificis ſumptionibus vſus, quod ꝓpriũ eſt methodi demõſtratorię. Verũ non modo diſputationes de principatu animę inſtitutas ab ipſis, coarguẽdo,longiores facti ſumus,ſed & ea quę de affectibus animi Chryſippus prodidit,partim in logicis cõmẽtarijs tribus,partim in medicatorio,ſimul oſtendendo Chryſippum ipſum ſibi diſſentire . Item cõmemini quæ Poſidonius cõſcripſerit,quibus antiquũ ſermonẽ laudat,reprehẽdẽs, quę Chryſippus perperã de animę affectibus,& virtutũ differentia,memorię mandauit.Quemadmodum enim affectus ab anima tolluntur,ſi ſola eſſet vis ratiocinatrix ipſius animæ , quũ nulla neq; appetitoria,neq; iraſcibilis exiſteret: ſic & virtutes pręter prudentiã re-

liquæ omnes. verum si hic quoq; sermone persequatur aliquis, tum de anima, tũ de virtutum differentijs, quatuor libris à Chrysippo explicatis disquirens, tũ quæ alibi enarrauit ille vbi certas esse virtutes ostendit, Aristonis sermonem reprehẽdens, nõ vno aut duobus, sed tribus aut quatuor libris indigeret. Est etenim & hic oratio vna breuis, scientifica, Chrysippum coarguens, qui neque vera profiretur, & superfluo prolixus est. Verum qui neque in methodo demonstratoria eruditi sunt, neque omnino cognoscunt qualis sit, soli verò magnitudini & copiæ librorum Chrysippi animum aduertunt, vera censent omnia existere. Siquidem plurima ipsorum omnino vera sunt, & præsertim in illo libro in quo ostendit certas esse virtutes. At quòd ei qui statuit virtutem esse in anima rationalem, & iudicatoriam nominatam, tollit autẽ appetitoriam & irascibilem, quemadmodũ Chrysippus autumabat, repugnant hæc in præsenti libro cõprehensa, accusauerit quis ipsum merito. Quòd autẽ Aristonis secta verè à pręscriptis subuertatur, nulla eũ accusatione dignum aliquis existimauerit. Putat enim vir ille virtutẽ, vna quũ sit, pluribus nominibus appellari, ratione dispositionis ad aliqd. Igitur Chrysippus multitudinẽ virtutũ & vitiorũ in dispositione ad aliquid tactã ostẽdit, sed in proprijs substãtijs, secundũ qualitates variãtibus, vt veterũ sententia volebat: quod & ipsum ferè peruertens Chrysippus, alijs dictionibus certas esse virtutes percẽsuit: item epichirematis non congruis ei qui vim tantum rationalem animę statuerit, affectibus obnoxiã, patheticen vocãt, sustulerit. Quomodo igitur ego prolixitatis disputationũ author sum, si cogar nũc ostẽdere alterius sectę epichirematis Chrysippũ vtentẽ, Aristonis opinionẽ merito calumniari? Nã qui neq; nouerũt qualis res sit methodus demonstratoria, neq; exercitati sunt in ea, neq; veritatẽ in precio habent, hi iustius prolixitatis disputationũ causam sustinent. Hi enim sunt qui ad omnem semper demonstrationẽ ratiocinantur, & dolos indecentes moliuntur, vt tota oratio imperfecta esse videatur: Quandoquidem & nunc quũ libri iãpridẽ conscripti sint, annisque multis à viris optimis, tũ Peripateticis, tũ Stoicis inuestigati, repentè aliquis Peripateticorũ apparuerit, qui membranas à corde proficiscentes in cerebrũ & meningas sursum tẽdẽtes dictitet, à quibus animalis virtus dispensatur. Atque hęc dicere aggreditur homo, qui neutiq̃ anatomen attigerit. At quia nobis indicatum est etiã superius, cerebrũ neruis facultates transmittere, quasi fons quidã sit ipsum, nõ ex corde, quẽadmodũ nõnulli, per ipsos quos dixerũt neruos, assumens: vt autẽ alij, per arterias carotidas: coacti sumus nos iterum ostendere, neque membranas omnino ex corde ad caput efferri, etsi nõnulli ceruicis membranas ex corde non esse dicant, dũ pręcidunt excidũntq; ipsas animali illęso. nã membranę tegimenta sunt, in quacũque particula fuerint, nullam actionem ac vsum habentes, qualem arterię, nerui, & venę. Quemadmodũ igitur in his prolixitas disputationum in me referẽda non est, sed in eos qui neq; in methodo demonstratoria exercitati sunt, neque veritatẽ amãt: ita & in virtutũ multitudine disputatio quidẽ scientifica, minima. qui autẽ inscitia & cõtentione aggrediũtur aliquid, permulti. Proinde quę oratio sciẽtifica est? nimirũ quę ab ipsa rerũ natura proficiscit, vt in opere de demõstrationibus ostẽsum est. Cõuenit enim auspicari à virtutis notione: diuerti autem inde ad substantiæ inuentionem, inspiciẽdo nũ vna animæ virtutis, an plures sint substantiæ secundũ significatum communissimum, vt in libris de demonstratione tractatum est, vbi nos substantiæ nomen ac-

cipimus, quod est Grecis veluti ὕπαρξις, vt inquiũt, optima absolutissimáq; cuiusq; naturæ perfectio. Verum si huiusmodi quædam res est virtus, vna in singulis erit rebus. Si enim præstantissimum vnum, & perfectio est, in rationali quidem animę parte, scientiam necessariũ esse virtutem: & si vna hęc est sola in animis nostris ratiocinandi facultas, non oportet multas quęrere virtutes. quòd si iracundiam, necessarium erit & illius fieri virtutẽ. Ita verò si & tertia alia præter hæc sit appetitoria, deinceps sanè hæ tres erũt. porro alia ex mutua ipsorũ dispositione quarta efficitur. Itaque disputatio nequaquam prolixa est, quemadmodum neq; alia vlla scientifica: verum prolixè dicere nos cogunt, qui prolixè garriunt: sicuti sane & nunc necessarium est, si non omnino diu, certe mediocriter de animę virtutibus disserere. Nam si, vt prius ostensum est, alia vis ratiocinatrix, alia appetitoria existit, alia irascibilis, vna quędam in singulis ipsis virtus erit. Vocato igitur si libet eam quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiá, aut scientiam, vel quodcunque aliud tibi videbitur: eam quæ in irascibili rursus habetur, virilitatem, vel quodcunque aliud volueris. Non enim mihi nomina curæ sunt: sed quòd vnam ipsam esse necessarium sit, nuncupato si libet virtutem in reliqua appetitoria nascentem, temperantiam: sed nos rursus inspiciamus quomodo Aristoteles & Plato in ea dissenserint, quæ sane discordia haud ita magna est. At quoniam singulæ particulæ totius animæ secundum suam ipsarum dignitatem pulchritudinem obtinent, totam animam merito dixeris iustam. Proinde in partibus ipsius irrationalibus dispositiones quædã sunt & facultates virtutes ipsæ: in rationali aut nõ dispositio solũ aut facultas est, sed etiam scientia, aut virtus. Sola enim hęc animę pars scientiæ compos est, aliæ aũt, facultates sane quasdã & dispositiones meliores peiorésque comparare possunt: scientiæ autem fieri participes nequaquam, ne vel ad rationem vsq;. Verum igitur tam exiguum est: magna autem reprehẽsio subsequentium erratorũ, quantus nec ipsa prolixa sit viro qui naturæ peritus est. Arbitratus igitur Ariston vnam esse animę facultatem qua ratiocinamur, etiam virtutem animę vnam ponebat, scientiam bonorum & malorum. Quum igitur diligere oporteat bona, & vitare mala: hanc scientiam vocat temperantiam: quum autem agere bona, non agere mala oportet, prudentiam: virilitatem autem, quũ alia audaciter aggreditur quis, alia fugit. Quũ autem secundũ dignitatẽ vnicuiq; distribuit, iustitiam: summatim cognoscens quidem anima, non autẽ agens bona & mala, sapientia est, & scientia. At vbi ad actiones vitę peruenit, nomina plura sumit prædicta: prudentia, temperantia, & iustitia, virilitasque. Huiusmodi sane Aristonis opinio est de animę virtutibus. At Chrysippus haud noui quomodo cõtradicere conatur viro, qui communẽ ad ipsum hypothesim exacte tuetur. Pulchre enim omnia quum scimus facimusque nos, vita gubernatur secundum scientiá. At si male & falso tum cognoscamus, tum agamus, secundum ignorantiá, vt ipse Chrysippus vult: & propterea vna virtus fiet scientia, vna etiam similiter malitia nuncupata: atque hæc nonnunquam inscitia, quæ Grecis dicitur ἀνεπιστημοσύνη. Si igitur quis mortem, aut paupertatem, aut morbum, tanq̃ mala veritus sit, quũ oporteret audacẽ esse animo, tãq̃ ob indifferẽtia, inopię quidẽ sciẽtię id attribuũt: ignorétque veritatem, vt Ariston & Chrysippus dixerit, malitiam autem habeat animę, quã vocãt timiditatem, quibus contrariá virtutem ipsi esse affirmãt virilitatẽ, quũ sit sciẽtia eorũ quibus oportet cõfidere, aut nõ cõfidere, hoc est bonorũ

& malorum quæ reuera huiusmodi sunt, non falsa opinione existimata, qualis est sanitas, diuitiæ, morbus, paupertas. horum enim nullum, neque bonum, neq; malum esse pronunciant, sed indifferentia omnia. atque igitur si suaue ratus quis bonum, molestum autem malum, sequens opinionem hanc, hoc deligat, illud fugiat, ad iustitiam pertinet, qua ignoratur boni substantia, ideóque lasciuus est. Siquidem in omnibus functionibus, si euidens bonum deligamus, euidens malum vitemus, habeamúsque natura impetus hos ad vtrúque, philosophia quæ verè bonum malúmq; docet, à peccatis immunes reddit. At Chrysippus haud scio quomodo, idiotarum instar, orationum differentię vocum, non ipsis, quę insunt rebus animũ attendit, diuersum quippiã putãs significari in singulis, his dictionibus deligendum, faciendum, bonum, & cui confidendũ. Est aũt nõ aliud, sed in omnibus idem quod ex dictione, bonũ, significatur id enim solum est, quod aliquis eligat, aut faciat, aut cui fidat, quemadmodum malũ quod neq; eligat, neq; faciat, neq; cui fidat. Vt enim qui dicit nos habere oculos, non aliud quid habere nos dicit, q̃ luminaria, aut lumina, quemadmodũ neq; ablis digressus nominibus, habere nos dicat particulam luminatoriam, aut particulã visoriã, aut instrumentum visoriũ: ita qui dicit habere nos scientiã bonorũ, malorúmque, non diuersum quid dicit ab eo qui pronunciat scientiam eligibilium, & non eligibilium, aut faciendorũ, & non faciendorũ, aut quibus fidendum, & non confidendũ: quippe his dictionibus bonũ malúmq; explicat, etiã authore Chrysippo. siquidẽ bonũ ipsum solũ est eligendum, faciendum, & ci fidendũ. Quare bonorũ scientia, quę in diuersis materijs aut actionibus administrat, nomina plurima sumit, vnũquodq; ratione ad aliquid in materia aut actione subsistẽs. Queadmodũ igit de partibus animę nostrę disputationẽ Plato vno sermone exiguo scientifico cõplexus est, in quarto de republica libro, sic etiã de virtutibus ipsius deinceps breuiter docuit. At in Lachete asscripsit,
"Si quis scientias esse virtutes existimet, non multę erunt vtique, sed & vna bonorũ
"malorumq; cognitio. Nõ igitur neq; Plato, neq; ego prolixitatis author sum, quẽadmodũ neq; Aristõ, sed qui lõgos producit sermones, ex sumptionibus incipiẽtes vel dialecticis solũ, nõ tamẽ scientificis, vel neq; eiusmodi, sed vel rhetoricis, vel sophisticis. Ostendi autẽ hoc in secundo huius operis commentario, indicans sumptionum differentiam, quod non propositę est speculationis. Sic igitur & in libris de virtutũ differẽtia Chrysippus recedere à sciẽtificis, & demõstratorijs sumptionibus i reliquis tribus generibus deprehẽdit, vt in eo quod sint certę virtutes, sciẽtificas magis attingit, quę omnino Aristonis opinionẽ euertũt, nõ tñ proprię hypothesi cõueniũt. Itaq; illorũ causa q ob lõgitudinẽ præsentis operis indignat, alibi separatim de virtutũ differentia rursus sermonẽ instituere decreui. Im pręsentiarũ verò propter studiosos, qui me reliqua pręsentibus adijcere compellunt, ad ea quæ iam dictis proxima sunt, deuerũ. Siquidẽ ostensum est quomodo nati animalis dispensatio à tribus obeatur principijs: vno in capite collocato, cuius opera per se quidẽ imaginatio, memoria, cogitatio, cõsideratióq; : ratione aũt ad aliqd, sensum partibus animalis sensilibus impartiri, motũque his quę mouẽtur, arbitrarium: altero autem in corde consistente, cuius opera per se robur est animi, & firmitas in ijs quęcũq; ratio iusserit & stabilitas: secundum affectũ autẽ, veluti feruor natiui caloris, anima tunc eum qui iniuriã inferre visus est, punire desiderante: ac vocatur huiusmodi iracundia, ratione ad aliquid caloris initium, particularum

in particulis arteriiſque motus pulſatilis. Reliquæ autem virtutis in iocinore collocatæ opera ſunt nutritioni dicata omnia in animante, quorum maxima pars tum nobis tum omnibus ſanguineis animantibus ineſt, ſanguinis generatio. Eiuſdem autem huius virtutis etiam ſuauium fruitio eſt, qua vehementius quàm par eſt mota, intemperantiam libidinémque efficit. Itaque demonſtratio neruorum principium eſſe in capite indicans, ſtatim habet & partem ipſius ſimul indicatam. nam quum duæ ſint orationis ſumptiones: vna, ſecundum eius quod proponitur notionem, vel ſubſtantiam, vel naturam, vel quomodocunque voles nominare: altera quę ex anatome apparet: hac euidenti exactè cognita, ſimul cognoſcitur capitis pars, vnde neruorum eſt principium, non membranæ, quę meninges dicuntur, ſed cerebrũ. Singuli enim nerui prouenientes, ſubſtantia triplices ſunt: mediũ quidem ipſorum per profundum fertur, quod proportione reſpondet arborum medullæ, initium generationis ex cerebro obtinens. Comprehenditur autem circulatim primo tenuis mẽbranę proceſſu, ſecũdo craſſioris. Ac Eraſiſtratus longius exteriorem nerui partem ſolã videns, quæ à craſſiore membrana proficiſcitur, ab illa totum neruum procedere autumabat. Ac plurimi huius libri pleni ſunt, quibus dicat neruos à membrana cerebrum ambiente proficiſci. At quũ ſenex eſſet iã, & vacaret ſolis artis ſpeculationibus, exactiores moliebatur conſectiones. Nouerat etiam veluti medullam neruorum à cerebro profectam. Habent autẽ eius verba hũc in modum. » Speculabamur autem & naturam cerebri: ac erat ſanè cerebrũ » bipartitum, quemadmodum & reliquorum animalium: & ventriculũ iuxta lõgi» tudinem ſitum habebat, qui perforatus erat in vnum iuxta partium commiſſurã. » Ex hac autem tendebat ad dictum ſupercraneum, illícque alter erat minor ven» triculus, obſepta autem membranis vnaquęque pars. nam ſupercraneum inter» ſeptum eſt ipſum per ſe, & cerebrum ſimile eſt inteſtino ieiuno, & vehementer » implicitum. Multo adhuc magis hoc, ſupercraneum, pleriſque amfractibus & di» uerſis conſtructum eſt: vt hinc liceat condiſcere ſpectatorem, quòd ſicuti in reli» quis animalibus, ceruo, lepore, & ſi quod aliud in currendo multum reliqua ani» mantia ſuperat, vtilibus ad hæc bene conſtructis, tum muſculis, tum neruis, ſic » etiã homini, quoniã reliquis animantibus multũ intelligẽdo præcellit, vehemẽter » hoc eſt implicitũ. Erant autem & proceſſus neruorũ omnes à cerebro: ac vt ſum» matim dicam, cerebrum initiũ eſſe apparet eorũ qui in corpore ſunt nerui. nam » ſenſus qui à naribus prouenit, ad hoc reſpondet foramine, itẽ ab auribus veniẽtes. » Ferebãtur etiã ad linguã & ad oculos proceſſus à cerebro. Hic Eraſiſtratus fatetur quod prius ipſi erat incognitum, manifeſtò tũc vidiſſe neruos ſingulos ex cerebro procedentes. Exactè etiã de quatuor ipſius ventriculis ſcripſit, quos ne ipſe quidẽ anno priore viderat. At ſi in viuentibus etiam animantibus experimentũ feciſſet, quod nos non ſemel neque bis, ſed admodũ frequenter fecimus, firmam habuiſſet duræ & craſſæ membranæ cognitionem, cerebri contegendi gratia procreatę, mollis autem & tenuis, etiã huius ipſius gratia: pręterea quomodo omnia cerebri vaſa arteriæ & venę colligantur. Porro quęnam ſpectanda in conſectionibus ad huiuſmodi dogmatũ inuentionẽ, putẽ, vberius in adminiſtrationibus anatomicis explicatur. Meminero etiã nũc ipſorũ quantũ ad præſentia potiſſimũ conducat. Exciſo capitis oſſe viuẽte adhuc animali, & craſſiore mẽbrana denudata, ſi vtrobiq; medio rectitudinis, quã cerebro hęc plexu duplici incũbit, per hamulos ipſam

eleuatã, aut ſolam incideris, aut totam excideris, neque inſenſile, neque immobile animal euadit: quemadmodum neque ſi obtẽgentem ipſius partẽ, totum poſterius cerebrum, aut totum incideris, aut excindas: non tamen etſi cerebrum ab ipſis quomodocũq; excindas, ſic quoq; animans motus aut ſenſus expers redditur, priuſquam ad aliquem ventriculum ipſius ſectio perueniat. Maxime igitur poſterior ventriculus animal offendit, deinde medius: vterq; autem prior minorẽ offenſam perficit, ac magis ſanè in animalibus ætate prouectioribus, minus autẽ in iunioribus. Sectionibus ventriculorum ſimilia contuſiones efficiunt, quas non de induſtria noſtra, ſed etiam nobis admodum cauentibus, videmus nonnunquã fieri in iis qui perforantur, quum oſſa capitis fracta fuerint. Ex his igitur apparẽtibus forſitã aliquis conſiderauerit ſpiritũ in ventriculis cerebri contentum, duorum alterum, ſi quidem anima eſt incorporea, primum ipſius, vt ita dicam, domicilium exiſtere: ſin autem corpus, hunc ipſum ſpiritum animam eſſe. Verum quũ coniunctis ventriculis paulo poſt rurſus ſentiat, moueatúrq; anima, nõ amplius licet dicere, prædicta, hunc eſſe ſpiritum. Præſtat igitur exiſtimare in ipſo corpore cerebri animam habitare, cuiuſcunque tandem ſit ſubſtantiæ, (nondum enim de hoc venit conſideratio) primũ autẽ ipſius organũ, tum ad vniuerſos animantis ſenſus, tum etiam ad motus arbitratios hunc eſſe ſpiritum. Quare & euacuatus vſq; dum rurſus recolligatur, vita non priuat animal, ſed ſenſus motúſq; reddit expers. Atqui ſi is eſſet animæ ſubſtantia, ſimul cum eo vbi euacuatur, animal protinus periret. Merito igitur generatur hic ſpiritus in cerebri ventriculo, ac ideo illuc deſinit arteriatũ venatúmq; copia nõ exigua, ex qua plexus choroides, vt vocãt, efformati ſunt. instrumentum verò, vt dixi, eſt primum ipſum animæ. Præterea magis ſperaueris ſpiritum hunc fieri, vaſis ipſum reſpirantibus, & præſertim arteriis, quum in cerebri ventriculos plexum reticularem ex arteriis in caput venientibus fieri contueris, quando primum ſupergreſſæ caluariam intrò conduntur iuxta cerebri baſim. Ibi enim non exiguam regionem natura veluti thalamum quẽdam reticulari huic plexui præparauit, qui à craſſiore membrana cõtinetur, in quam regionem ab arteriis carotidibus appellatis haud parua quædam portio peruenit, vtrobiq; ſingula vaſa, deinde multifariam propagatæ, non ſimplex efficiunt rete, ſed multa ſibi inuicem ſuperpoſita, eáque commiſſa, connatáque omnia. Ac rurſus in plexũ hunc tãto pari arteriarũ enaſcente, quantum ab initio erat, id quod à carotidibus venit, in cerebrum effertur, tum alias partes multis ipſius ramis implicans, tum illas quæ ventriculorum plexus efficiunt. Itaque arteriarum ſpiritus vitalis eſt, & appellatur: animalis autem in cerebro, non tanquam animæ ſubſtantia ſit, ſed ſi qua organum primarium ipſius in cerebro habitantis, qualiſcunque ſit ſubſtantiæ. Quemadmodum autem vitalis ſpiritus in arteriis & corde generatur, materiam generationis habens ex inſpiratione, & humorum vapore: ita animalis ex vitali elaboratiore habet originem. Conueniebat enim nimirum omniũ maxime hũc accuratam mutationem cõſequi. Si igitur & ſemen & lac, quamuis virtute ab animali ſpiritu abſint, tamen natura exacte ea elaborare deſiderans, fecit vt ea diutius in cõcoctoriis inſtrumentis immorarentur, ac propterea ſemini circumuolutionem, amfractúmque ante teſticulos præparauit, lacti verò longitudinem vaſorum ad mammas tendentium: merito etiam in cerebro ex vitali ſpiritu animalem efficiens, veluti labyrinthum

quendam varium, plexū reticularem prope cerebrū fabricata est. Atq; hoc ipsum structura particularum indicāte docti sumus. Quòd autē animalis spiritus, neq; substātia animæ sit, neq; domicilium ipsius, sed instrumentū primarium, inde, quod ipso per vulnera euacuato, statim veluti mortuū animal redditur: recollecto autē reuiuiscit: ac omnia summatim quæ dicta sunt, dicentúrq;, partim ex particularū structura, partim ex symptomatis superuenientibus ob sectiones aut cōpressiones, inuentionem obtinent. Statim siquidem cerebri meatuū alij per infundibulū χώνης Græci vocant, in palatum descendunt: alij in narium initium desinūt: alij in visorijs neruis apparent. Et aliquis alius in gustu inserit se primę spinalis medullæ origini, qua parte potissimū crassiore membrana vulnerata, totus meatus nudus redditur vnà cum extremo posterioris cerebri sinus: quod maxime Erasistrato ōim posuit, qui putauerit per cerebri membranæ vulnus statim immobile reddi animal. videbar enim in bubus qui prima vertebra quæ vulneratur, simul atq; membrana cerebri diuisa fuerit, immobile protinus animal fieri. Verum nō membranæ affectu, sed quia posterior ventriculus nudatur, id accidit. Constat autem inde quòd in omnibus alijs partibus membrana vulnerata nihil huiusmodi efficiat. Itaq; de tota cerebri natura in alijs operibus tractatur: quæ ex cōsectione apparēt in administrationibus anatomicis. vsus structuræ cuiusq; membri in opere de vsu particularum expositus. Non pauca etiam in commentarijs de Hippocratis anatome tractantur. In præsentiarū ea solum quæ instituta sunt, persequor. eterum neruorum ex cerebro prodeuntium, & membranarū id ambientium per cerebri quidē processum, & sensus omnibus membris, & motus suppeditatur. Quæ autē vtriusq; mēbranæ propago est, eundē neruis vsum præbet, quē cerebro illæ exhibebant. quare si ambo exemeris, nihil leditur particula in quam neruus pertinet: quemadmodū neq; si ipsi exteriores membranas abstuleris. nihil enim ne ob has quidem animal offenditur, in præsenti quidē tempore: processu autem eiusdem postea si ex consortio periculum sequitur, nihil horum est respectu eius quod quæritur. Vtrum igitur quemadmodū in ventriculis cerebri spiritu inanito, totū animal sensus expers euasit, & propterea dicimus eū esse vtilem, tū ad particularū sensus, tū ad motus, ita existimādum est etiā in singulis neruis spiritū esse aliquē: ac vtrū intestinus aliquis & cognatus ipsis esse hic, qui mittiē ab eo qui à principio venit tanq̄ nūcio quodā, an cognatus quidē sit ipsis nullus, sed ex cerebro influit eo tēpore, quo mouere partē volumus, ego sanè nō possum prōpte pronūciare. Proponātur autē ex æquo cōsiderāda, & hęc ambo modo cōmemorata, & præterea tertiū, secūdū qualitatē cōtiguorū inalteratio: quod obscure mihi vidētur significare, qui secūdū virtutē influere quędā sine substantia affirmant. Nā secundū inalterationē in cōtigua corpora qualitatū distributiones, virtutis influxus ab ipsis dicuntur: quēadmodū quum in ambiente aere ex solari splēdore profecta quædā qualitas, in omnē ipsius partē distributio peruenit, ipsa sola substātia in loco permanēte. Ostensum enim hoc nobis est in opere de demōstratione. Non igitur licet in procinctu pronūciare, vtrum sic virtus ex cerebro membris per neruos influit, aut spiritus substantia, vsq; ad sensibiles mobilésque particulas proficiscente, aut aliquousq; neruis incidente, vt vehementer ipsos alteret, deinde sic alteratione vsq; ad membra mobilia distributa. Huiusmodi etiam quippiam in sensu visorio fieri, in libris de demonstratione indicatum est. Quod enim in illis neruis splen-

didus fertur spiritus foramina manifesta habentibus, tũ in superiori initio, tũ quà in oculos inseruntur, in grandium animalium consectionibus est conspicere. Inferiorem itaq; partem, & iuxta oculos sitam plurimi dissectores cognouerũt. Superius autem initium horum neruorum propè omnibus ipsis ignoratũ est, quà priores ventriculi in obliquum distorquentur. Quum enim vterque ipsorum arctum prolixúmq; inferiorem finem habeat, ibi narium meatuum radix habetur. superius autem extremũ quod ad medium pertingit ventriculũ, dilatescens cõuersum quodãmodo inde in obliquũ porrigitur, paulatim ad infernã regionẽ & basim tendens. non tamen ad illam perueniunt, sed paulo post in angustum redacti desinunt cornus instar non admodum cito, sed paulatim auersi. Itaq; ad hoc ventriculorum extremum emergit visoriorum neruorum principium, foramen vix visibile obtinẽs. Spectabis autem ipsum, hæc tria cõsiderans: vnũ, vt magnum sit animal: secundum, vt statim post mortem incidatur: & tertium, vt ambiens aer sit lucidus. Si enim ob hæc sic præparata nudaueris, commode extremo ventriculo ablato, omnia quæ ei incumbũt corpora, sic vt nõ diuellas cõprimásque nerui processum, videbis iuxta initium ipsius foramen. Quòd igitur spiritus aliquis per meatus hos ad oculos defertur, & structura te docet, & præterea quòd vno ipsorum clauso, alterius pupilla dilatescit: aperto autem, statim rursus in naturalem magnitudinem reuertitur. Nam quòd cũ tunica acini speciem referens, à substantia quadam distenditur, dũ repletur interior ipsius regio, necessarium est pupillæ foramẽ dilatescere, & alioquin fieri nequit. Item quòd inanitionis repletionisq; celeritas non humoris cuiusdã influentis, sed solius spiritalis opus est substantiæ, haud negotiosum est cõtueri. Quoniam verò in idem vtriq; meatus perueniunt (etenim & hoc euidenter apparet in consectionibus) verisimile est communem regionẽ, ex vtrisq; meatibus spiritũ recipiẽtem, dũ alter oculus clauditur totum ipsum alteri transmittere. Porrò maximum huius rei testimonium est & quòd suffusorum, quibus sanè si foramen dilatetur, clauso altero oculo virtus adhuc visoria seruetur incolumis: quibus autem si hoc nõ eueniat, omnino perierit, ac propterea etsi probe suffusio curata fuerit, ipsi non vident. Alijs verò quibusdã accidit, vt non videant, vel citra suffusionem. in quibus si alterius palpebra clausa fuerit, pupilla æqualem priori circulum habere videtur, tanquam non amplius spiritalis substantia in oculum perueniente: vnde distenditur repleta intrinsecus tunica, acini specie ragoides dicta. Merito igitur in his visoriorum neruorum meatus obstructi esse, à multis præclaris medicis dicuntur: ac noui quẽdam ita affectum recensuisse nobis, quòd priusquam pateretur, per somnum apertis palpebris lumen copiosum ante oculos videbat, quod deniq; & mihi, & multis alijs inest. Paulatim autem dicebat decreuisse lumen ipsius, vsq; dum nihil omnino appareret amplius, & visorium sensum obscurari similiter, ita vt in totum interiret. Porrò leonibus & pardalis alijsq; animalibus, quibus splẽdidus admodum est oculus, licet tibi noctu spectare, quum pupillam ad nares conuerterint, circulũ splendoris in ipsa apparentem, vt colligas tantum à pupilla interim visorium turbinem increuisse, quantus fuerit iuxta interualli proportionem ipsius circulus. Etenim qui hunc natura maiorem habent, in ijs etiam splẽdoris circulus maior apparet: ijs qui minorem, tanto ad portionem minor, quanto etiam ille. Verum igitur quemadmodum ad oculos spiritus aliquis per neruos visorios peruenit, ita

etiam in alijs omnibus habet, ac quædam via est in singulis inuisibilis propter paruitatem: an hocesse non potest in fibris neruorum tenuissimis. Oportebit enim nos considerare corpus aliquod nerui etiam araneis tenuius meatui orbiculatim circundatũ quapropter ipsum diuelletur celerrime, & meatus obstruetur, quacũq; ferè occasione. ideo sanè arbitror nõ omnibus neruis inesse meatus. Forsan igitur dicet aliquis, si omnino vnus neruus membris inferioribus facultates à principio potest perferre sinus expers, poterũt & omnes. Cur igitur & meatus iuxta spinalis medullæ processum ita sensilis est, vt in visorijs neruis, an ꝙ continuitate virtutum distributio redditur imbecillis, & præsertim quum vel maius, vel durius sit quod recipit, aut vehementiorem alterationem desiderat. Si autem tenuior substantia aliquatenus incidat cum violentia & ictu, augebitur alteratio. Dictum enim est quòd hoc sanè, quod ab omnibus vocatur distributio virtutis, alterationis sit impartitio: qualis etiam in aere ante solarem splendorem accidit. sic vtiq; consentaneum est etiam spiritum qui in oculos proficiscitur, primo illapsu vniri cum ambiente, & simul ipsum in suam ipsius naturam inalterare, non tamen plurimũ extendi: pręsertim autẽ credet hoc aliquis fieri, doctus quomodo cõsentaneũ sit nos videre. Porrò initium etiã huius sermonis tale est, Corpus videns è duobus alterum efficit, aut mittens de se aliquid ad nos, cum illo etiã propriam indicat dinotionem: aut si ipsum nihil mittit, expectat aliquam à nobis ad se venire facultatem sensoriam. Vtrum igitur ipsorum sit verius, hoc potissimum modo iudicabitur. Per pupillæ vulnus videmus: quod si expectasset portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatem corporũ extrinsecus subiectorum ad se proficisci, nõ eius quod videtur, magnitudinem cognouissemus, ceu terminos verbi gratia maximi. Tanta enim imago ab eo oculis nostris incidisset, quãta ipsa est: quod omnino ratione caret. simul & vna temporis occasione ad singulos videntes, etiam si mille fuerint, perueniri, & visorio non licere tantum fluorem quum extenditur accipere, vt toti corpori quod videtur, circunfundatur. Hoc enim simile est Stoicorum fluori toti mari temperato. Relinquitur itaq; adhuc ambientem aerem tale nobis instrumenrum fieri, quo tempore videmus, quale in corpore neruus perpetuò existit. Eiusmodi enim quippiam accidere videtur ambienti nos aeri à spiritu, quum excidit, cuiusmodi etiam à solis splendore. Ille siquidem supernum ipsius extremum attingẽs, in totã se virtutem communicat, & visus per neruos visorios apparens, substantiam habet spiritalẽ. At incidẽs ambienti, & primo incursu alterationẽ efficiens, tradit ei, q̃ longissime continuum est, scilicet ambiens corpus, vt in momẽto temporis alterationem in totum ipsum transmittat. Euidenter enim huiusmodi apparet in solis virtute. nã posito quodam solido corpore, in medio subsequentis aëris statim videmus splendorem perire, ceu in mutatione lucidũ euadentem, non in mutãdo permanentem. Firmum enim esset lumen in se diu, etiam si id quod illuminat, fuerit ablatũ. Ita verò & neruo secto, quantũ sectio à continuitate cerebri separauerit, tatũ is insensilis statim redditur. Apparet itaq; similis aliquis affectus vtrisq; accidere, & neruo, & ambienti aëri, secundum suam naturam similitudinem quandã habentibus, qui ei quod mutat, etiam assimilantur exacte, ceu continuitas: & pati semper desiderant, quemadmodum ambiens nos aer quum illuminatur, manifestò ipsius calor diu permanet, etiam si id quod calefacit, separatum sit: simili-

ter & refrigeratio, dum non amplius est quod refrigerat. Splendor autem statim cum eo quod illuminat, discedit. Apparet etiam in arterijs eadem natura, vti in neruis: & hæ dissectæ, interceptæque funiculo, non pulsant, destitutæ, non vt Erasistratus putat, eo quod à corde mittitur. Nam ostendimus hoc alibi fieri non posse, ostendeturq; etiam nunc in subsequētibus, ne quicquam sermoni desit. Verum quia tunicæ ipsarum continuæ cordis corpori sunt, ab illo influentem vim semper obtinent. Commune igitur omnium est sensus facultatum quę à cerebro originē ducunt, per neruos vsq; ad propria instrumenta differri. Item quòd neruus substantia cerebro respondet, nisi quantum propter patiēdi difficultatem, statim in hoc ipso cōdensatus est, tantū à cerebri natura recessit. Quantum verò cōdensatus obduruit, statim etiā propter idipsum, cōtinuum illius præsidium requirit. nam si talis maneret, quale est cerebrum, non desideraret ab illo auxiliū. Etenim substantiarum proprietates peculiares sibi habent, & facultatum proprietates. Quantum igitur singuli nerui sensorij proprie dicti à cerebri natura recesserunt, tantum etiam ab ipsius facultate. Vocantur autem proprie sensorij nerui qui instrumentis sensorijs immittuntur, molliores alijs qui particulas mouent. Prouide etiam hoc natura fabricata. Quoniam enim sensus nō sine dispositione quadam nerui, motus autem in faciendo solo actionem obtinet, merito sensorius mollior, durior autem motorius neruus factus est. Iam motorij omnes sensus tactus participes sunt, quoniam huius sensibilitas crassiorum est partiū. Econtrario visorius neruus, non solum quoniam sensibili foramine peruius est, excellentiam facultatis indicat, sed etiam mollitie & magnitudine, & quòd immergatur rursus in oculis, cerebróq; per omnia respondeat. Idem verò neruus totus intra cerebrum & oculum consistit: interiorem ipsius partem molliorem habet: externam duriorem: opifice vtrunque machinato, tum vt inter ambulandum tutus esset, tum vt cerebri naturam quatenus licet conseruaret. Merito igitur omnium neruorum, non solum ex cerebro procedentium, sed etiam eorum qui ex spinali medulla exoriuntur, maximus effectus est, visus. quippe eximia conueniebat ipsi pręter alia adesse, tū vt foraminibus per imū pateat, tū vt mollis sit inibi, durus autem extrinsecus, & per ipsum multa ex cerebro spiritalis substantia in oculorū regiones perueniat. Itaq; foramē omnino substantia quadā solida contineri oportebat, quæ nisi crassesceret, neruus non gigneretur. Crassities ipsius duplicē habet speciē: qui mollis intus, extrinsecus durus generatus est. Quòd verò & oculū nō exiguæ cerebri substantiæ participem esse conueniebat, credidens manifestò, vbi ipsum dissecueris. Inuenies enim sub tunicis intus humores orbiculares duplices, alium ita mollem, cuiusmodi est vitrum mediocriter solutum: alium ita durum, cuiusmodi est glacies modice concreta. Nominatur autem à medicis mollior, Hyaloides, durior Crystalloides, à vitri & crystalli similitudine, quibus non solum substantia, sed etiam coloribus respondent. Siquidem exacte purus est, pellucidus, & splendidus. Prius igitur meatum ex cerebro in vtrunque ipsorum descendentem Hyaloides excipit, post ipsum Crystalloides, similis paulatim orbi dilatato. Quapropter meatus ipse vnà cum neruo ambiente exteriorem permeans tunicam, in oculo ambo hæc patitur. quà primum in regionem ipsius excidit, illic sanè spiritus humoribus miscetur, vt substantia ipsorum tota fiat sensibilis. Porrò amplectitur rursus soluta dilatatáq; nerui substantia vitreū humorem

ingrediens, iuxta extremum ipsius maximum Crystalloidis circulum. Quapropter tibi figura videbitur nerui dilatati, similis telæ aranei euasisse, quod etiã corpus hoc tunicam appellant amphiblestroidem. quod si toto eo adempto coneris omnem simul particulam coaceruare, cerebrum tibi apparebit: ac si ostenderis alicui non speculato vnde collectũ sit, dicet partem esse cerebri corpus quod ostenditur, ac fidem non adhibebit, in oculis ipsum contineri. Tanta sanè excellentia structuræ oculus præter alia sensuum instrumenta vsus est: ac mirabile nihil, quãta ipsius pars prima sensilis exactior est & subtilior quàm aliæ, tanto etiam magis quàm illæ cerebri naturæ esse participem. Neq; enim ipsam amplius cerebri substantiam in vllo alio instrumento inuenias, neq; in ventriculis, vt in ipso spiritus animalis copiam permultam. Merito autem dixi, sic constructus est, instrumento vti desiderans aere circumfluo. Fit autem tale ei instrumentum ad propriam sensilium dignotionem, cuiusmodi cerebro neruus est. Quocirca quam habet rationem cerebrum cum neruo, talem oculus habet cum aere. At propriũ visus sensorium, quod & primum ipsius sensorium nominaui, colorum genus est. Illud enim primum & per se, & sola inter alia sentit: quemadmodum gustus humores. At coloratum corpus simul cum eo cognoscit, quemadmodũ gustus, quod humores obtinet. Verum gustus similiter alijs sensibus ad animantis corpus sensile proficisci expectat. Visus per medium aërem ad coloratum extenditur, vnde ipse solus, vnà cum colore eius quod videtur, cognoscit & magnitudinem ipsius, & figuram, quum ne hoc quidem alius sensus possit percipere, nisi per accidens nonnunquam tactus. Itaque disputatio in quinto de demonstratione eatenus producta est. At visu præter alia licet & situm & interuallum pariter corporis colorati dignoscere, quum nullum aliorum sentire queat. Porrò qui aggrediuntur & olfactu & auditu situm corporis quod vaporem emittit, aut ferientis aërem dignoscere, quomodo errent, nõ est huius loci dicere. Quippe fusissime de omnibus quæ ex duobus sensibus apparent, in quinto de demonstratione expositum est, quemadmodum diximus: in quo opere exercitatus aliquis promptius assequetur ea quæ nunc dicuntur. Nam in illis ostensa sunt omnia quæ testentur corpus visibile quocunq; sit loco, videri: id quod euidenter etiam apparet ex ipso sensu. vnde neq; geometrici cũ demonstratione, sed per se tanquã euidens ipsum ponunt, quanquam eius quòd secundum rectas nos videmus lineas, aut quòd visus vbi exacte læui cuipiam & lucenti inciderit, secundũ æqualem reflectatur angulum cui occurrerit, demonstrationes nonnullæ feruntur. Si igitur visus solus ex alijs sensibus percipit sensorium quod ipsum mouet per medium aërem, non ceu baculũ quendam, sed particulam consimilem specie & cognatam ipsi, ac soli hoc ipsi eximium datum est, simul quòd per reflexum videt, merito opus habuit spiritu desuper influente pellucido, qui ambienti aëri incidens, & veluti cõuerberãs ipsum sibi assimilabit. Necessario igitur dicetur, visus instrumentũ esse pellucidũ splendidúmq;: auditus aëreum: olfactus vaporosum: gustus liquidum: tactus terrestre. Neq; enim aliter liceret habere ea, vt quæ alteratione ex similibus requirant. Atq; hoc vtique erat quod Empedocles his versibus voluit significare:

Terram equidem terra, sed aquam spectamus aqua, ignem
Conspicuum igne, sed aera cernimus aere clarum.

Percipimus enim reuerà sensorio magis terrestri, qui est tactus, terrestrem in

ſenſibilibus naturam, lucidiſſimo viſus, lucidam, quemadmodũ & aërio auditus ſenſorio, propriorum aëris affectuum dignotio abſoluitur. Quinetiam humido guſtatus ſenſorio, & natura ſpongioſo, humores à nobis percipiuntur. Reliquum eſt olfactus inſtrumentum, non in narium meatibus, vt multi arbitrantur, ſed in priorum cerebri ventriculorum extremis, in quæ narium meatus emergunt. Si quidem in hac particula vaporoſiſſimos ipſius ſinus eſſe contigit. Porrò ſcriptus eſt, ſi quis cupiat, etiam de hoc liber vnus à nobis, cui titulum indidi, De olfactus inſtrumento. Quintum enim hoc eſt ſenſorium inſtrumentum, quum non ſint quinque elementa, quoniam odorum genus natura medium eſt inter aërem & aquam: quemadmodum & Plato dixit in Timæo, poſt hæc verba· Mutata enim aqua in aërem, vel aëre in aquam, in medio iſtorum odores fiunt vniuerſi. Dicit & de viſus inſtrumento, quod ignis ſit puriſſimi. Quin ipſum ſplẽdorem & lumen nominat, à carbone & flamma variantem. Verba eius hæc ſunt· Poſt hæc ſciendũ eſt multa eſſe ignis genera, flammam videlicet, & quod ab ea eſt accenſum, quod vrit quidem, lumen autem oculis nullum adfert: quódq; extincta flamma, intra illa quæ accenſa fuerant, remanet. Ex his itaq; tribus generibus, quod non vrit quidem, vt ipſe dicit, lumen autem oculis exhibet, in viſus inſtrumento plurimum eſt. Quinetiam hoc rurſus in eodem libro Timæo indicauit, ad hunc modum· Sed ex inſtrumentis faciei primum luciferos exporrexerunt oculorum orbes, hac cauſa ipſos illigantes. Ignis qui non vrit quidem, ſed illuminando ſuauiter, diem inuehit mundo, participes oculorum orbes fecerunt. Intimum ſiquidem noſtri corporis ignem, huius ignis germanum ſyncerúmq; per oculos emanare voluerunt, in quibus lenis congeſtúſq; vbique ignis ſit huiuſmodi, ſed per eorũ duntaxat ſolidiorem anguſtámque medietatem· ignis purior euolet, craſſior verò cohibeatur. Quale igitur ſit viſus inſtrumẽtũ, in hiſce indicauit: quomodo autẽ videamus, deinceps prædictis coniungens ſequẽntia, ait· Quum itaq; diurnũ lumen viſus fluori radióque ſe obijcit, tunc ea duo inter ſe ſimilia cõpacta, quò oculorum acies diriguntur, ibi in vnius iam domeſtici corporis coeunt ſpeciem: vbicunque videlicet tam intimi quàm externi luminis fit cõcurſus. Totum igitur hoc propter ſimilitudinem ſimili affectui obnoxium, quum quid aliud tangit, vel ipſum ab alio tangitur, motum huiuſmodi ad corpus omne, perq; id ad animam vſque diffundens, ſenſum efficit, qui viſus vocatur. Hæc ſanè Platonis verba ſplendidũ viſus inſtrumentum eſſe dicunt, ſenſúmq; fieri per ipſum ſplendoris affectuum, quemadmodum & aëris affectuum per auditum. Nam ſimile cum ſimili in affectuum cõmunionem peruenit. At quoniã tota huiuſmodi dictio duo ſignificat, qualem & Empedocles fecit, inquiens·

Terram equidem terra, ſed aquam ſpectamus aqua ipſa.

Vnum ſanè, quoniam per inſtrumentum hoc: alterum, quia per virtutem talem, quod ſanè per inſtrumentum, verum eſſe concedendum eſt: quod ceu per virtutem, non item. Etenim primũ ſenſorium quodcunq; fuerit, commune omnium eſt particulatum ſenſuũ, ſicut & hoc Plato quũ in alijs quibuſdam, tum in Theæteto docet, illa libri parte vbi inquit· Graue enim eſſet o puer, ſi multi in nobis ſenſus, quemadmodũ ligneis equis inſiderent, & omnia hæc in vnam, ſiue ideam, ſiue animam, ſiue quocunq; modo vocare libet, tenderent, quà per iſta tanquam inſtrumenta quæcũq; ſenſibus ſubiacẽt, ſentiamus. Hæc copioſius deinceps Pla-

to astruens, ita scribit: Dic igitur ea per quæ sentis, calida & sicca, lenia atq; dulcia nónne corporis instrumenta singula ponis, an alterius cuiuspiam? Nullius alterius. An etiam voles fateri, quæ per aliam facultatem sentis, per alia eadem non posse sentire? veluti quæ per auditum, eadem per visum: vel quæ per visum, eadem per auditum? Quid ni hoc velim? Si quid ergo de vtrisque cogitas, non vtique per aliud instrumentum, neq; etiam per aliud de ambobus id sentis. Non certè. De voce & colore primum quidem id cogitas, quòd vtraque sunt. Vtique. Item quòd alterutrum ab alterutro diuersum est, & sibimet idem. Et hoc sanè. Quid igitur? & quòd ambo sunt, vtrunque verò vnum? Id quoque. Igitur siue dissimilia, siue similia inter se sint, potes inspicere ac iudicare? Forte. Hæc itaque omnia, per quod potissimum de ipsis existimas, non per auditum, non per visum, commune de illis quicquam accipi potest. Præterea & hoc indicium eius est, de quo dicimus. Si enim de vtroque licet considerare, falsá ne sint, an non, vtique posses dicere, quo considerares, id neque visum, neq; auditum apparere, sed aliud quippiam. Cur non linguæ vis id efficiat? Probe dicis. Illa verò potẽtia, per quod tibi ostendit quod singulis est commune, quódque super singula quo esse, & non esse nominas, & quæ modo de ipsis percunctabamur, omnibus certa assignabis instrumenta, per quæ id quod sentit, in nobis singula sentiat. Itaque in his Plato, quemadmodum in subsequentibus, alijsque nonnullis dialogis, de communi nos facultate edocuit, quæ ex cerebro per neruos in singula sensoria peruetiens, alterationes quæ in ipsis sunt persentiscit. Nã si possibile esset proprijs ipsius affectionibus diuersum quippiam simul inalterare præter instrumentum lucem repræsentans, aut affectibus vaporum, diuersum quiddam à vaporifero, aut affectibus aeris, aliud quiddam prçter quod aëris imaginem refert, aut humorum, diuersum aliquod ab eo quod gustat, plenúmq; humoribus est, non facta essent sensoriorũ instrumenta. At nunc non sic habet. etenim in corporibus resistentibus, quæcunque propria erant suæ differentiæ, omni particulæ neruorum participi licet sentire, eo quòd ne pati quidem tota à terrestris corporis obiectu idonea est. Erat autem ipsorum obiectuum primus, secundum acutiem & hebetudinem: secundus, caliditatis & frigiditatis: ex accidenti verò reliqui, magnitudo, figura, motus, & numerus: qui etiam cum ratiocinatione & memoria, non solum sensu fieri demonstrati sunt, tum tactus, tum visus, in opere de demonstratione, in quo primum exercitatum esse desidero eum qui exacte assequi ea quæ nunc dicuntur, cupiat: quemadmodum & tactilis sensus instrumenta sensoria renixu, ita gustatorij sensus instrumenta per humiditatẽ & humores in cognitionem veniunt. Et si inarefacta vehementer nõnunquam lingua fuerit, humorum dignotio corrumpitur, dum id quod affectum est, nequeat decernere quid acidum, quid amarum, aut acre, quid austerum, aut acerbum, aut in totum astringens: quemadmodum neque quid dulce, quid salsum existat. At narium meatibus obstructis, sensus odorum aboletur: quemadmodum & vocum, si aures obstructæ sint, propria alteratione in vtrunque instrumentum non perueniente. nempe in vaporificum ex odoribus, (vapor enim horũ substantia est) in aërium verò ex vocibus, quoniam & horum aër est substantia. Eiusmodi obstructionibus respõdet & oculorum affectus. vocatur autem suffusio, in qua obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica ab acino dicta ragoidi habetur, vt proprium visus instrumentum

non amplius cum aëre qui totum extrinsecus oculum ambit, coniungatur. Hoc idem in illa oratione Plato significauit, vbi inquit: Corporeum autem, spectabilem, ipsum absolutum euasisse. separatum autem ab igne nihil vnquam videri potest, neq; sine solido quicquam tangi. Solidum verò absq; terra nihil: ideo in operis huius exordio deus ignem primo, terrámque creauit. Ex igne enim & terra mundi corpus factum inquit, vt spectari contrectariq; possit. Igitur etiam animátium corpora, quod quidem tangi potest, terrestre est: quod videri, igneum. quæ alterari etiam potuerint sine sensu, si non cõmunicarentur eis nerui, horum substãtiæ communis alterationem percipito. Non igitur sensus est alteratio, vt nonnulli inquiunt, verũ alterationis dignotio. Haud tamẽ sufficit leuem aut asperũ in corpore fieri motum ad voluptatis aut laboris generationem, sed vtriq; id genus motui sensum accidere conuenit. At si etiã dispositionem ipsam voles nominare dolorem, aut laborẽ, nihil interest. Id enim solũ meminisse te velim, dispositionem in qua corpora naturæ modum excedentia habentur, & sensum ipsius inuicẽ differre, quoniã nonnulli, quemadmodũ Hippocrates aliquando sensum solũ, laborem vocat, vbi scribit: Qui aliqua parte corporis laborantes plerunq; laborẽ non sentiunt, his animus ægrotat. Nam læsos quacunq; parte tam vehementer, vt nisi desiperent, dolerent, nominaui laborantes. Quum itaq; dicit, dolor fit & propter calorem & frigiditatem, item propter maius, & propter minus: & in perfrigeratis corpore, propter calorem sanè: in excalefactis autem, propter frigus: ac ijs qui natura contabescunt, dolores oboriuntur: ne putes ipsum alterationem quandam exiguam indicare, sed vehementis alterationis sensum: qui inquam sensus non potest fieri, nisi corpus affectum in statum præter naturam transeat. At exigua corporum immutatio sensum quidem efficit, qui efficientis virtutem discernat, quum sensibile scilicet id quod alteratur, existat: dolorem verò nondum exhibet. Patiuntur autem singula prompte exiguas mutationes ex finitimis genere: exempli gratia, visus instrumentum quoniam coloribus discernendis idoneum ipsum esse conueniebat, splendidum creatum est, quòd sola huiusmodi corpora à coloribus alterari soleant: quemadmodũ indicat etiam aër ambiens, qui quũ maxime purus est, tunc a coloribus alteratur. Itaque videre licet, quum in aere eiusmodi aliquis sub arbore decumbat, arboris colorem ipsam ambientem, & parietis colorem subinde aër splendidus vbi contigisset, suscepit, in aliúdq; corpus transtulit, præsertim vbi color sit ceruleus aut flauus, aut quocunq; alio modo floridus. Quinetiam vt à solis splendore solo tactu totus aër statim ei assimilatur, ita à colore protinus mutatur. Hæc igitur etiam rectissime ab Aristotele dicta sunt, tum de subita eorum quæ sic alterantur, mutatione, vt pericliretur esse temporis expers: & circa hanc etiam, quia aër splendidus à coloribus alterari consueuit, vsque ad visus instrumentum alterationem transmittens: non tamen quomodo situm, aut magnitudinem, aut interuallum cuiusq; sensibilis cognoscamus, Aristoteles exposuit. Verum ratiocinantes de placito, multi quoq; ipsius sectatores deliri redduntur, mentientes, quum neq; odorum, neq; vocum loci demonstrentur vnde veniant, vt in opere de demonstratione ostensum est. Insuper quòd per specula, aliáq; lucida corpora interim nos ipsi spectamur, interim alij quidem ex obliquo, aut retro, quemadmodũ alijs omnibus, excepto Platone, sic etiam Aristoteli repugnat, quũ solus color iuxta reflexum ab ijs quæ videntur, ad nostrum

visum perueniat, forma autem aut magnitudo non item. etenim formam quum efficiat figurarum partium varietas, neque cogitare licet aliquem fieri ab ipsis specularijs obiectum, neque si etiam fiat, sine flexu ad nos reflexum peruenire. Probabiliora nanque sunt quantum ad hoc pertinet, Epicuri idola. magnitudinem vero minus adhuc licet pupillæ insidere, etsi hoc omnium aliorum opiniones deijciens, tanquam aliquid parum percenseat. de interuallo sanè & situ aggrediuntur sophisticari: magnitudo autem quomodo dignosci debeat, prætereunt, etsi manifeste opiniones peruertat. Nemo siquidem potest magnitudinem rerum appetibilium sentire, nisi id quod videtur, contempletur, in quocunque existat loco, etsi de reflexu quem à sensibilibus ad nos Aristoteles venire dicit, ratione videtur mihi considerasse absurditatem, nusquam ea vti ausus, verum attrahens, ceu improbabile semper. Quippe quomodo iris fiat, & qua ratione alia vel circa solem vel lunam creentur vmbræ tum quæ præcedunt, tum quæ contra solem occurrunt, quæ Anthelij, & quæ Prothelij dicuntur: item quæ per specula videntur, enumerans, ad reflexum visus omnia refert, nihil differre inquiens, vel si visum reflecti putes, vel alterationes aeris nos ambientis, ab ijs quæ videntur, proficiscentes: similiter omnino hac in re Asclepiadi sophisticatus, qui attractionis nomine in vicem lationis vtitur. nam improbabilitatem lationis subueritus, transpositione appellationis fiduciam sibi asciuit. Sic igitur & Aristoteles quum manifestò sciuisset, particularium improbabiles dicere visorias causas, si suam ipsius opinionem tuetur, ad alienam peruenit, nihil interesse pronuncians quomodocunque interpreteris, etsi optimo iure ad ipsum possis dicere, si nihil refert, hoc, vel illo pacto dicere: cur relicta vera, tuáque opinione, aliena vteris falsa? Nam contra te sophisma dirigetur, quum nullam causam habeas, cur citra rationem dogmata transmutauens, vt suspicionem potius quàm fidem astruxeris. Atqui si, quòd probabilius tibi dicere sit, ideo dicas alienis te vti dogmatis, interrogabitur rursus ipsius probabilitatis causa. Si enim falsa opinio vniuersas particulares causas probabiliores vera obtinet, omnibus ipsius problematum libris fides derogabitur. Quapropter per medium aërem videre nos euidens est, & omnibus in confesso. At quæstio ob hoc oboritur, vtrum ceu per viam quandam mediam ab his quæ videntur, aliquid ad nos peruenit: an huiusmodi instrumentum aer est nobis ad visibilium dignotionem, cuiusmodi neruus dignoscendis tactibus. Putant igitur plerique etiam per neruum alterationem ab ijs quæ accidunt, distribui ad animæ principatum: non considerantes nos ad dignotionem ipsorum ducere, tanquam doloris sensus in particula quæ diuiditur, vel cõtunditur, vel vritur, haud inesset, nisi etiam sensus facultas in ipsis consisteret. Habet autem secus quam illi opinantur. nam neruus ipse cerebri pars est, veluti surculus aut germen arboris. & pars in quam alia inseritur, virtutem ipsius in sese excipiens totam, discernit ea quæ ipsum contingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circumfluo accidit. nam illuminatus à sole, tale iam est nobis visus instrumentum, qualis ex cerebro proficiscens spiritus. At prius quàm illuminatus fuerit, iuxta alterationem quæ à spiritu in ipsum ex iactu absoluitur, simile affectu instrumentum non efficitur. Ne igitur per ambientem aërem tanquam baculum videre nos Stoici dictitent. Nam eiusmodi dignotio corporum est, secundum ratiocinationem resistentium. Præterea non constricti, coagu-

latique sensoria qualitas corporis sensus nobis est, neque duritiei, neque mollitiei, sed coloris, magnitudinis, & situs, ex quibus nullum baculus potest dignoscere. Multo igitur melius, vt in erratis Epicurus pronunciauit, quàm Stoici. Illi siquidem nullum visibile vsque ad vim visoriam reducunt, Epicurus autem reducendum protulit, eóque multo præstantior Aristoteles, qui non imaginẽ corpoream, sed qualitatem per aeris ambientis alterationem à visibilibus adusq; visum deducit. Etenim verius est omnino ambientem aërem sensorium omnino efficere, etsi carnem manifestò sensibilẽ fieri conspiciar, ex facultate quæ ab initio in ipsam perueniebat. Quid autẽ negotij est solis splendorẽ sensoriũ statuere, qualis maxime spiritus in oculis manifestò conspicitur, qui ex cerebro descendit, quum lucidus sit? At si de animæ substantia pronunciare oportet, alterutrum necessario dicetur, aut hanc esse veluti lucidum & aërium corpus affirmandũ: in quam sententiam vel inuiti ex consequio Stoici & Aristoteles perueniunt: aut ipsam incorpoream esse substantiam, primúmque ipsius vehiculum hoc corpus, cuius intercessu cum reliquis corporibus communionem suscipit. Hoc itaque ipsum per totum cerebrum exporrectum esse dicemus: communione verò ipsius, spiritũ qui in visu ipsorum habetur, lucidũ euadere. Proin de Aristotelis & Stoicorum opinione dicere paululum differam, sensum verò sensilium corporum ex alteratione & dignotione fieri, ea quę dixi, declarant. Alteratur itaq; sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis fit ex vna facultate omnium sensoriorum cõmuni, quæ ab initio influit. Porro initium ipsorum siue communem sensum, siue principes sensorium nuncupare voles, nihil intererit: atque hoc prior disputatio indicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motum obtinent, descendentibus alijs neruis in sensuum instrumenta, vt sensilia dignoscantur: alijs mouentibus ea quæ moueri desiderant, veluti oculos, linguam, & aures. Quinetiam hæ plurimis animantibus mouentur, musculis qui in capite sunt, eos comprehendentibus, per quos omnis motus arbitrarius animalibus administratur. Quæ omnia testimonia sunt conuenienter dici, cerebrum esse principium partim totius animantium sensus, partim motus arbitrarij. At si non propter hæc, cuiusnam alterius causa factum est? aut cur membranas meningas dictas externus ei natura circundedit, si nullis quidem animæ origo est, frustra autem cerebrum creatum est? Item cur singuli ipsius ventriculi læsi periculum acutissimum inferunt? cur rursus ab eo omnes nerui prodierunt, & spinalis medulla, quæ quòd cerebri substantiæ soboles sit & propago, euidenter in consectionibus apparet, vt ne coci quidem ignorent? Qualem verò facultatem obtineat, facile disces, si prius ad cõsectionem digrediens, neruos ab eo prodeuntes, numero sexaginta cõspicias. Condisces autem vniuscuiusq; vsum, structura ipsorum vnà cum affectibus, qui ob sectiones accidunt, indicante. Siquidem structura persimilis est ijs quæ à cerebro nascuntur, dum veluti interior pars cuiusq; nerui, quæ græce dicitur ἐντεριώνη, ab ipsa spinali procedit, membranæ autem orbiculatim ipsam comprehendunt. Habet enim & spinalis medulla similiter cerebro membranas eiusdem vsus gratia: quas si etiam ademeris, singulorum procedentium neruorum nulla pars offenditur, in quam neruus insinuatur, attestante & hoc euidentia, quòd scilicet membranæ tegmina sint & cerebri, & spinalis medullæ: sensus autem & motus vis, in ijs quæ ab ipsis comprehenduntur, existat.

Quũ igitur nerui partem medullarem dissecueris, statim membrũ in quod neruus peruenit, sensus, motúsque omnino expers apparet. Quòd autem & spinalis medulla ipsa à cerebro facultatum habeat originem, liquet ex eo, quòd dissecta ipsa quacunque in parte, quæ regio supra sectionem habetur, sana conseruatur: quæ inferius est, sensum statim amittit & motum, dum omnes musculi qui ab ipsa neruos mutuantur, insensiles immobiléſque fiunt. Erasistratus igitur etsi non antea, certe in senectute verum neruorum principium considerauit. At Aristoteles perpetuo ignorans, merito vsum cerebri nescit explicare. Porrò quæ sint illius dicta, & quomodo coarguantur, discere tibi licet perlecto octauo operis nostri de vsu particularum commentario: quemadmodum etiam quòd horum omnium dogmatum quæ percensui, Hippocrates princeps existit, tum in alijs quibusdam, tum in commentarijs de confectione Hippocratis ostensum est. Quare etiam nunc verba ipsius, quemadmodum Platonis, non asscripsi, ne bis de eisdem dicam. Platonis autem, quoniam in alio nullo opere mentionem feci, merito impræsentiarum apposui.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER OCTAVVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

DE Hippocratis & Platonis placitis tractare instituens, primum sanè docui, maxime necessarium esse tum medicinæ, tum philosophiæ, siue plures sint facultates quæ hominem gubernant, siue vna, firmiter adinuenire. Deinde ad quæstionem ipsarum conuersus, lege demonstratoria notionem omnibus confessam animi principatus esse diximus, id quod præest sensui motuique arbitrario, quem Græci nullo discrimine κατὰ προαίρεσιν, aut καθ' ὁρμὴν vocant. Cõstat autem quòd alij motus sunt dum extendimus contrahimúsq; crura, imus & currimus, stamus & sedemus, aliáque id genus agimus. Alij motus sunt, qui in corde & arterijs non nostro arbitrio perficiuntur: sicuti & tertium motuum genus, quod in alimenti dispensatione versatur. Verum à motibus arbitrarijs exorsi, in quibus etiam proprie dictus animæ principatus est, vnam orationem ostendimus solam ab eius quod quæritur substantia, scientifice propositam esse, his propositionibus cõsistentem, Vbi neruorum principium, ibi etiam animæ principatus. Hæc sanè orationis principalissima propositio, omnibus & medicis & philosophis confessa est. Hæc autem veluti assumptio illius vera sanè est, Principium neruorum in cerebro: falsa autem, Initium neruorum in corde est: quum scribere sanè hanc propositionem, aut etiam dicere anatomæ imperitis aliquis possit, non tamen ostendere. Omnes siquidem in animantibus particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro in ipsas descendentium: illæ per mediam spinæ medullam. Primi igitur prolixitatis authores extiterunt, qui contra euidentia, falsa attulere, non Hippocrates, aut Erasistratus, aut Eudemus, aut Herophilus, aut Marinus, qui post veteres anatomicam speculationem interea temporis neglectam recuperarunt. Nam si quod ex anatome apparet, dixissent, non vtique prolixi essemus, eo quod quæritur, per demonstrationem vnam inuenro. Longioribus itaque verbis statim in primo libro opus habuimus. nam propter eos, qui, quæ neutiquam sciebant, tanquam exacte scientes, scribere aggressi sunt, coacti sumus & neruorum & arteriarum consectionem summatim in eo percensere. At in secundo libro, ex orationibus quæ de animæ principatu propositæ erant, probabilissimas ostendimus, non secundum rationem demonstratoriam ab ipsis compositas, sed alias propinquas ipsis quas dialecticas Aristoteles vocare consueuit: alias autem longius ab his recedentes, quas diuidimus in rhetoricas & sophisticas. Feci autem hoc, tum rei ipsius subiectæ gratia, tum propter familiares, qui alternatim vicissimque orationum habere differentias cupiunt, quum hæc exercitatio ad multa vtilis, in vna quadam re proposita futura sit. Quoniam verò & huiusmodi orationem Chrysippus scripsit, Vbi animi affectus, ibi etiam principatus: affectus autem animi in corde: ibi

igitur & principatus, ostēdebā id quod proponitur, ipsum in principalissima sum ptione adducere. Nam quū Plato dixisset in capite vim rationalē existere, in corde irascibilem, in iecore appetitoriam, conueniebat ipsum prius reprehendere, quæ Plato tuū ipsius dogma astruens, percensuit, nō simpliciter eloquutū suam ipsius enūciationē fide digniorē censere iis quę à Platone prolata sunt. Porrò ostēdi etiā quod ne aggressus quidem sit Chrysippus in suis cōmentarijs Platonis verbis refragari. Itaq; omnes qui nondū philosophiam attigerūt, geometræ, arithmetici, calculatores, astronomi, architectones, præterea musici, gnomici, hoc est qui solariorū discriminatis vmbris horas vetito pernotāt, rhetorici, grāmatici, summatim si quis in arte logica exercitatus sit, firmā fidem habuerint aliorū sanè libros de animæ principatu conscriptos, reprehensionē mereri: Hippocratis autem & Platonis esse veraces. At quia Chrysippi libri de affectibus proditi, item eius sectatores affirmāt, vt in illis ostēdit vir, in rationali animæ parte esse affectus, iracūdiā, metum, dolorē, aliósq; eius generis: coactus sum ostendere non solum falsa multa in libris de affectibus Chrysippū dixisse, sed etiā sibi repugnantia: ac in hoc apposui duobus prioribus libris alios tres, indicās statim in his, quòd & Posidonius Stoicorum scientissimus, quoniā in geometria se exercuerit, à Chrysippóq; desciuit, & in opere de affectibus ostendit, à tribus corpus nostrū facultatibus, appetitoria, irascibili, & ratiocinatrice gubernari. Cuius opinionis & Cleanthē esse Posidonius indicat. Quin etiā sermonē de virtutibus ob hæc principia rectè finiri pronunciat, atq; idipsum magno opere seorsim ei cōscripto mōstrat: quare non ego disputationis prolixę author sum, verū qui temere Chrysippi scripta laudāt, tū de animæ principatu, tū de affectibus: quæ omnia statuerā ego irreprehēsa præterire. Deos autē omnes testes inuoco, q̄ sermones impudētius criminari me pudeat, ipsum, prestare existimās, vt vulgus ipsos ignoret, ne offendatur cōspiciēs viros philosophos, ea quæ nunq̄ viderunt, tanq̄ vidētes scribere. minus enim pudet etiā ipsum vulgus, vbi in mendacio deprehenditur. Pudor autē est, illos viros qui in philosophia consenuerint, ignorare, vnā solam hanc orationē de animæ principatu, lege demonstratoria esse propositā, in qua vera quidē assumptio est, nēpe cerebrū neruorū esse originē. falsa autē, cor. Quare nō solū in quinq; libris nō erat necessariū sermonem de animæ principatu tradere, imò ne per vnū quidem totū, ad eos qui didicerūt qualis res sit demōstratio scientifica: quæ sanè, vt ego arbitror, philosophis magis cōuenit, q̄ geometris, arithmeticis, logisticis, astronomis, & architectonibus, nō tamē exercitatis ipsis, quēadmodū illis. Propterea igitur Euclides in theoremate primo in libro apparētiū paucis versibus ostēdit terrā mūdi esse mediā, & signi centriq; rationē habere illius collatione: quā qui sic didicerūt, conclusioni demōstrationis fidē adhibent, quemadmodū etiā bis duo esse quatuor. Porrò nōnulli philosophi talia de magnitudine & terræ situ nugātur, ceu reuereātur nonnulla de tota structura dicere. Quoniā enim qui semper iubēt nihil vel facere vel dicere, tales in ipso opere temerarij apparēt. At dictorū superius artificū de arte sua certātiū, nullus quidē seipsum sapiētē, quēadmodū illi, existimat: demōstrationibus autē conuenienter vtuntur, nusq̄ repugnātes, neq; dissentiētes inuicem, neq; de incognitis impudēter pronūciantes, quomodo aliquē haud pudebit de toto philosophiæ studio. Sic itaq; vera oratio breuis est vt ego tibi ostendā paucis syllabis finiētē, quæ talis est: Vbi neruorū initiū, ibi animę principatus. Initiū verò

neruorũ in cerebro, ibi ergo principatus. Vna quidẽ hæc oratio nouẽ & triginta syllabis cõstat, quod est duobus versibus hexametris cũ dimidio: altera verò quinq; in totũ versibus. Vbi affectus animæ euidẽtius corporis particulas mouent, inibi pars animæ patilis est. Atqui cor apparet magnã motus immutationẽ obtinere in iracũdia & metu: inibi igitur patilis animę pars existit. At si has duas orationes cõposueris, nõ plures hexametris octo, cõpositus ex ipsis numerus erit. Qui igitur authores sunt, ꝙ quinq; de his libri scripti sint, quæ octo versibus heroicis demonstrationẽ habebant scientificã, haud nos nimirũ, sed ij qui linearibus vti demõstrationibus philosophi nolũt, quarũ dixi ipsos pudere. Nõnulli verò authores sunt, cur sextus liber in ipsis de tertio principio cõscriptus sit, quod sanè lõgiorẽ disputationẽ requirit, nõ tamen vt vnus totus impleatur liber: neutiq̃ exercitati lineares demonstrationes audire, quoniã & hæc consideratio paucis capitibus demõstratur. Quippe ostensum est in stirpibus crassissimas partes ex principio ipsarum procedere, & quũ duo primordia neruorũ arteriarũq; prius sint indicata, hęc veluti caudices ratione principiorũ esse: illa respõdere proportione ramis, intelligẽdo caudices generatos. Hęc sanè vna sumptio manifestis demõstrationibus indicata est: secũda præter hãc, vegetatiuæ in nobis facultatis, quã cõmunẽ cũ stirpibus habemus, venas esse instrumẽta, dũ exiles venæ in ventrẽ & intestina, quemadmodũ in terram arborũ radices descendunt, omnes quidem ab vna vena iuxta portas iecoris sita procedũt. Rursus ex iecore maxima vena prodit, quã cõmunẽ nũcupãt, cuius veluti rami quidã scindũtur venæ alię, per totũ corpus discurrẽtes. Ex quibus cõcludebatur venarũ principiũ esse iecur. Quod rursus sequebatur, etiã cõmunis cũ stirpibus facultatis principiũ esse hoc viscus, quã sanè facultatẽ Plato appetitoriã nominat. Hæc demonstratio vna est eius, ꝙ iecur origo sit virtutis appetitoriæ, & venarũ: altera sumitur ex eo, quòd nulla alia particula in animãte reperiatur, cui omnes venæ sint cõnatę. Quippe ex gibba iocinoris parte procedẽtẽ venã cauã nonnulli ex dextro cordis sinu prodijsse affirmãt. Si igitur ab illa similiter ramis totius corporis venæ propagãtur, esset vtiq; omniũ ipsarũ principiũ cor. Verũ quæ ex caua iecotis regione proficiscũtur, radicũ modo in ventrẽ, ieiunum intestinũ, tenue, cæcũ, colum, lõganonem dictũ, lienem & omentũ veniunt, non ab hac oriũtur, sed est altera vena omnium harũ origo iuxta portas iocinoris sita. Quomodo igitur adhuc venarũ principium dextri cordis sinus erit, quũ neque cõmemoratæ venæ, neq; prætet ipsas in caua iecoris parte sitæ cordi cõmitantur: iecur autẽ his omnibus venis cõmissum sit, & illis quæ in totũ corpus excurrunt, per illã quæ ex gibba ipsius parte procedit, quam pleriq; medicorũ propter magnitudinem, cauam nominãt: Hippocrares autẽ, & qui huius scripta profitentur, iecorariam à viscere nuncupãt, vnde ipsa prodijt. Quapropter secunda iam de iocinore demõstratio habeatur, nempe quòd vniuersarũ venarũ sit principium, eóq; etiam virtutis nutritoriæ. Alia porrò ex superfluo tertia huiusmodi esto, Si dexterum cordis sinum cauæ venæ principium statuamus, aduersabitur ei quod apparet, & quod in piscium consectionibus inuenitur. Quippe nullius ipsorum cor dextrum habet ventriculum, quoniam neque pulmo illis animantibus inest. Cur autem generetur, simúlque pereat cum pulmone cordis dexter sinus, ostensum à me est in opere de vsu particularum. Ex superfluo, vt dixi, non parua dogmati fides est etiam ex sermone qui nunc expositus est. Porrò accedit

alia adhuc quæpiam huic similis, dum rectitudinem cauæ venæ nos inspicimus. Nã tota ipsius dextra pars, à gibba iecoris regione vsq; ad iugulũ linea vna recta inflexilẽ eam seruare videtur: ex sinistris autem processium in dextrum cordis sinum fieri: quam venam aliqui putant truncũ seu caudicem, vt ita dicam, esse totius corporis venarum. quod si verum esset, omnino scinderetur & ipsa post exortum, magnæ arteriæ similiter, quam sine controuersia omnium in toto animante arteriarum principiũ videre licet, quà primum ex corde oritur, duplici propagine discindi, vt partiũ ipsius altera sursum, altera deorsum in corpore educatur. Quare etiam si caua vena ex corde prodijsset, omnino hæc quoq; similiter arteriç bifariam scissa, altera parte ad iugulum emergeret, altera ad iecur deferretur. Quod quum non appareat, clarũ est neq; ex corde ipsam originem ducere. Hæ quatuor demonstrationes sunt in sexto propositi operis libro abunde satis explicatæ, ijs qui norunt quid tandem sit demonstratio. Dicta sunt & alia quædã in libro ad fidem dogmatis approbandam, quæ tamen scientificam demonstrationẽ non habent, quemadmodũ primç duæ orationes. Quintetiã controuersia quædã ad aliorum opiniones declarata est. quare quantũ ad me attinet, paucissimis iam id quod institui, demonstratũ est. Ac prolixitatis verborũ non in nos qui reprehendamus, quas vitiosas illi prodiderunt orationes, sed in ipsarum authores culpa reijcienda est. Quũ itaq; tres libri logici de affectibus à Chrysippo sint traditi, contradicere etsi possim ijs quæ aduersus ipsum protuli, prolixitatẽ reprehendens id facere nõ sustinui, sicuti nec quæ de virtutum differentia quatuor in libris prodidit, super quibus cũ & Posidonius criminatur. Verũ de his quoq; vbi indicassem ijs qui scientificas demonstrationes possunt audire, cũ otio rursus ostẽsurus hoc agere distuli. quæ sibi etiam ipse, & veritati eorũ quç euidenter apparent, refragans, conscripsit. Illud itaq; opus per se elaboratũ est: cæterum quũ pleriq; amicorũ reliquias Hippocratis & Platonis dogmatũ habere desiderent, illuc me conuertã, à naturalibus elementis exorsus. Nominatur itaq; elementũ, quodcunq; minima sit pars illius rei, cuius fuerit elementũ. Nam ex appellatione ad aliquid vox elementũ, capitur: quemadmodũ & partis. nã & elementũ, alicuius elemẽtũ est, & pars, alicuius pars est. Sicut igitur linguç nostræ, qua vtimur differẽtes inuicẽ, quatuor & viginti sunt elementa, eodẽ modo omnium generabiliũ corruptibiliũmq; corporũ minimæ particulæ terra est, & aer, & aqua, & ignis. Minimũ autem dicitur, quod non amplius sectionem permittit. etenim secundũ magnitudinem sectio, eiusmodi nullum obtinet. Sola autem speciei diuisio quandoq; consistit, veluti in voce, quum aliqua composita talis existat: Musa mihi memora rancorẽ immitis Achillis. Tota quidem hæc est. partes autẽ, musa, & mihi, & memora, & rancorẽ, & immitis, & Achillis. Singula hæc rursus in syllabas secantur, & syllabæ iterũ singulæ diuisionẽ in elementa recipiunt. Itaq; primæ syllabæ, mu, compositæ ex duobus elementis, neutrum ipsorum in alias sui voces minores diuidi potest. Ideo vocem, mu, minimam & indiuisibilem esse dicimus, vt etiã Dionem vocare mos est philosophis substantiã indiuiduam, sic orationẽ breuissimã Plato dixit, compositã ex nomine & verbo, orationẽ scilicet recte breuissimã. Singula enim quæ secundũ speciẽ & dicũtur & intelliguntur, quũ non amplius sectione in plures species cõcedunt, eiusmodi nominibus appellamus, minima, insectilia, elementa: de cuius nomine totũ habes librũ in medicinaliũ nominũ opere cõscriptũ. At de sectione corporũ

secundũ magnitudinẽ geometrici viri ostenderũt, ceu illa nunquam consistere possit, verũ semper id quod secatur, minorem quàm prius, magnitudinẽ habeat. quũ autẽ sola secũdum speciem sectio relinquatur, in confesso est rursus de ea quæ in vnoquoq; rerum genere habetur, indiuiduam quandam speciem esse talem, quale est in naturalibus corporibus elementum terra, aqua, aer, & ignis, Horum vero demõstrationes non opus habeo huc ascribere, quum aliàs commentarium de elementis ex Hippocratis sententia ediderim, qui clarius manifestiúsque sanè est expositus, quemadmodum & alij complures, qui non solum eius rationem habet qui librum ipsum legendum capit, sed quasi indoctiores quoq; illo sint eundem perlecturi. Quum autem multis eius sit copia, non amplius visum mihi est scribere alium, eo quòd paucę quædam in eo disputationes sint, quę longius tractari desiderent, ex quibus maximè & hęc ipsa nunc comprehensa de elementi notione, plurimũ quidem vno in libro elaborata vt dixi, in præsentia autem summatim exposita sunt: ea quę magis vtique declarata fuissent in libro de elementis secundũ Hippocratẽ, si ipsis cõprehẽsionibus elementũ opus habuisset. Porro quũ liber de natura hominis ab Hippocrate sit cõscriptus, adiectus autem ei exiguus libellus de victus ratione, & quædam venarum confectio interposita, quam author videtur mihi adiecisse opusculo de natura hominis, & de victus ratione, noster de elementis secundum Hippocratẽ liber expositio est eius qui de natura humana proditus est. At expositionem non ita habet descriptam, vt consuerunt qui interpretationes persequuntur, in singulis dictionibus facilitate, sed de eorum duntaxat quę dogma complectuntur, vnà cum proprijs demõstrationibus. quas si voles discere, ad illũ librũ te conferas. Ego autẽ non consueui subinde eadẽ diuersis in cõmentarijs scribere: sed hic solius Platonis verba subijciam, in quibus secutus est Hippocratẽ, corpora nostra inquiens ex terra, igne, aére & aqua constare. Quod ipsum quum in alijs quoque libris tradiderit, in præsentia sufficiet verba ex Timęo exponere, quæ in eum modum sonant. Nam quum quatuor illa sint, ex quibus compactum est corpus, terra, ignis, aqua, aer, horum pręter naturam excessus defectúsque, & ex loco proprio in alienum translatio, tum ignis, tum aliorum, quãdoquidem plura vno sunt, singula id quod sibi conueniens non est, assumunt, ac omnia eiusmodi seditiones & morbos exhibent. In hac oratione Plato palam indicauit non solũ ex terra, aqua, aëre, & igne corpora nostra esse procreata, verum etiã quia propter hæc mensura quidem inuicem temperata secundum naturam habemus, quod idem est ac si dicas, sani sumus. Si autem aliquod deficiat, aut redundet, aut in aliũ locum transgrediatur, ægrotamus. Quod igitur excessus defectúsque bonam temperiem corrumpit, in qua primorum corporum sanitas consistit, omnibus cõspicuum est: item quòd translatio, si consideremus quomodo simulatque thoracis & asperę arterię instrumentis, sanguis, aut alius quidam humor coincidit, inculpata ipsorũ sanitas aboletur. Ad hęc in ventre, intestinis, venis, & carnibus, aerea substantia coaceruata: sed & ipse Plato per ea quę prędictę orationi cõtinua sunt, docebit te id, hunc in modum scribens. Quando enim præter naturam vnumquodque fit, aut transfertur, calescunt vtique quæ antè frigebant, arida madent, grauescũt leuia, & cætera omnia similiter permutantur. Solũmodo vero dicimus idem aliquid sibimet secundum idem, atque similiter, & debita proportione seruata, accedens vel decedens, permittet se idẽ sibiipsi sospes integrúmque manere.

Quòd igitur ex terra, igne, aëre, & aqua corpora nostra constant, item quòd ob horum defectum aut redundantiam aut transmutationem morbi oboriuntur, manifestò indicauit. Videbitur autem in eo quòd elementa ipsa vocat, ab Hippocrate dissentire, etsi neq; ille nominauerit ea elementa, solũ vero, quòd his coeuntibus, contemperatisque, physica creantur corpora. atque vltra hæc procedere Hippocrates quidem ne vnam sanè necessitatem esse dicit, actiuam, nõ speculatoriam artem persequens. Plato autem tanquam philosophiam speculatoriã laudatissimam esse censeat, non contentus fuit solis quę apparent in elementis, facultatibus, sed etiam causam generationis ipsorum inquirit: speculationẽ medico inutilem. Cur enim humectet aqua, vrat ignis, aut cur fluat quidem aqua, sursum autem ignis feratur: atem cur stabilissima grauissimáque elementorum sit terra, ad morborum curationes nihil conducit. Solum enim sufficit sanitatem seruaturo, curaturoq; morbos, scire, propter bonã temperiem calidi, frigidi, sicci, & humidi, sanitatem animantibus consistere: ob malas autem horum intemperiẽs morbos oboriri. Porro inquirere an ignis ex particulis figura pyramidis cõpositus sit, siue alia quædam causa existat, propter quam secat, & proxima corpora diuidit, speculatoriæ philosophiæ opus est, quam Plato persequens, ignis sanè particulas pyramidis speciem referre scribit, terrę cubicam. Figuram autẽ octonorum sessuum, quæ Græce ὀκτάεδρον dicitur, aëris peculiarem esse censet: quemadmodũ eam quæ viginti bases obtinet, aquæ. Num igitur rectè, an secus de his Plato opinatus sit, non ad disputationem nobis nũc institutã pertinet. Cur enim non nominet elementa terram, aquam, aërẽ, & ignem, rationem dare nos quęrebamus, vt expositum est, non an falso singulas quas dixit figuras ipsis tribuerit. Cæterum sermonis processu eadem hæc rursus diuidit secundum sensum in materiam & figuram: ac quoniam figura composita est, pyramidis sanè ex quatuor æquilateribus triangulis: cubi sex bases siue sessus obtinens, quadrangulis sex: octo bases continens figura, octo triangulis ęquilateribus: quemadmodum & viginti bases habens, viginti triangulis. iterum inspicit ordinem planorum solidas figuras circunscribentium, ac ait ęquilaterem triangulum ex triangulis rectangulis duobus procreari, quadrangulũ ex quatuor. Quoniam vero non vlterius procedere poterat, tãq; in minimis his consistit, atque propter hoc ipsum elementa nuncupat, alterum ęquilateris trianguli, alterum quadranguli. Sed ascribam tibi etiam verba ipsius, primum quidem quæ de pyramide in hunc modũ ad verbũ dicta sunt. Erit vtiq; prima species & minima constituta: elementum vero ipsius quod latus oblõgius breuiori latere duplo maius habet. Secũda ad hęc quę in figura viginti basibus cõposita habetur, ipsáq; eisdẽ nominibus ita appellatur. Tertiũ ex elemẽtis bis sexaginta copulatis, & angulis solidis duodecim, quorũ quilibet quinq; planis triãgulis ęquilateribus cõtinetur, habẽs viginti bases triangulas æquilateres, nascitur. Nũc igitur trianguli qui constituũt planos circunscribentes solidas figuras, elemẽta vocata sunt. Progressus etiam ipse, quæ circunscribuntur corpora à prædictis planis angulis, elementa nominat, his verbis. Igitur esto secundum rectam probabilémq; rationem, pyramidis species solida ignis elementum, & semẽ: sensibilisq; hic ignis cumulata paruorum corporum coaceruatio censeatur: quæ figuram pyramidis omnia habent. Illa igitur singula ignis elementum esse affirmãt, quemadmodũ si etiam tritici acerui elementum vnumquodque triticum aliquis esse diceret, Ea-

dem ratione & vocis elementa generare primas syllabas, deinde ex ipsis gigni nomen, verbum, præpositionem, articulum, & coniunctionem. Quæ rursus Chrysippus appellat orationis elemẽta. Hæc itaq; tibi, etsi non fuerit necessitas, retuli, ne aliquis contentiosus sermoni nostro insultet, dissentire pronũcians in dogmate de elementis Platonem ab Hippocrate, quum ne appellauerit quidẽ Hippocrates elementa terram, aquam, aerem & ignem. verum ex ipsis nos constare aiebat, non amplius inquirens propter quam causam singula ipsorum propriam habeãt virtutem, quam euidenter in ipsis esse conspicimus. Plato autem & hoc disquisiuit, prçterquã quòd omnia corpora, quç corruptelç generationiq; subiecta sunt, ex quatuor illis conflata esse admittat. Quinetiã quomodo ex elementis corpora nostra consistunt, ita ambo affirmant, non scilicet terra aqua conspersa, deinde in sole calefacta, animalia procreari pronunciantes, sed ex plurium mutationum intercessu. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & fructus ex ipsis & semina. Alimentum vero hçc omnia, ouibus, suibus, capris, bubus, alijsque animantibus, quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos aut radices comedunt, hominibus eadem hçc animantia alimenta sunt: atque hinc ipsis generantur sanguis, pituita, & bilis vtraque. Plurimus quidem sanguis, quare etiam solus in venis apparet: modicum vero ex alijs singulis. Atque hic est ipse sanguis generationis nostræ ceu materia, ex quatuor humoribus constans, iuxta excellentiam vero sic nuncupatus: nam ex eo procreamur in vtero concepti, & primã hinc conformationem accipimus, deinde particulis efformatis, artuum confirmationem, incrementum, & absolutionem, in lucem æditi recipimus, ac primum lacte nutrimur, originem ex sanguine habentes: deinde perfectis ac solidis ipsis alimentis, vnde rursus sanguis, pituita, bilis flaua & atra proueniunt. Intersit autem nihil ad præsentem disputationem, flauam an pallidam bilem nomines. Verum hæc omnia Hippocrates omnium primus, quorum memoria ad nos peruenit, tum medicorum, tum philosophorum, accurate diffiniuit, eóque morbos primorum corporum ex intemperie fieri dicebat. Quæ autem appellem prima corpora, prius indicabo: ne quicquam in oratione sit obscurum. Etenim ipse Hippocrates non appellauit corpus primum aut secũdum quemadmodum Aristoteles: Plato autem secundam quandam corporum consistentiam esse dicebat: primam vero ne ipse quidem nominauit, sed ex eo quòd secundam quandam dixerit, certum est ante eam posuisse cum alteram, quam nomine similarium Aristoteles ita nuncupauit, vt qui plenius de animantium particulis & earum generatione percensuerit. Quanto enim quis exactius subtiliúsque naturam rerum quancunq; elaborat, tãto plurium nominum vsus ipsi obuenit. Quç igitur in vna descriptione corpora cõprehenduntur, subinde quidẽ similaria vocãtur, eo quòd omnes ipsç particulç & inuicem, & toti sint similes: subinde vero simplices & primariæ, vtpote ex quibus compositæ & instrumentariç dictæ constent, digiti, brachiale totum, cubitus totus, brachiúmq; totum. Item quæ respondent ipsis proportione, crurum particulæ, digiti, pes, tibia, femur: item oculus, lingua, cor, pulmo, omniáq; viscera, & venter, & intestina ex instrumentarijs particulis sunt, vnde rursus totum corpus componitur. Prima itaque generatio nostri est ex alimento, quod intra corpus assumitur. est & semẽ. Sanguinẽ vero nomino qui secundum excellentiam sic appellatur, qui etiam in venis cõtineri videtur. Ex his primariç particulæ generãtur

cartilago, os, neruus, membrana, ligaméntum, aliáq; eiusmodi, Deinde ex his oculus, lingua, caput, viscera, artus, atque ex his rursus totum corpus. Eóque Hippocrates in libello de natura humana, vnitionem ex elementis omnium physicorũ corporum communem esse protulit, ex qua ad animantium vnitionem digressus est, atque horum non omnium, sed sanguineorũ, inter quę & homo exiftit. Scribit itaque de eo hunc in modũ. Corpus humanũ in se continet sanguinem, pituitam, flauam bilem, & nigram: atque hæc est ipsius corporis natura, eóque dolet, & sanum est. Sanum itaque potissimum est, quum hæc mediocriter habuerint inter se virtute & copia, & maximè fuerint temperata. Dolet autem, quum aliquid horum minus aut amplius separatum fuerit in corpore, & non sit omnibus contéperatum. Necesse enim, quum aliquid horum recesserit, & per se constiterit, non solum locũ ex quo recessit, morbidũ euadere, sed eũ etiam vbi constiterit, retineatúrque, nimis quàm repletum, dolorem laborémque exhibere. Etenim quum aliquid horum extra corpus effluxerit amplius superabundantis, dolorem exhibet euacuatio: si rursus intro agatur, transferatur, excernatúrque ab alijs, necesse omnino est vt duplicem in prædictis dolorem conciliet, & vnde excessit, & vbi exuperat. *Hæc sane Hippocratis oratio est*, quam mihi videtur Plato imitatus dicere illa quę paulo superius de quatuor elementis, nostri generatione, & de generali morborum modo, comprehensa sunt. Initium orationis hoc est. Quum enim quatuor sint genera ex quibus corpus compactum est, terra, ignis, aqua, & aër, exactius videtur atque etiam vtilius medico Hippocrates de his scripsisse.

Etenim ex quatuor elementis corpus creatũ esse dictitat, vocans omnino ea ab efficientibus qualitatibus: aliud siccum: aliud humidum: aliud calidum: aliud frigidũ. Non tamen in illis sermonem de morbis habuit. virtute etenim sunt in corporibus: actu verò non sunt, verum ex ipsis procreata alimentorum interuentu, sanguis, pituita, flaua nigráque bilis. Igni sanè respondet flaua bilis: atra terræ: pituita aquæ. Ideóque calida & sicca facultate est flaua bilis, quemadmodum ignis, frigida autem atra & sicca, terrę consimiliter: pituita vero frigida & humida, quémadmodum aqua. At solum aëreum instrumentum in animantium corporibus propinquum suę ipsius naturæ videtur, & in respirationibus, & pulsibus: iam vero & in tremulis palpitantium modo affectibus, inflationibusq;, & laxis tumoribus, item in flatibus appellatis. At moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum sanguinem produxit, satiúsque est in humoribus dicere, quę Plato in elementis conscripsit. *Verum Hippocrates præfatus*, corpus hominis in se continet sanguinem, pituitam, bilem, flauam, & nigram: deinde ait, & propter hęc dolet, & sanũ est. Dolet sanè, secundũ magni morbi excellentiam in omnibus præter naturam ponitur: sanũ est, secundum oppositionem eorum quę præter naturam omnia existunt. Postea rursus quomodo sanũ est edocens, inquit, Sanũ igitur est maxime, quũ mediocriter hæc inuicé virtute & copia habuerint, & præsertĩ mixta sint. Quæ hæc nõ solum eleméta nimirũ, sed etiá quæ particulas corporis continuo opificio generant: sanguis, pituita, & vtraque bilis. Dolet auté ait, quũ aliquid horũ minus aut maius fuerit, aut in corpore separatũ est, & non omnibus contemperatum. Quod Plato circunloquens dixit, Et ex loco proprio in alienũ translatio. Verum hic, vt monui, aberrat, qui apposuerit ignis & aliorũ: quoniam & genere plura vno existunt. Quippe hęc non transferuntur, locumq; in animan-

tium corporibus mutant, sed pituita, bilis vtraque, ipséq; sanguis. nam & hic subinde in alienam perueniens sedem, letalium morborũ causa efficitur. Quatenus igitur ampliora aut minora singula quę nos componunt, efficiantur, morbi constiruuntur, communis ratio est tum in humoribus, tum in elementis: in eo autem quod secundum seipsum in vno corporis loco constiterit, non item similiter in vtrisq; oratio vera est. etenim humores manifestò videntur quacunq; in corporis particula existant, morbos efficientes: erysypelata & herpetas, flaua bilis: cancros autem atra bilis: laxos tumores, œdemata vocant, pituita. Porro sanguis quum in pulmone & spatio inter thoracem & pulmonem laxo ex proprijs instrumentis effusus constiterit, putrescens, tempore procedẽte tabem ex vomica perpetua venientem, quæ Græce φθόρα vel φθόη dicitur, quasi dicas corruptionem, efficit. Item in ventre & magnis vulneribus in grumum coalescens, extrema affert pericula. Teriam vero nullibi per se videre est solam in corpore coaceruatam, quemadmodum neque ignem etiam per se solum, neque aquam elementum, sed quaedam sanies, inuicẽ permixtis, tum aquoso elemento, tum igneo, quæ non modo non pura synceráque, sed etiam crassitiem feculentam assumpserint. Ita vero & flatulẽtus spiritus in animantibus generatur, aërea substantia humidum madorem assumente. Recte igitur Hippocrates in humoribus scripsit, separatos ab alijs, & in vna quacunque particula subsistentes, morborum fieri authores. Non rectè autem Plato in elementis idem dixit. Sanè quomodo ex elementis similariũ & primorũ corporum sanitas morbúsque generetur, abunde & hęc sunt. Digrediamur autem ad subsequentem orationem in Timæo conscriptã, quam exponere cogitamus, quæ hoc pacto habet. Ex secundis quoque compositionibus secundum naturam constitutis, secunda morborum consideratio id volenti cuique datur. Quũ enim medulla ex illis, & os, & caro, & nerui constiterint, pręterea sanguis alio quidẽ modo, sed ex eisdem creatus sit, cæteri sanè euentus plurimi, quemadmodum superiora contingunt, maximi verò morbi ac grauissimi hoc pacto coincidunt. His rursus Plato rectè quidem dixit secundam omnium elementorum esse constitutionem medullæ, ossis, carnis, & nerui: (hæc enim ex humoribus qui primam habent generationẽ, procreantur) haud rectè autem cum ipsis enumerauit sanguinẽ primam non secundam constitutionem habere. Itaq; videtur mihi & ipse ad notionem dissimilaritatis sanguinis ab his, perueniens, non simpliciter dicere. Quũ enim medulla ex illis, & os, & caro, & nerui constiterint, præterea sanguis, adijcere sermoni videtur, alio quidem modo, sed ex eisdem creatus est. Nam fatetur in his non ex eadem consistentia quatuor elementorum cum osse, medulla, carne, & neruo, sanguinem prouenisse, vt qui prior ipsis existat, cõmunem alijs humoribus generationem obtinens, ex quibus prima corpora constituuntur, medulla, caro, neruus, os, aliáque multa. Libet enim totus à me de similarium corporum differentia conscriptus est. At si quis Platonẽ interrogauerit, quisnam sit alius corporis generandi modus, quem obscure indicat, mirarer si alium quempiam præter eum qui ab Hippocrate traditus est, posset dicere. Plenissime enim vir hic elaborauit ea quæ de humorum generatione, & differentia, & virtute disputantur. Item qui in qualibet regione, aut anni tempore, aut ætate, aut corporis habitu excellit. Non tamẽ necessarium erat Platoni, hęc similiter Hippocrati pertractare omnia: quemadmodũ neque Hippocrati quærere cur albus quidẽ pituitæ humor, ruber

autem ſanguinis, aut flauus amaræ bilis, aut niger acidæ. Etenim occaſiones horũ inuentionis ipſe pręſtitit, ſicuti quũ ex linguæ coloribus nigras corporis diſpoſitiones cognoſcit, dicens ipſas ex aduſtione fuliginoſa oriri. Quemadmodum enim extrinſecus fuligo in lucernis, facibus, aliiſque pleriſque pinguibus generari ſolet, ita etiam in animantium corporibus frequenter humoribus ſupra modum aduſtis, & præſertim pinguibus, ſimile quippiã fuligini gignitur. Quod ſanè pituita alba appareat, eo quòd in generatione ipſius exiguæ multæ bullæ excitãtur, Hippocrates dicere auſus non eſt, ceu maioris iam naturæ contemplationis ſit, quàm ad artem medicam pertineat. Verum Plato & hoc expoſuit, & de ſanguinis colore in eodem libro percenſuit: quæ nunc mihi ſcribere non eſt neceſſarium. Pręſtat enim, vt nonnulli amicorum cenſent, interpretationes medicinalium, quæ in Timæo comprehenſa ſunt, alio in loco aggredi. Quippe in alios multi commentarios ſcripſerunt, ac nonnulli ipſorum prolixius quam par eſt, in hæc autem pauci, neque hi rectè ſcripſerunt. Abunde igitur in præſentia eſt, tantum dicere, quòd Plato quatuor humoribus plurimos morbos, ſimiliter Hippocrati, tãquam authoribus tribuit, ac de ſingulis ipſis ad calcem libri conſcripſit. Initia verborum tibi apponam, quò in memoriam reuoces. Itaque de vtriuſque bilis differentia hæc aſcripſiſſe ſufficiet. Porro itaque carnis vetuſtiſſima vbi colliqueſcit, ad concoctionem contumax, præ multa aduſtione nigreſcit. Quia vero vndequaque eroſa eſt, penitúſque exeſa, quum amara exiſtat, omnibus corporis particulis nondum corruptis, moleſta grauiſque incidit, & tunc quidem loco amaritudinis, maximè acidum nigrum colorem obtinent, eo quod amarum fuit, magis extenuato. Tunc vero amaritudo rurſus ſanguine tincta, colorem habet rubriorem, nigro autem huic contemperato, felleum. Præterea flauus color cum amaritudine miſcetur, quando noua caro ab igne, qui circa flammam eſt, colliqueſcit, & nomen quidem omnibus his commune, quam nonnulli medicorũ bilem nuncuparunt, vel etiam aliquis qui multa & diſſimilia poſſit diſpicere, ac genus vnũ in ipſis videre, quod omnibus cognomento dignum ſit. Quę vero aliæ bilis ſpecies dicũtur, præter colorẽ, rationẽ ſingulis ipſarũ propriã obtinent. Hęc igitur à Platone ſcripta ſunt de vtriuſque bilis differentia, qui omnes eaſdem generari velit, quẽadmodũ Hippocrates dixit, ex caloris exceſſu. At de morbis qui ex bile fiunt, Plato ſermonem inſtituẽs, hoc pacto orditur. Quę autem inflammari dicuntur in corpore, propter vſtionem incendiúmq; bilis omnia fiunt. Quinetiã de pituita hoc modo incipit. Pituita acida atque ſalſa, fons omnium morborum eſt, qui deſtillatione creantur. Ac de atra bile, tum alia quædam, tum hęc tradit. Sanies quidem, ſanguinis ſerum, mitis eſt: atrę vero bilis, acida & fera. Verũ non ſolus Plato, ſed etiã Ariſtoteles & Theophraſtus, aliiq; Platonis & Ariſtotelis diſcipuli, qui ſermonẽ Hippocratis de humoribus imitati ſunt: quẽadmodũ & veterũ medicorũ probatiſſimi, Diocles, Pliſtonicus, Mneſitheus, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. Eraſiſtratus autẽ cũ Cois cõtẽdere notus eſt, vt alibi oſtẽdimus, nõ veri ſtudioſus, eóq; veritus pronũciare calidũ, aut frigidũ, aut humidũ, aut ſiccũ, aliquẽ humorẽ. At Hippocrates in libro de natura humana, præter alia, etiã ordinem diſciplinæ melius Platone effecit. Quòd enim quatuor humores ſecundũ naturã ſint, demõſtrauit, id quod Plato facere ne aggreſſus quidem eſt. Itẽ quòd in anni tẽporibus, alius in alio redundat. Apponam autem tibi etiam de hoc pauca ipſius verba.

Affirmaui quęcunque hominem esse dixeris, hæc semper apparere & secundum legem, & secundum naturam. Ideo autem esse sanguinem, pituitam, bilem flauã, & nigram. Horum primum secundum legẽ nomina distingui pronuncio, & nulli ipsorum idem nomen. Deinde secundum naturam species separari, & neque pituitam vllam similem esse sanguini, neque sanguinem bili, neque bilem pituitæ. Quomodo enim similia hæc essent inuicem, quæ nec colore ad visum, nec substantia ad tactum similia esse videntur? neque enim calida similiter sunt, neque frigida, neque sicca, neque humida. Quare necesse est, quoniam tantum inter se differũt, specie & facultate non vnum ipsa esse. Siquidem non ignis & aqua idem sunt. Cognosces autem quòd non vnum omnia hęc sint, sed singula vim habeant & naturam propriam, hac ratione. Si enim alicui homini dederis medicamentum quod pituitam educit, euomet tibi pituitam: & si exhibeas medicamentum quod bilem purgat, euomet tibi bilem. Pari modo & atram bilem purgat, si dederis medicamentum quod atram bilem elicit. Ac si vulneraueris rursus corporis particulam aliquam, vt vlcus fiat, profluet inde sanguis. Atque hæc omnia fient quouis die ac nocte, hyeme & vere, vsq; dum possit spiritum ad se attrahere, & rursus emittere, donec aliquo horum connatorum destituatur. Connata autem sunt hæc prædicta. quomodo enim non connata sint? Primum siquidem homo hæc omnia semper, quoad vita fruitur, in se cõtinet. Deinde facta sunt ex homine, omnia hęc possidente. Post nutrita sunt in homine, omnia hæc obtinente, quę ego & dico, & demonstro. His Hippocrates quatuor humores secundum naturam in nobis esse demonstrauit, & non, sicut nonnulli putant, solum sanguinem. Item ex superfluo rursus corripit in subsequẽtibus eos qui vnum aliquod horum hominem esse tuentur, vt etiam superius cõprehensis coarguit eos qui vnum elementum generationi & corruptelę subiacentium esse dictitabant: de quorum demonstratione, vt dixi, tractatũ à me in illo libro est, qui de elementis secundum Hippocratem inscriptus est. Atque hunc totum sermonem Plato omisit: Hippocrates autem, vt prædixi, in ijs quæ superius cõprehensam orationẽ sequũtur, percensuit. Sufficiet autẽ mihi solum ipsius initiũ ascribere, quod hunc in modũ sonat: Qui hominẽ vnũ esse dicunt, videntur mihi ita sentire, quòd ex ijs qui assumptis medicamẽtis in purgationibus perierint, alios bilem vomere, alios pituitam, conspicati, putauerint vnumquodq; id esse hominẽ, quod eũ qui purgaretur morientem reijcere viderent. Itẽ qui sanguinẽ esse hominẽ pronunciarunt, eiusdẽ sunt sententiæ. nã conspicientes in hominibus qui iugulantur, sanguinẽ ex corpore effluere, hunc animã esse censent, ac testimonijs his vtuntur inter disputãdũ. Hæc præfatus Hippocrates, deinde opinionẽ ita existimantiũ reprehendit. quæ si quis omnia volet legere, in libro de natura hominis ei licebit. Nã cõmentarius in omniũ hominũ manibus versatur. Ego verò prolixitati parcens, ad ea quæ disputationi propria sunt, me conuertã. Nã quũ astruxisset quatuor humores nobis esse secũdũ naturã, excedentes autẽ quantitate, & alteratos qualitate, morborũ fieri authores, posteã ostendit in hyeme pituitã redundare: vere sanguinem: æstate flauã bilẽ: autumno nigrã. Satius autẽ est, totã ipsius seriẽ subiungere, quę ita ad verbũ sonat: Augescit in homine pituita per hyemẽ. hæc enim hyeme secundum naturã præsertim eorum quæ in corpore sunt, frigidissima est. Indicia horũ sunt, nempe pituitæ frigidissimæ, quòd si pituitã, bilẽ, & sanguinẽ voles attingere, pituitam reperies frigidis

ſimam, etſi viſcoſiſſima ſit, & vi potiſſimum poſt atram bilem agatur. Quæ autẽ vi eunt, calidiora redduntur a vi coacta. Attamen etiã ad hæc omnia, frigidiſſima ex ſua natura eſſe pituita apparet. Porro quòd hyems pituita corpus replet, hinc cognoſceris. homines ſpuunt rejiciúntque per nares pituitoſiſſima hyeme. Item tumores albi (œdemata dicuntur) potiſſimum in hoc anni tempore proueniunt, aliįque morbi pituitoſi. Vere autem adhuc valida quidem pituita in corpore exiſtit, & ſanguis augetur. nam frigora remittunt, & aquæ ſuperueniunt: ſanguis autem augeſcit à pluuijs, & diebus calidis. nam ſecundum naturam ipſi hæc ex anno potiſſimum inſunt: quippe humidũ eſt & calidũ. id quod ſic cognoſces. Vere homines & æſtate potiſſimum à dyſenterijs corripiuntur: ex naribus ſanguis profluit: calidiſſimi ipſi ſunt, & rubicundi: æſtate ſanguis inualeſcit adhuc, & bilis in corpore attollitur, producitúrque in autumnum. At in eo ſanguis quidem paucus generatur. Contrarius enim ipſius naturæ autumnus eſt. bilis autẽ æſtate & autumno corpus occupat. id quod hinc diſcere licet. Homines ſua ſponte hoc anni tempore bilem vomunt, & in medicamentorum purgationibus biliosiſſima purgantur. Conſtat autem & febribus, & hominum coloribus. Pituita verò æſtate imbecillima eſt, ipſa ſui ratione. Contrarium enim ipſius naturæ anni tempus eſt ſiccum & calidum. Sanguis porro per autumnũ paucißimus eſt in homine, quoniam ſiccus eſt autumnus, & refrigerare iam hominem incipit. At atra bilis in autumno plurima valentiſſimáque eſt. Quũ vero hyems inuadit, bilis refrigeraſcens pauca gignitur, & pituita rurſus augeſcit, tum à pluuiarum copia, tum à noctiũ prolixitate. Hæc igitur omnia ſemper corpus humanum occupant. At ab anni tempore conſiſtente, interim plura ipſa quàm prius gignuntur, interim pauciora ſingula particulatim, & ſecundum naturam. Sic enim annus particeps eſt omnium, & calidorum, & frigidorum, & ſiccorum, & humidorum, quia nullum ex his vllo tempore manſerit, ſine omnibus quæ hoc in mundo inſunt. At ſi vnum aliquod deficiat, omnia abolebũtur. Etenim ab ipſa neceſſitate omnia conſtituta ſunt, & nutriuntur inuicem. Sic autem etiam ſi quid ex homine deficiat horum connatorum, homo non poterit viuere. Porro in anno tunc quidem hyems inualeſcit maxime, tunc autem ver, tũc æſtas, tunc autumnus. Ita etiam in homine tunc ſane pituita inualeſcit, tunc autem ſanguis, tunc bilis: primũ quidem flaua, deinde nigra dicta. Teſtimoniũ huius manifeſtiſſimum eſt ſi voles eidem homini idem medicamentũ quater in anno exhibere, euomet quidẽ hyeme pituitoſiora, vere humidiora, ęſtate biliosiſſima, autumno nigerrima. Hæc de anni temporũ differentia locutus Hippocrates, docuit in ipſis virtute etiam de ætatibus & regionibus. ſemper enim in omnibus quibus ſermonẽ quẽcũq; receſſet, iubet inſpicere anni tempus, regionẽ, ætatem: & quod in vno horũ intelligis, id vult te etiam ad reliqua duo iuxta ſimilitudinẽ transferre. Similiter etiam ex regionibus tẽperata veri reſpondet: calida æſtati: inæqualis calore & frigiditate, ſed redundans tamen frigiditate & ſiccitate, autũno: humida & frigida, hyemi. Hęc itaq; quũ docuiſſet, & præterea quòd contraria contrariorum ſunt remedia, artis methodi elementa tradidit. poſtea vbi ea quæ in aphoriſmis ſunt pertractaſſet, de exuperantibus in vnoquoque anni tempore & ætate morbis, veluti comprehenſiones elementorũ commemorauit. Aſſcribã tibi etiam orationem ipſius, quæ ad verbum ſic habet, Morbi omnes quidem temporibus anni accidunt, ſed nonnulli magis certis qui-

budã & oriũtur & iritãtur. Vere quidẽ melãcholici, insania, comitiales, sanguinis pfluores, anginę, grauedines, raucedines, tusses, lepra, ĩpetigines, vitiligines, dictæ ἀλφοί, pustulę vlcerosę plurimæ, tubercula dicta phymata, articulorũ dolores. Aestate nonnulli ex his, febres cõtinuę & ardẽtes, tertianę, & quartanæ, vomitiones, alui profluuia, lippitudines, auriũ dolores, oris vlcera, genitaliũ putredines, & sudamina. Autũno magna pars ęstiuorũ, atq; etiã febres quartanę & erronecę, lienes, aquæ subter cutẽ, tabes, stillicidia vrinę, leuitates ĩtestinorũ, & tormina, anginę, suspiria, ilei cruciatus, insania, & melãcholia. Hyeme pleuritides, peripneumonia, grauedines, lethargi, raucedines, tusses, dolores pectorũ, laterũ, lũborũ, dolores capitis, vertigines, apoplexiæ. Hæc de anni tẽporibus Hippocrates persecutus, deinceps de ętatibus ita scribit. Per ętates hæc accidũt paruis & recẽs natis puerulis, vlcera oris, vomitus, tusses, vigilię, pauores, inflãmationes vmbilici, auriũ humiditates. Paulo ætate progredientibus quũ dentire incipiunt, gingiuarũ prurigines, febres, cõuulsiones, alui fluores, maxime quũ caninos ędũt, & ijs potissimũ pueris qui corpulentissimi sunt, & aluos habẽt astrictas. Adultioribus iam, tõsillę, vertebrę in occipitio sitæ luxatio in partẽ interiorẽ, suspiria, calculi, lũbrici teretes, ascarides, verrucæ, satyriasis, strumę, vrinę stillicidia, aliáq; tubercula. Prouectiorib⁹ adhuc & iã pubentibus magna horũ pars accidit, atq; etiã febres diutinę potius, & sanguinis è naribus profusiones. Plurimi verò affectus puerorũ indicãtur aut intra quadragesimũ diẽ, aut intra septimũ mẽsem, aut intra septimũ annũ, aut quũ ad puberratẽ itur. Qui aũt perdurarint, nec solui potuerint pubescẽti, aut fœminę quũ mẽstrua erũpũt, eis cõsenescere assolẽt. Iuuenib⁹ sãguinis excreatiões, tabes, febres acutę, comitiales, & reliq morbi, sed pręcipue quos enumeraui. Qui hãc ętatẽ excesserũt, pleuritides, peripneumonię, lethargi, phrenitides, ardores, alui fluores, cholerę, difficultates ĩtestinorũ, hęmorrhoides. Maioribus natu difficultates spirãdi, destillationes ad tussim aptę, stillicidia vrinæ, difficultates vrinę, articulorũ dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, asperdines totius corporis, vigiliæ, alui, oculorũ, & nariũ humiditates, lippitudines oculorũ, glaucomata, auriũ grauitates. Hũc ordinẽ disciplinę Platonẽ fecisse oportebat potius. Siqdẽ philosopho cõuenit & methodo & disciplina etiã magis q̃ medicis vti: sed forte nõ potuit de eiusmodi, quę experiẽtiã requirũt, exacte tractare, vt q nõ versatus sit in medicinę operibus: atq; hoc nomine laudare ipsum oportet, quòd ne aggressus quidẽ sit dicere de ijs quę exacte nõ pernouerat, verũ illa poterat ab ipsa rerũ natura didicisse, quę in aphorismis in hũc modũ dicta sunt. Per tẽpora anni pueri, & q ętate his pximi sunt, vere, atq; prima ęstate optime degũt: senes æstate & autũno aliquãdiu, reliquo autũni tẽpore & hyeme qui media sunt ætate, melius valẽt. Proĩde hęc de cõmemoratis ętatibus i seipso, & coętaneis & cõuictoribus aliquis potest exqrere ętate iã pcedẽs, vt cõsentaneũ erat Platonẽ pcedere, quũ Timęũ cõscriberet. Itaq; de his ipsis disquisitionẽ neglexit, magisq; adhuc eorũ quę Hippocrates cõscripsit de morbis qui in singulis & ætatibus, & anni tẽporibus regnãt. Itaq, corpus ignis excessu potissimũ laborãs, cõtinuos æstus & febres efficit: quod aëris excessu, quotidianas: aquę, tertianas, eo q̃ aqua segnior sit q̃ ignis & aer. terrę aũt elemẽtũ quartũ quũ sit horũ tardissimũ, quadruplici temporis circuitu purgatũ, quartanas febres molitũ, vix discedit. In hac oratiõe i cõmunibus oĩm corporũ elemẽtis errauit, q nõ ĩ sãguineis animãtib⁹ febriũ circuitu remeãtiũ causã tradiderit. Sati⁹ eñ erat q̃

etiam ostendere possumus in corpore regnare, his mederi: deinde quoniam ad veram quotidianarũ tertianarũmque febriũ ne prope quidẽ accessit. Apparet enim euidenter in quotidianis pituitosis superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flauæ bilis, & hic rursus calidus & siccus. Quare in hac dicendum erat ignis elementũ superare, in quotidiana aquę, quemadmodũ in quartanis humorẽ quidem atram bilem, elementũ verò terrã. Porro qui singulorũ quę dicta sunt naturã exacte volet condiscere, in cõmentarijs, tũ de crisibus, tũ de febriũ differẽtia, elaboratã disputationẽ habet. Ego autẽ non consueui frequenter de eisdem eadẽ scribere, verũ semel, vel etiã bis nonnunq̃ demonstrationem interpretatus, in alijs libris conclusione demonstrationis vtor: quemadmodũ etiã de eo quòd tria sint principia facultatũ corpus nostrũ regẽtiũ, quũ semel in primis huius operis libris demonstrassem, in alijs omnibus ex parato sumo, solum in memoriam reducẽs nonnullis vt monstratum est: atque in præsentia abunde est tantũ repetere de ijs quę illic ostensa sunt, nẽpe febres acutissimas ardentissimásque ex flaua bile generari, & ex genere ardentium febriũ tertianã quoq; existere. Porro explicata in illis causa est, cur nõ sit continua, quẽadmodũ ardẽs (causos dicta) sed interpolata fiat. Hæc igitur Plato non accuratè nouit ex Hippocratis arte, etsi conaretur vitum sequi. Etenim quòd ampullæ assumptæ que sigillatim propter paruitatem videri non possunt, iunctę autem simul, & in molem excitatę, visibilem generant huiusmodi humorem, ex bona ratione simul est, & probabile. Quòd autẽ ex colliquata tenera carne pituita nõnunq̃ fiat, absurdissimũ, nisi quis Prodicus nomen immutans, picrocholõ, hoc est amarę bilis humorẽ, phlegma, hoc est pituitã, eo quòd sentiat appellationẽ ei ĩditã esse à Gręco verbo πεφλεχθαι, qđ est incẽsum esse. Verũ Plato ipse huiusmodi bilis humorem calidissimũ esse pernouit, in quibus ait: Quę autem corporis partes incendi dicuntur, à bilis æstu & flamma omnes infestãtur. Et post hæc deinceps: Quæ quum respirat extrinsecus, omnigenas phymatum id est tuberculorum species feruens emittit: intus autem cohibita, igneos morbos plurimos procreat. Constat itaq; Platonem consueta picrocholi tumoris appellatione vti, qui in totum flauus colore est, pallidus autem nonnunquam efficitur, vbi copiosam humiditatem serosam assumpserit. Quinetiam ex eo ipso quod apposuerit, flamma, ob coloris nomen, certũ est non in appellatione errasse ipsum, sicuti Prodicum, sed in naturæ humoris cognitione. Dicit autem de eo hunc in modum: Rursus teneræ recentisq; carnis portio quædam cum aëre colliquescit: hęc autẽ vbi exanguis reddita fuerit, & circũprehensa ab humiditate, & ampullę ex hoc affectu cõstitutę sigillatĩ ꝓpter puitatẽ inuisibiles, vniuersę aũt in molẽ coeũtes, visibilẽ colorẽ habeãt, ob spumę generationẽ aspectu albũ, hãc omnẽ carnis teneræ colliquationem cum spiritu implicatam, albam esse pituitã dicimus. Ac non multo post rursus sic de eadem scribit: Alba vero pituita propter ampullarũ spiritum difficilis intus inclusa, ad exteriorem cutem respirans, mitior quidem, sed corpus albis vitiliginibus inficit, & harum vicinos morbos procreat. In hac sanè oratione probe de affectibus pronunciauit, qui à pituita oriuntur. Quum autem scriberet prius omnẽ tenerę carnis colliquationẽ cũ spiritu iunctã, albam esse pituitã dicimus, nõ rectè. Quippe ostẽsum est quomodo pituita ex alimento natura frigidiore, minus quàm par est ab insito calore elaborato, generetur. Est item crassior colliquatio hæc pallidæ bilis, & graueolentiã, nõnullámq; viscositatẽ

subinde, & pinguedinem in se continet. Hæc sanè abunde ad præsens institutum de humoribus cognita sunt, si interpretaturi sumus, vt nonnulli amicorum censent, ea quæ in Timęo medice dicta sunt: ac reliquæ sanè libri orationes summatim compendij gratia explicabuntur, in quibus inter se viri cõsentiunt, & in quibus discordant, vberiúsq; in futura expositione iterum dicetur. Quum itaq; Hippocrates tradit semper insitum calidum omnium naturæ operum esse efficacissimum, Plato non calidum, sed ignem nominat, videamus quomodo animantium corpora ab eo gubernari pronunciet. Omne animal in sanguine & venis caliditatem ipsius prorsus obtinet, ceu in seipso fontem quẽdam ignis. itaq; omnia probè dixit. Non enim ex attritu arteriarũ, spiritus calor in animantiũ corporibus generatur, sicuti foris in lapidibus & lignis, sed contrà ab innato calore motus ipsorũ fiunt. Quum igitur corpus perfrigeratũ est algore, aut medicamento, aut nullo aliorum quę in ipso sunt alterato, cessant quidem protinus arteriarum motus, itẽ in neruis & musculis. non igitur ignis fontem, sed potius insiti caloris, præstiterat dixisse in corporibus nostris, quẽadmodũ Hippocrates semper nominat. Si enim ab igne ciborũ fit cõcoctio, distributio, sanguificatio, & nutritio: melius vtiq; in febricitantibus acutè, hæc perfici viderẽtur. Sed insitus calor temperatus est, substantia quidẽ in sanguine & pituita consistens potissimum: qualitate autẽ mixtus temperate ex caliditate & frigiditate. Tutius igitur Hippocrates dixit· Qui increscunt, plurimũ innati caloris obtinent: itáq; plurimo cibo indigẽt: alioqui corpus absumitur. Senibus vero parũ caloris inest, & ob eã rem paucis egent fomitibus, quippe quia multis oppressi extinguantur. Hinc etiã febres nõ ęque acutę senibus accidũt. corpus enim eorũ frigidũ est. Hac igitur ratione etiã in libro de natura hominis, prima ętate hominẽ calidissimũ esse sui ratione retulit, sicuti frigidissimũ in extrema senecta. nõ simpliciter calidissimũ, quẽadmodũ in ardẽtibus febribus, sed insito calore calidissimũ esse diximus puerulũ substãtia, nuper natũ. Propterea igitur in aphorismis primũ quidem scripsit· Qui increscunt, plurimũ habent caloris innati. Sed hunc iã prius citaui aphorismũ. Alia vero quę ipsi consentiũt, ad verbũ sic tradit· Vẽtres hyeme & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi. Itaq, ꝑ ea tẽpora cibi liberalius dari debẽt. Caloris eni natiui copia magna inest, vt cibus proinde plenior requiratur. argumẽto ætates sunt, & athletę. Insitũ calorẽ hyeme esse copiosissimũ tradidit, cuius ascititius ęstate abũdat. Verũ i sentẽtia hoc sermone explicãda ĩmorari diutius nõ oportet, quũ aphorismos cõmẽtarijs feptẽ exposuerim: aliũ verò librũ aduersus Quinti discipulũ Lycũ conscripserim, qui quũ nõ cõsiderasset cuiusmodi insitũ calorẽ vellet, aphorismis nuper cõprehensis cõtradixit. In pręsentia igit̃ sufficiet Platonis verba apponere, quę in Timęo de alimẽti distributione disputãs cõscripsit. Ordit̃ ea hoc pacto· Hinc verò aquęductũ hoc modo deduxerũt, quẽ facilius ꝑspiciem⁹, si hoc iter nos primũ cõueniat, nẽpe ꝙ quęcũq; ex minutioribus cõponũt̃, ea maiora tegũt: quę verò ex grãdioribus, minutiora nõ possunt. Ignis autẽ pręcęteris oĩbus minutissimis cõstat particulis: ideóq; aquã, aerẽ, terrã, & quę ex his cõponũtur omnia, penetrat, vsq, adeo vt nihil ipsũ valeat cohibere. Idẽ quoq; de nostro vẽtre cogitãdũ est: qppe cibos & potus ingestos retinet: spiritũ vero & ignẽ, quũ ij cõsistẽtia tenuissimi sint, cohibere nõ potest. His igit̃ vsus est deus ad irrigationẽ ex vẽtre in venas ꝑficiẽdã. quare reticulũ ex aëre & igne istar gibbosæ lagenæ cõtexuit. ideo aere & igne vti natiuã ad

cibi concoctionẽ, sanguificationem & distributionem rectè dictũ est. Rete autẽ ex ipsis factũ esse, & non per tota temperamentum, minus laudo, sicuti nec quòd ignẽ nominet ipse, quum liceat, vt Hippocrates ait, insitũ calorẽ. sed videtur ita appellare, vt nos admoneat, propter ignis mixturã in alijs elementis calorẽ corporis foras ex alto efferri. Apparet nonnunq̃ etiã ignis nomen ad calidi appellationẽ transsumere, veluti & in hac oratione. Calorem sanè secundũ naturã putandũ est in regionẽ suã extra id quod sibi cõnatũ est, emanare. His consentiunt hęc quoq;. Et ob hãc rationẽ per totũ omniũ animaliũ corpus, alimẽti liquores ita influxiles euaserũt, recẽs scisi, & à cognatis suis ablati, partĩ fructibus, partĩ germinibus, quę deus alimoniã corporis nostri ꝓduxit. Colores quidẽ ꝓpter cõmistionẽ omnigenos obtinent, sed rubẽs color plurimus in his præualet, cuius natura ex ignis portione & abstersione in humido facta prouenit. ꝓpterea eius quod in totũ corpus permanet, color, talis aspectus est, qualẽ diximus, quod etiã sanguinẽ appellam⁹. Rubrum colorem generari dicit in sanguine, propter ignis abstersionẽ, quod est veluti insinuatio suę qualitatis virtutisq;. Quare ex ignei elementi & humiditatis suscipientis id temperamento, generari sanguinẽ affirmat. Quũ autẽ humiditas non exacta aquę sit, sed terrestre etiã aliquid obtineat, vt crassities eius innuit, ex omnibus sanguis procreatus est, assumẽs necessario substãtiæ aëreę quoq; nõnihil, vt alibi ostẽsum est. Apparet autẽ & in his Plato Hippocratẽ sequi. nã insitũ calorẽ authorẽ esse pronunciat ciborũ in ventriculo cõcoctionis, & inde in iecur venasq; distributionis, preterea vt sanguis fiat, & in totũ corpus feratur, concoquatúrque. Sed in opinione de respiratione, ipse secũ non mediocriter dissentit. Primũ sanè quòd per respirationẽ potius causam dicat, quàm respirationis, deinde neq; huius inculpatę. tollit enim attractionẽ, qua ad multa naturę opera Hippocrates vtitur, eóq; coactus est actionũ nõnullas, quę nõ citra attractionẽ fiũt, ad circuitũ referre. Quale igitur attractio sit, licet tibi cõdiscere, canalis altero orificio in aquã demisso, altero labris cõprehẽso. Trahentẽ nãq; & sugẽtẽ labris aërẽ ex canaliculo, aqua subsequẽ. Ita etiã infantes labris impositis ex papillis lac extrahũt, & vasculis angusti oris, bõbylijs dictis, liquorẽ in ipsis cõprehẽsum: imò etiã fabrorũ folles quũ attollũtur, exteriorẽ aërẽ per canales ipsis annexos trahunt, eleuationẽ expleturi. Similiter & animãtibus thorax eleuatus per asperã arteriã necessario externũ aërẽ in os attrahit: paulopost contractus in expirationibus extrũdit. Hoc sanè opus in secundo de musculorũ motu, ostẽsum est arbitrarium: alterũ verò, quod vocatur pulsus, à corde & arterijs fit, eleuatione quidẽ per arteriarũ ora in cutẽ pertinentia, quę externũ aërẽ in corpus trahũt, triplicis vsus gratia, refrigerij, euẽtilationis, & spiritus animalis generationis: contractione verò, dũ arterię extendunt quicquid fuliginosum fumosũmve ex humoribus in ipsis procreatũ est. verũ de respiratione in cõmẽtario de vsu respirationis demõstratũ est. Quòd autẽ thorax eleuatus externũ aërẽ trahit, in cõmẽtarijs de thoracis & pulmonis motu agitatũ est. Qui nãsus ipsos attollãt musculi, aut qui submittãt, in libris de respirationis causis ostẽdi. Cęterũ nerui singulos hos musculos mouẽtes, omnes ex spinali medulla processerũt, nõ me authore solũ, sed etiã omnibus anatomicis. Ipsa vero spinalis medulla ex cerebro oritur: quare illius per mediã spinalẽ medullã nerui, arbitrariũ motum thoracis musculis cõmunicant, à quibus eleuatus externũ aërẽ per fauces & asperam arteriam in pulmonem attrahit: contractus autẽ, per eadem exprimit. Itaque

Plato peccauit, qui Hippocratē ſequi noluerit in libro de natura hominis ita ſcribentē. Atq; hæc fient tibi omnia, omni die & nocte, hyeme & æſtate, quouſq; ſpiritum in te ipſo poſsis attrahere, & rurſus emittere. Trahit itaq; in ſe externū aerē homo per os in pulmonē, per cutim in arterias. Remittit autē rurſus per quas vias accepit. quapropter altera actionum reſpiratio vocatur: perſpiratus autem, qui per cutē fit. Quas vtraſq; quū in vnū Plato congregaſſet, neq; cōmiſſas inuicē, neq; ab vna facultate factas, vt oſtenſum eſt, cōmentarijs quos nuper citaui, ſermonem de reſpiratione in Timæo compoſuit, qui ad verbū ita ſonat. Sed videamus iterū quibus cauſis reſpiratio hunc in modū, quē nunc cernimus, fuerit inſtituta: cuius quidem rei talis erit conſideratio, quoniā vacuū nuſq̄ eſt, quo quicq̄ eorū quę perferuntur, ingredi queat: ſpiritus autē in nobis euolat: cuius conſtat nō in vacuum quidē hunc ſpiritū euolare, ſed proximū ſibi è ſua ſede depellere, depulſum rurſus illū proximū ſibi ſemper extrudere, ac ſecūdū neceſsitatē huiuſmodi, quicquid in ſedem illā repercutitur atq; impellitur, vnde excluſus eſt ſpiritus, ingreſſum illuc, repleníq; ipſam, ſpiritū comitatur, idq; totū ſimul reuolutione quadā, quia nuſq̄ ſit vacuū, efficitur. Quāobrē quū pectus pulmonéſq; ſpiritū efflauerint, mox aere corpori circunfuſo, is intro per rariores carnes ſubiens, circumactúſque repletur. Rurſus autē auerſus aër, & per corpus foras emanans, reſpirationē intro retrahit per oris nariúmq; tranſitū. Rotę circunuolutionē nō ſimplicē cōſiderare cōuenit, ſed ex contrarijs cōpoſitā motibus, quando ſanè ad cutē natiuus calor eruperit, externo aëre in corpus per os impulſo adactóq;: quādo autem rurſus per os foras erupetit, aëre nobis circūfluo per cutē in corpus impulſo, vt actio quidē ſit per naturā noſtrā expiratio & perſpiratio, affectus autē inſpiratio, nō ſolū quæ per os fit, ſed etiam quę per cutē. neq; altera ipſarū Plato vtitur ad arbitriū noſtrū, etſi manifeſtò i nobis ſit citius, tardius, minus, magis & frequētius inſpirare & expirare. Præterea ſermo Platonis coarguit, & quòd poſt arteriarū ſubmiſsionē, oportebat ſtatim inſpirationē fieri, poſt expirationē, protinus arteriarū eleuationē. Verū hoc ita accidere nō videtur. At ſi velimus lōgiori tēpore reſpirationē cohibere, ſtatim arterię cū corde mouentur. Quinetiā eleuātur inſpirātibus nōnunq̄, contrahūtur expirantibus, & in vnius reſpirationis tēpore ſepties aut octies aut etiā decies cor cū arterijs apparet eleuari, ſubmittique. Verū & impulſionis ratio abſurda eſt. nā ab expiratione aërem intro rurſus per cutē compulſum ferri, non neceſſariū eſt. Quippe quum expiratio contractionem reſpirantiū inſtrumentorū ſequatur, illā contractionē ſubſequens aër nobis circunfuſus, locum præbet ei quod expiratur. Porrò quòd & alia quę tractionē è medio tollēs Plato dixerit, abſurde ſit aggreſſus, in expoſitione ipſorū dicetur. Nūc enim abunde eſt oſtendiſſe ſolū in quibus conſentiat diſcordétque cū Hippocrate. Apponamus igitur ei & reliqua. nam in ſermone de vſu reſpirationis, Plato videtur Hippocratē imitari, qui inſpirationē vult natiui caloris refrigerādi gratia fieri, expirationē verò vt fuliginoſa recremēta effundantur, perſpirentq;. In qua autē oratione hęc docet, etiā percēſuit quomodo potus in pulmonē feratur. Verba ipſius hæc ſunt. Quū vero cognoſcerēt cordis ſaltu in malorum expectatione & iracūdię æſtu, quòd eiuſmodi omnis diſpoſitio iraſcentium per ignem futura ſit, ſubſidium ipſi molientes, pulmonis ſpeciem conſtruxerunt: primum quidem mollem & exanguem, deinde autem fiſtulas intus ſpongiæ modo foraminoſas habentem, vt ſpiritum potúmque

excipiens, refrigerium respiratione & refocillationem in æstu exhibeat. Si igitur Plato autumat omnẽ nos potum in pulmonem haurire, iure damnatur manifestissimæ rei inscius. Si autem partem aliquã potus per asperam arteriam adactã in pulmonem deferri censet, dicit aliquid eorum quæ fieri possunt, similiterq; alijs placitis, de quibus inter se & medici & philosophi discordant. Non idem autẽ est mendacium aliquod dicere, aut ridiculum, quoniam & ipsum Erasistratum ostẽdimus, tum in libro de vsu respirationis, tũ de pulsuum vsu simul & generatione, præterea deglutitionis concoctionisque, errasse, sed non ipsum derisimus, quoniã nõ quodlibet mendacium statim est etiam ridiculum. Itẽ nec quia de inflammationis generatione, & febris dignotione in libris de missione sanguinis per venas, alijsque nonnullis medicatorijs disputationibus aberrasse ostẽsus est. Quinetiam ipsius sectatorum aliquis sermonem inuertens, Nos, inquit, in his non Erasistratũ falsum esse, non tamen neque nos illum derisimus, neque ille nos. Nam quum dogmata obscura sunt, & fide quæ verbis fit, alijs probabilia, alijs improbabilia videãtur, vt opinantibus verũ esse assentiri, culpa vacat, ita etiam concedere alijs vt ipsis contradicant. At cõuitiari & deridere tanquã stultum, de quo dogmatice ambigitur, temerarium: cuiusmodi est, & nonnihil potus in pulmonem confluere, & per fauces & per asperam arteriam non confarctum, neque per mediam spatij laxitatem instrumenti delatum, sed circa tunicam roris modo defluens. Hoc igitur verúm ne sit an falsum, paulo post considerabimus. At ridiculum reuera sermonem, quòd non in ventrem per stomachũ potus tendat, sed in pulmonẽ per arteriã totus, nusquã Plato dixit. nã in ipso hoc libro, quo commemoratã de potu orationem scripsit, potum quemadmodũ cibos in ventrem deferri pronũciauit, idq; non semel, sed admodum frequenter, vt licet ex verbis ipsius tibi condiscere: primis quidẽ his post quatuor primos versus cõprehensę abeo sententię conscriptis. Eam animæ partem, quę cibũ & potũ concupiscit, & reliqua, quibus propter corporis naturã indiget, media inter pręcordia & vmbilici terminũ regione collocarunt. Non in corde & pulmone cibi potúsque appetitoriã, sed infra septũ transuersum esse tuetur. Præcordia enim, quas hoc loco phrenas Gręci dicũt, non hic solus, sed etiam alij veteres septum transuersum appellarunt. Cęterũ infra hęc pręcordia & venter situs est, & intestina, & iecur ipsum, de quo nũc est mẽtio. Quinetiã paulo post rursus inquit. Cognoscebãt profecto generis nostri fabricatores, nos ad cibum potúmq; fore intemperatos, ac propter ingluuiem plusquam modus & necessitas postularet, ex his sumpturos. Igit̃ ne interitus propter morbos acutos oboriretur, & imperfectum mox genus desineret, hæc præuidentes, inferiorem ventrem fabricati sunt, qui potum cibúmque suscipiat. Rursus igitur & hic manifestò tradidit cibum potúmq; in ventriculum nostrum peruenire, ac humoris qui in ipso ex horum mixtura factus est, in venas distributionem, irrigationem nominauit, propter humiditatem: post superius cõprehensa in eũ modũ scribens. His itaq; vsus est deus, ad irrigationẽ ex ventriculo in venas. Ac deinde iterũ non multo post cõmemorata hoc pacto inquit. Quãdo enim intro & foras respiratione meãte, ignis interior coniunctus sequitur diuisus semper per ventrẽ ingressu cibum potúmque capit, liquefacit sanè, & minutim diuidens, tanq̃ ex fonte quodã educit ad riuos videlicet venarũ, quæcũq; exhausit, atq; per corpus venarũ quędã fluenta facit. Porro subsequẽtibus tueri videtur eãdẽ opinionẽ, tum

in ſermonibus de reſpiratione & concoctione vniuerſis:quare a ſtolida opinione receſſit:ac oportet eos potius qui putarunt ipſum tam eſſe imperitum rudémque vt exiſtimauerit potum omnem in pulmones deferri, criminari quòd mentiãtur. Porrò ſi quis an potus aliquid in pulmonem circa interiorem tunicam gutturis & aſperæ arteriæ feratur, ipſe in ſe volet experiri, poteſt, accepta dum ſtat, copioſa aqua in os, deinde decumbens ſupinus, aperienſque modice gutturis orificium. Penes nos enim eſt id tum aperire, tum claudere. ſiquidem quum aliquid ex ore in ipſum præterfluit, ſtatim ſentietur, quod ſanè & ſtrangulat, & excruciat amplius affectum. Quin & ipſam tuſſim iritantem continens aliquis poteſt cohibere, vt ſtatim exiguum quod ſtrangulat, ceſſet:nonnunquam & tuſſicula oborta id quod angit, placauit, ne vna quidem ſputione facta. quo etiam conſtat, cumulatam potionem multam, tantámque, vt ſpiritus vias intercipiat, animal ad tuſſim intare. At modicam adeo, vt circa interiorem tunicam gutturis & aſperæ arteriæ roris modo effundatur, neque iritare, neque omnino ſenſum ſui, quum per arteriam defertur, prębere. Verum ſi etiam animal quodcunq; volueris, ſitire facias, vt coloratam aquam bibere ſuſtineat, ac dederis vel ceruleo colore infectam, vel minio, deinde ſtatim iugulatum diſſecueris, pulmonem coloratum offendes. Liquet igitur manifeſtò aliquid ex potu in ipſum deferri.

FINIS OCTAVI LIBRI.

CLAVDII GALENI PER-
GAMENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER NONVS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

QVoniã de omnibus quæ vtrique, Hippocrates & Plato tradunt, considerare institutum, tractatúq; à me iam est de ijs quę plurimũ & medicinę & philosophiæ adferunt virtutis, tempestiuum fuerit vt ad alia me conuertam. Porrò videtur in ipsis non parum valere, similitudinem rerũ inuicem posse discernere. Nõ solum enim quomodo inter se communicent, scire conducit, sed multo magis in quibus euarient. Itaq; initium ab his sumemus, ostendentes tum quod vniuersim illi de ipsis similiter pronunciarũt, tum quod exemplis specialibus, hic artis medicæ, ille philosophiæ nos exercuit. Ac tertium, quod per ea ipsa quæ proposuerunt nobis, loco exercitij, viam ostendere, qua procedentes ad institutum perueniemus. Generatim itaque Hippocrates protulit ea, de quibus dubitandi errandiq; occasionẽ vel optimis medicis exhibet. Plato autem hunc in modũ: Conuenit igitur primũ, vt is qui decepturus aliũ est, ipse autẽ non decipiatur, similitudinẽ rerũ, & dissimilitudinẽ exactè cognoscat. Quomodo aũt aliquis assequatur id, Plato te docebit inquiẽs, Nunquid igitur singulorũ veritatis inscius poterit eius quod ignorat, similitudinẽ in vniuersis paruã aut magnã diiudicare? Nullus potest. Quomodo autẽ vniuscuiusq; quod inquiritur, veritatẽ inuenias, prius me audito, & manifestò & compendiosè differentem. Quòd si ea quę audis, memorię recondas, verba illorum assequere. Ego te veritatẽ eorũ quę inquiris, inuenturum affirmo, si primũ initiũ vię quę ad ea ducit, cognoueris: à qua aberrans, in permagnã verborũ captionem, errorémq; decides. Cęterum per eadem iudicij instrumenta quibus principiũ inuenisti, etiam id quod initium sequitur reperies, deinde similiter tertiũ, & vnũquodq; postea. Quomodo igit̃ initiũ licet inuenire? qũquidẽ & Plato laudata parœmia, qua dicimus, Principiũ dimidium totius, ipse apposuit maximũ: Principiũ inquiens totius operis maximũ, quẽadmodũ & alij nõnulli, nõ solũ dimidiũ totius principiũ esse dixerũt, sed etiã amplius quàm medium: alij verò & totũ potentia. Ostendemus igitur iã, quomodo initiũ inuẽtionis eorũ quę disquiruntur, inuenias, ijs in memoriã reuocatis, quę prolixè tũ in opere de demonstrationibus, tum in alijs quibusdam comprehensa sunt. Si igitur nullũ nobis inest naturale iudicij instrumentũ, neque artificiosum, nihil poterimus inuenire. At quum naturalia habeamus, inuenerimus etiam aliquod artificiosum: igitur habemus omnes homines quędam naturalia iudicij instrumenta communia. neq; enim licet naturalia dicere ea quæ non sunt omnibus cõmunia, nam oportet nimirum naturalia, præter quòd omnibus sunt communia, etiam naturam habere communem. Ego sanè pronũcio nos omnes naturalia iudicij instrumẽta habere, idque in memoriam reuocans, non docẽs, neq; demõstrans, neq, tanq̃ ipse dixerim, adduco. Quę autem sunt hæc? Oculi secundum naturã habentes, qui vi-

ſibilia conſpiciunt: aures naturali modo habentes, quæ audibilia percipiant: lingua humorum guſtatrix, nares odorum, & tota cutis tactuũ. Ad hæc intellectus vel notio, vel quomodocunq; voles appellare, quo conſequentiã repugnantiámque internoſcimus, ac alia quæ his incidunt, in quibus eſt & diuiſio, & compoſitio, ſimilitudo & diſſimilitudo à quibus præſens diſputatio exorſa eſt. Itaq; Hippocrates de ipſis hoc pacto ſcripſit: Similiáne an diſſimilia ſint, ab initio à maximis facillimiſq;, quæ ab omnibus vbiq; cognoſcũtur diſcimus, quę & videre & audire eſt, quę etiã viſu, naſo, lingua, & intellectu licet ſentire, quę & quibus cognita omnibus licet ſcire. Hanc orationem interpretatus primo commentariorum in opere de re medica, nihil etiam nunc opus habeo perſequi, ſed abunde erit capita ipſius ſolum explicaſſe, quoniam ad exactam ſimilium diſſimiliúmq; dignotionem peruenire conuenit, principio inuentionis ipſorum à naturalibus naturæ iudicijs deſumpto, qui ſenſus ſunt & intellectus. Licet autem tibi appellare, vt à me ſubinde dictum eſt varijs in locis, & intellectum, & mentem, & rationem, vel vtcunq; velis, modo notionẽ ſerues, vt vult Hippocrates. Vt enim ſenſibilium iudex eſt ſenſus, ita intelligibilium alia quædam facultas, quam vtut appellare aliquis volet, ei concedimus, ne nobis acceſſorium ipſo opere fiat maius. Vtimur enim nominibus, & ſummatim vſitata inter nos linguæ proprietate, qua animi opiniones ſignificentur, quas ex rerum naturæ contemplatione conquiſiuimus. Ridiculũ igitur eſt hac relicta, de nominibus contendere. Quomodo autem Hippocrates inquit rerum naturam inueniri, ſi à maximis & facillimis inceperimus? Maximis quidem vſu, facillimis autem noſtra cognitione. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipſa iudicij inſtrumenta, & quòd ipſis à nullo docti præceptore credimus. Eadem igitur quibus iudicamus, & inſtrumenta ſenſuum ſunt, & facultates inſtrumentis vtentes. At fides ipſorum citra diſciplinam, & natura, non hominibus tantum, ſed alijs etiam animantibus ineſt. Etenim dum conſpiciunt accedentem, audiúntq; ſtrepitum aliquem, aut vocẽ, ſubterfugiunt quidem protinus maiore viſo animali, manẽt autem in loco ſi minus imbecilliúſq; accedere ſentiant. Quare ſi fidem aliquis derogat ijs quæ ſenſu aut intellectu manifeſtò apparent, eum ne aggredi quidem vllius conſtitutionem artis oportet. At ſi apparent artium opera vitæ hominum conducibilia, omnino ferè naturalibus iudicijs fidem accommodantes homines de ipſis iudicarunt, ac nos illis tanto feliciores ſumus, quòd vtilia longo tempore cum laboribus & curis inuenta antiquis, ipſi pauco tempore condiſcimus. Si igitur reliquo vitæ ſpatio non defunctorie artes exerceamus, ſed ſimilium diſſimiliúmq; dignotioni ſemper ſolicite inſiſtamus, nihil prohibet nos prioribus euadere præſtantiores. Quomodo igitur exercebimus noſipſos? Si à cognitu facillimis, quemadmodum Hippocrates pręcipit, fuerimus auſpicati. Hæc enim ſunt, quę magnum ad totam vitam habent vſum, & ad differentiã inter ſe. Apponam autem tibi exemplum ex vtroq; viro, quò cognoſcatur res euidentius. Itaque Hippocrates hoc pacto in præſagijs ſcriptum reliquit: Conſiderandum eſt ita in morbis acutis, primum an ægrotantis facies ſanis ſimilis ſit, præſertim verò ſi ipſa ſibi. ſic enim optime ſperandum eſt. ſi autem contraria ſimili permultum, peſſime. Erit autem huiuſmodi, nares acutæ, oculi cõcaui, aliáque deinceps comprehenſa. Videtur enim in his initium dignotionis præſagientium locorum ab his feciſſe, quæ maxime naturaliter habentibus ſunt

cõtraria, quæ etiam maxima sunt, & omnibus cognitu facilia. Porrò hæc vbi quis prædidicerit, aliquando poterit, transiens paulatim ad vicina inter se peruenire, quemadmodum Hippocratem in præsagiorum libro factitasse ostendimus, imò etiam Plato de ipsis disputauit, quum in libro de republica introduxit Socratem à Glaucone & Adamanto interpellari, vt ipsis totum de iustitia sermonem distingueret. Quoniam enim sciuerat rogaturum ipsum, quo propositum ostenderet, nempe non vnã esse totius animæ nostræ substantiam, ideo prius de ciuitate verba facere mauult, quæ hoc pacto habent. Dixi igitur, vt mea erat opinio, quęstionem hanc quam aggredimur, non esse contemnendam, sed hominis acute cernentis opus, vt mihi videtur. Quoniam igitur nos non periti sumus, perinde inuestigandam esse iustitiam, ac si quis nõ acute cernentibus, literas paruas, proculque positas, legendas mandasset, deinde animaduertisset aliquis easdem literas esse alibi in maiori quodam loco maiores, atque inde operæpretium censuisset, vt eas primo legentes, ita demum minores, an eædem sint, considerarent. Ita prorsus Adamantus inquit. Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione, vides o Socrates? Dicã inquam. Dicimus ne iustitiam hominis vnius esse: & dicimus ne etiã totius ciuitatis? Planè, inquit ille. Atque ciuitas nónne maior vno viro? maior, inquit. Fortasse autem iustitia amplior in maiori inest, faciliórq; cognitu. Quare si vultis, primũ in ciuitatibus inquiramus, qualenam sit. Deinde sic in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudinem in minoris idea cõtemplantes. Itaq; Plato quum prius nos in ciuitate exercuisset, indicassetque aliam populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea, digressus ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse, quæ dominetur quum bene habet, alterã quæ ipsi ministret, quemadmodũ in vrbibus ministrat militaris: reliquam verò tertiam, quam alendi corporis gratia opifices nostri apposuerũt: etsi discernendo similitudines inter se imperiti vnam esse sentiant, non tres commemoratas animæ particulas. Quomodo igitur in discretione ipsarũ exerceri conueniat, Plato docuit, & in ciuitate per totũ ferè opus de republica, & in anima sanè principalissimam mẽtis partem in quarto libro. quæ verò eã sequitur, in alijs. Opportunum itaq; iam est ea quæ in Phædro complexus est, audire. An deceptio in his quæ multum, an quæ parum differunt, accidit? In his quæ parum. Atqui si paulatim transieris, inscius magis, ac imprudens ad contrarium venies, quàm si multum transilieris. Quid ni? Oportet igitur eum, quicunq; decepturus aliũ est, ipse minime decipiendus similitudinem & dissimilitudinem rerum exquisite dignoscat. Necessarium est. Nunquid igitur vniuscuiusq; veritatis inscius poterit eius quod ignorat, similitudinem in vniuersis paruam aut magnam diiudicare? Nequaquam. Ergo illos qui præter rerum naturam opinantur, falsique sunt, constat propter similitudines aliquas sic esse affectos. Sic accidit. Non igitur poterit quisquam, si rem quãcunq; ignorauerit, artificiose aliquem sensimque à vero in contrarium per similitudines aliquas sigillatim traducere, aut errorem hunc in seipso vitare? Nunquam. Igitur quicunq; veritatem ignorat, & opinionibus ducitur, dicendi quoq; facultatem, vt videtur, inertem exhibet & ridiculam. Cæterum vt Hippocrates dixit, alia esse cognitu facillima, aliqua non esse, initium à facillimis faciendũ est, quæ etiam omnibus hominibus propter euidẽtiam in cõfesso sunt. ita etiam Plato sensit. id quod ex ipsius verbis condiscas. An non constat cuique,

quod in alijs dum loquimur, idem sentimus omnes, in alijs verò nõ idem? Quanuis quod ais, intelligere videor: planius tamẽ vt dicas cupio. Quãdo quis ferri nomen aut argenti pronunciat, id omnes protinus intelligimus? Prorsus. Quid cũ iusti vel boni nomen? Nónne alius aliò fertur, atq; cum alijs, atque nobiscum ipsi ambigimus? Magnopere. In alijs ergo consentimus, in alijs dissentimus. Sic est. Vbinã facilius falli possumus, & in quibus horum rhetorica plus valet? Nimirum in quibus ambigimus. Oportet igitur eum qui rhetoricam sit assecuturus, primũ hæc via adinuenisse, & quendam characterem vtriusque speciei percepisse, & vbi necesse est multitudinem falli, & vbi nõ. Præclaram quandam o Socrates agnosceret speciẽ, qui cogitatione id caperet. Deinde arbitror oportere nihil eum subterfugere, quũ ad singula venerit, sed acute persentire id de quo dicturus sit, vtrius sit generis. Cur non? Quid porrò amorem? vtrum ex ijs de quibus ambigitur, an ex ijs de quibus non ambigitur, esse dicimus? Ex ijs de quibus ambigitur nimirũ. An putas eum tibi illa de se dicere cõcessurum, quæ supra dicebas, quòd videlicet amato simul atq; amãti perniciosum est, ac rursus quod omnium maximum est bonorũ. Optime dicis. Hæc verba in Phædro scripta sunt, vbi docet ipse ne vnam quidem dubitationem habere, quæ naturalibus iudicij instrumentis manifestò subijciuntur, in quibus verò neutiquam his instrumentis subijciuntur, aut obscure subijciuntur, ambiguitatem fieri: ac conuenit esse exercitatum eum qui in his rerum similitudines discernat. Nõnulla enim secundũ similitudines vel immutationem eorum quæ ipsis insunt, ita sibi inuicem respõdent, vt in aliquo sint similia, in aliquo dissimilia: oportétq; talia internoscentem esse artificem, vt accurate simul & celeriter queat deprehendere an inter se similia sint, an dissimilia. Quod igitur semper & dicentem me & scribentem audis, id in præsentia etiam omnino auditurus es. Generalis methodus citra multorum particularium exercitationem bonum efficere artificem non potest: id quod in omnibus eiusmodi licet conspicias, in nonnullis tamen adeò validam obtinet vim, vt vniuersalem methodũ vno ipso solo absolutissime queas discere. Exercitationem verò, nisi per totam vitam fiat, ad artis opera parum proficere: atq; apparet manifestò esse talis ars ratiocinatrix & rhetorica, item quæ per instrumenta operatur musica. Tanta igitur exercitatione demonstratoria methodus nõ indiget, etsi ipsa quoq; haud exiguam requirat. Itaque laborãdum est in vnaquaque artis exercitatione circa materias, quarum actiones vitæ vtiles expetimus. Quamuis enim naturam aliquis vel multo præstantissimam ad quodcũq; opus habeat, exercitationẽ verò negligat, nullo eorum qui natura destituuntur, exercitationis autem cura ac sedulitate vincunt, præstantior est. Considera igitur quendam, crurum structura, & totius corporis robore optime dispositum, sed qui naturam adeo neglexerit, vt præter quòd nunquam currat, etiã inter ambulãdum semper vacillet nullo modo hic Olympiorum victor euadere poterit, nisi priore segnitie deposita, ad naturalium exercitationum consuetudinem seipsum transferat, neq; harum quarumlibet, sed maxime qualis est cruribus propria. Nam si quis hoc pacto natum accipiens per funiculum tenuem ambulare doceat, ad lignum autem rectum ascendere, quemadmodum rerum mirabiliũ gestores illi discipulos docent: nõ modo nõ Olympiorum victoriam retulerit, sed ne vulgaribus quidem hominibus velocior vnquã videbitur. Hoc itaq; Platoni & Hippocrati proditum est, qui exempla artibus &

omnibus vitæ actionibus vtilia conscripserunt. Apponam autem pauca, vt species ipsorum inspiciatur: non tamen sufficere hæc existimo iis qui artifices volūt fieri illarum artium qualcunq; ipsi colant: verum vt exerceantur perpetuo, quēadmodum rhetorici, qui argumenta quotidie proposito instituto idonea inueniunt. Sumatur iam à Platone primum, quod in quinto de republica docuit, vbi de natura mulierum incipit, eadem ipsis cum viris studia tractare præcipiens: deinde ipse sermonem aggreditur, atque non concessurum fore aliquem, eandem esse naturam & maris & fœminæ corporis: ac ostendit in quo eandem dixerit. tota verò ipsius oratio sic habet. Verum inter canes & gregis custodes fœminas ipsas censemus vnà eadem custodire debere, & vna venari, ac cætera omnia communiter facere? An fœminas quidem intus quasi domestica asseruare opera, vt quæ nequeant alia obire propter ipsum catulorum partum, & nutrimentum, masculos autem labores subire, omnémq; armenti curam gerere? Communiter his, inquit, omnia tribuimus, nisi quòd fœminis vt imbecillioribus, maribus vt robustioribus vtimur. Fieri ne potest, vt animali aliquo ad eadē vtaris, nisi eadem ratione nutriueris erudierisq;? Non profectò. Si ergo fœminis ad eadem vtemur ac viris, in eisdem erudire decet. Certe. Musica autem & gymnastica illis concessa est. Sanè. Mulieribus igitur artes hæ similiter & res bellicæ tribuendæ sunt, ad easdemque his vti decet. In his generatim Plato præfatus quòd omnia eadem muliebri generi distribuenda sunt, postea etiam de exercitiis quæ nudi obimus, & de equitatu, quæq; bellorum causa docentur exercentúrque, censet etiam mulieres aggredi. Porrò de ipsis sermonem occipiēs, hæc ait, Vis ergo vt nos aliorum causa nobis ipsis aduersemur, dubitādo nū sine defensione quę sunt rationis alterius, oppugnentur? Nihil prohibet. Dicam igitur sub eorum persona hūc in modum, Nihil opus est, o Socrates atq; Glauco, vt alii vobis repugnent. nam inter vos statim à principio condendæ ciuitatis constitit, oportere secundum naturā vnumquenq; vnum quippiam quod suum esset, peragere. Constitit, quid ni? Est ne igitur vbi non longe mulier ipsa natura à viro differt? Cur non differat? Ergo nónne opus vtriq; aliud pro natura vtriusque est tribuendum? Procul dubio. Quomodo igitur aberratis nunc, vobísque ipsi contradicitis, quādoquidem affirmatis viros & mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura valde inter se discrepēt? Habebís ne o vir mirifice quid ad hæc respondeas? Cum is quædam de facultate contradictoria dixisset, deinceps subiungit verba contradictionis, hunc in modum. Adducimur sane inuiti contradictionem attingere. Qua ratione? quòd natura eadem, opera eadem tractare non debeat, fortiter admodū & contentiose, si verba inspicias, contendimus. Considerauimus autem nullo pacto quæ species alterius eiusdem ve naturæ sit, & quorsum respicientes tunc descripserimus, quando diuersæ naturæ studia diuersa, eidem verò eadē attribuebamus. Certe nequaquam id cogitauimus. Cæterum licet nobis, vt videtur, à nobisipsis exquirere, nūquid eadem natura caluorum sit & comatorum, an cōtraria potius: ac postquam concesserimus esse contrariam, si calui coria incidant, calceósq; conficiant, haudquaquā sinere comatos homines eadem facere: sin autem comati, caluos nequaquam permittere. At ridiculum id esset. An ob aliud ridendum istud, quòd tunc non omnino eādem & diuersam naturam posuimus, sed illam duntaxat dissimilitudinis & similitudinis speciē obseruauimus, quæ ad ipsa eadem studia pertine-

bat? Quemadmodum medicum & hominem habentem amicum medicinæ studijs optimi naturam eandem habere diximus: an non censes? Equidem. Medicus vero aptum alium, & alium virum promptum ad fabricandum. Omnino. Nónne & genus virorum, mulierumq; genus sine arte aliqua aut studio nihil inter se differant, hoc vtriq; assignandum esse dicemus: sin autem hoc ipso duntaxat discrepare inuicem videantur, quod fœmina quidem cōcipit, vir gignit, nihilo magis admittemus ostensum fuisse, quàm ad id quo de nunc nos loquimur, à viro fœmina differat, sed adhuc censebimus tam custodes quam mulieres ipsorū eadem apud nos exercere debere. Recte nimirum. Nónne post hæc iubemus eum qui contraria dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem quodve officium ex ijs quæ instituendæ ciuitatis conducunt, non eadem sit, sed diuersa viri mulierisve natura? Sic vtiq; decet. Forte quod tu paulo ante dicebas, alius quoq; dicere poterit. Subito quidem quantum satis sit dicere, non facile esse. Sin autem cogitetur, haud multū difficile. Diceret vtique. Vis ergo oremus eum qui hæc nobis opponit, vt aures nobis præbeat, attendatque, si qua ratione ostendere queamus nullum esse studium ad gubernandam ciuitatem mulieri proprium? Omnino. Age itaq; dicamus ad eum, respōde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquē dextro sinistróq; ingenio præditū esse, ex eo intelligi, quòd ille facile quippiam addiscit, ille difficile, & hic si exiguum quid ab aliquo didicerit, ex eo ipse plurimū inueniat: ille verò cum plura didicerit, meditatúsq; sit, paulo post obliuiscitur: atque alteri corporis membra abunde menti subseruiunt, alteri cōtrà. An alia præter hæc sunt, quibus hominem aliqua indole bona præditum à mala prædito distinguis? Nullus alia dixerit. Nostíne aliquid ab hominibus exerceri, in quo non omnia eadem virorum genus & excellentius habeat, quàm mulierum genus? An late verbis vagabimur, texendi artificium commemorantes, placentarúmque & obsoniorum cōfectionem, in quibus aliquid esse genus mulierū videtur: vbi maxime ridiculum sanè apparet, quū vincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus (vt sic dixerim) genus a genere superatur. Mulieres autem multæ multis viris ad multa præstātiores. Totū ita habet vt dicis. Nullū igitur est o amice inter eos qui ciuitatem gubernant, studium mulieris proprium quà mulier est, aut viri propriū quà vir, sed æque dispersæ in animantibus vtrisq; naturæ, & omnium studiorum natura compos est mulier, item & vir: in omnibus autem fœmina imbecillior viro. Sic est prorsus. Quid igitur? viris omnia præcipiemus, mulieri autem nihil? At quomodo? Est vtiq; vt nos affirmamus, inter mulieres quoq; alia medicinæ apta, alia minime, alia musicæ, alia à musis natura abhorret. Quid ni? Et alia quidē ad exercitationes gymnasticas & rem militatem prompta, alia verò ad hæc inepta. Sic arbitror. An non & vna quidem sapientiæ studiosa est, altera sapientiam spernit? & vna elato animo, altera demisso? Et his assentior. Est ergo & inter fœminas quædam ad custodiendum idonea, quædam minime. An non naturam quandam huiusmodi ciuitatem custodientium virorum elegimus? Eiusmodi certe. Mulieris itaque & viri eadem ad custodiendā ciuitatē natura, nisi quòd hęc imbecillior, illa robustior existat. Ita apparet. Mulieres itaque tales eligendæ sunt, vt vnà cum viris & colant & custodiāt ciuitatem, postquā idoneæ sunt, & natura ipsis cognatæ. Omnino. Studia verò nónne eadem eisdem naturis sunt tribuenda? Eadē. Venimus igitur ad priora illa longo circuitu, fatemúrque non esse contra naturam,

vt custodũ mulieres musicam & gymnasticã exerceantur. Prorsus. In his omnibus vno exemplo mulierum exercuit nos quomodo inuenire ac discernere possimus, in quo quidem similia naturis, in quo dissimilia ea quæ cõterunrur, existant. Nã mulieres viris similes quidẽ sunt quatenus & hæ animalia existunt rationalia, hoc est scientię capacia: quatenus autẽ virorũ genus fortius est, & ad omne opus & disciplinam pręstantius, mulieres autẽ imbecilliores deterioresque, dissimiles in hoc existunt: quemadmodũ rursus è contrario habent, quatenus hæ quidem sunt fœminæ, eóq; ad concipiendum idoneæ: mulieribus autẽ certę quædam sunt corporis particulæ à natura constructæ, masculis autem non sunt. Quare vere aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris respondere structura simili, in aliquo contrà. Cum igitur aliquis secundum similitudinem ab alio ad aliud transgreditur, vera dicet. Vbi autem secundũ dissimilitudinem, mentietur: & multo magis secundũ contrarietatem. Vt enim Hippocrates in opere de re medica prodidit, præcipiẽs nos ab initio an similia vel dissimilia sint contemplari, apposuit in opere Prognostico etiam contrarium ijs quæ in facie enumerauit: quod maxime contrarium est simili, pessimum est. Sic & Plato videtur demõstrationẽ in oratione superius cõprehẽsa fecisse. Adiungamus igitur & aliud adhuc ex Hippocratis scriptis, exẽpli gratia, vt discernamus quid simile & quid dissimile existat. Verba ipsius ex cõmẽtario de articulis hęc sunt: An brachiũ exciderit, his notis cognoscẽdũ est. Hoc sanè, quum dextrum habent corpus homines, manus & crura, exemplo cõuenit vti sano ad non sanum, non alienos articulos inspiciundo (alij siquidem alijs magis sunt exarticulati) sed ipsius ægrotantis, an sanum laboranti sit dissimile. Atq; hoc sanè dictum est recte. Verum deceptionem, quam græci παρακόπην appellãt, non exiguam propter huiusmodi continet. Ac non satis est sermone tantũ persequi hanc artem, verum & vsu tractare oportet. Nam multi præ dolore, vel alia etiam occasione articuli quamuis non excesserint ipsis loco, nequeunt tamen in similes ipsis figuras reuerti, ac subsistere quomodo sanum corpus figuratur. Itaque perpendere prius & considerate etiam talem figuram oportet. Sed in scapulis caput brachij insitum fertur multo magis elapsi, quàm sani. Hic autem superiori parte in clauicula caua apparet regio, & os summi humeri excedere videtur, tanquam articulo iam in internã partem submerso: deceptionem tamẽ etiam in hoc aliquam habet. Verũ de hoc postea scribetur. dignũ enim est, cuius fiat mentio. Hoc elapso, interior cubitus apparet recedere magis à costis, quàm altero. Si vero aliquis adigat, adducitur quidem, sed laboriose. In hoc autem manum rectà ad aurem cubito extenso attollere, non magis possunt, quàm sanam, neq; circũducere huc & illuc similiter. Hæc sanè Hippocratis verba sunt, similia ijs quæ in opere prognostico tradit. Quemadmodum enim illic faciem nos ægrotantis iussit inspicere, vtrum similis sit an dissimilis sanis, præsertim an ipse sibi respondeat, ita nunc elapsum articulum sano comparat, comparatione in ipso affecto homine facta. Deceptio enim, quam παρακόπην vocauit, frequenter accidit, si alienis articulis ipsum conferas. Quinetiam ex particularibus an similis sit naturaliter habenti, affectus, licet dignoscere: quemadmodum in opere prognostico percensuit, ita & hic, alia quidem recte scribens: in quo autem nonnihil aberrauerit propter similitudinem ad luxatum, id significans, quomodo & ipsum deceptionem habeat. Humilis enim clauicula non solum in luxatis est, sed etiam qui di-

uulsioné in summo humero sustinent, vt in hoc cõfundatur dignotio luxationũ, quæ signum commune sortitur ijs qui summum humerum habẽt auulsum. Sed hic quoq; rursùs quod generatim in opere de re medica pronunciauit, id nunc vnius speciei fecit: ostendens nõ solum quatenus similia duorum affectuum sunt, sed etiam quatenus dissimilia. Caua igitur clauicula in vtrisq; apparet. Ex alijs autem symptomatis quæ enumerauit in luxatis articulis, nullum in summorũ humerorum auulsionibus accidit: de quibus ad præscripta verba ita ait· Hoc elapso interior cubitus recedere magis à costis quàm altero videtur. Si verò quis compellat, adducitur quidem: sed cũ dolore in hoc sursum manum tollere rectà ad aurem cubito extenso non admodum potest: quemadmodum & sanam ne adducere quidẽ huc & illuc similiter. Hæc in luxatis fieri apparent, quum nihil eiusmodi accidat ijs quibus summus humerus auulsus est. quippe solis ipsis commune est, clauiculam apparere concauam. Est autem & in hoc commune, non modo similitudo, sed etiam dissimilitudo. Nam locus videtur esse humilior, cũ tamẽ re vera non sit humilior q̃ fuerit affectus, vt in luxatis humeris. In quibus enim capite brachij in scapulas delapso tumor primũ clauicularũ loco eminẽs vere euanuit: in auulsionibus autẽ hic quidẽ ipse permanet: sed humero summo in altum traducto, falsa loci depressionis imaginatio oboritur. Forsitã præstiterit etiã aliã vnã adhuc sententiã adscribere ex cõmẽtario de articulis, vbi in vno affectu Hippocrates ostẽdit similitudinem & dissimilitudinem plerosq; medicos fallere; quũ aliqua vertebra luxata fuerit in anteriora, iuxta eã spinæ locus humilis efficitur. nonnunquam & posterioribus vertebrarum processibus refractis, vnde spinæ affectus generantur: mancus & depressus locus apparet: quemadmodũ in vertebris in anteriora luxatis. Est autem hic affectus curatu facillimus, alter verò perniciosissimus: quorum differentiam ignorantes nonnullos medicos Hippocrates ait putare vertebrarum in anteriora prolapsum curasse ex facili. Nominat porrò hũc in priora transitum, non ita solum, sed etiam ad interiora. Intrà sanè profunditatem corporis: extrà autem superficiem ante & post. oratio ipsius est hæc, qua illa tradidit· Ex posteriori parte non facile est huiusmodi luxationem in anteriora fieri, nisi pergraue aliquod pondus incidat. Nam ex ossibus extrinsecus enatis vnumquodque tale est, vt anterius ipsum frangatur, prius quàm multũ intro declinauerit, & ligamenta violenter adigens, & articulos è sede sua in aliam motos. Item spinalis medulla laborat, si modice è loco inflectatur, vertebra in eum modum exiliente. item vertebra eluxata comprimit spinalem medullam, nisi etiam abruperit. pressa verò & grauata hac, multa magnáq; & insignia in stuporẽ deueniũt. Quare nõ poterit medicus quomodo oportet vertebrã dirigere, multis violẽtisq; alijs malis instãtibus. ac ideo quòd ne inserere quidẽ liceat, neque cõquassare, neque alio vllo modo, constat, nisi quis dissecto homine, deinde inie̜cta in sinum ab interiori parte manu, foras repellat. atque hæc mortuo licet facere, viuo non admodum. Cur autem hæc scribo? quoniam putant nonnulli, homines se sanasse, quibus ab interiore patte vertebrę inciderant, omnino articulos pręter gressi. Atqui facillimam ad salutem distortionem hanc quidam putant, ac nihil indigere iniectione, sed sponte sua eiusmodi sanos fieri. Ignorant autem multum, & hoc lucrantur, quod ignorant. Nam proximis suadent, sed propter hoc decipiuntur. Putant spinam excedentem in dorso hoc vertebras ipsas esse: quoniam singu-

læ rotundæ ad tactum apparent: ignorantes quòd ossa hæc sint à vertebris profecta, de quibus paulo ante dictum est, at quibus vertebræ multæ in anteriora recedunt, arctissimum enim inter omnia animantia homo sinum habet, quantum ad magnitudinem attinet, à posterioribus in anteriora, aliquãdo etiam in pectore. Cum igitur aliquod ex his ossibus eminentibus valide confractum fuerit, siue vnum, siue plura, hàc depressior locus efficitur, vel hinc, vel inde: propterea decipiuntur, dum putant vertebras intro prolabi. Porro quòd maximã vim habet similium & dissimilium dignotio, omnisq; artifex desiderat discernere, similés ne an dissimiles res sint circa quas versatur, ex hoc exemplo licet colligere. Quum enim in exercitatione magna pars propositæ cognitionis consistat, nõ in generalibus exemplis videre conuenit, sed in multis varijsque exercitari: & præsertim quæ ab his petita sunt, qui optime horũ artem elaborauerunt, qualis est Hippocrates & Plato. Quũ igitur Plato primo libro de republica ostẽdisset varijs exemplis, ex quorum numero est, & ciuitatis gubernatores, & medicos artificibus quibus præsunt, imperántq;, quósq; regunt, illis vtilitatem, nõ sibi suppeditare, deridẽs Thrasymachus pastorum & bubulcorum meminit, qui sibi ipsis commodũ, non ouibus & bubus exhibẽt. Verum Socrates ostẽdit ipsorum scopum & finem esse. alium sanè ijs qui in pastoritia & bucolica arte nihil præter ouium & boum vtilitatem respiciũt, alium verò qui animalia ad voraginem & venditionẽ alunt. Itaq; constat, quòd & medicus, quatenus medicus est, eatenus corporis sanitati prospicit. Quatenus autem aliud quid agit, inde appellationem quoq; habebit. Nõnulli etiam diuitiarum gratia artem medicam tractant, nõnulli propter mulctam ex legibus ipsis impositam: quidam verò propter humanitatem, quemadmodum alij ob gloriam inde aut honorem comparandum. Nominabuntur igitur quatenus sanitatis sunt opifices, cõmuniter omnes medici. Quatenus autem ob diuersa consilia actiones aggrediuntur, hic humanus, ille honoris studiosus, alius gloriæ, alius diuitiarum affectator. Non igitur medicis finis est, tanquã medicis, vt gloriam aut fructum percipiant, sicut Menodotus Empiricus scriptum reliquit, id quod curæ non fuit Diocli, quemadmodum nec Hippocrati, & Empedocli, neq; alijs veterum permultis: qui ob humanitatem benignitatémq; naturæ ægrotis medebantur. Qui igitur in huiusmodi exemplis se exercuerit, cuiusmodi valde multa apud Hippocratem & Platonem reperiuntur, facilè inspiciet & propria cuiusque artis, & communia. Etenim Socrates cum Thrasymacho in primo de republica disserens, ostendit opiliones & bubulcos communicare inter se quatenus sunt opiliones & bubulci, differre autem quatenus hic tãquam diuitijs inhiat, ille ad voraginem animalia reddit pinguia. Quin etiã Hippocrates de fracturis plenius docuit discernere, vt communia, & propria. In artibus autem hoc est, similiá ne sint, an dissimilia. Vnum enim sunt tres hæ considerationes, tum quæ de communibus & proprijs, tum quæ discernimus num similes an dissimiles res quæ comparantur, existant: tertia ad hæc, qua speculamur quid idem in ipsis sit, & quid diuersum. Consueuerunt enim græci similia nonnunquam vocare, quæ idem aliquid obtinent. Item exempla secundum idem in ijs quæ conferuntur, Plato nos facere præcepit. Vicina est huic contemplationi & ea quæ diuisoria constat methodo, cuius exercitiũ Plato in sophista & ciuili opere tractauit: vsum vero ipsius in his modo, verum clarissime simul & absolutissi-

me in Philebo & Phædro, quinetiam in commentario de Republica, alijsq; multis ostendit. In Sophista igitur & Politico docet quomodo aliquis loco appellationis sermone interpretatur claro pariter & cõpendioso ipsius significatũ, quem sermonem definitum, & definitionem eximie Platonis sectatores vocarũt. In Philebo autẽ & Phædro diuisoriam cõpositoriámq; speculationẽ maxime necessariã esse ad attiũ constitutionẽ ostendit, qui duplici modo in ea exercitari præcipit, à primo sanè & generalissimo descẽdentes ad ea quæ nõ amplius diuidi queũt per differentias in medio consistentes, quibus & definitiones specierũ cõplexus sum in Sophista & Politico. Contra verò à specialissimis, quæ multa sunt, ad primum genus per cõpositionem ascendẽtes. Viam enim esse vtriusq; vnã, sed iter duplex, ab altero primorũ ad alterũ vicissim eunti. Dicit itaq; de ipsis in Phædro ad hunc modum. Mihi quidem videmur cætera reuera lusisse. At si quis duarũ specierum in quas modo fortuna incidimus, vim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit consecutus. Quas species dicis? Vt in vnam ideam conspiciens passim dispersa ducat: quo singula definiens, manifestum reddat semper id de quo agitur: quemadmodum nos in præsentia quid amor sit definiuimús, siue bene, siue male id factum sit. Certe hinc disputatio nostra claritatẽ in se habuit, constantémq; sibi ipsi concordiam. Alteram verò speciem quam dicis o Socrates, vt rursus secundum species articulatim pro rerũ natura incidat, neq; imperiti coqui ritu vlla mẽbra confringere aggrediatur. Hæc igitur generatim de diuisoria cõpositoriáq; methodo à Platone sunt cõprehẽsa. Digressus autem ad artem rhetoricam, (erit nobis vnum aliquod totius operis exemplũ) hæc scribit. Quandoquidem dicendi facultas quædam animi tractio & oblectatio est, futurum oratorem necesse est, quot species anima habeat, cognoscere. Sunt itaq; tot, talésq;, vnde hi tales, illi tales efficiuntur. His ita distinctis, orationum quoq; tot talésq; sunt species: eiusmodi verò singulæ. Tales igitur talibus quibusdã orationibus, certa quadam de causa ad eiusmodi res facile persuadẽtur: aliter autem affecti ob aliquam causam, minime. Oportet itaque eum qui hæc satis perspexerit, postea in ipsis negotijs, quæ sunt, agũturq; animaduersa acute posse sensu assequi: aut nihil amplius quàm verba quæ audiuit, habet. At quum abũde potest dicere quis quibus orationibus capiatur, præsentémq; hominem acute percipit eo ingenio præditum, de quo antea fuerit disputatum, seipsum esse talibus orationibus ad talia cõpellendum, is ita instructus, tum demum perfectè artem hanc erit consecutus, quum ad superiora hæc adiunxerit, vt opportunitatem loquendi tacendiq; calleat. Item quando conueniat vti, & quando, non breuiloquentia, commiseratione, vehementia acriori, amplificationéq;, ceterásque partes orationis quas didicerit, recte cognoscat. eum verò qui horũ quodcũq; nouerit, dixeritq; ex arte se verba facere, qui nõ persuadetur, exuperat. Hæc protulit de rhetorica, docẽs inibi quomodo aliquis optimè ipsam constituat methodo vsus, non quemadmodum vulgus, experientia & conuersatione. Ad hæc quũ inferius multa interim vtilia commemorasset, in caput ipsa redigens, ad verbum sic dixit. Quapropter si aliud quippiam de arte dixeris, auscultabimus quidem: sin minus, his quæ paulo ante recensuimus, fidẽ adhibebimus. quòd videlicet nisi quis auditorũ ingenia nouerit, distinxerítq;, atque res ipsas in species suas discreuerit, rursúsque singula specie vna cõprehenderit, nunquã dicendi artẽ quoad homini licet, adipiscetur. In hoc libro succinctè

egit de generali omnium artium constitutione, & de rhetorica: exactissime verò totum sermonẽ in Philebo persecutus est. Ego à principalissimis exordiar, prima hac ipsius oratione ascripta. Vox inquam ex ore nobis erumpens vna est, & infinitæ rursus voces numero & cunctorũ pariter, & cuiusq;. Quid ni? Neutro tamen horum docti efficimur sapientesq;, nec quod eius infinitũ, nec iterũ quod eius vnũ aliud cognoscimus, item quot & quales sunt, tenemus. hoc enim vnumquenq; nostrũ grammaticũ reddit. Verissima loqueris. Quin etiã id quod musicũ nõ efficit, hoc est idem. Qua ratione? Vna quodãmodo & in hac arte vox est. Quid ni? Duo item ponenda sunt, graue, & acutũ, ac tertium tonus æquiualẽs. Nónne ita? Ita. Verũtamen nondum doctus musicen eris, si hæc sola cognoueris, & ista ignorans, vt ita loquar, nullius eris in musica pretij. Nullius. Sed postquã o amice acceperis quot interualla vocis numero sunt circa graue atq; acutũ, & qualia, necnon interuallorum termini, & quotcũq; ex his cõpositiones proueniunt. Quæ maiores nostri conspicientes, nobis eorũ sectatoribus, vt huiusmodi quædam harmonias appellaremus, tradiderunt. In motibus præterea corporis alios quosdam tales inesse affectus monstrarunt, quos numeris dimensis rhythmos atq; mensuras vocari iussere: cogitare præterea quòd eadem ratione de omni quod vnum est & multa, considerare debemus. Nam quando ista sic accipis, sapiens tunc euadis. Quum vero & aliud quicquam ita considerans capis, sapiens rursus circa illud effeceris. Infinita autem singulorum & in singulis multitudo, vagũ te, incertúmq;, & rationis ac numeri reddit expertem, vtpote in nullum cuiusq; numerum respicientem. Præclare hæc, o Philebe, Socrates mihi dixisse videtur. Mihi quoq;: sed quid ad rem hic sermo, quidve sibi vult? Recte id o Protarche Philebus iste quæsiuit. Prorsus. Responde igitur ipsi. Faciã quod vultis, vbi de his ipsis paulisper etiã adhuc disputauero. Vt enim si quis vnũ aliquid accipit, is, vt diximus, haud mox in infiniti naturã, sed in aliquem numerũ descendere debet: ita vicissim si quis infinitum primo sumere cogitur, nequaquam in vnum continuo, sed in numerum quendam qui multitudinem aliquam habeat, debet intendere, ex omnibúsque tandem in vnum desinere. Quod verò nunc diximus, rursus in literis coniecturari licet. Quomodo? Postquam infinitã vocem cogitauit siue deus aliquis, siue homo diuinus, qualis apud Aegyptios Theuth fuisse fertur, primo in ipsa vocis infinitate vocales literas considerauit, quæ nõ vna, sed plures sunt: rursúsq; alias, quæ non vocis, sed soni participes essent, atq; harum numerum certum similiter definiuit. Tertiam deinde speciem literarum distinxit, earum quas nunc mutas vocamus. Postremo liquidas mutásq; discreuit, vsq; singula quædam, vocalésq; & medias eodem modo, donec earum numero in singulis speciebus & in vniuersis reperto, elemẽtum vocauit. Cúmq; videret neminẽ nostrum, horũ quicquã seorsum percepturum, nisi omnia ipsa percepisset, hoc vinculũ veluti vnum quiddam existens, & hæc omnia vnum facere meditatus, quam vnam in his esse artem grammaticen animaduertit, eo nomine appellauit. Hæc quidẽ Plato de artium constitutione in Philebo tradidit, quæ iuxta methodum scilicet rationalem, nõ quæ ex diutina inquisitione, sed particulariũ experientia colligitur. Quòd autem nisi in diuisione & compositione exercitatio accesserit, nequeat rationalis artium cõstitutio fieri, palam est ex ijs quę hucusq; à me sunt cõprehensa. Quin etiã in toto libro Philebo deinceps opere methodum in voluptate ostendit, vniuersas ipsius

differẽtias persecutus. Sic autem & Hippocrates factitauit in opere de victus ratione acutorum, incusans medicos Cnidios tanquã speciales generaléſq; morborum differentias ignorãtes. Ipse autẽ indicat distinctiones, secundũ quas id quod vnum videtur esse, multa fiant cum diuiditur, non in morbis tantum, sed etiam in alijs omnibus: in quo plurimos ex clarissimis medicis falsos inuenire licet, adeóq; in ipsis remedijs. Nonnulli siquidem ad particulares ipsorum vsus profecti, disciplinam fecerunt amethodon, hoc est nulla ratione munitam. Quidam cõmunissimum loquuti, vsque ad promptam imaginationem sermonem fecerunt maxime methodicum, re vera autem vitiosissimum: inde inter se dissenserunt, alij quidem, vt qui in remedio certi cuiusdã affectus, exempli gratia pleuritidis, sanguinis missionem pronunciarunt: alij purgationem: quemadmodum & fomentum, hi per spõgias, illi per sacculos à medicis dictos, aut per aliud quoddã. Inibi etiam de balneis & balnei abstinentia discordarunt, mulsum, & mullam, aquam, vinum, ptisanam, vel percolatum succum duntaxat exhibentes, vel ordeaceũ solum: alij & cibos: aliter alio distinguente differentias & ægrotantium, & prædictorum, indicauit quid pleuritidis affectus requireret. Quomodo igitur ipse enumerauerit inordinatius primus inueniens commentarijs in opere de victus ratione acutorum expono, quod aliqui inscribunt ad Cnidias sententias, quidam de ptisana: vtrique malè. At ego, vt huius quoq; sermonis manifestam disciplinã studiosi cõpendiosè habeant, nõ pigebit capita significare. Etenim in pleuriticis nuper incipientibus latus dolere, tanquam dispositione nõdum manifesta tentare iubet fomenta, fotibúsq; calidis: ac ipse materiam recẽsuit: deinde si nõ soluatur, conspiciens siue recens sit, & aluo deiecta, siue nõ, quid faciendum sit, docet. At si his nõ cesserit, distinctiones scribit eorum qui sanguinis missione indigẽt, & qui purgatione. Porrò in quibus mulsę potu vtendũ est, aut oxymelite, aut aqua vsq; ad iudicationem nullum dãdo cibum, in quibus succum ptisanæ, aut ordeo vtẽdum, tunc & cibi dandi sunt. Pari modo etiam de vini exhibitione distinguit, quibus dandum sit, & quibus non, & quando, & quale. Similiter de balneis, alijsque id genus. Porro quũ duplex sit error in diuisionibus, quòd alij minus ac conueniat, diuidãt, alij exuperẽt secũdo in multitudinẽ quæ ad id quod secatur, propria nõ est: vtrosq; Hippocrates accusans, initio quidẽ libri hæc tradit· Varietates morborũ, & diuisionẽ multiiugam aliqui non ignorarunt: numeros autem singulorũ morborum dum manifestè vellent explicare, haud rectè scripserunt, vt qui difficile comprehendi possint: si hoc aliquis laborantium ægritudinem alteram ab altera nonnihil differre significabit, non solum idem morbus esse videbitur, si neq; idem nomen habeat. Porrò in remedijs cõtrà quũ ipsi minus quàm par est, complectantur, in hunc modum ait· Ac non solum ob id non laudo, sed quoniam etiam paucis numero remedijs vtuntur. Postea vbi præsumpsisset problemati vtilissimũ, nõ manifestò ipsius solutionẽ cõscripsit, atq; ideo plerisq; medicis tota problematis vis ignoratur. Proinde totũ hunc sermonẽ in primo de victus ratione acutorũ cõmentario sum interpretatus. Nũc autem cõpendiosè exponere vim necessariũ est. Ipsum sanè problema sic ad verbũ scripsit Hippocrates· Videntur autẽ digna mihi esse quæ scribantur, & præsertim imperceptа medicis, quũ sint tamen scitu vtilia, item quæ magnam vtilitatem aut noxam adferũt. Imperceptа autem sunt & hæc, cur in morbis acutis alij medici in omnem vitã ptisanam nõ percolatam

exhibent, putantque rectè se medicari: alij verò magnifaciunt, conanturq; vt nullum ordeum æger deuoret (magnam enim offensionem esse arbitrãtur) sed succum linteo percolatum præbent. Quidam ipsorum neq; ptisanam crassam, neq; succum exhibẽt: alij vsq; dum septimanus æger fuerit, alij etiã in fine, quoad morbus fuerit iudicatus. Huiusmodi igitur quæstiones ne proponere quidem medici consueuerunt, forsan neq; si proponantur, inueniunt. Atqui magnã à vulgaribus calumniam tota ars sustinet, ne videatur quidem omnino medicina esse, quòd in morbis acutissimis tantum inter se artifices differũt, vt quæ alter adhibet optima esse putans, ea iam alter mala esse censeat. Ac paulo post: Dico autẽ perpulchram esse hanc speculatiõnẽ, plurimis & principalissimis eorum quæ in arte sunt, munitam. nam ægrotantibus omnibus ad sanitatem aliquid magnũ potest, & sanis ad securitatem exercentibus ad bonam habitudinem, & ad quodcũq; vnusquisq; velit. Speculatio (inquit) de artificũ discordia, magnã vim obtinet, non solis laborantibus ad sanitatem conciliandã, sed etiam sanis ad eam tuendã scilicet, exercẽtibus, ad corporis dignitatem tum comparandã, tum retinendam. Postea adiecit & ad quod vnusquisq; velit, indicans nõ modo ad medicinã, sed etiam alias artes, speculationem, ipsius solutionẽ extẽdere. Nam mirari licet cur artem medici pertractantes, in qua remedia quæ offeruntur, vsu possint iudicare, vtrum prosint, an noceant: tamen maxime contraria de ijs quæ prosunt & nocent, pronũciarint. Siquidẽ in philosophia non sedatas esse plurimas dissensiones, nihil miri est: quippe quũ res experientia iudicari euidẽter nequeant, ac ideo nõnulli pronunciẽt mundum esse ingenitum, nonnulli genitũ: quemadmodũ alij nihil extra ipsius cõplexum esse, alij esse dicant, atq; hi ipsi aliquid cõtineri affirment, quidam vacuũ hoc esse, nullam in se continens substantiã dictitent: aliqui verò mundos alios numero incomprehẽsibiles: vt in infinitũ multitudo extendatur. nã eiusmodi discordiam sensu euidenti non licet diiudicare. At secus habet quòd medici de remediorum quæ corpori applicantur, auxilio & noxa inter se dissentiunt, quũ ipsi possint vtile & nocuũ vsu experiri ac iudicare. Huius igitur quæstionis solutio nõ admodum manifestò ab Hippocrate est explicata, ac ideò propè vniuersos libri interpretes latuit. Est autẽ talis: Nonnulli sanè ægrotantiũ inediam requirunt vsq; dum morbus fuerit iudicatus: nonnulli verò cibum: atq; ex his alij ordeaceam ptisanam, alij succum solum, quemadmodum & solidiorem aliqui. Quinetiã oxymel quidam aut mulsam: quidam verò aquam & vinum. Idcirco medicis qui experientia sola artem constituerut, illud solum visum est vtile, quod forte fortuna ipsis frequenter profuisse apparuit. Neq; etiam ad contrariam speciem victus rationis peruenire audent, vt illam quoq; experiantur, improsperum veriti successum. Proinde solus qui naturam ægrotantis nouit, & morbi dispositionem, & vim auxilij quod adhibebitur, præterea tẽpus quo vtẽdũ ipso est, audere poterit, vsus auxilio rationabiliter cõsiderato, spem experiẽtia cõfirmare. Quare solus inueniet vocis abolitæ causam, & distinctiones, quibus animũ adhibens, ad id quod ægrotãti conducit, perueniet: aliorũ verò nullus hoc cognoscit. nã qui cognitis per experiẽtiã adhærent, immorãturq;, illa sola assumunt, causantes naturã, aut artem, aut huiusmodi aliquid offensæ causam extitisse. id quod etiã in opere de fracturis Hippocrates ostẽdit, nempe in fracturis quæ cũ vlcere fiunt, hisce verbis: At alij quidam sunt, qui linteis eiusmodi statim medicantur, atque hinc & illinc linteolis deli-

gant. Super vlcus autẽ ipsum desinunt ac sinunt refrigerari: deinde ipsi imponunt purgatoriũ aliquod medicamentũ, & splenijs vino madidis, aut lanis succidis curant: qui modus medicandi malus est, ac verisimile est ita medentes maxima non intelligere, tum in alijs fracturis, tum in huiusmodi. Maximũ etenim est cognoscere quomodo oporteat lintei principiũ inijcere, & quomodo potissimũ comprimere. Item quantũ auxilij adferat, si rectè quis initiũ accõmodet, ac premat, quo potissimũ cõuenit. Rursus quomodo noceãt, nisi rectè quis inijciat, neq; premat, sed hinc & illinc. Quare dictũ à me est etiam in cõprehensis antea, cuiusmodi in vtroq; eueniant. testatur hoc etiã ipsa medicina. Necesse enim est, vt ei qui sic deligatur, tumor in ipso vlcere attollatur. etenim si cutis sana hinc quidẽ & illinc deligatur, in medio autẽ intermittatur spatium, in eo potissimum tumebit, & decolorabitur. Quomodo igitur nõ vlcus hæc patietur? Necessariò enim vlcus decolor erit, & expressum, lachrymosum, & sine pure: ossa autẽ aut artus, quę nõ erant abscessu laboratura, illo infestabũtur, & vlcus pulsatile & igneũ erit. Coguntur autem propter tumorẽ cataplasma inducere: sed illud quoq; his hinc & illuc deligatis est inutile. nam pondus incõmodum præter aliũ pulsum oboritur: desinẽtes autem vincula dissoluunt, quũ ipsis rursus facessunt negotiũ, & reliquum sine deligatura medicantur. nihil autem minus etsi aliud quoddã eiusmodi acceperint, eodẽ modo curãtur. Non enim putant deligaturã quæ hinc & illinc fit, & refrigerationem causam esse vlceris, sed aliam quandã infelicitatẽ.

Non arbitrantur (inquit) malam deligaturam læsionis esse causam, sed aliam quãdam infelicitatem, ob quam rem neq; recedunt à consueta ipsis victus ratione, sed male cognitis immorantur. Hæc mihi problematis solutio est, in quo causam discordiæ in remedijs considerare oportet, quam generatim cõprehensam, dixerit aliquis esse differentiam rei, quæ generatim intelligitur, dicitur & proponitur, siue affectus, siue auxilij aliqua sit materia. Dico autem affectũ exempli gratia pleuritidẽ: de qua veluti exemplari sermonẽ instituit: materiã verò mulsam, aut vinũ, aut aquam, aut poscã. nam in his singulis proprię quædã sunt differẽtiæ, de quibus omnibus Hippocrates nõ solum cõpendiose, sed etiã manifestò distinctiones edocuit, quẽadmodũ differẽtias diuidere cõueniebat. At mihi exempli cuiusdã ex ipsis gratia abunde erit meminisse sermonis de vino ad hæc verba cõscripti: Dulce vinũ, vinosum, albũ & nigrũ, mulsam, aquã, & oxymel. His autẽ significatũ in morbis acutis distinguendũ est. Dulce minus q̃ vinosum caput tentat, aggrauátq;, minúsq; præcordia attingit, & facilius q̃ alterum per intestinũ descendit. Sed lienẽ & iecur auget, biliosis etiã incommodũ. quippe talibus sitim excitat: imò etiã superius intestinum inflat, non tamen inferiori intestino inimicum flatus ratione, etsi non admodũ flatus à vino dulci profectus, facilè corpus trãseat, sed circa præcordia immoretur. Etenim minus vrinã hoc ciet omnino, q̃ vinosum album. Dulce autem sputũ magis educit q̃ alterũ: at quibus sitim cõciliat potũ, his minus q̃ alterum vinũ educit. quibus autẽ non sitim facit, magis q̃ alterum educit. At vinũ album vinosum laudatur quidẽ & deprehenditur & sæpe & multũ in vini dulcis expositione. Verũ quũ ad vesicã magis q̃ alterum transeat, vrinãq; citet, & distillationem, semper multa ad præsidium in his morbis cõfert. Siquidem si ad alia minus idoneũ est q̃ alterum, attamen in vesica purgatio ab eo facta demittit aut promouet qualia cõuenit. Cæterũ bona hæc sunt indicia auxilij & læsionis à vino proficiscẽtia, quæ incognita erãt ijs

qui me præcesserūt. Porro vermiculo vino & nigro austero in his morbis ad hæc vteris, si capitis grauitas nō adsit, neq; præcordia attingātur, neq; sputū à via prohibeatur, neq; vrina retineatur, verùm quod deijcitur, lubricū sit, & ramentosum. Cæterum in his cōuenit potissimum mutati ex albo, & quæ his sunt similia. Item intelligendum est præterea quòd omnia superiora & vesicæ loca minus offendet, si aquatius sit. Intestinū verò etiā magis adiuuabit, si meracius sit. Hic inquit, quę de vinorum differentia & vsu exposui, incognita me senioribus fuerunt. Ego autem hæc distinctionibus segregans, artem in ipsis cōprehensam constitui. Ita etiā de mulsa, melle, aqua, oxymelite, & ptisana & balneis distinctiones conscripsit, accusans eos qui in omnibus acutè laborantibus vel iubent vel prohibent singulis commemoratis vti. Nam interroganti an vinum febricitantibus sit exhibēdum, respōderi debet quòd huic quidem alicui dandū sit. Idem verò hoc de voluptate Plato factitauit, quasdam ipsarum fugere nos præcipiens, quasdā verò appetere. Nā disciplinarū vtilium honestarúmq;, & in totū omnium honestarū actionum voluptates affectare conuenit, ebrietatis autē aut gulæ aut veneris vitare: quæ verò nihil ab his secretū obtinent, illas neq; fugere, neq; persequi. Porrò inueniūtur nimirum generis voluptatum differentiæ ex methodo diuisoria, vt in toto Philebo Plato ostendit, differentias omnes ipsarum enumerans. Propterea dixi affinia esse & communia, quæ ex diuisoria via inueniūtur, ijs quæ ex similis cognitione intelligi solent, Etenim similitudinē voluptates inter se obtinent: cōmunitatem sanè generatim. Vnum nanq; cōmune est in ipsis, ex quo cōmunem sortiuntur appellationē. Aliæ verò secundū peculiarū differentiarum speciē: quandoquidē simplices simplicibus, præter cōmunem voluptatis speciem, etiā eam quæ simplicitate constat, consecutæ, maiorē similitudinē assumunt: quemadmodū in cōpositis cōpositę corporeę corporeis, animales animalibus, vtiles vtilibus, nociuę nociuis: quēadmodū etiam quę in honestis actionibus versantur, & quæ in malis inuicē vtræq; respōdent. Consimiliter etiā quæ in rationali animæ specie sunt, inuicē cōcordāt. Item quę in irascibili, aut appetitoria cōsistunt, pariter & hæ eodē modo inuicem respondent. At nisi vnūquodq; genus in peculiares differētias secent, pronūciantes aliquid generatim & indistinctè tū medici tū philosophi, multa quę euidenter apparent, quotidie ijsipsis quæ tuētur, affirmātq;, repugnātia tenent. Nā distinctio ab omnibus artibus claris viris laudata, exercitatione harū duarum speculationū, de quibus hoc libro transegi, absoluitur. Dico autē duas speculationes, & eā quæ discretione similiū & dissimiliū constat, & eam quæ via iuxta diuisionem generū vsq; ad indiuidua tēdit, & reciproco hoc modo, scilicet ex particularibus ad primū genus reditu per differētias intercedentes, atq; has vtrasq; methodos optimè atq; elegātissimè inter priores tū medicos tū philosophos Hippocrates & Plato inuenerunt, ostenderúntq; multos cōmentarios falso cōscripros ab ijs qui cōmunia à proprijs nequeūt distinguere. Quin etiā dissensiones prius indicaui illinc tales obortas, quales sanè apud medicos extiterūt de ptisanę vsu, ac alijs quæ ægrotātibus offeruntur. Apud philosophos autem de animæ virtutibus, dum nōnulli putant ipsas esse dociles, nōnulli verò naturales, vel moribus & exercitatione acquisitas. Si enim animæ species diuisissent, manifestò etiam cognouissent alterā esse rationalem, alteram verò irrationalē, quæ & ipsa duplicē habet sectionem: neq; scientiam à rationali sustulissent, neq; irrationalibus eam concessissent. Quapropter &

ſila oratio in qua Plato dicit, Vniuſcuiuſq; rei exiſtentis circa quã artem aliquã cõſtituere cogitamus, naturam ſubſtantiæ exactè cognitã habere oportet, cõiuncta eſt cõmuniſq; methodis nuper cõprehenſis. Nam qui nouit nõ ſimplicem vnam animæ in nobis ſpeciem eſſe, ſicuti in ſtirpibus appetitoriam, in dijs rationalem, in homine autem ambas eſſe, & tertiam pręterea iraſcibilem, ac nouit cũ hac virtutum numerum, vim & poſſeſſionem: quemadmodum qui naturalem corporis noſtri ſtructuram habet perſpectam, in ſimilaribus quidem elemẽtorum cõmoderationẽ. in inſtrumẽtarijs ex ſimilariũ quãtitate & qualitate, itẽ vniuſcuiuſq; cõformatione & ſitu naturalẽ habitũ effici, in vnoquoq; animantis corpore ſymmetria, videlicet ſingulorum prædictorũ per vnamquãque vitæ ſubſtantiã conſeruata, ipſe morborum curationis cuique cõuenientis, & præſeruationis copiã habebit. Merito igitur nõnulli exactã ſimilium & diſſimiliũ cognitionem ſufficere ad methodicam cuiuſlibet artis conſtitutionem arbitrantur. ſiquidem etiam ad iudicandũ de ijs quæ in ambiguo ſunt, dux hæc eſt abũde faciens. Nã quum multa ſit ſimilitudo quibuſdam probabilibus, non autem veris, cũ ſermonibus omnino veris, qui eos diſcernere inuicem eſt exercitatus, manifeſtò ſciet quantũ dogmatis tanquam veris credendum ſit, quãrũmq; derogandũ tanquã falſis, & quãtum probabile, haud ſcio quàm incertum, improbabili reſpondeat: quemadmodum etiam ijs quæ æqualiter inuicem reſpõdent, ſiue in duobus, ſiue in tribus, ſiue in plutibus fiat extenſio, nihil putandum fide dignius. At hotum iudiciũ ad imaginationem reducitur, vt recentiores Academici dicunt, nõ ſolum probabilem, ſed etiam circumeuntem & immobilem: vt autem Chryſippi ſectatores aiunt, ad comprehenſoriam quam vocant catalepticẽ. vt communiter omnes homines crediderunt, ad ſenſum intellectũmq; euidentem. Itaque verba comprehenſa differre inter ſe videntur. ſi autem accuratius quis inſpiciat, eandem vim obtinẽt, veluti etiam quum quis cẽſet à cõmunibus notionibus incipere, atque has primum omnium iudiciũ ex ſeipſo fide dignũ conſtituere. Quòd enim primum iudicij locum citra demonſtrationem fide dignum eſſe conuenit, omnibus in confeſſo eſt, non tamen quòd naturale hoc eſſe oportet, & omnium hominum cõmune, vniuerſi conſiderant, & pleriq; nonnunquã præ eo, quod omnibus ex æquo hominibus euidenter apparet, malunt ſuæ ipſorũ adhærere opinioni, & ſimilant firmam ſe fidem addidiſſe ijs quæ ipſi dicũt veriſimilia, vt dogma aliquod ſectæ ipſorum approbent, aſtruántque: quemadmodum rurſus alij nonnulli, vt aliquid ſecus opinantium calumniantur, ſponte ſua mentiri ſuſtinent. Nam ijs qui ſe à quadam ſecta appellant, contendere propoſitum eſt, de omnibus quæ in ſecta habẽtur, etſi nullam neceſſariã ad fundamenta iacienda habeant conſequentiã: quemadmodum ſanè in dogmate de animæ principatu. Hoc enim medicis ſcire ex vſu eſt, vt ratione lęſa, loco affecto auxilia adhibeant, philoſophis autẽ neque ad inueniendum virtutum differentiam, neque ad exercitationem ipſorum eſt vtile. Siue enim in corde princeps animæ particula exiſtat, ſiue in cerebro, poterimus & prudentiam & temperantiã, iuſtitiam & virilitatem conſequi, ex alijs placitis & exercitationibus ad ipſarum poſſeſſionem peruenientes. Itaque ſolis illis philoſophis etiam id quod nihil ad mores, ciuileſq; actiones cõducit, inquirere cõſequens eſt, qui ſpeculatoriam philoſophiã delegerunt: quemadmodum & an poſt mundum hunc ſit aliquid: & ſi eſt, quale hoc tandem. Item num mũdus hic in ſe continea-

tur, & an plures vno, & an copiosa quædam multitudo. Similiter generatus ne an ingenitus mundus hic existat. Sicut etiam an geniti ipsius deus aliquis opifex fuerit, an deus nullus quidem, sed causa quædam irrationalis & inartificiosa fortuitu ipsum adeo pulchrum effecerit. sic an etiam deus præsit structuræ mundi sapientissimus simul & potentissimus. Verum huiusmodi quæstiones nihil conferunt ad domum propriam honeste inhabitandam, aut ciuitatis rebus conuenienter prospiciendum, vel cognatis & ciuibus & hospitibus iuste & communicatoriè impartiendum. Processerunt autem ad quæstionem ipsorum nonnulli qui practici statuuntur, tandem ex ijs quæ vtiliter disquiruntur, paulatim tanquā ad similia progressi. Nō enim sicut mundū generatum esse, aut non generatū esse, quærere inutile est: ita etiam de prouidentia, & dijs. Quod enim sit aliquid homini præstantius virtute & sapientia in mūdo, omnibus nobis disquirere præstat, non tamen quales dij sint substantia, vtrum incorporei omnino, an quemadmodum nos, ita ipsi cum corporibus existant, necessarium est considerare. Etenim hæc, aliáq; multa prorsus nihil cōducunt ad virtutes actionesq́, morales & ciuiles appellatas: quemadmodum etiam ad animi affectuū remedia. Scripsit de ijs Xenophon optimè, qui nō solū inutilitatē ipsorū damnauerit, sed etiam Socratē ita sentire pronunciet. Consentiunt ipsi & alij Socratis sodales, & Plato ipse, qui naturalem speculationem philosophiæ adiungens, Timæo disputationem de ea defert, non Socrati: sicut etiam dialecticen longius exporrectam ad Parmenidem & sodalem ipsius Zenonem. Sanè propter similitudinem aliquam vtilibus rationalium naturaliūmq; speculationum etiam inutilium quæstio apposita est. Neutiquam enim licet vel attingere in morali & ciuili speculatione siue naturalem, siue ratiocinatricem: sed hæc quoq; inutilibus adscribuntur. Cæterum multa falsa veris sunt similia, & in demonstrationum initijs, & omnibus subsequentibus. item sophismata ex similitudine quam cum veris sermonibus habent, componuntur: sed internoscere ea, & inuicem discernere nouerunt, in illa materia circa quam ars versatur, exercitati nimirum, & naturali industria præditi, quam oportebat potissimum in puerili ætate à cuiusq; ciuitatis senioribus prudentissimis indicari, ac vnumquenq; artem naturæ congruam ediscere, vt nunc multos videmus artes rationales exercentes, qui ne ea sanè quæ ipsi dicunt, assequuntur. Porrò quòd ad logica principia cuiuslibet dogmatis demonstratio reducitur, in omnibus ferè operibus à me ostensum est. Sed & nunc, quoniam vt res inuicem discernere possis, & similitudines dissimilitudinésq; singulorum exactè speculari ab initio considerare institui, apponam exemplum aliquod exercitationis gratia. Quippe nō cōuenit esse contentū eo quod ostēsum est, nos in particularibus exercitari oportere, sed etiam ita facere. Neque enim Plato ipse neque Hippocrates satis habuerūt vniuersim hoc consuluisse, sed exēplis quoq; particularibus plerisq; nos exercitarunt. Promatur autem quædam materia speculationis, quæ tractat an opifex nostri habeat prouidentiam, principio à structura corporis desumpto. Nonnulla enim fortuna quadā artis & rationis experte, non prouidentia sapientis opificis conformari pronunciant, obscura ad fidē eorū quæ dicunt, similitudine vtētes, quemadmodū aliqua in vita à fortuna similia reddūtur ex ijs quæ iuxta artes fiunt. Quū nanq; aliquis nōnullorum descriptionem aut figuram leonis aspectui esse persimilē conspicit, sicuti quorundā dracorus, aut alterius cuiusdam animan-

tis vt inquiunt, ac vbi quis forsan petram feriens, tantum ab ea confregit, vt reliqua pars respondeat leonis formæ, aliáque huiusmodi dicunt semel longo tempore in terra fieri, artium verò naturæ quam vniuersi homines natura moliuntur, & conformationis nostri ipsis simillimæ prorsus obliuiscuntur. At qui vident multos materijs opere incumbentes, neque coriarios dictos, neque fabros, neque figulos, nisi appareat vtilis cuiusdam gratia eorum quæ illi fabricati sunt, fecisse. Quippe nulla alia artis nota est præter vsum vniuscuiusque eorum quæ particulę fabricatæ insunt. Si igitur qui ligna secat, vrit, & compingit, lecticam efficiet, omnes continentem particulas conuenientes vsui propter quem factę compingũtur, eiusmodi esse artificem dictitant. Si vero dextros pedes sinistris impares effecerit, longitudine, aut crassitie, aut figura differentes, aut tale quippiam in lecto aut lignis pertingentibus longitudine superiores partes ad infernas aberrasse videatur, inartificiosum esse dicunt: ac multo magis si id quod apparatur, ex multis constet partibus: deinde si nihil in ipsis qui compingit, erroris commiserit, artificem esse constructorem aiunt, quemadmodum in curru Hesiodus scripsit·

Centum lignáque plaustri.

Siue enim reuera centum, siue loco multorum tot dixerit, sicuti Homerus·

Centum pendebant ex auro fimbriæ.

Eóque grammatici dicunt loco multorum centum posuisse, ne in aliqua particula aberraret, sed etiam magnitudinem ipsis figurámque decentem circumposuerit, collocarítque in regione congrua, & compositionem cum propinquis tutam, & solutu difficilem effecerit, artis indicia omnes arbitrantur, non ab homine docti ita iudicare, sed natura habentes artis notionem à fortuna secretam. Quod etenim in omnibus rectè fit, ad arté referunt, quod in vno aut duobus fortunę nõ artis opus esse credidimus. Eandem itaq; notionem anatomici medici admirati sunt omnes artem naturæ. Neque enim tanquam extrinsecus videtur corpus compositum ex partibus decem & duodecim, aut si libet etiam viginti, sic etiam reuera habet. Constat enim ex ossibus pluribus quàm ducentis, quemadmodum etiam musculis paulo pluribus quàm ducentis: ad singula vero ossa peruenit vas nutriens, quod homines vocant venam. At musculorum non hoc solum, sed etiã arteria & nerui. Pariáque omnia sunt adamussim in dextera animantis parte sita, ijs quæ in altera sunt, os ossi, musculus musculo, vena venæ, neruus neruo, arterijs arteriæ. Quapropter etiam mirifice Hippocrates dixit hoc quidem, quũ homines iustum obtinent corpus: maximum enim indicium est iustitiæ, in particulis figuræ similitudo & loci, in quo hęc tria instrumenta inseruntur, venam dico & arteriã & neruum in singulis musculis: itẽ dispositionis in ipsis contrarietas non iustitiam modo in corporis structura manifestò ostendit, sed etiam vim summam eius qui corpus ipsum construxerit. nam scopos structuræ si numeres, deinde vnumquodque ipsorum recte factum inuertas, euidenter tibi magnitudo ipsius opificis dico, apparebit. Neque enim simpliciter ita, veluti si quis negligenter consideret, ossium musculorúmque multitudo par est numero ossibus & musculis, sed etiam eorum quę ipsis insunt, puta magnitudinis, situs, compositionis, numeri, figuræ, totiúsque cõformationis, quę & in arterijs & venis & neruis seruari videntur. Etenim quale vnumquodque ipsorum esse conuenit, & quantũ & vbi pars musculi inserta, & quomodo etiam in ramos diuaricata, exactè in singulis

ipsorum conseruatur, praeterea omnium paritas sinistrorum cũ dextris, tot & ipsa particulares scopos obtinẽs, quot etiam particulas. Atque hæc tibi dico nondum mentionem faciens singulorum viscerum, aut aliarum particularum, quæ particulari descriptione videntur. nam apparet in his quoq; non paucis numerus scoporum cuique conueniens. Quum igitur duo nobis insint oculi, par vtriq; multitudo particularum est, neque figura euarians, neque magnitudine aut situ aut conformatione aut compositione cõnexúque cum propinquis, sed etiam humor crystallinus æqualis adamussim in vtroque est, item vitreus similitudine, & coloris & figuræ & consistentiæ. Voco autem consistentiam particularum iuxta molitiẽ duritiémque differentiam. Non tamen membranarum & tunicarum vlla secus habens in vtroque oculo existit, sed exactè æqualis longitudo, æqualis crassities, vel tenuitate sicut & colore, & consistentia ne paululum quidem euarians. Ita etiam musculorum numerus par. item in vnoquoque ipsorum moles corporis respondet, vnà cum figura, colore & consistentia. Iam eandem inuenies iustitiam in omnibus corporis instrumentarijs particulis. Non enim solum quæ duplices, quẽadmodum oculi, aures, maxilla, renes, testiculi, manus totæ, & crura, structuram exactè habent eandem dextræ cum sinistris, sed etiam ex ijs quę simplices esse vidẽtur, duplices tamen reuera sunt, exempli gratia cerebrum, lingua, maxilla, pulmo, thorax, vteri fœminarum, aliáq; id genus. Nã in singulis ipsis dextera sinistris parem numerum particularũ obtinent, pariter cum magnitudine, crassitie, tenuitate, colore, & consistentia, & natura omnino impermutabilẽ. Sic etiam arteriarũ, venarũ neruorũq; genus dexteras partes ęquales habẽt sinistris, & omnino impermutabiles, secundum substantiarũ similitudines. Quẽadmodũ igitur de humanis affectibus facimus iudiciũ, ita etiam de diuinis facere conuenit, ac corporis nostri opificẽ admirari, quicũq; tãdẽ deorũ existat. Si aũt quòd nõ videmus ipsum, ideo neq; esse dicamus, non adhuc similitudinẽ iudicij ad artes seruabimus, in quibus non speculando compactã nauim aut lecticã artis iudiciũ faciebamus, omittẽtes cõsiderare vniuscuiusq; pticulę vsum, sed ĩ hoc summã ipsius posuimus. Ridiculũ enĩ si qs ĩ speculãdo eũ q̃ horũ aliqđ cõstruit, artificẽ esse cẽseat, etsi quasdã partes malè cõstructas inueniat. Ridiculũ vero & si q̃ optime cõstructã nauí, aut domo, aut lecto, incognito autẽ opifice, putare eiusmodi citra artẽ esse facta, vel fortuitu iudicantibus omnibus hãc quidẽ raro à scopo errare, illã vero assequi raro, inutilẽ autẽ & inartificiosam corporis nostri structurę causam esse opinari, seruando iudicij similitudinẽ in artificibus, qui vidẽtur ad eos qui non videntur. Non enim extrinsecus adducere iudiciũ oportet ad eorũ consideratiorẽ, quę omnes natura habemus. His iudicij locis Hippocrates vtẽs, tradidit hęc verba: » Natura cũ facilè eru» diat, nõ didicit q̃ oportet facere. similiter habet & hoc naturę morborũ medici. » Natura sufficiet õnino. Vocat autẽ ipsã & iustã ĩterĩ, & medicũ ministrũ imitatorẽq; ipsius esse dicit, ac perpetuo in particularibus sermonibus celebrat miratúrq; ipsius virtutẽ: quę sanè substantia existat naturę cõformãtis nos & regẽtis, nõ ausus pronũciare, opificẽ verò nostri causam vt omnibus mos est hominibus, naturã nominãs. Verũ Plato etiã causã quę nos cõstruxit, mũdi opificẽ deũ pronũciauit, qui suis filijs iusserit humanũ genus conformare, accepta ab eo immortalis animę substantia, apposito autem in ea quod generatur. At illud nos scire conuenit, nõ esse similẽ speciẽ demõstrationis, & positionis eius, quod nos iuxta prouidẽtiã

alicuius dei aut deorum compositi sumus, & illius quòd opificis substantiam cognoscamus, quemadmodum neque animæ nostræ. Quòd sanè corporis nostri structura summæ sit sapientiæ & virtutis, paulo antè comprehensis ostenditur. Porro quę de animæ substantia, & dijs qui nos conformarunt, præterea quæ de toto nostro corpore dicũtur à Platone diuinissimo, vsq; ad probabile ac verisimile protenduntur, vt ipse in Timæo indicauit, primũ exorsurus à physiologia, deinde etiam inter narrandum sententiam interponẽs. Incepturus itaq; Timęus (is enim statuitur de natura mundi totam disputationem pertractare) hoc modo inquit. Quum ergo Socrates multa de dijs mundique generatione à multis dicta sint, ne mireris obsecro si rationes de his probatissimas exactissimásq; afferre non possim. Satis enim factum putare debebis, si nõ minus probabiles quàm quiuis alius rationes attulerim. Aequũ est meminisse & me qui disserã, & vos qui iudicabitis nos homines esse, vt si probabilia dicãtur, nihil vlterius requiratis. Sic etiã de anima ab eo conscripta, probabile & verisimile haberi dicit, hunc in modum scribens. De anima igitur quod mortale habet, & quod diuinum, & quomodo, & cum quibus, & propter quæ seorsim collocata est, reuera vt dictum est deo consentiente, tunc quidẽ sic solũ confirmamur. At quod probabile à nobis dictũ est, etiã nunc adhuc magis considerant propter consequentiam dictorum. Quemadmodũ igitur hæc de anima protulit, quousque probabilia & verisimilia sunt, à nobis cognoscuntur: ac ideo audacter de ipsis pronunciare quomodo possim, non video. Contrà autẽ quòd plures animæ sint species, & quòd triplici sede collocatæ sint, item quòd diuina ex ipsis sit qua ratiocinamur, reliquę autem duę affectibus obnoxiæ, hęc qua irascimur, illa qua corporis voluptates appetimus, quæ etiam in stirpibus existit, demonstrationes habere me affirmo. Quinetiam quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iocinore sedem obtineat. Etenim horũ demonstrationes sunt scientificę, & de ipsis contendi in primis sex operis huius commentarijs, neque de substantia trium animæ specierum elocutus quicquam, neque de immortalitate, neque omnino disquirens vtrũ proprio vocabulo duas animæ partes mortales in Timęo dixerit, an hanc ipsis appellationem indiderit, immortalibus alioqui, sed tanquam peioribus ratiocinatrice, & in mortalibus tantum animalibus operantibus. Nam quòd triplicem sedem animę species occupent, item quòd tot vires singulæ habeãt, & tales, medicæ arti quũ vtile sit, morali quoque & ciuili dictę philosophiæ, merito ab Hippocrate & nobis quæritur. Vtrũ vero irascibilis & appetitoria immortales sint, quemadmodum multi Platonici opinantur, an mortales, pręcipue magis in Timæo dictũ est, quũ non admodum conducat aut medicinæ, aut morali ciuilíq; philosophiæ dictæ, merito à medicis & plerisq; philosophorum omissum est, vt quod speculatoriæ philosophiæ proprium magis sit, quàm actiuę. Sed quòd firmę de his demõstrationes non habeãtur, ipsum indicaui Platonem verbis in Timæo fateri: non tamen de ijs quę in quarto de republica prodidit, dicere licet, vt quæ solum ad probabile procedant. Sed mihi videntur scientificę demonstrationes esse, quum ipse ostendat aliud esse rationale, aliud irascibile, aliud appetitorium. Quo etiam constat, quod ab initio dixi, difficillimum esse similitudines discernere. quum enim ipsorum Platonicorum pleriq; contrario modo ijs quæ Plato pronunciauit, opinati sunt, quomodo quis in alijs philosophis mirabitur, quòd probabile quidem, non autem verum, ignorent à

firmiter vero distinguere: quod non euenisset, quum nulla sit similitudo falsis & probabilibus, cum ijs quæ cũ scientia ostenduntur: id quod euidenter ex quarto de republica didiceris. nam axiomate ad demonstrationem vsurus, quòd plures animę nostræ sint particulę, animum diligenter ei attendere præcipit, cognoscẽs quosdam contradicturos, ceu nõ veris, eo quòd nequeant à veris probabilia quidem, sed non vera discernere, quòd multa ipsis insit similitudo. Inde enim & dogmatum multitudo oborta est, tum in medicina, tum philosophia, quòd omnes nequeãt ab ijs quæ necessario quibusdam insunt, aut sequuntur, aut pugnant, aut aliã quandã dispositionẽ inter se obtinent, distinguere illa quæ possibile duntaxat sortiũtur. Similitudo enim & hic est plerisque necessarijs cũ ijs quę possibilia quidem sunt quantum ad intellectum pertinent, non autem reuera insunt: imò etiã horum hic quoque soli exercitati in eis pulchre dignotionem facere putantur, ac sola satis erit eis qui volunt demonstratorij euadere, vbi simul natura perspicaces ac ingeniosi fuerint. Mirari igitur iustum est deinde Platonem, qui non solũ methodos compendiose exposuerit, sed etiam in singulis nos exercuerit. Sunt etenim tria capita, primum quod diuisione & compositione constat, secundũ quod sequentium pugnantiũmque cognitione, postea tertium rerum inter se mutatione, in maioris & minoris, ęqualis & similis ratione. Respõdet etiã huic tũ eiusdẽ, tũ alterius cognitio, quibus cõmunia omnibus accidũt, in quibus exercere cõuenit possibile & necessarium, & in his similitudinem & dissimilitudinẽ. Itaque scopi secũdũ quos singula hæc recte aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt, nempe in ipsis exercitatio, quæ non parum temporis requirit. Ostendit hoc etiam quarto de republica Plato, vbi conatur animam nostram non simplicem, neque vniformem substantia, sed ex tribus partibus compositam ostendere, quæ singulæ propriam habent speciem, non vnam autem vim, sed plures. Nam ad demonstrationem ipsius quodam intellectu euidenti hoc sermone vtitur. Constat planè idem contraria facere seu pati secundum idem & ad idem simul non posse. Hoc igitur axioma, quo demonstrationem facere aggreditur. Cognoscens autẽ non cuiuis prædictum sermonem esse manifestum, inducit. Stare simul atq; moueri secũdum idem nunquam potest. At quũ non satis haberet hoc compendiose & breuiter esse dictum, lõgiorem rursus eundem sermonẽ percenset, hoc pacto scribẽs. Pręterea hæc diligentius confirmemus, nequa procedentibus nobis ambiguitas forte suboriatur. Si quis enim dixerit hominem stantem quidem, mouentem vero manus & caput, eundem stare simul atque moueri, haudquaquã ita dicendũ censebimus, sed partem quidem eius manere, partẽ verò moueri. an non ita? Post hoc exemplum vtilius alterum ad propositi axiomatis contradictionem inferens hoc modo tradit. Quòd si artificiosius iste luserit, asserens turbinem trochũmque totum simul mouere, simul & stare, quando in eodem puncto centrum aculeũmque figens reuoluitur, vel aliud quicquam, dicens idem agere cum eidem affixum cardini circunfertur, nequaquam assentiemur, quòd non secundum eadem sui hæc tunc moueantur & maneant. Dicendum quippe habere, ipsa rectũ in se atque rotundum: & secundũ rectum quidem stare, quum nulla ex parte declinent: secundũ vero rotundum circummoueri. Quoties autem dũ quid reuoluitur, in rectum quoque deuehitur, siue ad dextram, siue ad sinistram, vel ante vel retro, tunc nusquam permanet. Hæc præfatus Plato manifestissime connectens

ipsis sequẽtia scribit·Quare nulla ex his obiectionibus perturbabit persuadebitque, quod idem quandoque simul secundum idem, atque ad idẽ, contraria sic vel agat, vel patiatur. In his prædictarum rerum magnitudines distinguit, indicans quomodo possit aliquis, qui non accurate ipsas inspexerit, putare sermonem generatim ab eo pronunciatum non esse perpetuo, neque in omnibus verum. Posse enim contraria eodem tempore ad idem facere aut pati, rationem ad particulas referendo, sicuti in homine, qui mouetur quidem hisce particulis, illis autem conquiescit. Manifestum nempe est idem exactè in talibus non seruari: verum si quis ostendere queat digitum quiescere simul & moueri, hic vtique prædictũ axioma calumniatus erit, subuerteritque. Proinde quum Plato hic quoque monstrasset similitudinẽ eius qui velit in cõprehẽso sermone refragari, ad alterã obiectionem probabiliorem progressus, ostendit illam quoq; futuram ex eo quòd nequeant similitudinẽ à dissimilitudine discernere. nam in turbine contraria aliquis dixerit, quæ non in ipso corpore eueniunt, quum vno modo figens centrum circumfertur. Quinetiam in hoc exemplo Plato dicit aliam turbinis partem esse quæ stat, aliam vero quæ circũfertur, quem circulum ipse appellauit. In hoc toto sermone scopum nos docuit discretionis eorum quæ sic dicuntur, in differentia moueri, & eius quòd exactè idem dicitur, & crassi, latique, & non exactè. Siquidẽ idem equus nõ potest eodem simul tempore Athenas & Corinthum adire: quẽadmodum ne esse quidem eodem simul tempore Athenis & Corinthi, neq; niger & albus tum esse, tum dici, vno eodémq; tempore, nisi dimidia corporis ipsius pars alba fuerit, altera verò nigra: imò quòd neque alba pars simul nigra & alba esse potest, neq; nigra, pariter nigra & alba. Iuxta hunc igitur scopũ in subsequentibus nos exercitans, discernit idem à diuerso, simile a dissimili. Et quum hæc ipse fecisset, ita ad verbum deinde conscribit· Cauendum autem est, ne quis nos improuidos turbet, inferẽs neminem potum cupere, sed potum bonum: vel cibum, sed bonum cibum: nempe bona omnes expetunt. Constat igitur quòd vbi statim per initia in sermone posuisset, ne quis nos improuidos turbet, ideo adiecit (improuidos) sciens versatum exercitatúmque multifariam, de singulis his considerasse oportere. Talis enim circũspecta imaginatio ab Academicis post eũ nominata est: ac mirum nihil, ex multa circa rem propositam consideratione exactã magis cognitionem ipsius fieri, quandoquidem & ea quæ sensibus pernoscuntur, accuratius ab iis qui continue ipsa vident, cognoscuntur, veluti in multis gemellis apparet, qui videntur inconsuetis quidem esse impermutabiles, consuetis etiam facilè admodum discernuntur: quemadmodũ in axiomatis similitudines dissimilitudinésque inexercitatis improuidisque imponunt, sic etiam res quæ inquiruntur, sæpe decipiunt plurimũ propter æquiuocationes, quæ duplices sunt, vna ex similis linguæ consuetudine, altera ex ipsis linguæ proprietatibus, quemadmodũ vtique de animæ partibus quęstio oborta est, ostendente quidem Platone idem nõ posse contraria facere aut pati in idem, & ad idem. Nam in iis quæ ab eo palam inferuntur, hoc percensuit, eandem animæ tũ speciem, tũ partem nominans. Nonnulli verò idem de virtute dictũ esse affirmant, & vt ipse dixit, eandem vim vno tempore ad vnam quandam rem non posse contraria facere aut pati, ne hoc quidem intelligentes, quòd facere quidem de virtute inaudire licet, pati vero non licet. Nam in verbo (facere) Plato semper nomen virtutis adferre videtur, non in

verbo pati. Singula enim quæ sunt, facere aliquid virtute quam habent, posse arbitratur, non tamen & pati virture, sed imbecillitate potius, quum id quod contingit, ipso validius existat. clarúmque ex toto sermone euasit, quatenus à me ostensum est etiam hoc opere vbi animę specierum memini, iuxta Platonis sententiam sermonem instituens, vnum quidem ipsum dicere, quodcunque subiectum sit, in questione peculiarem obtinens substantiā, aut accidens. Substantia verò quę non potest contratia circa idem eodem tempore pariter facere & pati, sed propter diuisionis vocabulum, dicitur sanè proprie quum totum aliquod continuū in particulas secatur. Dicitur etiam secūdū translationem ab eo sumptam, quum in differentias aut species dissecatur. At nonnulli in huiusmodi diuisionibus confundūtur, quòd nequeant substantiæ in particulas diuisionem à generum differentiarū & specierum distinctione separare. Prętérea magis quum iuxta tertium significatum dialectici diuisionem nominant, quæ vocum est in significata. Item secundū aliā, quum naturales substantias ex materia & specie qualitatis expertes componi dicunt, quemadmodum sanè etiam quum ex subiecta substantia citra qualitatē & ipsius accedentibus. Dicunt enim quidam philosophi, etiam tale diuisionem, quemadmodum etiam resolutionem: non tamen substantias in ipsarum facultates diuidi aiunt, sed vnamquanq; insectilem secūdū ipsius facultates aliquid efficere. Neque enim absolutè dicunt facultatem habere aliquam, substantiam, sed apponunt interim vrendi, aut refrigerandi, aut siccandi, aut humectandi, interim imaginandi, ratiocinandi, & mouendi seipsam, aut aliud eiusmodi quæ in ratiocinatrice anima perficimus, quæ inquam anima, quum vna sit, multas habet facultates, quas vniuersas in præ dicto opere commemoraui.

LIBRORVM DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE,

FINIS.

M.D.XXXIIII.